

**LATVIJAS REPUBLIKAS
EKONOMIKAS MINISTRIJA**

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS
TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

**Decembris
2014**

RĪGA

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija

**ZIŅOJUMS
PAR LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBU**

RĪGA

2014. GADA DECEMBRIS

Ja Jums ir komentāri, jautājumi vai ierosinājumi, lūdzam tos adresēt:

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijai
Brīvības ielā 55, Rīga, LV-1519

Tālrunis 371-67013293

Fakss 371-67280882

E-pasts: macro@em.gov.lv

Interneta vietne: <http://www.em.gov.lv>

Ziņojumu sagatavojuši: O.Barānovs (Ziņojuma apkopošana, 1., 4.1.1.), I.Skribāne (2., 3.1.3., 4.3., 5.2.), E.Gergelevičs (2., 3.1.4.), J.Salmiņš (2., 3.2.1., 3.2.2., 3.3.), L.Stelmaka-Leja (3.1.1., 3.1.2., 4.1.2., 4.1.3., 5.2.), G.Piņķe (3.3.), I.Šnīdere (4.2.), V.Skuja (4.4.), N.Ozols (5.1., 5.3.), J.Ušpelis (5.4.), R.Rimša (6.1.1.), Č.Gržibovskis (6.1.2.), G.Silovs (6.2.1., 6.8.), D.Klinsone, M.Rone, L.Stauvere (6.2.2.), V.Laizāns, A.Upīte (6.2.3.), K.Soms (6.3.), A.Leite, R.Meijers, I.Niedrīte (6.4.), R.Kņūtiņa, S.Soila, I.Strazdiņa, R.Špade (6.5.), M.Lūka (6.6.), I.Lore (6.7., 6.8.), M.Jansons (6.9.), L.Neiders, (6.10.), I.Kabanova (6.11.), E.Fernāts, A.Krūze, A.Nicmane, M.Zondaks (6.12), M.Ivanova, L.Kauliņa (6.13.), B.Mistre, J.Reinsone (6.14.), M.Drāke (6.15., 6.16.), D.Freimane (6.17.).

Pamatā skaitliskā informācija un dati, izņemot īpaši norādītos gadījumos, ir saņemti no Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes. Eiropas Savienības dati tiek ņemti no *Eurostat* datu bāzes. Latvijas Bankas un Finanšu un kapitāla tirgus komisijas dati ir izmantoti Latvijas maksājumu bilances, banku un monetāro rādītāju raksturojumā. Valsts kases dati ir izmantoti valsts finanšu rādītāju raksturojumā.

ISSN 1407-4095

© Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2014

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Godātais lasītāj!

Jūsu vērtējumam nododam ikgadējo Ekonomikas ministrijas speciālistu sagatavoto Ziņojumu par Latvijas tautsaimniecības attīstību. Tā jau ir tradīcija, ka šajā dokumentā mēs vērtējam situāciju Latvijas ekonomikā, kā arī prognozējam ekonomikas attīstības perspektīvas.

Pēdējos gados mūsu valstī bija viena no straujākajām izaugsmēm Eiropas Savienībā. IKP vidējais pieauguma temps 2011.-2013. gados bija 4,7%. Arī 2014. gadā, neskatoties uz ģeopolitisko nestabilitāti un tās sekām, Latvijas IKP turpināja pieaugt. Rezultātā mēs prognozējam, ka IKP 2014. gadā būs pieaudzis par 2,3 procentiem.

2015. gadā Latvijas ekonomikas attīstība būs cieši saistīta ar globālajām tendencēm mūsu ģeopolitiskajā reģionā. Ekonomiskā situācija Latvijai nozīmīgākajā eksporta tirgū – ES pakāpeniski uzlabojas, tomēr lēnāk nekā prognozēts. Savukārt eksportētājus, kas galvenokārt orientējas uz austrumu tirgiem, ietekmē ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Krievijā. Diemžēl ģeopolitisko sarežģījumu sekas arī šogad radīs apgrūtinājumus Latvijas ekonomikas izaugsmei. Ekonomikas ministrijas speciālisti prognozē, ka 2015. gadā IKP pieaugums varētu būt aptuveni 2 procenti.

Šādos apstākļos svarīgākā loma Latvijas ekonomikas izaugsmes veicināšanā būs spējai uzlabot konkurētspēju un nodrošināt finanšu resursu pieejamību visās uzņēmējdarbības attīstības stadijās.

Mums būs kritiski svarīgi atrast efektīvākos veidus, kā stiprināt zināšanu ekonomikas attīstību, celt uzņēmumu konkurētspēju eksportējošās nozarēs, paaugstināt produktivitāti un inovācijas kapacitāti.

Tikpat būtiska būs Latvijas reģionu attīstību stiprinoša ekonomiskā politika. Vairāk jaunu, labi apmaksātu darbavietu Latvijas reģionos – tāds ir mūsu uzdevums.

Kopš 2013. gada vairāk nekā 140 miljoni eiro ES struktūrfondu līdzekļu ir investēti uzņēmumos visā Latvijā, nodrošinot to modernizāciju un konkurētspēju. Šī iepriekšējā plānošanas perioda ietvaros joprojām ir pieejami nozīmīgi finanšu līdzekļi uzņēmumu atbalstam. Piemēram, augstas pievienotās vērtības projektiem – 82 miljoni eiro. Tādēļ, izmantojot šo iespēju, es aicinu uzņēmumus aktīvi īstenot apstiprinātos projektus un vairot savu konkurētspēju.

Jaunais ES fondu plānošanas periods mums paver iespēju nākamā septiņu gadu laikā investēt 4,4 miljardus eiro Latvijas izaugsmei un attīstībā. Jāatzīmē, ka starp plānotajiem būtiskākajiem ES fondu finansējuma mērķiem ir finanšu plūsmas palielināšana pētniecībā un attīstībā, privāto investīciju piesaistes veicināšana, pētniecības institūciju un uzņēmēju sadarbības aktivizēšana. Ievērojami ieguldījumi paredzēti arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju un transporta infrastruktūras uzlabojumiem, kas tieši ietekmē ekonomikas produktivitāti un ir pamats jaunu, labi apmaksātu darbavietu radīšanai un dzīves kvalitātes pieaugumam.

Ekonomikas ministrijas aktivitātēs vien būs pieejami aptuveni 800 miljoni eiro mērķtiecīgām investīcijām Latvijas ekonomikas modernizācijā un industrializācijā.

Jaunākajā Pasaules Bankas *Doing Business 2015* pētījumā 189 valstu konkurencē Latvija ierindojusies augstajā 23. vietā. Uzņēmējiem labvēlīgas vides novērtējumā Latvija atrodas 9. vietā ES dalībvalstu vidū. Pasaules Banka ir atzinusi Latviju par vienu no TOP 30 līderēm, kas ir veikušas nozīmīgas reformas uzņēmējdarbības uzlabošanā.

Latvija ir uzlabojusi savu sniegumu nodokļu nomaksas un nekustamā īpašuma reģistrēšanas jomās. Tomēr, lai straujāk uzlabotu Latvijas uzņēmējdarbības vides kvalitāti, ir svarīgi turpināt reformu procesu tieslietu sistēmā, īpaši komercstrīdu izskatīšanā un maksātnespējas procesa vienkāršošanā. Vienlaikus mērķtiecīgi jāmazina birokrātiskais slogs nodokļu administrēšanā, samazinot procedūru skaitu un to veikšanai nepieciešamo laiku. No reformu īstenošanas kvalitātes un ātruma būs atkarīga turpmākā Latvijas uzņēmējdarbības vides un ekonomikas konkurētspēja.

Ekonomikas ministrija turpina darbu, izstrādājot normatīvo aktu bāzi patērētāju strīdu risināšanas kārtības uzlabošanai un alternatīvai strīdu izskatīšanas mehānisma ieviešanai. Tas nodrošinās ātrāku un efektīvāku procedūru ārpustiesas patērētāju strīdu izskatīšanai un palielinās pušu uzticību lēmumam par strīdu izskatīšanu, kā arī to lietu skaitu, kurās panākts izlīgums.

Ekonomikas ministrija turpina ieviest no jaunā Būvniecības likuma izrietošos normatīvos aktus, veicot pilnīgu Eiropas kodeksa standartu adaptāciju un Latvijas Nacionālo pielikumu prasību iekļaušanu būvniecību regulējošo normatīvo aktu sistēmā. Tādējādi veidojot mūsdienīgu un stingru nozares regulējumu, kas nodrošinās augstāku būvniecības kvalitāti visos posmos.

Vienlaikus, pilnveidojot būvniecības uzraudzības kontroli, darbu ir sācis Būvniecības valsts kontroles birojs. Tā pārraudzībā ir jaunu publisku ēku būvdarbu valsts kontrole un ekspluatācijas uzraudzība.

2015. gadā mēs reformēsim Publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldību. Jau šobrīd ir stājies spēkā Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums. Tas izstrādāts, lai nodrošinātu profesionālu un caurskatāmu valsts un atvasinātu publisku personu, tajā skaitā pašvaldību, kapitālsabiedrību pārvaldību, kā arī uzlabotu šo kapitālsabiedrību darbības rādītājus. Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums ir šīs reformas pamatlikums. Tās īstenošana ir vitāli svarīga arī Latvijas uzņemšanai Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā.

Konsekventi turpinās Latvijas enerģijas tirgus integrācija Eiropā. Jau šobrīd ir stājušās spēkā Elektroenerģijas tirgus likuma normas, kas nodrošina pilnīgu elektroenerģijas tirgus atvēršanu. Vienlaikus mēs esam iedarbinājuši atbalsta sniegšanas sistēmu trūcīgajām

un mazturīgajām mājsaimniecībām, kā arī daudz bērnu ģimenēm, kompensējot elektroenerģijas cenu izmaiņas.

Šobrīd dienaskārtībā ir arī gāzes tirgus liberalizācijas otrā posma reālā īstenošana.

Galvenais mērķis enerģētikā laika posmā līdz 2020. gadam ir Latvijas enerģētiskās neatkarības stiprināšana, energoapgādes drošības paaugstināšana, enerģētikas ilgtspējas veicināšana un konkurētspējīgas enerģijas cenas nodrošināšana patērētājiem.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, mēs aktīvi veidojam dialogu ar uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām un citiem sabiedrības pārstāvjiem. Tas ir īpaši nozīmīgi laikā, kad Latvija ir prezidējošā valsts Eiropas Savienības Padomē.

Šajā Ziņojumā jūs atradīsiet informāciju par Latvijas nozīmīgākajiem ekonomiskajiem un sociālajiem rādītājiem, nozaru attīstību un ārējo ekonomisko vidi, valdības ekonomisko politiku un tās īstenošanas galvenajiem instrumentiem, tajā skaitā arī ES fondu izmantošanu.

Ne visus Ziņojumā aplūkotos jautājumus ir vērtējis Ministru Kabinets, tādēļ virkne spriedumi par valsts ekonomisko attīstību un priekšlikumi par turpmāko rīcību atspoguļo vienīgi Ekonomikas ministrijas speciālistu viedokli.

Pateicos Ziņojuma autoriem par veikumu!
2014. gada decembris

Dana Reizniece-Ozola,
ekonomikas ministre

SATURA RĀDĪTĀJS

Saīsinājumi, mērvienības un nosacītie apzīmējumi	7
1. Ekonomiskais stāvoklis: īss kopsavilkums	9
2. Ārējā ekonomiskā vide	13
3. Izaugsme	17
3.1. Iekšzemes kopprodukta dinamika un kopējais pieprasījums	17
3.1.1. Attīstības tendences	17
3.1.2. Privātais un valsts patēriņš	18
3.1.3. Investīcijas	20
3.1.4. Eksports un imports	24
3.2. Nozaru ieguldījums	29
3.2.1. Tautsaimniecības struktūra un nozaru attīstības tendences	29
3.2.2. Apstrādes rūpniecība	33
3.3. Prognozes	47
4. Makroekonomiskā attīstība	49
4.1. Valsts finanses	49
4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds	49
4.1.2. Budžeta ieņēmumi	51
4.1.3. Budžeta izdevumi	55
4.2. Cenas	57
4.2.1. Patēriņa cenas	57
4.2.2. Ražotāju cenas	60
4.2.3. Ārējās tirdzniecības vienības vērtības indeksi	62
4.3. Maksājumu balance	62
4.3.1. Tekošais konts	62
4.3.2. Finanšu plūsmas	64
4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas	65
4.4. Finanšu un kapitāla tirgi	68
4.4.1. Monetārā politika	68
4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība	69
4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti	70

5. Darba tirgus	74
5.1. Nodarbinātība un bezdarbs	74
5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte	77
5.3. Darba tirgus prognozes	81
5.4. Nodarbinātības politika	83
 6. Ekonomiskā politika un struktūrpolitikas prioritātes	 89
6.1. „Eiropa 2020” stratēģija un Latvijas nacionālā reformu programma	89
6.1.1. „Eiropa 2020” stratēģija un tās virzība	89
6.1.2. Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai	91
6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā	93
6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana	93
6.2.2. Ārējās tirdzniecības politika	99
6.2.3. Eiropas Savienības iekšējais tirgus	102
6.3. Industriālā politika	104
6.4. Enerģētikas politika	107
6.5. Būvniecības un mājokļu politika	116
6.6. Tūrisma politika	119
6.7. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana	121
6.8. Mazie un vidējie komersanti	123
6.9. Inovācija un jaunās tehnoloģijas	129
6.10. Informācijas sabiedrība	132
6.11. Konkurences politika	136
6.12. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika	138
6.13. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība	141
6.14. Kvalitātes nodrošināšana	144
6.14.1. Kvalitātes struktūrpolitika	144
6.14.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija	145
6.15. Privatizācija	147
6.16. Publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldības reforma	150
6.17. Tautsaimniecības padome	153
 7. Rekomendācijas	 155

SAĪSINĀJUMI, MĒRVIENTĪBAS UN NOSACĪTIE APZĪMĒJUMI

Saīsinājumi

AS	akciju sabiedrība
AES	atomelektrostacija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas
BTL	Brīvās tirdzniecības līgums
CIF	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz importētājvalsts robežai
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CZK	Centrālā zemes komisija
DP	darbības programma
ECC	Eiropas Patērētāju informēšanas centrs
EK	Eiropas Komisija
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds
ERAF	Eiropas Reģionālais attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES-15	Eiropas Savienības dalībvalstis pirms 2004. gada 1. maija paplašināšanās
ES-27	Eiropas Savienības dalībvalstis pēc 2007. gada 1. janvāra paplašināšanās
ESF	Eiropas Sociālais fonds
FOB	preces cena, kuru veido preces vērtība, ieskaitot transporta un apdrošināšanas izmaksas līdz eksportētājvalsts robežai
HES	hidroelektrostacija
IKP	iekšzemes kopprodukts
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
KF	Kohēzijas fonds

KP	Konkurences padome
LATAK	Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs
LGA	Latvijas Garantiju aģentūra
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LVS	Latvijas Standarts
MK	Ministru kabinets
MVK	mazie un vidējie komersanti
MVU	mazie un vidējie uzņēmēji
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVS	Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
PCI	patēriņa cenu indekss
PJ	petadžouls
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
SIA	sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SOLVIT	Eiropas Savienības koordinācijas centru tīkls iekšējā tirgus problēmu risināšanai
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
SVK	Starpvaldību komisija
TAI	tirdzniecības aizsardzības instrumenti
TAVA	Tūrisma attīstības valsts aģentūra
TEC	termoelektrocentrāle
TSP	Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome
TWh	teravatstunda
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VSS	Valsts sekretāru sanāksme
ZVFI	Zivsaimniecības vadības finansēšanas instruments

Valstu saīsinājumi

AT	Austrija
BE	Beļģija
BG	Bulgārija
CR	Horvātija
CZ	Čehija
CY	Kipra
DE	Vācija
DK	Dānija
EE	Igaunija
EL	Grieķija
ES	Spānija
EU	Eiropas Savienība
FI	Somija
FR	Francija
HU	Ungārija

IE	Īrija
IT	Itālija
LT	Lietuva
LU	Luksemburga
LV	Latvija
MT	Malta
NL	Nīderlande
PL	Polija
PT	Portugāle
RO	Rumānija
SE	Zviedrija
SI	Slovēnija
SK	Slovākija
UK	Lielbritānija

1. EKONOMISKAIS STĀVOKLIS: ĪSS KOPSAVILKUMS

No 2005. gada līdz 2007. gadam apjomīga ārējā kapitāla ieplūde stimulēja būtisku privātā patēriņa un investīciju pieaugumu Latvijā. IKP vidējie gada pieauguma tempi pārsniedza 10%. 2008. gadā un 2009. gadā, globālās finanšu krīzes ietekmē apstājoties ārējā kapitāla ieplūdei, iestājās recesija. Krīzes laikā IKP samazinājās par ¼ daļu, ārējais parāds gandrīz dubultojās, nodarbināto skaits samazinājās par 16%, strādājošo reālā darba samaksa – par 12 procentiem.

Kopš 2009. gada beigām ekonomiskā lejupslīde Latvijā ir apturēta, un ir atsākusies izaugsme. No 2011. gada līdz 2013. gadam IKP vidēji pieauga par 4,7%

ik gadu, kas bija viena no straujākajām izaugsmēm ES. Arī 2014. gadā izaugsme turpinās, lai gan pieauguma tempi ir palēninājušies, ko nosaka tendences ārējā vidē – lēnāka izaugsme ES nekā iepriekš gaidīta, kā arī ekonomiskās situācijas pavājināšanās Krievijā. Kopumā 2014. gada deviņos mēnešos IKP bija par 2,5% lielāks nekā 2013. gada atbilstošajā periodā. **Ekonomikas ministrijas speciālisti prognozē, ka 2014. gadā kopumā IKP būs pieaudzis par 2,3%.** Lai arī pēdējos gados Latvijas ekonomika pieaug, IKP vēl ir par 5,3% mazāks nekā bija pirms krīzes 2007. gadā.

1.1. tabula

Latvija: ekonomiskās attīstības pamatrādītāji								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014n	2015p
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās, mljrd. eiro)	24,4	18,9	18,2	20,3	22,0	23,2	24,0	24,8
pieaugums pret iepriekšējo gadu, procentos								
Iekšzemes kopprodukts	-3,2	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,3	2,0
Privātais patēriņš	-8,0	-16,2	3,1	2,9	3,0	6,2	2,6	2,4
Valsts patēriņš	2,4	-10,7	-8,1	3,1	0,4	2,8	3,1	1,8
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-9,2	-33,3	-20,0	24,2	14,5	-5,2	0,1	-3,0
Eksports	2,4	-12,9	13,4	12,0	9,8	1,5	1,7	0,7
Imports	-10,7	-31,7	12,4	22,0	5,4	0,3	0,3	-0,8
Patēriņa cenas	15,4	3,5	-1,1	4,4	2,3	0,0	0,6	0,5
procentos pret iekšzemes kopproduktu, ja nav norādīts citādi								
Vispārējās valdības sektora bilance	-4,0	-8,9	-8,2	-3,4	-0,8	-0,9	-1,4	-1,0
Vispārējās valdības parāds	18,6	36,4	46,8	42,7	40,9	38,2	40,0	35,0
Eksporta-importa saldo	-13,6	-1,5	-1,5	-5,0	-4,4	-3,2	-2,6	-1,7
Nodarbināto skaita izmaiņas (15-74 gadi, % pret iepriekšējo gadu)	-0,2	-13,9	-6,4	1,3	1,6	2,1	-1,1*	0,2
Nodarbinātības līmenis	62,0	54,3	52,0	54,0	56,1	58,2	59,1	60,1
Bezdarba līmenis (darba meklētāji % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, 15-74 gadi)	7,7	17,5	19,5	16,2	15,0	11,9	10,9	9,8
n – novērtējums; p – prognoze								
* Sākot ar 2014. gadu, ir veiktas izmaiņas darbaspēka apsekojuma metodoloģijā. Ceturkšņa datu vispārīšanai tiek izmantots ceturkšņa vidējais privātajās mājsaimniecībās dzīvojošo iedzīvotāju skaits (iepriekš – iedzīvotāju skaits gada sākumā)								

Kopš 2010. gada Latvijas preču un pakalpojumu eksports ir audzis ļoti strauji un ir galvenais tautsaimniecības attīstības dzinulis. Eksporta apjomi šobrīd jau vairāk par 20% pārsniedz pirmskrīzes līmeni. Tomēr pēdējos divos gados zema pieprasījuma ārējos tirgos ir ietekmējis eksporta dinamiku, un tā kļuvusi mērenāka. 2013. gadā eksporta apjomi pieauga tikai par 1,5%, bet 2014. gada deviņos mēnešos – par 1,8%, salīdzinot ar 2013. gada attiecīgo periodu. Šajā laika

periodā pakalpojumu eksports salīdzināmās cenās samazinājās par 4,3%, bet preču eksports pieauga par 4,3%. 2014. gadā eksportu pozitīvi ietekmēja koksnes un tās izstrādājumu, mehānismu un mašīnbūves, kā arī ķīmiskās rūpniecības preču eksporta pieaugums. Savukārt salīdzinājumā ar pagājušā gada atbilstošo periodu sarukuši metālu un to izstrādājumu, vieglās rūpniecības produkcijas, kā arī lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta apjomi.

Eksporta turpmākās attīstības iespējas ietekmēs ne tikai ārējā pieprasījuma izmaiņas, bet arī Latvijas ražotāju konkurētspēja. Jāņem vērā, ka līdz šim Latvijas konkurētspējas uzlabošanas pamatā noteica darbaspēka izmaksu samazināšana, bet turpmāk izšķiroša loma būs spējai palielināt produktivitāti.

Krīzes laikā, samazinoties iekšējam pieprasījumam, importa apjomi strauji saruka. Palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm iekšējā tirgū, pieprasījums pēc importa pieaug. Tomēr kopš 2012. gada vidus importa dinamika ir kļuvusi krietni mērenāka, un 2014. gadā importa apjomi ir pat samazinājušies.

Preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības bilances deficīts 2013. gadā bija 3,2% līmenī no IKP, tas ir, nedaudz zemākā līmenī nekā gadu iepriekš. Arī 2014. gadā ir sagaidāms, ka eksporta-importa saldo turpinās uzlaboties, pozitīvi ietekmējot maksājumu bilances tekošā konta stāvokli. Tekošā konta deficīts 2013. gadā bija 2,3% līmenī no IKP, bet 2014. gada deviņos mēnešos tas sasniedza 3,8% no IKP. Jāatzīmē, ka zems tekošā konta deficīts Latvijā saglabājās jau kopš 2010. gada, kas liecina par Latvijas ekonomikas ārējo sabalansētību.

Piebremzējoties eksportam, pēdējos divos gados lielāks devums izaugsme ir iekšzemes pieprasījumam. Nodarbinātības palielinājums un pakāpenisks darba samaksas kāpums sekmē privātā patēriņa pieaugumu. 2013. gadā privātais patēriņš pieauga par 6,2%. Tomēr kopš 2013. gada 4. ceturkšņa tā pieauguma tempi ir palēninājušies. 2014. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar 2013. gada attiecīgo periodu, privātais patēriņš pieauga par 2,1%. 2014. gadā strauji ir augusi darba samaksa, bet nodarbinātības kāpums ir krietni lēnāks nekā 2013. gadā.

Uzlabojoties situācijai budžetā, ir atsācis pieaugt arī valsts patēriņš. 2013. gadā valsts patēriņš pieauga par 2,8%, bet 2014. gada deviņos mēnešos – par 3,3 procentiem.

Pēdējos gados investīciju dinamika Latvijā ir diezgan svārstīga. Krīzes laikā – 2008.-2009. gadā investīcijas būtiski samazinājās, bet 2011.-2012. gadā ievērojami pieauga. 2013. gadā investīciju apjoms Latvijas tautsaimniecībā atkal samazinājās – tās bija par 5,2% mazākā apjomā nekā pirms gada un veidoja 23,3% no IKP. 2014. gada deviņos mēnešos ir vērojams neliels investīciju pieaugums. Salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, investīcijas pieauga par 2,1%. Sagaidāms, ka kopumā 2014. gadā investīcijas Latvijas tautsaimniecībā saglabās mērenu pieaugumu, tomēr vienlaikus tās būs par 30% zemākā līmenī nekā pirms krīzes.

Zems banku kreditēšanas līmenis joprojām ir viens no investīcijas ierobežojošiem faktoriem. Jāatzīmē, ka būtiska ir valsts loma investēšanas procesā – vājas kreditēšanas apstākļos valsts nodrošina nozīmīgu atbalstu privātajām investīcijām ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu.

Pēdējos divos gados vājais pieprasījums eksporta tirgos bremzē apstrādes rūpniecības izaugsmi.

Pēckrīzes gados apstrādes rūpniecība bija galvenais tautsaimniecības izaugsmes virzītājs. No 2009. gada līdz 2012. gada beigām ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā pieauga par 24%. 2013. gadā ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā saglabājās 2012. gada līmenī. Būtiska ietekme uz nozares ražošanas apjomiem 2013. gadā bija arī AS „Liepājas Metalurgs” darbības pārtraukšanai, kā rezultātā ievērojami saruka metālu ražošanas apjomi.

2014. gada vienpadsmit mēnešos apstrādes rūpniecības produkcijas izlaides apjomi bija par 0,3% mazāki nekā pirms gada. Nozares attīstības dinamiku ietekmē tendences ārējos tirgos.

Apstrādes rūpniecības apakšnozarēs attīstības tendences ir ļoti atšķirīgas. Lielākajā apstrādes rūpniecības nozarē – kokapstrādē ražošanas apjomi 2014. gadā stabili aug. Vienpadsmit mēnešos tie bija par 7,3% lielāki nekā pirms gada, stabili palielinās gan eksporta apjomi, gan arī šīs nozares produkcijas pieprasījums iekšējā tirgū. Tāpat straujš pieaugums bija vērojams datoru, elektrisko un optisko iekārtu ražošanā. Otrā lielākajā nozarē – pārtikas rūpniecībā 2014. gada vienpadsmit mēnešos saražotās produkcijas apjomi bija par 0,3% lielāki nekā pirms gada. Savukārt ražošanas apjomu samazinājums 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija vērojams apģērbu un tekstilizstrādājumu ražošanā, metālu ražošanā, ķīmiskajā rūpniecībā.

Lielākais devums IKP pieaugumā pēdējos divos gados ir bijis uz iekšējo pieprasījumu orientētām nozarēm.

Pēc apjomīgas lejupslīdes krīzes laikā izaugsme ir atsākusies būvniecības nozarē, ko lielā mērā veicina publiskie pasūtījumi un ES fondu projekti. 2013. gadā būvniecības apjomi palielinājās par 7,5%, ko lielā mērā noteica inženierbūvju celtniecības apjomu pieaugums. 2014. gada deviņos mēnešos apjomi būvniecībā turpināja pieaugt – par 9,8%. Pieaugumu lielā mērā noteica straujais ēku būvniecības apjoma pieaugums gada pirmajā pusē.

2013. gadā komercpakalpojumu nozaru apjomi pieauga par 6%, un, ņemot vērā nozaru lielo īpatsvaru, tas veidoja gandrīz pusi no visas tautsaimniecības izaugsmes. 2014. gadā komercpakalpojumu nozarēs sniegto pakalpojumu apjomi aug mērenāk – trīs ceturkšņos tie bija par 1,6% lielāki nekā pirms gada. Apjomu kāpumu 2014. gadā galvenokārt sekmēja izaugsme finanšu un apdrošināšanas darbībās, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu nozarēs. Mērena izaugsme saglabājās informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē.

Palielinoties valdības izdevumiem, 2013. gadā stabils pieaugums bija vērojams arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs – par 3,8%. 2014. gada deviņos mēnešos pakalpojumu apjomi šajā nozarē turpināja pieaugt – par 3,3 procentiem.

Pārējā rūpniecībā ražošanas apjomi samazinājās gan 2013. gadā, gan arī 2014. gada deviņos mēnešos, attiecīgi par 3,3% un 5,3%, kas galvenokārt bija saistīts ar laika apstākļiem, jo, salīdzinot ar iepriekšējiem periodiem, tika saražoti mazāki elektroenerģijas un siltumenerģijas apjomi.

Tirdzniecības nozarē (ieskaitot izmitināšanu un ēdināšanas pakalpojumus) sniegto pakalpojumu apjomi 2013. gadā pieauga par 4,8%. Arī 2014. gadā tie turpina pieaugt, lai arī lēnākos tempos – deviņos mēnešos pieaugums par 2,4 procentiem.

Transporta nozarē 2013. gadā izaugsme sasniedza 1,6%, ko veicināja ar autotransportu pārvadāto kravu apjomu pieaugums. 2014. gada trīs ceturkšņos nozarē sniegtie pakalpojumi bija par 3,2% lielāki nekā pirms gada. Šīs nozares pieaugumu 2014. gadā lielā mērā veicina sekmīga ostu darbība un ar autotransportu pārvadāto kravu apjomu pieaugums.

Pēdējos gados Latvijā vērojama mērena inflācija. 2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, cenas palielinājās par 0,2% (12 mēnešu inflācija). Lielākā palielinošā ietekme uz patēriņa cenām gada laikā bija cenu kāpumam pakalpojumiem, kas pieauga par 3,3% un kopējo cenu līmeni paaugstināja par 0,9 procentpunktiem. Savukārt lielākā pazeminošā ietekme gada laikā bija degvielas cenu kritumam (par 12,3%), kas kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,8 procentpunktiem. Decembra beigās pasaules naftas cenas bija noslīdējušas līdz zemākajam līmenim pēdējo piecu ar pusi gadu laikā, pasaules naftas cenai gada laikā samazinoties par 50%. Tomēr straujāku cenu kritumu degvielai kavēja ASV dolāra kursa kāpums attiecībā pret eiro.

Lielā ietekme bija arī pārtikas cenu kritumam (par 0,8%), kas kopējo patēriņa cenu līmeni pazemināja par 0,2 procentpunktiem. Pasaules pārtikas cenas gada laikā samazinājās par 8,5%, ko ietekmēja straujš cenu kritums piena produktiem. Pārtikas cenu kritumu Latvijā ietekmēja arī Krievijas noteiktais embargo atsevišķiem pārtikas produktiem no 2014. gada augusta. 2014. gada vidējā inflācija, salīdzinot ar 2013. gadu, pieauga par 0,6 procentiem.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka 2015. gadā vidējais patēriņa cenu līmenis varētu pieaugt līdzīgos tempos kā 2014. gadā. To ietekmēs dažādi piedāvājuma puses faktori, piemēram, spiedienu uz patēriņa cenām radīs arī elektroenerģijas tirgus atvēršana no 2015. gada 1. janvāra. Vienlaikus inflācija būs saistīta ar ārējiem faktoriem – naftas un pārtikas cenu dinamiku pasaulē.

Pēc finanšu tirgus satricinājuma 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā **Latvijas monetārie rādītāji pakāpeniski stabilizējās** – uzlabojas kredītportfeļa kvalitāte un pieaug banku piesaistīto noguldījumu apjoms. Kredītu ar maksājuma kavējumiem apmērs kopējā banku kredītportfelī 2014. gada 3. ceturksnī bija 14,2%, kas ir zemākais rādītājs kopš 2008. gada beigām. Banku kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās lielā mērā ir saistīta ar sliktu kredītu norakstīšanu.

Turpina pieaugt banku piesaistīto rezidentu noguldījumu apjoms. Līdz ar gaidāmo eiro ieviešanu noguldījumi īpaši strauji pieauga 2013. gada beigās. 2014. gada septembra beigās, salīdzinot ar 2013. gada attiecīgo periodu, noguldījumu apjoms pieauga par 14 procentiem.

Tomēr kredītu atlikumi joprojām turpina samazināties. Tas galvenokārt ir saistīts ar iepriekš izsniegto kredītu atmaksu un sliktu kredītu norakstīšanu. 2014. gada septembra beigās, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, tie ir sarukuši par 5,3%. Šajā periodā samazinājās gan komerc kredītu, gan arī industriālo kredītu atlikumi. Joprojām turpina sarukt arī patēriņa kredītu atlikumi un hipotekāro kredītu atlikumi.

Valsts fiskālais stāvoklis ir stabils. 2014. gada vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 1,4% no IKP, kas par 0,5% pārsniedz likumā *Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016. gadam* 2014. gadam prognozēto vērtību. 0,4% no IKP novirzi veido Privatizācijas aģentūras auditētajos pārskatos atspoguļotā atvasināto finanšu instrumentu iespējamās patiesās vērtības izmaiņas. Jāatzīmē, ka tas ir vienreizējs pasākums un tam nav ietekmes uz strukturālo deficītu. Pārējās izmaiņas veido 0,1% no IKP novirzi.

Saeimā 2015. gada valsts budžets tika pieņemts ar deficītu 1% apmērā no IKP. 2015. gada valsts budžetā kā prioritāri ir noteikti pasākumi valsts sociālās un nacionālās drošības stiprināšanai, ilgtspējīgas Latvijas ekonomikas attīstībai, kas uzlabotu sabiedrības labklājību, kā arī uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanai.

Nodrošinot nodokļu politikas stabilitāti un ievērojot iepriekšējo apņemšanos mazināt darbaspēka nodokļu slogu, no 2015. gada 1. janvāra iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme tiks samazināta no 24% uz 23%. Tiks palielināta iemaksa otrajā pensiju līmenī no 4% uz 5%. No 2015. gada 1. janvāra tiek palielināta arī minimālā alga no 320 eiro uz 360 eiro. Tas ir viens no veidiem, kā īstenot valsts stratēģisku attīstības mērķi – mazināt iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzību. Savukārt no 2016. gada ir paredzēts ieviest diferencēto neapliekamo minimumu.

Ekonomisko aktivitāšu palielināšanās pozitīvi ietekmē situāciju darba tirgū – pieaug nodarbinātība un mazinās krīzes izraisītais augstais bezdarbs. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši, situācijas uzlabošanās izjūt vājāk.

2013. gadā nodarbināto skaits palielinājās par 2,1%, kas bija straujākais pieaugums kopš 2008. gada. Nodarbinātības līmenis starp iedzīvotājiem vecumā no 15-74 gadiem 2013. gadā palielinājās līdz 58,2%, un vidēji gadā nodarbināti bija 894 tūkst. iedzīvotāju. Vienlaikus demogrāfijas tendenču ietekmē par 2013. gadā 1,6% samazinājās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, kas kopā ar nodarbinātības pieaugumu sekmēja arī straujāku bezdarba samazināšanos. Bezdarba līmenis 2013. gadā samazinājās par 3,2 procentpunktiem – līdz 11,9%. Darba meklētāju skaits 2013. gadā bija 120,4 tūkst. cilvēki.

Lai arī lēnākos tempos nekā iepriekš, situācija darba tirgū turpina uzlaboties arī 2014. gadā. Bezdarba līmenis 3. ceturksnī samazinājās līdz 10,6%, kas bija par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā 2013. gada 3. ceturksnī. Lai arī nodarbinātības līmenis 2014. gadā turpināja pieaugt, nodarbināto iedzīvotāju skaits gada trijos ceturksņos samazinājās par 0,7%, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu. Kopumā 3. ceturksnī bija nodarbināti 885,7 tūkst. jeb 59,3% iedzīvotāju vecumā no 15-74 gadiem.

Salīdzinoši augstais bezdarbs galvenokārt saistīts ar cikliskiem faktoriem, tomēr saglabājās arī augsts strukturālā bezdarba risks. Daļai bezdarbnieku ilgstoši var būt problēmas atrast darbu, jo jaunās darbavietas nav tās pašas, kas tika zaudētas krīzes laikā.

Paredzams, ka līdzīgas tendences saglabāsies arī **2015. gadā – nodarbināto skaits varētu palielināties par 0,2%, bet bezdarba līmenis būs tuvu 10 procentiem.**

Krīzes laikā atalgojuma korekcija bija salīdzinoši mērena, lielāko daļu ekonomikas apjomu krituma ir kompensējis strādājošo skaita samazinājums. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, **kopš 2010. gada beigām ir atsācies atalgojuma pieaugums.**

Augot pieprasījumam pēc darbaspēka, vidējā bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās. 2013. gadā tā pieauga par 4,6% un sasniedza 716 eiro. Relatīvi strauji algas turpināja augt arī 2014. gadā – 3. ceturksnī vidējā bruto alga palielinājās par 7,4%, salīdzinot ar 2013. gada 3. ceturksni, un sasniedza 775 eiro.

Kopš 2010. gada atalgojums ir audzis gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā. Jāatzīmē, ka sabiedriskajā sektorā 2014. gada 3. ceturksnī vidējā bruto alga bija 2008. gada attiecīgā perioda līmeni, turpretī privātajā

sektorā tā pārsniedza 2008. gada līmeni par 18,6 procentiem.

Latvijas tautsaimniecības turpmākā attīstība joprojām būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, **tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks saistīts ar globālās ekonomikas attīstību.** Ekonomikas ministrija prognozē, ka **Latvijas ekonomikas izaugsme kopumā 2015. gadā var sasniegt 2 procentus.**

Tautsaimniecības izaugsme vidējā termiņā būs atkarīga no vairākiem faktoriem. Latvijai kā mazai atvērtai ekonomikai ar relatīvi augstu tirgus liberalizācijas pakāpi izaugsmi būtiski ietekmē globālās ekonomikas attīstība un stabila konkurētspējas uzturēšana. Īpaši svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas attīstības dinamika, kā arī Ukrainas krīzes izraisītās ģeopolitiskās situācijas uzlabošanās. Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt balstīsies uz panākto makroekonomisko stabilitāti, kā rezultātā ir uzlabojušies Latvijas kredītreitingi, kā arī uz plānoto struktūrfondu atbalsta programmu efektivitāti un uzlabojumiem uzņēmējdarbības vidē.

Straujākas izaugsmes scenārijs paredz, ka Latvijas galvenajos eksporta tirgos atjaunosies izaugsme un Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības pamatā tiek balstītas uz tehnoloģiskiem faktoriem, ražošanas efektivitātes uzlabošanu un inovācijām, mazākā mērā uz lētu darbaspēku un zemām resursu cenām. **Vidēja termiņa periodā Latvijas izaugsmes tempi varētu sasniegt 4% pieaugumu gadā.** Savukārt vājākas izaugsmes scenārijā, saglabājoties vājai izaugsmei Eiropā un neuzlabojoties Ukrainas krīzes radītajai ģeopolitiskajai situācijai, Latvijas ekonomikas izaugsmes tempi var būt daudz lēnāki.

2. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE¹

Globālās ekonomikas izaugsme 2014. gadā bija vājāka nekā iepriekš paredzēts. Attīstība joprojām ir vāja un dažādos reģionos atšķirīga. Attīstītajās valstīs izaugsmes perspektīvas lēni uzlabojas. Savukārt attīstības valstīs situācija ir nedaudz pasliktinājusies, lai arī izaugsmes tempi tajās joprojām ir salīdzinoši strauji. Pasaules ekonomikas attīstību ietekmē arī ģeopolitiskā nestabilitāte Ukrainā un Vidējos Austrumos.

Eiropas Komisijas globālās izaugsmes prognoze 2014. gadam ir samazināta par 0,2 procentpunktiem – līdz 3,3%, savukārt 2015. gadam tā ir saglabāta iepriekš prognozētā līmenī – 3,6 procenti.

ASV ekonomikā 2014. gadā bija vērojama stabila izaugsme. Kaut arī gada sākumā izaugsmes tempi pavājinājās, ko lielākoties noteica privāto investīciju samazināšanās, nelabvēlīgi laika apstākļi un korekcijas krājumus, tomēr spēcīgais iekšzemes pieprasījums veicināja ekonomikas atveseļošanos, un 2014. gada otrajā pusē ASV ekonomika pieauga straujāk nekā tika gaidīts. Kopumā 2014. gadā izaugsme varētu sasniegt 2,4 procentus.

2015. gadā ASV tiek prognozēta vēl straujāka izaugsme, kas būs nedaudz virs potenciālā līmeņa. Situācijas uzlabošanās darba tirgū, mājaisaimniecību finansiālā stāvokļa uzlabošanās, kā arī zemā naftas cena

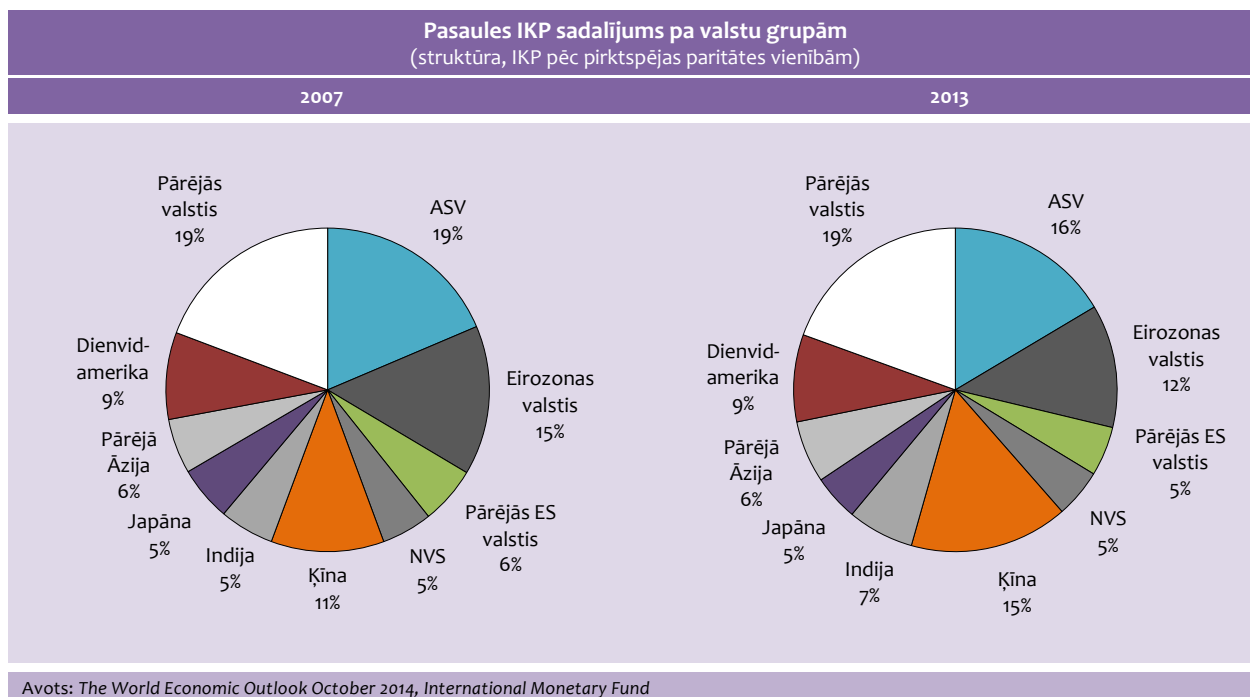
veicinās privātā patēriņa pieaugumu. ASV ekonomikas izaugsmes risks ir saistīts ar ASV dolāra vērtības kāpumu, kas var ietekmēt konkurētspēju un attiecīgi ierobežot eksporta iespējas. Savukārt ārējie riski ietver izaugsmes straujāku palēnināšanos attīstības valstu tirgos, ieskaitot Ķīnu.

2.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta pieaugums (procentos pret iepriekšējo gadu)				
	2012	2013	2014p	2015p
Pasaule tai skaitā:	3,3	3,3	3,3	3,6
ASV	2,3	2,2	2,4	3,5
Japāna	1,5	1,6	0,4	1,3
ES tai skaitā:	-0,4	0,0	1,3	1,7
Eiropas valstis	-0,7	-0,5	0,8	1,3
Krievija	3,4	1,3	0,5	-3,5
Ķīna	7,8	7,6	7,4	7,1

Avots: European Commission- European Economic Forecast, Winter 2015
p – prognoze

2.1. attēls

¹ Nodaļas sagatavošanā ir izmantoti izdevumi: European Commission- European Economic Forecast, Autumn 2014, European Economic Forecast, Winter 2015; International Monetary Fund- World Economic Outlook, October 2014, World Economic Outlook Update, January 2015

Āzijas valstis globālo krīzi bija pārvarējušas veiksmīgāk nekā citu reģionu valstis. Tomēr pēdējā laikā vājais pieprasījums ārējos tirgos ietekmē Āzijas valstu izaugsmes tempus.

Japānā ekonomikas izaugsme 2014. gadā varētu sasniegt 0,4%. Sabiedriskā patēriņa un eksporta pieaugums nebija pietiekams, lai kompensētu privātā patēriņa kritumu saistībā ar PVN likmes paaugstināšanu.

Ķīnā vājā izaugsme ārējos tirgos tika kompensēta ar dažādiem ekonomisko aktivitāšu stimulēšanas pasākumiem iekšējā tirgū. 2014. gada 3. ceturksnī Ķīnas IKP pieauga par 7,3%, piedzīvojot lēnāko izaugsmi kopš

2009. gada. Ekonomikas izaugsmes palēnināšanos noteica zemākas investīcijas, kredītu pieauguma tempu samazināšanās, kā arī vājāka rūpniecības izaugsme.

Savukārt Indijā ekonomikas izaugsmes tempi kļūst straujāki – 2014. gadam tiek prognozēta izaugsme 5,8% apmērā. Indijā uzlabojās konfidences rādītāji, stabila izaugsme vērojama apstrādes rūpniecības un dažādu pakalpojumu nozarēs.

Turpmākā izaugsme reģionā būs saistīta ar globālās ekonomikas atveseļošanos. Kā izaugsmi veicinoši faktori tiek minēti zemās naftas cenas, augošs iekšējais pieprasījums, labvēlīgi finanšu un darba tirgus nosacījumi.

2.2. tabula

Eiropas Savienības dalībvalstu galvenie makroekonomiskie rādītāji (procentos)									
	IKP pieaugums			Patēriņa cenas			Bezdarbs		
	2013	2014p	2015p	2013	2014p	2015p	2013	2014p	2015p
ES	0,0	1,3	1,7	1,5	0,6	0,2	10,8	10,2	9,8
Austrija	0,2	0,2	0,8	2,1	1,5	1,1	4,9	5,0	5,2
Beļģija	0,3	1,0	1,1	1,2	0,5	0,1	8,4	8,5	8,3
Dānija	-0,5	0,8	1,7	0,5	0,3	0,4	7,0	6,6	6,5
Francija	0,3	0,4	1,0	1,0	0,6	0,0	10,3	10,3	10,4
Grieķija	-3,9	1,0	2,5	-0,9	-1,4	-0,3	27,5	26,6	25,0
Itālija	-1,9	-0,5	0,6	1,3	0,2	-0,3	12,2	12,8	12,8
Īrija	0,2	4,8	3,5	0,5	0,3	0,3	13,1	11,1	9,6
Lielbritānija	1,7	2,6	2,6	2,6	1,5	1,0	7,6	6,3	5,6
Luksemburga	2,0	3,0	2,6	1,7	0,7	0,6	5,9	6,3	6,4
Nīderlande	-0,7	0,7	1,4	2,6	0,3	0,4	6,7	6,9	6,6
Portugāle	-1,4	1,0	1,6	0,4	-0,2	0,1	16,4	14,2	13,4
Somija	-1,2	0,0	0,8	2,2	1,2	0,5	8,2	8,7	9,0
Spānija	-1,2	1,4	2,3	1,5	-0,2	-1,0	26,1	24,3	22,5
Vācija	0,1	1,5	1,5	1,6	0,8	0,1	5,2	5,0	4,9
Zviedrija	1,3	1,8	2,3	0,4	0,2	0,5	8,0	7,8	7,7
Bulgārija	1,1	1,4	0,8	0,4	-1,6	-0,5	13,0	11,7	10,9
Čehija	-0,7	2,3	2,5	1,4	0,4	0,8	7,0	6,1	6,0
Horvātija	-0,9	-0,5	0,2	2,3	0,2	-0,3	17,3	17,0	16,8
Igaunija	1,6	1,9	2,3	3,2	0,5	0,4	8,6	7,7	6,8
Kipra	-5,4	-2,8	0,4	0,4	-0,3	0,7	15,9	16,2	15,8
Latvija	4,2	2,6	2,9	0,0	0,7	0,9	11,9	11,0	10,2
Lietuva	3,3	3,0	3,0	1,2	0,2	0,4	11,8	9,5	8,7
Malta	2,5	3,3	3,3	1,0	0,8	1,0	6,4	6,0	5,9
Polija	1,7	3,3	3,2	0,8	0,1	-0,2	10,3	9,1	8,8
Rumānija	3,4	3,0	2,7	3,2	1,4	1,2	7,1	7,0	6,9
Slovākija	1,4	2,4	2,5	1,5	-0,1	0,4	14,2	13,4	12,8
Slovēnija	-1,0	2,6	1,8	1,9	0,4	-0,3	10,1	9,8	9,5
Ungārija	1,5	3,3	2,4	1,7	0,0	0,8	10,2	7,7	7,4
Avots: European Commission- European Economic Forecast, Winter 2015 p – prognoze									

Izaugsme **NVS valstīs** 2014. gadā ievērojami samazinājās. Ģeopolitiskā saspīlējuma dēļ Krievijā ievērojami saruka investīcijas, ko noteica straujš uzņēmēju konfidences kritums. Padziļinoties krīzei Ukrainā, samazinās rūpniecības izlaide un eksports. Atsevišķās Kaukāza un Vidusāzijas valstīs izaugsmi nelabvēlīgi ietekmēja naudas pārvedumu un tirdzniecības apjomu ar Krieviju samazinājums. Turpmāka NVS valstu ekonomiskā attīstība tiek vērtēta piesardzīgi. Pastāv vairāki attīstību ierobežojoši riski, tomēr galvenais no tiem ir saistīts ar ģeopolitisko spiedienu reģionā.

Vājinoties eksportam un apstājoties investīcijām, ekonomiskā izaugsme **Krievijā** turpina samazināties. Šīs tendences ir cieši saistītas ar ģeopolitisko spiedienu, tostarp sankcijām, kas ierobežo tirdzniecību un finanšu plūsmas, mazina investoru uzticību un veicina investīciju aizplūšanu.

Ekonomiskās aktivitātes Krievijā 2014. gada 1. ceturksnī bija samērā augstā līmenī, ko veicināja eksporta pieaugums. Savukārt 2. ceturksnī, pieaugot ģeopolitiskai spriedzei, politiskajai un ekonomiskajai nenoteiktībai, bija vērojama būtiska kapitāla aizplūde, kas ietekmēja rubļa vērtības kritumu, inflācijas kāpumu un privātā patēriņa samazinājumu. Kopumā 2014. gadā Krievijas ekonomika piedzīvos stagnāciju. Arī 2015. gadā Krievijas ekonomiku būtiski ietekmēs augstākminētie faktori un IKP 2015. gadā varētu sarukt par 3,5 procentiem.

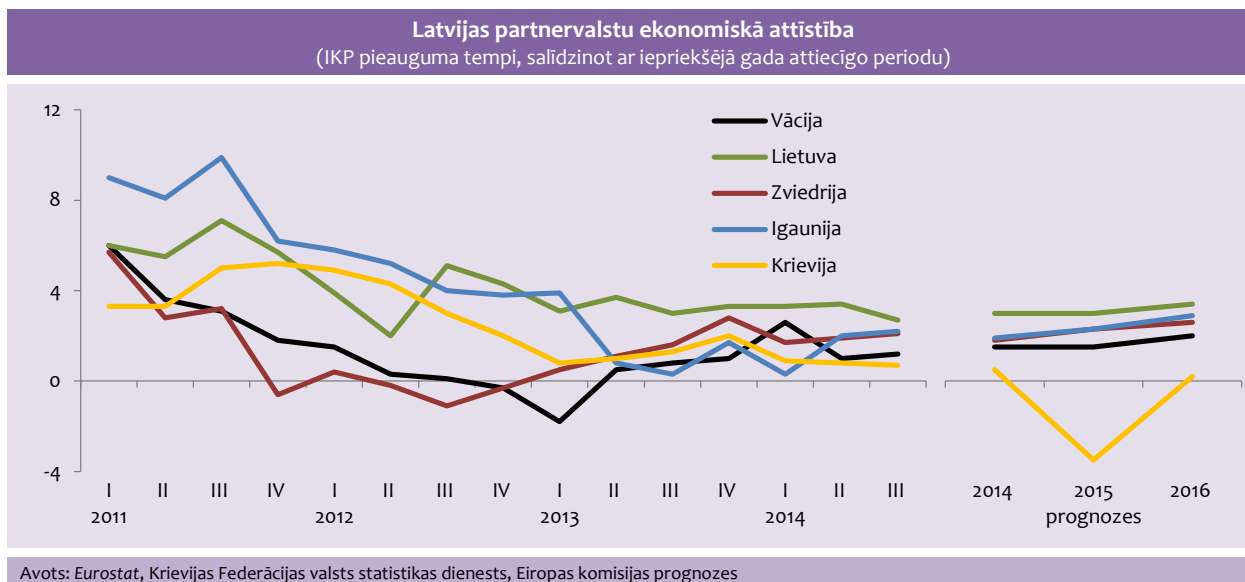
Ekonomiskās aktivitātes **Eiropas Savienībā** saglabājas mērenas. Tas skaidrojams gan ar vāju globālo izaugsmi, gan ES iekšējiem faktoriem, tādiem kā lēnā banku sektora atveseļošanās, ilgi novilcinātas ekonomiskās reformas un valstu parādu krīze.

2014. gadā ekonomikas atveseļošanās ES un eirozonā turpinājās, bet IKP pieauguma tempi bija lēnāki nekā iepriekš prognozēts, ko noteica vājš pieprasījums, kā arī augsts parāda un bezdarba līmenis. Arī ražošana un investīcijas joprojām bija zem pirmskrīzes līmeņa.

Sagaidāms, ka turpmāk izaugsme pamazām stiprināsies. Kaut arī tuvākajos divos gados joprojām būs jūtamas krīzes sekas, tomēr, pateicoties iepriekš veiktām strukturālām reformām un atbalstošai politikai, situācija darba tirgū un finansēšanas nosacījumi sāks pakāpeniski uzlaboties. Izaugsmi galvenokārt balstīs iekšzemes pieprasījums, inflācijai saglabājoties zemā līmenī. ES izaugsmi pozitīvi ietekmēs arī straujš naftas cenu kritums 2014. gada nogalē, kā rezultātā samazinās gan mājsaimniecību, gan uzņēmēju izmaksas. Vājš eiro kurss stiprinās eirozonas uzņēmumu cenu konkurētspēju ārējos tirgos, līdz ar to uzlabojot eksporta iespējas.

Izaugsmi ietekmējošie riski ir galvenokārt saistīti ar ārējās vides nenoteiktību. Savukārt iekšējie riska faktori, kas var apdraudēt reģiona ekonomisko atveseļošanos, ir saistīti ar strukturālo, fiskālo un institucionālo reformu īstenošanas kavēšanu ES dalībvalstīs.

2.2. attēls

Pēdējos gados **Baltijas valstīs** bija vieni no straujākajiem ekonomikas izaugsmes tempiem ES. Tomēr, palēninoties eksporta kāpumam, ekonomikas izaugsmes tempi ir piebremzējušies.

2014. gadā **Lietuvā** turpinājās izaugsme, ko virzīja spēcīgs iekšējais pieprasījums. Palielinājās privātais patēriņš, ko noteica augošs nodarbinātības līmenis un reālās algas kāpums. Straujāk nekā iepriekšējos gados pieauga arī privātās investīcijas. Tomēr Krievijas un

Ukrainas ģeopolitiskais saspīlējums mazina patērētāju un uzņēmumu noskaņojumu, kā arī negatīvi ietekmē eksportu, kas atspoguļojās IKP mērenākā pieaugumā gada otrajā pusē.

Lai arī 2015. gada sākumā vēl būs jūtama Krievijas-Ukrainas krīzes negatīvā ietekme, tuvākajos divos gados Lietuvā tiek prognozēta stabila izaugsme. Darba algas pieaugums un zema inflācija veicinās privāto patēriņu. Pateicoties augstam jaudas noslodzes līmenim un

labvēlīgiem kreditēšanas nosacījumiem, turpinās pieaugt investīcijas.

Ģeopolitisko neskaidrību un joprojām vāja ārējā pieprasījuma dēļ IKP pieaugums **Igaunijā** 2014. gadā bija nedaudz vājāks nekā iepriekš prognozēts. Iekšzemes pieprasījums joprojām ir galvenais izaugsmi veicinošais faktors, bet eksporta pieaugums ir gandrīz apstājies. Privāto patēriņu veicināja salīdzinoši straujš algu kāpums, augstākas pensijas un zema inflācija. Investīciju pieaugumu galvenokārt ietekmēja lielie ieguldījumi mājokļu tirgū un sabiedriskā transporta uzlabošanā.

Tuvākajā nākotnē patēriņa pieaugums tiek prognozēts stabils, ko balstīs reālo ienākumu palielināšanās, kā arī bezdarba līmeņa samazinājums. Krievijas-Ukrainas krīzes dēļ eksports saglabāsies vājš. Pakāpeniski uzlabojoties situācijai ārējā vidē, arī izaugsme kļūs straujāka.

Vācijas ekonomikas izaugsme pēc spēcīga pieauguma 2014. gada sākumā, pateicoties būvniecības apjomu

straujam kāpumam, gada 2. ceturksnī nedaudz samazinājās. To lielā mērā ietekmēja privāto investīciju un neto eksporta vājā dinamika. Sagaidāms, ka 2014. gadā kopumā izaugsme saglabāsies visai mērena, ko pārsvarā balstīs iekšējais pieprasījums.

Turpmāka situācijas uzlabošanās darba tirgū un labvēlīgi finansēšanas nosacījumi veicinās gan iekšzemes pieprasījuma, gan eksporta izaugsmi. Pozitīva ietekme uz izaugsmi būs arī zemajām naftas cenām.

Zviedrijas ekonomikas izaugsme 2014. gadā būs nedaudz vājāka, nekā tika prognozēts iepriekš. To noteica vājāka eksporta dinamika un privāto investīciju samazinājums. Turpretī iekšzemes patēriņš un būvniecības apjomi bija visai spēcīgi. Arī konfidences rādītāji saglabājās augstā līmenī.

Normalizējoties ārējam pieprasījumam, nākamajos divos gados Zviedrijas izaugsmes tempi pakāpeniski pieaugs.

3. IZAUGSME

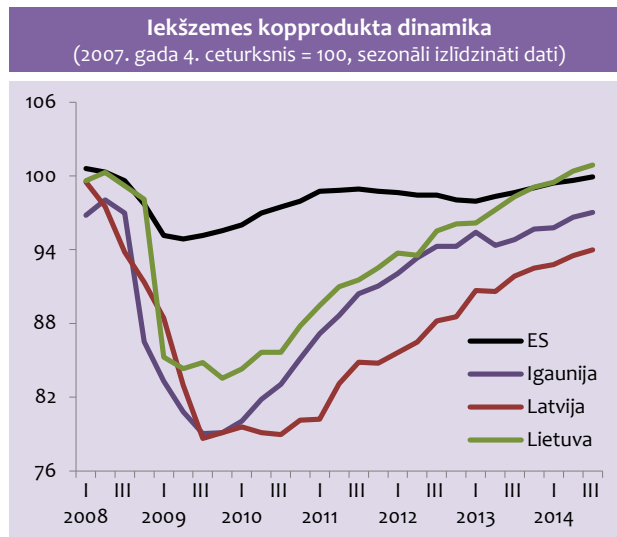
3.1. Iekšzemes kopprodukts un kopējais pieprasījums

3.1.1. Attīstības tendences

3.1. attēls

Kopš 2011. gada Latvijas ekonomikas izaugsme ir viena no straujākajām ES, 2011. gadā un 2012. gadā IKP pieauguma tempi bija aptuveni 5% gadā. Straujās izaugsmes pamatā bija eksports, kuru veicināja krīzes laikā atgūtā Latvijas uzņēmumu konkurētspēja. Lai arī 2013. gadā pieauga nenoteiktība ārējos tirgos un eksporta iespējas pasliktinājās, tomēr Latvijas ekonomikā saglabājās stabili izaugsmes tempi. 2013. gadā IKP pieauga par 4,2%. 2013. gadā izaugsmi pamatā noteica privātā patēriņa pieaugums, ko sekmēja nodarbinātības un darba samaksas pieaugums. Lai arī pēdējos gados Latvijas ekonomikā ir vērojama straujākā izaugsme ES, tomēr 2013. gadā IKP par 7,4% atpalika no pirmskrīzes līmeņa.

2014. gadā ekonomikas pieauguma tempi palēninājās, ko noteica tendences ārējā vidē – lēnāka nekā iepriekš gaidīta izaugsme ES, kā arī ekonomiskās problēmas Krievijā. Kopumā 2014. gada trīs ceturkšņos IKP bija par 2,5% lielāks nekā 2013. gada atbilstošajā periodā.

3.1. tabula

Iekšzemes kopprodukta izlietojums (izmaiņas pret iepriekšējo gadu, procentos)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Iekšzemes kopprodukts	-3,2	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2
Privātais patēriņš	-8,0	-16,2	3,1	2,9	3,0	6,2
Valsts patēriņš	2,4	-10,7	-8,1	3,1	0,4	2,9
Kopējā pamatkapitāla veidošana	-9,2	-33,3	-20,0	24,2	14,5	-5,2
Eksports	2,4	-12,9	13,4	12,0	9,8	1,5
Imports	-10,7	-31,7	12,4	22,0	5,4	0,3

2013. gadā preču un pakalpojumu eksporta apjomi bija sasnieguši vēsturiski augstāko līmeni un kopumā bija par 23,4% lielāki nekā pirms krīzes. Salīdzinājumā ar pirmajiem pēckrīzes gadiem 2013. gadā preču un pakalpojumu eksporta dinamika bija mērenāka – preču un pakalpojumu eksports pieauga tikai par 1,5%, ko ietekmēja vājais pieprasījums lielākajās Latvijas tirdzniecības partnervalstīs.

Arī 2014. gadā preču un pakalpojumu eksporta dinamika ir mērena, un trīs ceturkšņos eksporta apjomi, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu, palielinājās par 1,8 procentiem.

2013. gadā, piebremzējoties eksporta pieaugumam, lielāks devums izaugsmei bija iekšzemes pieprasījumam.

2013. gadā iekšzemes pieprasījums pieauga par 2,9%. Lai arī iekšzemes pieprasījums 2013. gadā bija par 15,7% lielāks nekā krīzes zemākajā punktā 2010. gadā, tomēr tas vēl par 17,2% atpalika no pirmskrīzes līmeņa 2007. gadā.

2014. gadā iekšzemes pieprasījums turpināja pieaugt. Trīs ceturkšņos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, tas pieauga par 2,5 procentiem.

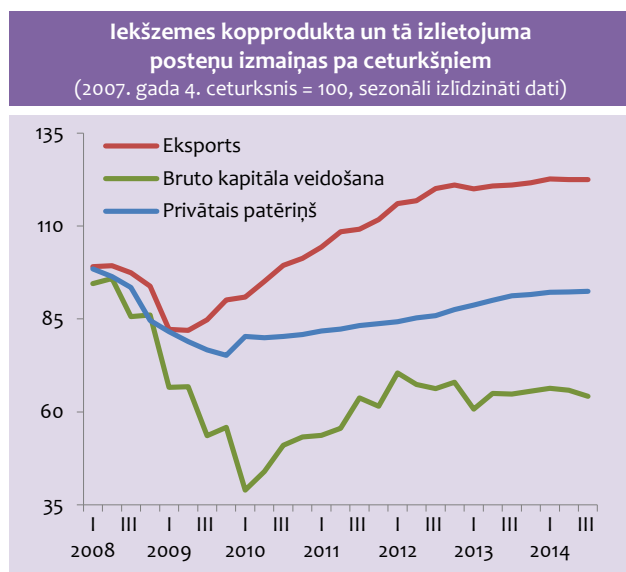
Pēc krīzes, pakāpeniski palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm iekšējā tirgū, pieprasījums pēc importa precēm un pakalpojumiem strauji pieauga. Bet kopš 2013. gada importa dinamika ir ļoti mērena, ko lielā mērā ietekmē investīciju dinamika. 2013. gadā preču un pakalpojumu imports pieauga par 0,3 procentiem.

3.2. tabula

Iekšzemes kopprodukta izlietojums pa ceturkšņiem (izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, procentos)											
	2012				2013				2014		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Iekšzemes kopprodukts	8,8	4,3	3,7	3,4	3,1	4,6	4,6	4,4	2,8	2,3	2,4
Privātais patēriņš	3,0	4,6	2,7	1,8	5,9	8,2	8,4	2,3	2,7	2,3	2,1
Valsts patēriņš	-8,8	5,5	0,2	3,7	6,2	1,2	3,7	1,5	4,1	3,9	2,3
Kopējā pamatkapitāla veidošana	30,6	22,0	3,2	12,4	-15,6	-2,5	-2,9	-2,8	9,3	1,8	-1,7
Eksports	12,4	5,9	10,6	10,3	3,4	2,2	-0,4	1,0	3,4	1,7	0,3
Imports	11,7	7,0	0,9	3,4	2,6	-1,2	0,8	-0,9	0,5	2,4	-1,2

2014. gadā preču un pakalpojumu imports trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu, pieauga par 0,5%. Lēno pieaugumu lielā mērā ietekmē investīciju dinamika, kā arī apjomu kritums atsevišķās preču grupās, tādās kā minerālie produkti un transportlīdzekļi.

3.2. attēls

Krīzes laikā ievērojami uzlabojās Latvijas eksporta-importa balance. Vēl 2007. gadā eksporta-importa saldo pārsniedza -20% no IKP, kopš 2009. gada eksporta-importa saldo turpina uzlaboties. 2013. gadā eksporta-importa saldo bija -3,2% no IKP.

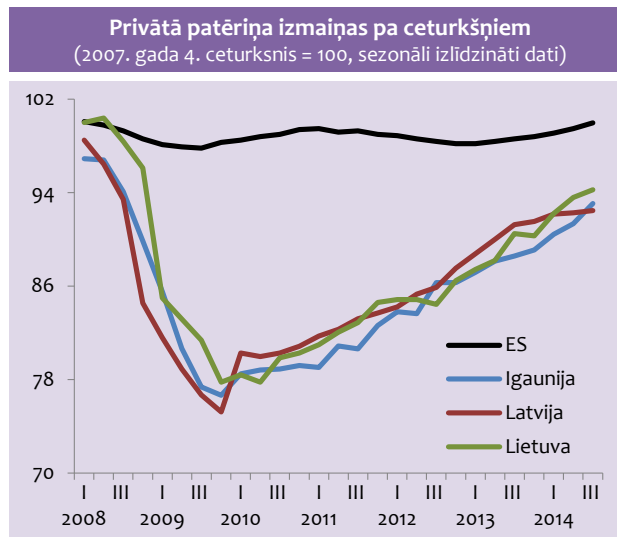
2014. gada trīs ceturkšņos eksporta-importa saldo bija -3,4% no IKP.

3.1.2. Privātais un valsts patēriņš

Pēdējos gados privātā patēriņa pieaugumu sekmēja pakāpenisks nodarbinātības pieaugums un darba samaksas kāpums. 2012. gadā privātais patēriņš pieauga par 3%, 2013. gadā – par 6,2 procentiem.

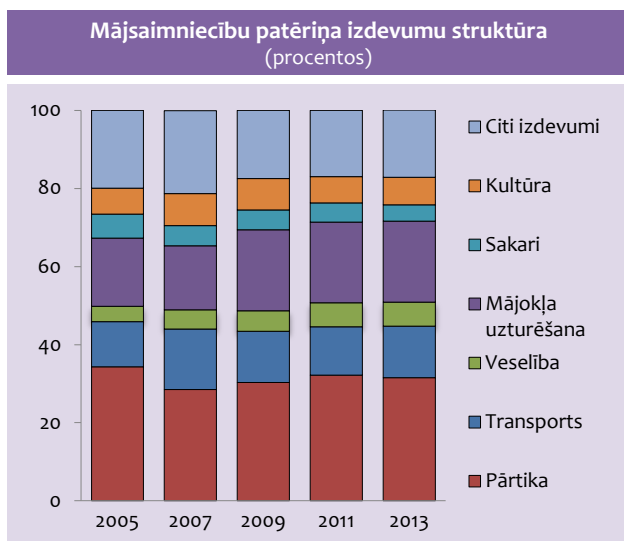
2013. gadā mājāsaimniecību patēriņa struktūrā izdevumi mājokļu uzturēšanai veidoja 23% no kopējiem izdevumiem, pārtikai – 19% un transportam – 14% no kopējiem izdevumiem. Straujākais pieaugums, salīdzinot ar 2012. gadu, bija pārtikai – par 7,8%. Izdevumi transportam un mājokļu uzturēšanai pieauga attiecīgi par 4% un 3,3 procentiem.

3.3. attēls

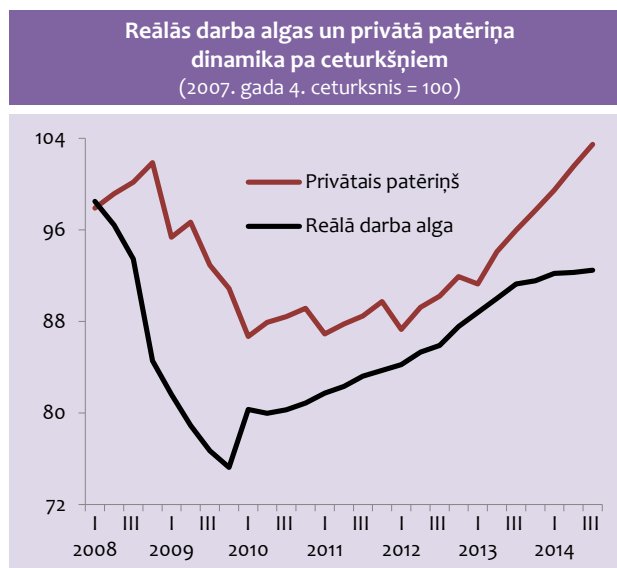
Arī 2014. gadā privātais patēriņš turpināja pieaugt, tomēr tā tempi ir mērenāki nekā 2013. gadā – trīs ceturkšņos privātais patēriņš bija par 2,4% lielāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. 2014. gadā strauji pieauga darba samaksa, nodarbinātības kāpums bija lēns.

3.4. attēls

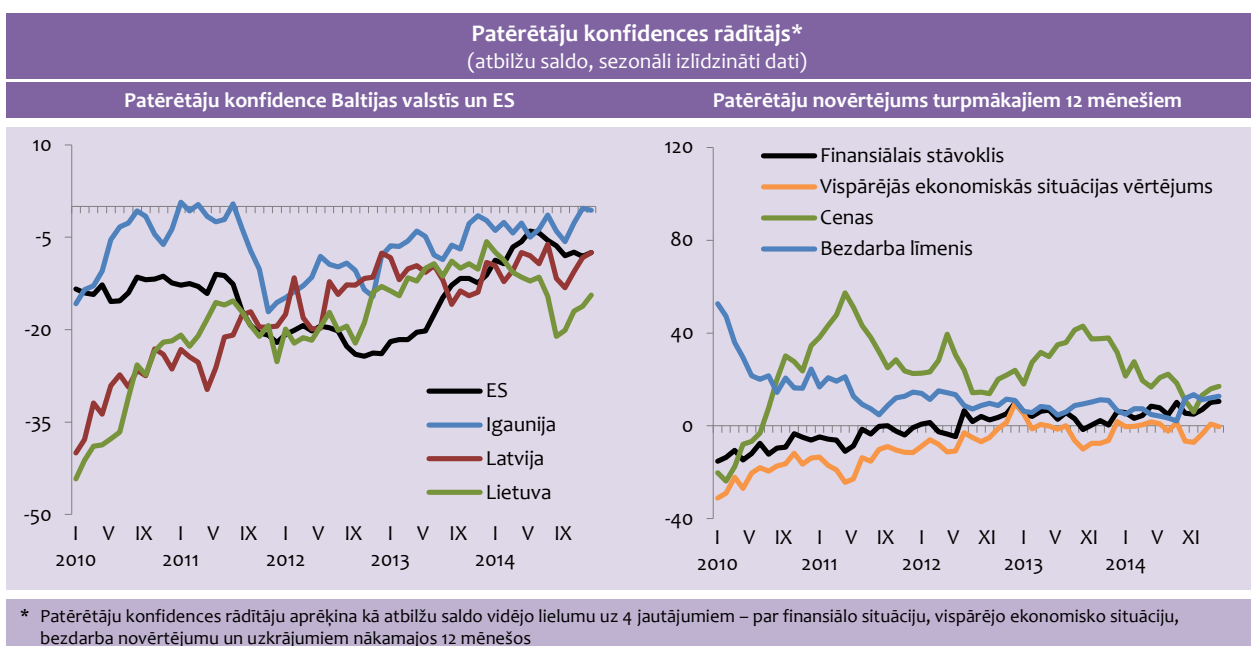
2013. gadā patērētāju konfidence kopumā nav būtiski mainījusies. Konfidenci 2013. gadā ietekmēja tādi faktori kā patērētāju optimistisks novērtējums par kopējo ekonomisko situāciju valstī turpmākajos mēnešos, ģimenes finansiālo situāciju un bezdarbu un 2013. gadā pieaugušās inflācijas gaidas, kas bija saistītas ar eiro ieviešanu.

3.5. attēls

2014. gadā patērētāju konfidence uzlabojās, ko lielā mērā noteica pozitīvais patērētāju novērtējums par ģimenes finansiālo situāciju. Savukārt vērtējot patērētāju inflācijas gaidas, pēc pieauguma 2013. gadā 2014. gadā saistībā ar mērenu cenu dinamiku tās sarūk.

3.6. attēls

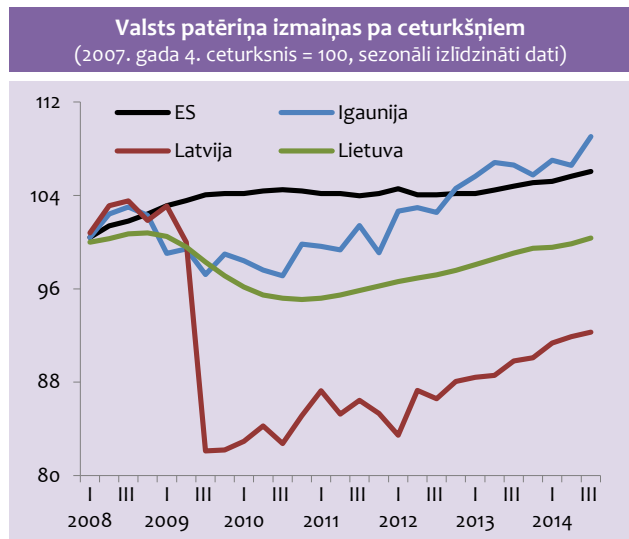
Valsts patēriņš jeb sabiedrisko pakalpojumu apjomi krīzes laikā strauji saruka. 2011. gadā valsts patēriņš bija par 13,3% mazāks nekā 2007. gadā. Samazinājumu noteica valsts budžeta konsolidācijas pasākumu īstenošana. Rezultātā samazinājās arī valsts patēriņa īpatsvars IKP. 2008. gadā valsts patēriņš veidoja 20% no IKP. 2012. gadā valsts patēriņa apjomi veidoja vairs tikai

17% no IKP. Lai arī ekonomiskā situācija uzlabojās, tomēr valdības apņemšanās turpināt mazināt valsts budžeta deficītu arī 2012. gadā ierobežoja strauju izdevumu pieaugumu.

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, valsts patēriņa apjomi pieauga par 3,6 procentiem.

Palielinoties budžeta ieņēmumiem, 2014. gadā stabili pieaug sabiedriskais patēriņš – trīs ceturkšņos par 3,4 procentiem.

3.7. attēls

3.1.3. Investīcijas

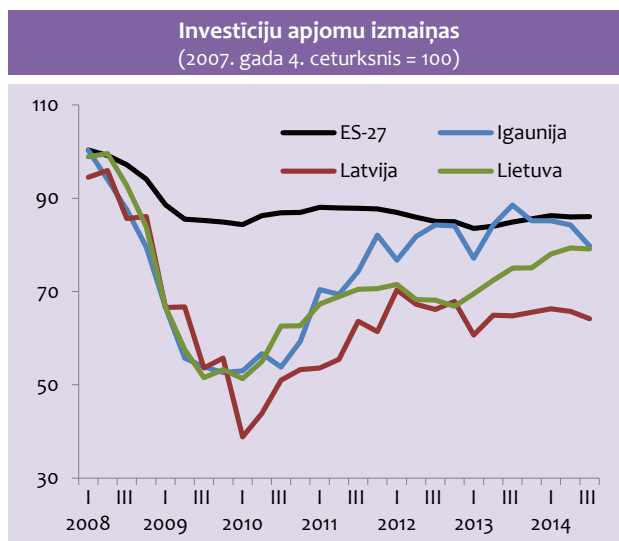
Investēšanas aktivitātes ir visai mērenas un investīciju apjomi joprojām nav sasnieguši pirmskrīzes līmeni.

Investīciju dinamika Latvijā, kā arī citās ES dalībvalstīs liecina, ka investori ir piesardzīgi investēšanas plānu īstenošanā. Tā pamatā ir ekonomiskā un politiskā nenoteiktība, ierobežotā pieeja finanšu resursiem, kā arī salīdzinoši augsts parādsaistību līmenis valsts un privātajā sektorā. 2013. gadā salīdzinājumā ar 2007. gadu investīciju apjomi ES kopumā bija gandrīz par 15% zemākā līmenī. Dažās ES dalībvalstīs investīciju apjomu samazinājums bija vēl dramatiskāks, piemēram, Grieķijā – par 66%, Kīprā – par 47%, Īrijā – par 40%. Vienlaikus jāatzīmē, ka investīciju apjomi Vācijā, Polijā un Luksemburgā 2013. gadā par attiecīgi 1,5%, 7,7% un 15% pārsniedza 2007. gada līmeni. Baltijas valstīs investīciju apjomu samazinājums krīzes gados ir bijis gandrīz četras reizes lielāks nekā vidēji ES un 2010. gadā investīcijas bija par 63% zemākā līmenī nekā pirms krīzes. Stabilizējoties ekonomikā, investīcijas pieauga, kā rezultātā investīciju plaisa samazinājās uz pusi. 2013. gadā investīciju apjomi Baltijas valstīs kopumā par 30% atpalika no pirmskrīzes līmeņa.

Investīcijas Latvijā kopš 2008. gada ir diezgan svārstīgas. Straujās lejupslīdes gados tās samazinājās gandrīz uz pusi. Kopš 2010. gada beigām atjaunojās pozitīvā investīciju dinamika. 2011. gadā investīciju apjomi par 24,2% pārsniedza 2010. gada līmeni, savukārt 2012. gadā pieauga par 14,5%. Investīciju dinamikas palēnināšanās jau bija sagaidāma, jo 2011. gadā un 2012. gada sākumā vērojama straujais investīciju apjomu pieaugums lielā mērā bija saistīts ar zemās bāzes efektu. 2013. gadā investīcijas Latvijas tautsaimniecībā

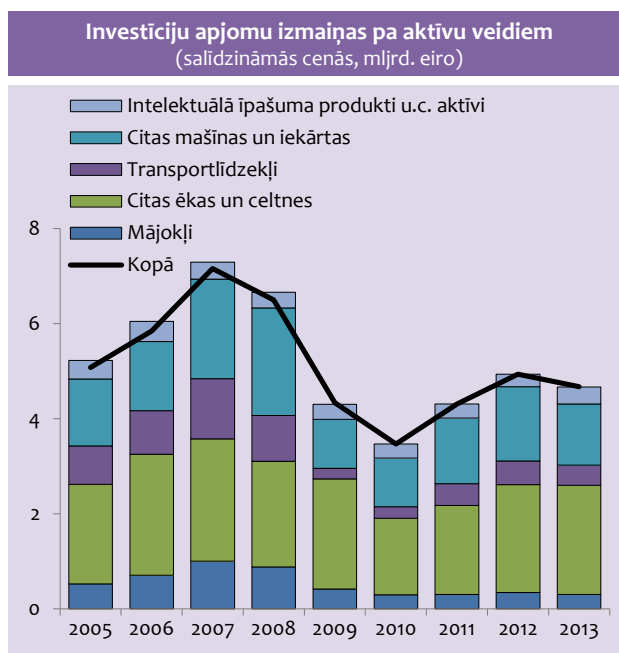
samazinājās par 5,2% un bija par 35% zemākā līmenī nekā pirms krīzes.

3.8. attēls

2014. gada pirmajā pusgadā investīciju dinamika bija pozitīva. 1. ceturksnī investīcijas Latvijas tautsaimniecībā pieauga par 9,3% un 2. ceturksnī – par 2,1%. Savukārt 3. ceturksnī investīciju apjoms bija par 1,9% zemākā līmenī nekā pirms gada. Kopumā 2014. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, investīcijas pieauga par 2,1% un veidoja 22,3% no IKP. Sagaidāms, ka investīcijas Latvijas tautsaimniecībā saglabās mērenu pieaugumu. Ieguldījumu straujāku kāpumu lielā mērā kavē lēnā kreditēšanas atjaunošanās.

3.9. attēls

Kopš 2007. gada ir mainījusies ieguldīto aktīvu struktūra. To galvenokārt noteica būtisks investīciju kritums mājokļos, kā arī mašīnās un iekārtās ekonomikas straujās lejupslīdes gados. 2010. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, investīcijas mājokļos samazinājās par 70,3%, bet mašīnās un iekārtās – par 62,4%, tai skaitā transportlīdzekļos – par 81,3%. Turpmākajos gados ieguldījumi mašīnās un iekārtās pieauga, tomēr to apjomi 2013. gadā bija uz pusi zemākā līmenī nekā 2007. gadā. Savukārt investīcijas mājokļos praktiski nepieauga un veidoja tikai 30% no pirmskrīzes līmeņa.

Relatīvi noturīgākas krīzes laikā bija investīcijas citās ēkās un būvēs. 2010. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, tās samazinājās par 37,5%. Turpmākajos trīs gados ieguldījumi šajos aktīvos pieauga visai strauji – par 42,3%, galvenokārt pateicoties nozīmīgiem valsts ieguldījumiem infrastruktūras projektos. 2013. gadā investīciju apjomi ēkās un būvēs bija gandrīz pirmskrīzes līmenī un veidoja 48,5% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā.

2014. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, visstraujāk pieauga ieguldījumi

mājokļos un transportlīdzekļos, attiecīgi par 34,1% un 31%, kamēr ieguldījumi ražošanas iekārtās samazinājās par 17 procentiem.

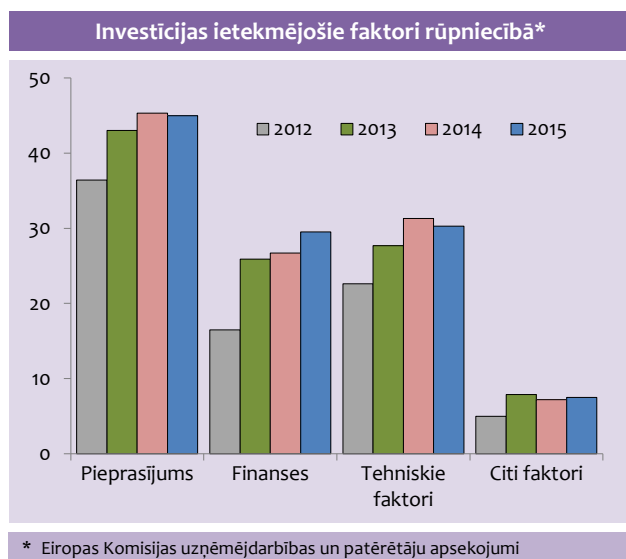
Pēdējos gados ir palielinājusies valsts loma investēšanas procesā. Vājās kreditēšanas apstākļos valsts nodrošina nozīmīgu atbalstu privātajām investīcijām ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu.

Kaut arī ekonomikas recesijas laikā valsts investīciju apjoms samazinājās, tomēr to daļa kopējās investīcijās Latvijas tautsaimniecībā pieauga un 2010. gadā sasniedza 24%, t.i., par 8 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gadā. 2011. gadā valsts investīcijas pieauga par 16%, dodot 4 procentpunktus no kopējā investīciju pieauguma. 2012. gadā valsts investīcijas saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet 2013. gadā samazinājās par 3% un veidoja 17% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā (4% no IKP). 2014. gada deviņos mēnešos valsts investīciju apjoms bija par 8,8% zemākā līmenī nekā pirms gada, kamēr privātās investīcijas pieauga par 2 procentiem.

3.3. tabula

Kopējā kapitāla veidošana (procentos)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
						2014 I-IX
reālais pieaugums procentos						
IKP	-3,2	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2
Kopējā kapitāla veidošana	-14,5	-41,2	-16,2	42,1	2,6	1,7
– kopējā pamatkapitāla veidošana	-9,2	-33,3	-20,0	24,2	14,5	-5,2
procentos pret IKP						
Kopējā kapitāla veidošana	34,0	21,4	19,4	24,3	26,0	25,0
– kopējā pamatkapitāla veidošana	32,0	22,5	19,1	22,1	25,2	23,3
– krājumu izmaiņas	2,1	-1,1	0,3	2,1	0,8	1,7

3.10. attēls

Investīciju kāpumu ierobežo joprojām vājā kreditēšana, zems pieprasījums, kā arī uzņēmēju nogaidošā pozīcija, ņemot vērā situācijas nenoteiktību ārējā vidē. Uzņēmumu vadītāju aptaujas rezultāti liecina, ka nozīmīgākais investīcijas veicinošais faktors ir pieprasījuma pieaugums. Kopš 2013. gada būtiski palielinājās finanšu pieejamības faktoru nozīme investīciju stimulēšanā. Arī 2015. gadā finansiālie apstākļi tiek lēsti kā nozīmīgs investīcijas atbalstošs faktors, kas ir līdzvērtīgs tehniskā rakstura faktoriem, kā, piemēram, tehnoloģiju attīstība, kvalificēta darbaspēka pieejamība u.c. Jāatzīmē, ka ES valstīs pēdējos gados tehniskie faktori tiek norādīti kā galvenie investīciju stimuli, kam seko pieprasījums.

Kopš 2010. gada sākuma pakāpeniski pieaug jaudu noslodzes līmenis apstrādes rūpniecībā. 2014. gada beigās tas sasniedza 74,1%, kas ir par 0,4 procentpunktiem vairāk nekā 2007. gada beigās. Zemas investīciju aktivitātes pie augstās jaudu noslodzes liecina par investoru atturīgu noskaņojumu. Pieprasījuma pieaugums, kā arī uzņēmēju pozitīvais nākotnes redzējums var sekmēt ne tikai jaudu noslodzes palielināšanos, bet arī investīciju

pieaugumu. Pozitīvas tendences investēšanas procesā lielā mērā noteiks arī kredītresursu un citu ārējo finansēšanas avotu pieejamība un vēlme nostiprināt savas pozīcijas ārējos un iekšējos noieta tirgos, tai skaitā tehnoloģiski atjaunojot esošās ražošanas jaudas.

Investīciju nozaru struktūra.¹ Finanšu krīzes ietekmē investīcijas samazinājās visās nozarēs. Īpaši liels investīciju apjoma kritums bija būvniecībā. 2010. gadā būvniecības nozarē investēja par 78% mazāk nekā 2008. gadā. Gandrīz tik pat liels investīciju samazinājums bija arī tirdzniecības un izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozarēs. Savukārt tādās nozarēs kā informāciju un komunikāciju pakalpojumi, veselība un sociālā aprūpe, ieguves rūpniecībā un enerģētika investīcijas saruka visai mēreni.

Kopš 2010. gada beigām dažās nozarēs atjaunojās pozitīvā investīciju dinamika, un 2011. gadā tā noritēja ļoti strauji. Investīcijas preču ražošanas nozarēs 2011. gadā bija par 49,4% lielākā apjomā nekā gadu iepriekš, ko lielā mērā noteica apjomīgi ieguldījumi enerģētikas nozarē un apstrādes rūpniecībā. Savukārt investīcijas pakalpojumu nozarēs pieauga par 12% un veidoja gandrīz 60% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā.

2012. gadā investēšanas aktivitātes kopumā bija nedaudz mērenākas nekā 2011. gadā. Investīcijas pakalpojumu nozarēs pieauga par 19%, ko galvenokārt noteica apjomīgie ieguldījumi transporta un uzglabāšanas nozarē, kā arī operācijās ar nekustamo īpašumu. Investīcijas preču ražošanas nozarēs 2012. gadā pieauga par 6,6% un veidoja 38% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā. Lielie ieguldījumi 2012. gadā bija elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas nozarē. Investīcijas šajā nozarē veidoja 10,3% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā. Gandrīz pusotru reizi palielinājās investīcijas ūdens apgādē, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanā un sanācijā.

Saskaņā ar provizoriskiem datiem 2013. gadā investīciju apjomi pakalpojumu nozarēs saglabājās 2012. gada līmenī. Investēšanas palēnināšanos pakalpojumu nozarēs lielā mērā ietekmēja ieguldījumu samazinājums tirdzniecības un transporta un uzglabāšanas nozarēs. Savukārt preču ražošanas nozarēs investēja par 14,7% mazāk nekā 2012. gadā, ko noteica ieguldījumu samazinājums apstrādes rūpniecībā (par 31,2%) un enerģētikas sektorā (par 21%). To daļēji kompensēja ieguldījumu pieaugums būvniecībā, kā arī notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanā un sanācijā.

3.4. tabula

Investīciju nozaru struktūra un dinamika* (procentos)								
	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2011	2012	2013	2014 I-IX	2011	2012	2013	2014 I-IX
Lauksaimniecība un mežsaimniecība	56,2	7,0	2,2	-14,9	7,4	7,0	7,5	5,1
Apstrādes rūpniecība	37,5	7,6	-31,2	35,2	14,1	13,4	9,7	14,4
Būvniecība	58,6	-29,1	5,3	-3,6	4,7	3,0	3,3	2,5
Tirdzniecība un izmitināšana	24,8	19,9	-5,6	19,6	8,1	8,5	8,5	7,3
Transports un uzglabāšana	43,1	31,1	-5,9	6,2	13,6	15,7	15,6	16,1
Citi komercpakalpojumi	-14,2	34,1	6,4	0,6	17,6	20,7	23,2	15,2
Sabiedriskie pakalpojumi	21,7	-3,9	4,3	-6,3	19,3	16,3	17,9	24,3
Pārējā rūpniecība	55,7	16,6	-12,0	-15,8	15,0	15,4	14,3	15,1
Kopā	24,9	13,8	-5,1	2,1	100	100	100	100

* 2013. gads – provizoriskie dati; 2014. gads – novērtēts pēc ceturkšņu datiem

2014. gada deviņos mēnešos ieguldījumi Latvijas tautsaimniecības nozarēs kopumā saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Tomēr atsevišķās nozarēs investīciju dinamika bija visai atšķirīga. Pēc provizoriskiem datiem 2014. gada deviņos mēnešos investīcijas apstrādes rūpniecībā bija par 35,2% lielākā apjomā nekā pirms gada un veidoja gandrīz 15% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā. Arī pakalpojumu nozarēs kopumā

investīciju apjomi pieauga, ko lielā mērā noteica būtisks ieguldījumu pieaugums informācijas un telekomunikāciju pakalpojumos – par 42,6%, tirdzniecībā – par 23,6%. Savukārt investīciju apjomi enerģētikā 2014. gada trīs ceturkšņos bija par 22,8% zemākā līmenī nekā pirms gada, kas ir skaidrojams ar iepriekšējā gadā īstenoto lielo investīciju projektu pabeigšanu.

¹ Investīcijas sadalījumā pa nozarēm aplūkotas pēc nefinanšu investīciju statistikas.

Investēšanas procesi apstrādes rūpniecībā ir nevienmērīgi ar izteikti lielām svārstībām pēdējos gados. Ekonomikas straujās lejupslīdes gados investīciju apjomi nozarē samazinājās gandrīz trīs reizes, 2009. gadā sasniedzot viszemāko līmeni. Lielā mērā to noteica investīciju samazinājums patēriņa preču ražošanā (t.sk. pārtikas rūpniecībā – par 44%), kā arī starppatēriņa preču ražošanas nozarēs (t.sk. kokapstrādē – par 88% un ķīmisko vielu un to izstrādājumu ražošanā – par 77%).

Kopš 2010. gada atjaunojās pozitīvā dinamika nozarē. 2010. gadā investīcijas apstrādes rūpniecībā par 5,5% pārsniedza iepriekšējā gada līmeni. Visstraujāk tās palielinājās īslaicīga patēriņa preču un investīciju preču ražošanas nozarēs. Savukārt lielākais devums investīciju pieaugumā apstrādes rūpniecībā bija kokapstrādes

nozarei, papīra ražošanas un izdevējdarbības, kā arī farmācijas produktu ražošanas nozarēm.

2011. gadā investēšanas aktivitātes apstrādes rūpniecībā strauji pieauga. Salīdzinot ar 2010. gadu, investīciju apjomi nozarē palielinājās par 37,5%. Vairāk nekā puse no ieguldījumiem apstrādes rūpniecībā bija kokapstrādē un metālu ražošanā. Arī 2012. gadā apstrādes rūpniecībā investīcijas pieauga, tomēr lēnākiem tempiem nekā gadu iepriekš, ko lielā mērā noteica zemāks ieguldījumu līmenis kokapstrādes un metālu ražošanas nozarēs. Investīcijas apstrādes rūpniecībā kopumā 2012. gadā veidoja 13,4% no kopējā investīciju apjoma Latvijas tautsaimniecībā, kas bija par 7,6% vairāk nekā 2011. gadā.

3.5. tabula

Investīciju dinamika un struktūra apstrādes rūpniecībā*								
	Pieauguma tempi				Struktūra			
	2011	2012	2013	2014 I-IX	2011	2012	2013	2014 I-IX
Pārtikas rūpniecība	66,1	46,7	-39,6	3,5	17,7	27,9	25,1	20,0
Vieglā rūpniecība	83,0	-19,2	-7,6	112,5	1,6	1,4	1,9	2,1
Kokapstrāde	147,0	-28,2	-26,9	81,6	31,0	23,9	26,0	34,8
Papīra ražošana un izdevējdarbība	44,6	0,3	16,4	-26,3	3,0	3,2	5,5	3,8
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	-7,6	-33,6	-19,1	51,6	10,5	7,5	9,0	8,6
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana**	-82,5	43,2	-18,6	48,4	4,9	7,5	9,0	9,2
Metāli un metālizstrādājumu ražošana**	191,1	-33,4	-68,7	12,8	19,9	14,2	6,6	5,8
Mašīnu un iekārtu ražošana	173,7	5,1	-35,8	35,6	1,4	1,5	1,5	1,9
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	107,0	66,6	-30,8	51,1	1,8	3,3	3,3	3,8
Transportlīdzekļu ražošana	141,5	22,1	-40,7	63,3	4,3	5,7	5,0	5,5
Pārējās rūpniecības nozares	212,9	-6,6	18,8	-10,8	4,0	4,0	7,1	4,6

* 2013. gads – provizorisks dati; 2014. gads – novērtēts pēc ceturkšņu datiem
 ** Ekonomikas ministrijas novērtējums

Pēc provizoriskiem datiem, 2013. gadā apstrādes rūpniecībā bija investēts par 31,2% mazāk nekā pirms gada. Zemāks ieguldījumu apjoms, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, galvenokārt ir saistīts ar vājākām investīciju aktivitātēm 2013. gada pirmajā pusē pārtikas rūpniecības nozarē un kokapstrādes nozarē, kā arī ieguldījumu būtisku samazināšanos metālu ražošanas nozarē. Jāatzīmē, ka investīciju apjomi kokapstrādē 2011. gadā, salīdzinot ar 2009. gadu, pieauga gandrīz piecas reizes, savukārt ieguldījumi pārtikas rūpniecībā šajā laikā palielinājās gandrīz divas reizes. Arī pārējās apstrādes rūpniecības nozarēs investēšanas aktivitātes 2013. gada sākumā bija nedaudz vājākas nekā gadu iepriekš, kamēr gada otrajā pusē investori bija aktīvāki. Piemēram, ķīmiskās rūpniecības nozarēs 2013. gada 2. pusgadā bija investēts gandrīz par 50% vairāk nekā pirms gada, investīcijas kokapstrādes nozarēs pieauga par 42%, savukārt ieguldījumi mēbeļu ražošanas nozarē pieauga gandrīz trīs reizes. Pozitīvas tendences ir vērojamas arī

2014. gadā. 2014. gada deviņos mēnešos, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu, investīciju apjomi apstrādes rūpniecībā palielinājās par 35,1% un veidoja gandrīz 15% no kopējām investīcijām Latvijas tautsaimniecībā. Investīciju pieaugumu galvenokārt noteica apjomīgi ieguldījumi kokapstrādes nozarē un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā. Investīcijas minētajās nozarēs veidoja 44% no kopējām investīcijām apstrādes rūpniecībā. Jāatzīmē, ka gandrīz visās apstrādes rūpniecības apakšnozarēs investīciju dinamika bija pozitīva.

Investoru apsekojuma dati liecina, ka investīciju struktūra rūpniecībā lielākoties paliek nemainīga. 2014. gadā investīcijas rūpniecībā pārsvarā bija saistītas ar nolietoto iekārtu un mašīnu aizvietošanu un ražošanas jaudu paplašināšanu – attiecīgi 41% un 24% no kopējām investīcijām rūpniecībā. Pēdējos gados pieaug arī investīcijas, kas paredzētas ražošanas procesa

racionalizēšanai. 2014. gadā tās veidoja 21% no kopējām investīcijām rūpniecības nozarēs.

Tuvākajā nākotnē investīciju apjomi Latvijas tautsaimniecībā mēreni pieaugs. Tomēr investēšanas procesa dinamiku lielā mērā noteiks finanšu resursu pieejamība, kā arī situācijas uzlabošanās ārējā vidē.

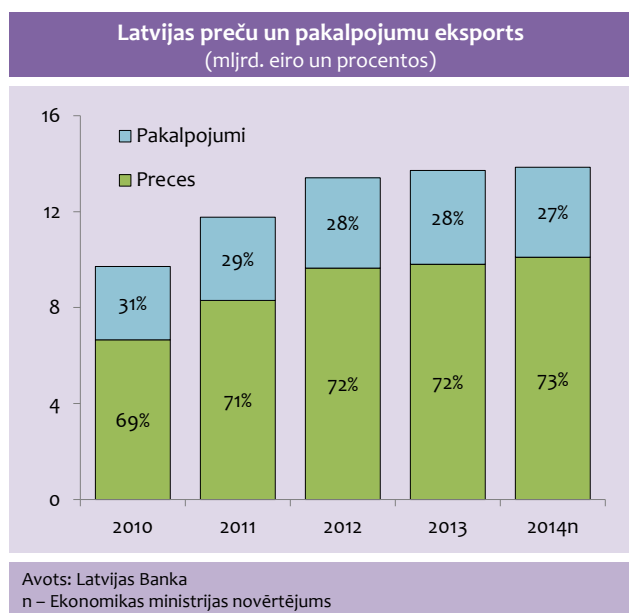
3.1.4. Eksports un imports

Preču eksports un imports

Latvijas eksporta izaugsmes tempi 2010.-2012. gados bija ļoti strauji. 2011. gadā Latvijas preču eksports faktiskajās cenās pieauga par 27,8%, bet 2012. gadā – par 15,7% (salīdzināmās cenās – attiecīgi par 13,9% un 11,5%).

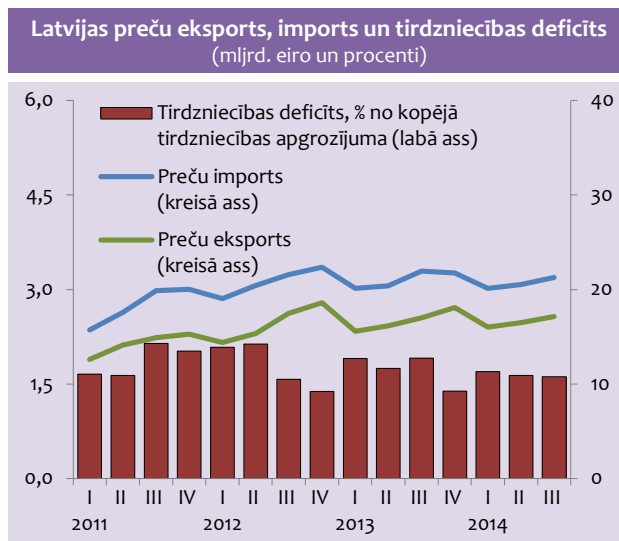
Ievērojami samazinoties ārējam pieprasījumam, kopš 2013. gada preču eksporta tempi ir ievērojami zemāki, tomēr tie joprojām saglabājas pozitīvi. 2013. gadā preču eksports pieauga par 1,5% faktiskajās cenās, bet salīdzināmajās cenās tas saglabājās iepriekšējā gada līmenī. 2014. gada janvārī–novembrī preču eksports, salīdzinot ar 2013. gada vienpadsmit mēnešiem, pieauga par 2,2 procentiem.

3.11. attēls

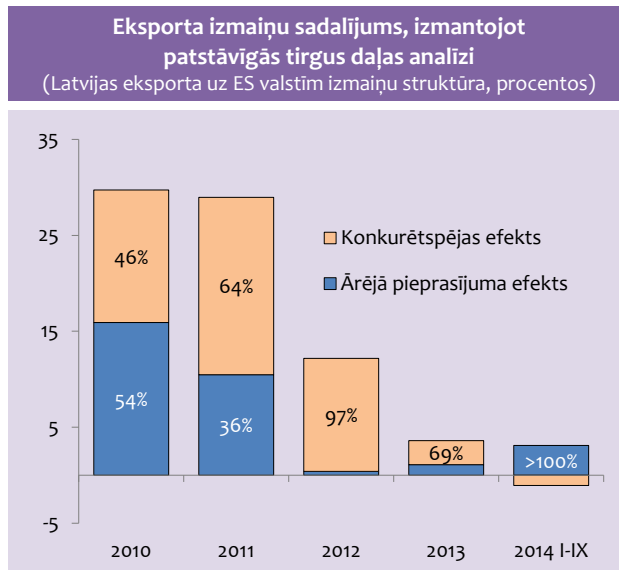
Latvijas preču imports 2011. gadā faktiskajās cenās pieauga nedaudz straujāk nekā eksports – par 30,6%, bet 2012. gadā – par 13,9% (salīdzināmajās cenās – attiecīgi par 23,2% un 5,6%). Tāpat kā eksports 2013. gadā Latvijas preču imports faktiskajās cenās pieauga vien par procentu, bet salīdzināmajās cenās – par 0,5%. Savukārt 2014. gada janvārī–novembrī preču imports faktiskajās cenās ir nedaudz samazinājies – par 1,3 procentiem.

3.12. attēls

2012.-2013. gadā, eksportam pieaugot nedaudz straujāk nekā importam, samazinās arī tirdzniecības deficīts. 2013. gadā tas veidoja 11,5% no ārējās tirdzniecības apjoma, bet 2014. gada vienpadsmit mēnešos – vien 10%. Straujas izaugsmes gados (2007.-2008. gadā) deficīts sastādīja pat vairāk nekā ceturtdaļu no visa ārējās tirdzniecības apjoma.

3.13. attēls

Pēckrīzes periodā – 2010.-2011. gadā Latvijas eksporta uz ES valstīm attīstību noteica vienlīdz Latvijas uzņēmumu konkurētspējas pieaugums un stabils ārējais pieprasījums. 2012.-2013. gadā, pasliktinoties izaugsmei ES, ārējais pieprasījums ievērojami samazinājās, un eksporta attīstību galvenokārt noteica konkurētspējas pieaugums. Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanās pēckrīzes gados pamatā noteica darbaspēka izmaksu samazināšanās. Eksporta analīze uz ES valstīm liecina, ka

2014. gadā preču eksporta pieaugumu pamatā noteica ārējais pieprasījums. Savukārt konkurētspējas loma eksporta pieauguma pakāpeniski mazinās.

3.14. attēls

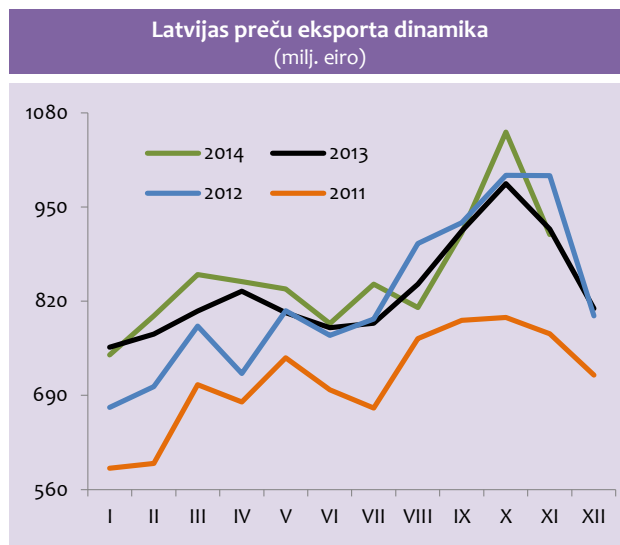
Pēdējo gadu laikā uzlabojas arī Latvijas preču eksporta diversifikācijas pakāpe. Straujas izaugsmes gados eksporta izaugsmē dominēja dažas lielākās eksporta preču grupas, tādas kā koksne un tās izstrādājumi un metāli. Krīzes laikā eksporta apjomi samazinājās visās preču grupās, tomēr straujāk saruka tieši lielāko eksporta grupu apjomi, kas noteica diversifikācijas rādītāja uzlabošanos. Savukārt

pēckrīzes periodā, atsākoties izaugsmei, eksporta apjomu pieaugumi preču grupu griezumā ir līdzīgāki, kas norāda uz augstāku eksporta diversifikācijas pakāpi. Jāatzīmē, ka Latvijā pēdējos gados šis rādītājs atbilst ES-15 valstu vidējam līmenim.

Kopējo Latvijas preču eksportu 2013. gadā labvēlīgi ietekmēja neliela tirdzniecības nosacījumu uzlabošanās, eksporta vienības vērtības indekss palielinājās par 1,6%, bet importa vērtība palielinājās par 0,5 procentiem.

Savukārt 2014. gada vienpadsmit mēnešos, eksporta cenām sarūkot straujāk nekā importa cenām (attiecīgi par 1,3% un 0,3%), tirdzniecības nosacījumi ir nedaudz pasliktinājušies.

3.15. attēls

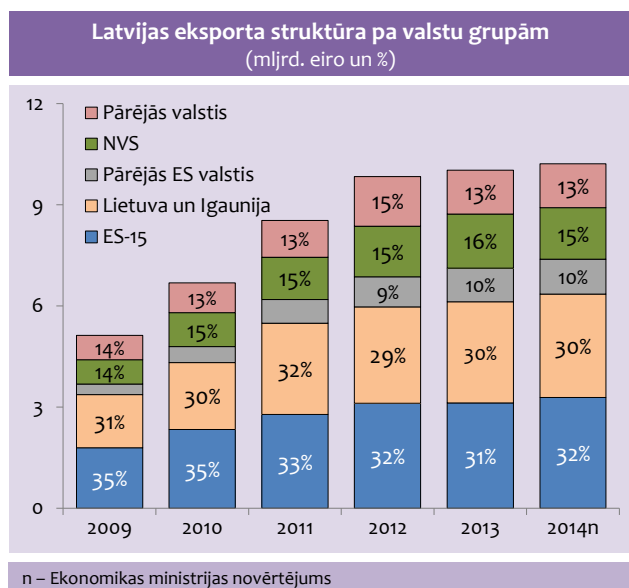
3.6. tabula

Latvijas preču eksports pa galvenajām preču grupām (%, faktiskajās FOB cenās)				
	2013		2014 I-XI	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņās
Kopā tai skaitā:	100	1,5	2,2	2,2
lauksaimniecības un pārtikas produkti	20,4	1,1	-0,9	-0,2
koksne un tās izstrādājumi	15,9	8,7	9,1	1,5
mašīnbūves produkcija	15,6	15,4	5,6	0,9
metāli un to izstrādājumi	10,5	-23,8	-9,0	-1,0
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	9,8	4,4	7,0	0,7
minerālie produkti	8,7	1,7	-1,4	-0,1
vieglās rūpniecības preces	4,9	6,9	-4,7	-0,2
transporta līdzekļi	4,5	-15,3	1,0	0,0
pārējās preces	9,7	13,6	6,3	0,6

2013. gadā eksporta izaugsmes tempu palēnināšanos ietekmēja ievērojami metālu un to izstrādājumu, kā arī transportlīdzekļu apjomu samazinājumi. Savukārt labvēlīgi eksporta attīstību ietekmēja mašīnbūves, kā arī koksnes un tās izstrādājumu eksporta apjomu pieaugumi. Mērenāk pieauga ķīmiskās un vieglās rūpniecības preču eksporta apjomi.

2014. gada janvāri-novembrī eksporta izaugsmi veicināja koksnes un tās izstrādājumu, mašīnbūves un ķīmiskās rūpniecības produkcijas grupu eksporta apjomu pieaugumi. Savukārt metālu un to izstrādājumu eksporta apjomu sarukumam bija negatīva ietekme.

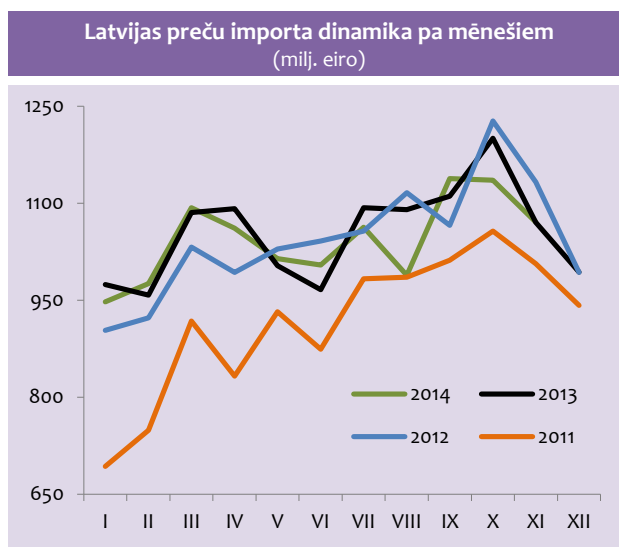
3.16. attēls

Preču eksports uz ES valstīm 2013. gadā pieauga par 3,8%. Lielu daļu no pieauguma veidoja mašīnbūves produkcijas, kā arī minerālo produktu eksporta grupu izaugsme. Savukārt 2014. gada janvāri-novembrī eksports uz ES valstīm pieauga par 3,3%. Šajā periodā ievērojami pieauga koksnes un tās izstrādājumu eksports.

Preču eksports uz NVS valstīm 2013. gadā pieauga par 5,3%, turpretī 2014. gada janvāri-novembrī tas samazinājās par 3,1%. Pozitīvu ietekmi eksportā veidoja lauksaimniecības un pārtikas produktu, kā arī ķīmiskās rūpniecības produkcijas eksporta grupas. Savukārt lielāki samazinājumi bija vērojami transporta līdzekļu un mašīnbūves produkcijas eksportā.

3.17. attēls

3.7. tabula

Latvijas preču imports pa galvenajām preču grupām (%, faktiskajās CIF cenās)				
	2013		2014 I-XI	
	struktūra	pieaugums pret iepriekšējo gadu	pieaugums pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	ieguldījums apjomu izmaiņās
Kopā tai skaitā:	100	1,0	-1,3	-1,3
mašīnbūves produkcija	18,4	1,9	4,5	0,8
lauksaimniecības un pārtikas produkti	15,9	3,8	-1,7	-0,3
ķīmiskās rūpniecības, tās saskarnozaru produkcija un plastmasas	14,9	7,5	3,6	0,5
minerālie produkti	17,2	-1,8	-15,3	-2,7
metāli un to izstrādājumi	8,7	-16,1	-3,9	-0,3
vieglās rūpniecības preces	6,1	12,1	-1,3	-0,1
transporta līdzekļi	7,7	-10,2	-7,6	-0,6
koksne un tās izstrādājumi	2,0	24,8	33,8	0,7
pārējās preces	9,3	9,6	6,6	0,6

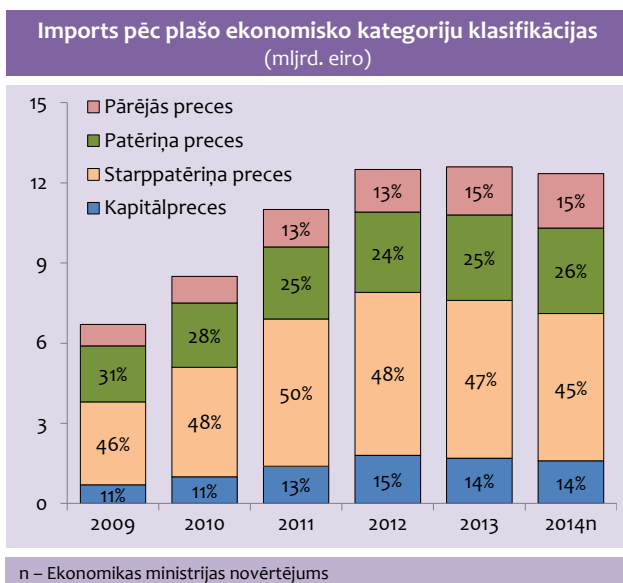
Preču importa pieaugumu 2013. gadā lielākoties ietekmēja ķīmiskās produkcijas, vieglās rūpniecības preču, kā arī lauksaimniecības un pārtikas produktu importa apjomu pieaugumi. Savukārt 2014. gada janvārī-novembrī preču importu pozitīvi ietekmēja mašīnbūves produkcijas, koksnes un tās izstrādājumu, kā arī ķīmiskās produkcijas importa apjomu pieaugumi. Savukārt būtiski saruka minerālo produktu importa apjomi.

Imports no ES valstīm 2013. gadā pieauga nedaudz straujāk nekā kopējais imports (par 4,1%), bet 2014. gada janvārī-novembrī tas samazinājās par 1,3 procentiem.

2013. gadā, ievērojami samazinoties minerālo produktu, kā arī metālu un to izstrādājumu importa apjomiem, strauji samazinājās imports no NVS valstīm (par 17,3%). Līdzīga tendence saglabājās arī 2014. gada vienpadsmit mēnešos, kad preču importa apjomi no NVS valstīm saruka par 3,9 procentiem.

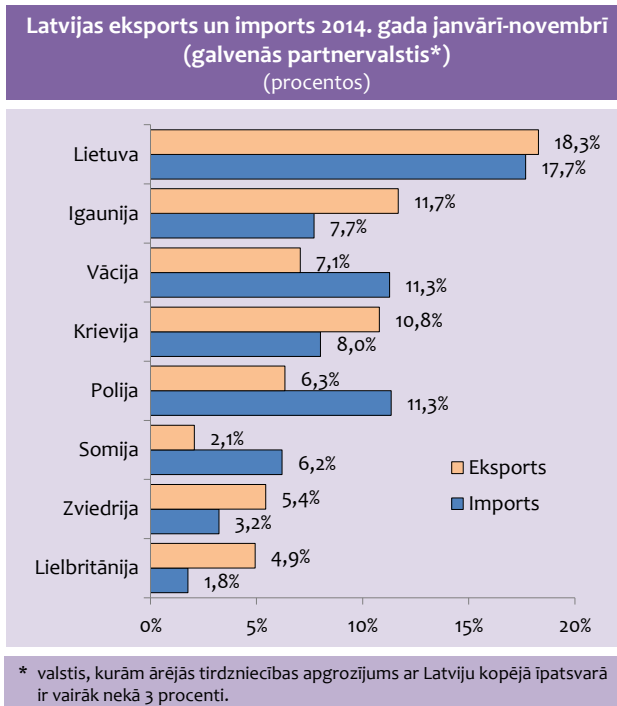
Līdz 2009. gadam, samazinoties investīciju apjomiem, saruka kapitālpreču importa daļa, savukārt no 2009.-2011. gadam samazinājās patēriņa preču importa daļa. Pēdējo gadu laikā importa struktūra pēc izlietojuma mērķiem nav mainījies būtiski.

3.18. attēls

Lielākās Latvijas **tirdzniecības partnervalstis** 2014. gada janvārī-novembrī bija Lietuva – 18% no kopējā ārējās tirdzniecības apgrozījuma, Igaunija, Vācija, Krievija un Polija – katra 9%, Somija un Zviedrija – katra 4% un Lielbritānija – 3 procenti.

3.19. attēls

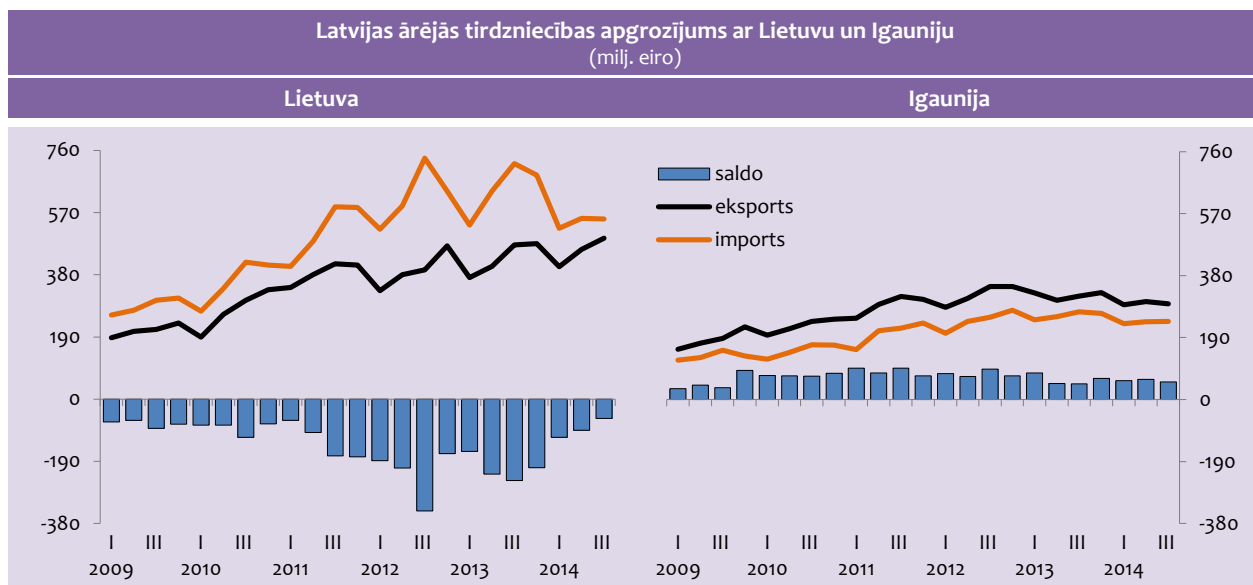

Latvijas kaimiņvalstis **Lietuva un Igaunija** tradicionāli ir lielākās Latvijas tirdzniecības partnervalstis. Straujas izaugsmes gados, ievērojami pieaugot importam, bija vērojama izteikta Latvijas tirdzniecības bilances pasliktināšanās ar abām valstīm. 2008. gada otrajā pusē bilance ar Lietuvu un Igauniju sāka pakāpeniski uzlaboties.

Pēdējos gados ārējās tirdzniecības bilance ar Igauniju saglabājas virs 10% no kopējā tirdzniecības apgrozījuma, savukārt bilance ar Lietuvu, galvenokārt straujāka minerālo produktu un lauksaimniecības un pārtikas preču importa dēļ, 2012.-2013. gadā nedaudz pasliktinājās. 2014. gada janvārī-novembrī negatīvā tirdzniecības bilance ar Lietuvu ir strauji samazinājusies. Tas skaidrojams galvenokārt ar straujo minerālo produktu importa samazinājumu.

2014. gada janvārī-novembrī kā galvenās eksporta preču grupas uz abām Baltijas valstīm saglabājas lauksaimniecības un pārtikas preces un mašīnbūves produkcija, savukārt importā no Lietuvas un Igaunijas lielākais īpatsvars ir lauksaimniecības un pārtikas precēm un minerālajiem produktiem.

3.20. attēls

Pakalpojumu eksports un imports

Krīzes laikā pakalpojumu eksports samazinājās mazākā apmērā nekā preču eksports. 2011.-2012. gadā pakalpojumu eksports tāpat kā preču eksports pieauga stabili. Pozitīvais pakalpojumu saldo 2012. gadā nosedza

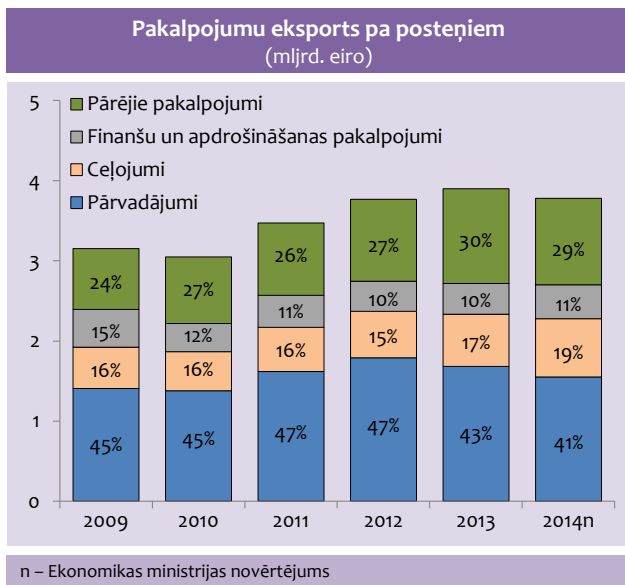
64% negatīvās preču tirdzniecības bilances. Savukārt 2013. gadā, ņemot vērā preču tirdzniecības bilances uzlabošanos, pozitīvais pakalpojumu saldo nosedza 70% no negatīvā preču tirdzniecības saldo. Līdzīga tendence saglabājās arī 2014. gada trīs ceturkšņos.

3.8. tabula

Pakalpojumu eksports un imports (procentos)								
	2013				2014 I-IX			
	struktūra		izmaiņas pret iepriekšējo gadu		struktūra		izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu	
	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports	eksports	imports
Pakalpojumi – pavisam, tai skaitā:	100	100	3,5	-0,8	100	100	-1,6	-1,1
Pārvadājumi	43,1	30,7	-6,0	-2,2	42,1	32,7	-6,0	3,7
– jūras transports	11,0	7,0	-9,3	-0,2	10,6	7,4	-8,3	1,4
– gaisa transports	6,8	10,4	-2,2	-1,9	6,5	11,2	-11,0	2,8
– dzelzceļa transports	10,7	3,9	-10,5	-16,3	11,0	4,2	-0,4	9,8
– autotransports	13,5	9,0	-0,4	3,7	12,5	9,5	-7,3	4,2
– citi transporta pakalpojumi	1,2	0,5	-11,6	-9,4	1,4	0,5	9,1	3,6
Ceļojumi	16,7	25,3	11,9	1,8	18,8	26,1	10,7	0,8
Citi pakalpojumi	40,2	44,0	12,3	-1,3	39,2	41,1	-1,9	-5,8
– būvniecības pakalpojumi	3,1	3,1	23,9	-22,9	3,2	2,3	14,9	-13,6
– finanšu un apdrošināšanas pakalpojumi	9,9	9,8	3,3	9,9	10,6	8,1	6,9	-17,3
– sakaru pakalpojumi	2,5	3,4	11,1	-20,8	2,4	3,2	-5,2	-8,8
– informācijas un datorpakalpojumi	4,7	4,8	21,8	12,0	5,0	4,5	8,9	-3,7
– citi komercpakalpojumi	18,7	21,3	13,0	-1,3	16,7	21,5	-11,5	0,0
– pārējie pakalpojumi	1,2	1,5	21,5	9,8	1,3	1,5	2,3	0,7

Nedaudz mazāk nekā pusi no pakalpojumu eksporta ierasti sastāda ienākumi no pārvadājumiem. 2013. gads pārvadājumiem nebija īpaši veiksmīgs – šīs eksporta grupas apjomi saruka par 6%, turklāt saruka visu transporta veidu pārvadājumu apjomi. Līdzīga tendence saglabājās arī 2014. gada trīs ceturkšņos.

3.21. attēls

Gan 2013. gadā, gan 2014. gada janvārī-septembrī stabili pieaug ienākumi no ārvalstu tūristiem.

Puse no kopējā Latvijas pakalpojumu eksporta ir saistīta ar ES valstīm. Pakalpojumu eksporta apjomi uz ES valstīm 2013. gadā pieauga par 2,5%, bet 2014. gada trīs ceturkšņos – par 2,3%. Lielākais īpatsvars pakalpojumu eksportā uz ES valstīm ir sauszemes pārvadājumiem un ceļojumiem.

Pakalpojumu eksporta apjomi uz NVS valstīm sastāda nedaudz virs 10% no kopējā pakalpojumu eksporta. 2013. gadā pakalpojumu eksports uz NVS valstīm, galvenokārt pateicoties ceļojumiem un autotransporta pārvadājumiem, pieauga ļoti strauji (par 25%). 2014. gada janvārī-septembrī, samazinoties pārvadājumu eksporta apjomiem, nedaudz ir samazinājies arī kopējais pakalpojumu eksports. Savukārt pakalpojumu eksporta samazinājumu daļēji kompensēja ienākumu pieaugums no NVS valstīm ieceļojušiem tūristiem.

2013. gadā salīdzinoši strauji pieauga pakalpojumu eksports uz Igauniju un Lietuvu (attiecīgi par 10% un 13%). 2014. gada trīs ceturkšņos, pateicoties strauji augošiem būvniecības pakalpojumiem un ceļojumiem, strauji pieauga pakalpojumu eksports uz Lietuvu (par 26%). Savukārt pakalpojumu eksports uz Igauniju ir palicis iepriekšējā gada līmenī. Svarīgākie eksportētie pakalpojumi uz abām kaimiņvalstīm ir saistīti ar tūrismu, pārvadājumiem, tirdzniecības starpniecību, kā arī būvniecību.

3.2. Nozaru ieguldījums

3.2.1. Tautsaimniecības struktūra un nozaru attīstības tendences

Pēc ievērojama apjomu samazinājuma krīzes laikā, pateicoties konkurētspējas uzlabojumiem un eksporta iespējām, pirmās atguvās tirgojamās nozares. Galvenajā

eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā 2013. gadā ražošanas apjomi par 24% pārsniedza 2009. gada līmeni. Tirgojamo nozaru izaugsme un ienākumu pieaugums no eksporta veicināja uz iekšējo tirgu orientēto nozaru izaugsmi.

3.9. tabula

Tautsaimniecības struktūra (pēc pievienotās vērtības, procentos)								
	2000	2005	2008	2010	2011	2012	2013	2014n
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	5,2	4,3	3,3	4,5	3,9	3,7	3,6	3,4
Apstrādes rūpniecība	15,7	13,2	10,9	13,5	13,1	12,9	12,6	12,2
Pārējā rūpniecība	4,3	3,2	3,7	5,5	5,0	4,7	4,4	4,1
Būvniecība	6,4	6,4	9,6	4,7	5,4	6,1	6,4	6,6
Tirdzniecība, izmitināšana un ēdināšana	15,2	17,8	15,4	16,9	16,3	15,7	15,8	15,7
Transports un uzglabāšana	11,8	12,3	9,2	10,2	10,2	10,3	9,7	9,5
Citi komercpakalpojumi	24,0	27,5	30,9	28,6	30,4	31,3	32,7	33,4
Sabiedriskie pakalpojumi	17,4	15,2	17,0	16,2	15,6	15,2	14,8	15,0
Kopā	100	100	100	100	100	100	100	100
n – Ekonomikas ministrijas novērtējums								

Pēdējos gados aizvien lielāks devums izaugsme jau ir uz iekšējo tirgu orientētajām nozarēm – komercpakalpojumiem, tirdzniecībai un būvniecībai.

Salīdzinājumā ar 2008. gadu vērā ņemami ir pieaudzis apstrādes rūpniecības un komercpakalpojumu īpatsvars, savukārt būvniecības nozares un sabiedrisko pakalpojumu īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir sarucis.

Situācijas uzlabošanās darba tirgū – nodarbinātības līmeņa pieaugums un darba samaksas kāpums sekmē privātā patēriņa pieaugumu, kas savukārt pozitīvi ietekmē pamatā uz iekšējo tirgu orientēto pakalpojumu nozaru izaugsmi. Palielinās mazumtirdzniecības apgrozījums, stabila izaugsme vērojama komercpakalpojumu nozarēs. Savukārt eksporta iespēju sašaurināšanās kopš 2013. gada ir negatīvi ietekmējusi tirgojamo nozaru attīstību.

3.10. tabula

Iekšzemes kopprodukta dinamika (procentos)										
	Izmaiņas					Ieguldījums apjomu izmaiņās				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	12,7	-3,9	-1,8	7,5	-0,4	0,5	-0,1	-0,1	0,4	0,0
Apstrādes rūpniecība	-22,4	14,0	4,0	4,6	0,0	-2,9	1,0	0,4	0,7	0,0
Pārējā rūpniecība	6,8	-1,7	-5,2	-5,5	-3,3	0,3	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2
Būvniecība	-38,0	-35,4	27,1	14,5	7,5	-4,4	-1,7	1,0	1,0	0,5
Tirdzniecība, izmitināšana	-16,5	-1,9	4,1	1,7	4,8	-3,0	-0,2	0,5	0,3	0,9
Transports un uzglabāšana	-23,3	-5,5	18,5	6,9	1,6	-2,5	-0,4	1,5	0,9	0,2
Citi komercpakalpojumi	-6,8	-4,1	6,2	5,2	6,0	-2,5	-0,8	1,4	2,0	2,2
Sabiedriskie pakalpojumi	-9,9	-6,9	3,1	0,1	3,8	-2,0	-0,8	0,4	0,0	0,7
IKP	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2	-14,2	-2,9	5,0	4,8	4,2

Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē ražošanas apjomi 2013. gadā nedaudz saruka. To ietekmēja vairāki faktori. Neraugoties uz to, ka 2013. gadā saražotie gaļas un piena apjomi bija attiecīgi par 5,5% un 2,5% lielāki nekā 2012. gadā, apjomu samazinājums bija vērojams citās apakšnozarēs. 2013. gadā galveno

lauksaimniecības kultūru kopražā bija mazāka nekā iepriekšējā gadā. Arī mežsaimniecībā produkcijas apjomi saruka, par ko liecina mežos izcirstās koksnes apjomu samazinājums 2013. gadā par 0,6%. Mežsaimniecības nozari ietekmēja zema pieprasījums ārējos tirgos, par ko liecina neapstrādātu kokmateriālu eksporta samazinājums.

3.11. tabula

Iekšzemes kopprodukts pa ceturkšņiem (izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu, procentos)											
	2012				2013				2014		
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	3,4	6,6	15,9	-0,2	1,2	-1,7	-2,0	2,8	8,8	4,0	-5,9
Apstrādes rūpniecība	11,9	4,0	2,4	1,5	-4,8	-0,6	2,5	2,6	1,2	0,1	-0,6
Pārējā rūpniecība	-6,5	-9,3	-5,4	-1,3	-1,4	1,4	-4,1	-8,3	-9,2	-5,4	0,5
Būvniecība	37,9	25,8	7,3	8,3	9,8	5,3	11,6	3,9	24,6	15,8	0,6
Tirdzniecība, izmitināšana	1,7	0,1	1,3	3,4	6,2	5,8	5,2	2,2	2,6	2,2	2,4
Transports un uzglabāšana	6,7	10,5	6,8	4,0	2,0	0,5	0,8	3,3	5,1	2,2	2,3
Citi komercpakalpojumi	8,0	4,1	5,2	3,7	4,1	6,1	7,2	6,5	2,2	-0,1	2,9
Sabiedriskie pakalpojumi	6,0	-0,4	0,5	-3,2	1,3	5,0	2,7	5,1	3,3	3,4	3,2
IKP	8,8	4,3	3,7	3,4	3,1	4,6	4,6	4,4	2,8	2,3	2,4

2014. gads lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē iesākās pozitīvi – 1. pusgadā ražošanas apjomi nozarē kopumā bija par gandrīz 6% lielāki nekā pirms gada. Savukārt 2014. gada otrajā pusē lauksaimniecības nozari būtiski ietekmēja Krievijas noteiktais pārtikas preču importa ierobežojums. 2014. gada 3. ceturksnī

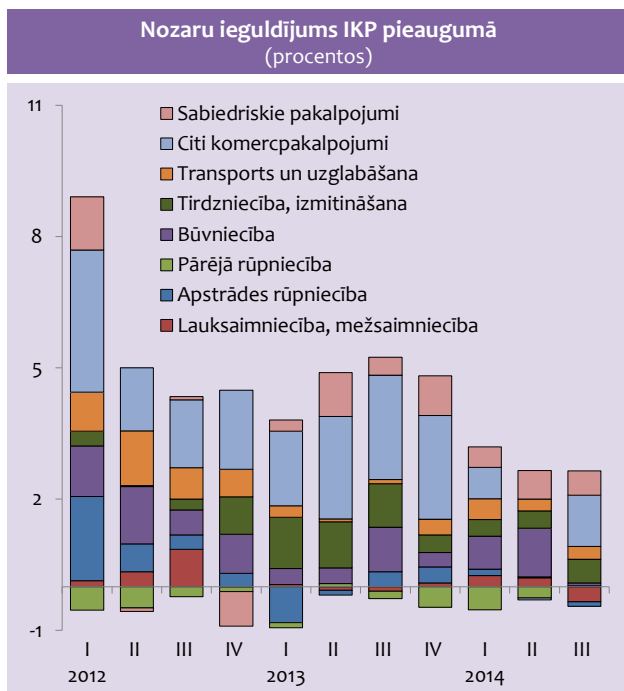
lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē ražošanas apjomi bija par 5,9% mazāki nekā pirms gada.

Vājš pieprasījums ārējos tirgos ietekmē **apstrādes rūpniecības** izaugsmi. 2013. gadā izlaides apjomi nozarē saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Būtiska ietekme 2013. gadā bija arī viena no lielākajiem apstrādes

rūpniecības uzņēmumiem AS „Liepājas metalurģs” darbības pārtraukšanai.

Situācija ārējā vidē būtiski ietekmē nozari arī 2014. gadā – trīs ceturkšņos apstrādes rūpniecības ražošanas apjomi bija tikai par 0,2% lielāki nekā pirms gada. Jāatzīmē, ka apstrādes rūpniecības apakšnozarēs attīstības tendences ir atšķirīgas.

3.22. attēls

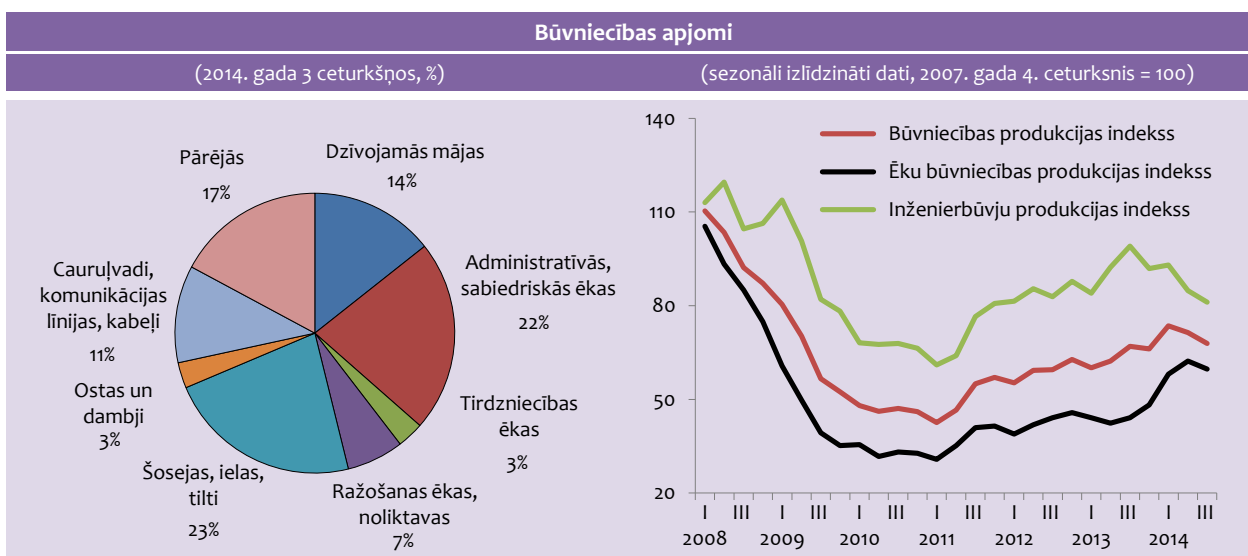

Pārējās rūpniecības nozarēs (elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde) 2013. gadā ražošanas apjomi bija par 3,3% mazāki nekā 2012. gadā. Arī 2014. gada trīs ceturkšņos ražošanas apjomi nozarē saruka – tie bija par 5,3% mazāki nekā pirms gada. Lielā mērā tas bija saistīts ar laika apstākļiem, kā rezultātā tika saražoti mazāki elektroenerģijas un siltumenerģijas apjomi.

Pēc apjomīga samazinājuma krīzes laikā salīdzinoši strauja izaugsme vērojama **būvniecības** nozarē. 2013. gadā būvniecības apjomi pieauga par 7,5%. Nozares atveseļošanas pamatā veicina publiskie pasūtījumi un ES fondu projekti. 2013. gadā lielāks devums būvniecības nozares attīstībā bija inženierbūvju celtniecības apjomu kāpumam (par 10,5%). Ēku būvniecības apjomi 2013. gadā auga mērenāk – par 3,1 procentu.

2014. gada trīs ceturkšņos būvniecības apjomi bija par 9,8% lielāki nekā pirms gada, ko noteica straujais ēku būvniecības apjomu pieaugums gada pirmajā pusē. Savukārt inženierbūvju produkcija, salīdzinot ar pagājušā gada trīs ceturkšņiem, samazinājās par 11,7%. To ietekmēja vietējo cauruļvadu un kabeļu, kā arī ostu būvniecības apjomu samazinājums. Lai arī būvniecības apjomi pēdējo gadu laikā salīdzinoši strauji aug, tomēr tie ievērojami atpaliek no pirmskrīzes augstākā līmeņa.

3.23. attēls

2013. gadā **transporta un uzglabāšanas** nozarē sniegto pakalpojumu apjomi bija par 1,6% lielāki nekā 2012. gadā. Pretēji tendencēm 2012. gadā 2013. gadā nozares izaugsmi lielā mērā sekmēja ar autotransportu pārvadāto kravu apgrozījuma pieaugums (par 15,2%).

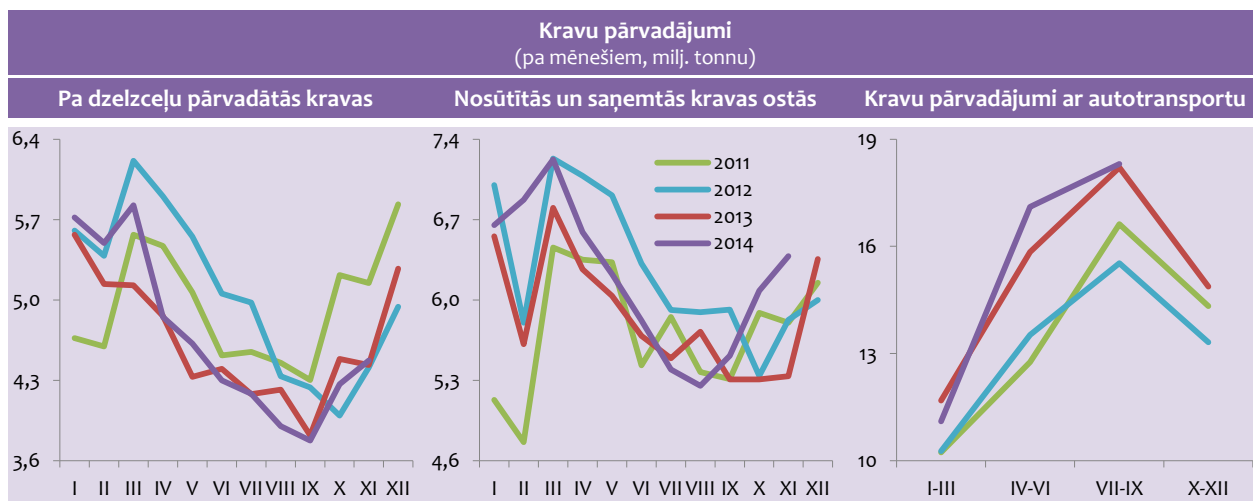
Savukārt dzelzceļā un ostās kravu apjomi 2013. gadā saruka attiecīgi par 7,9% un 6,3 procentiem.

Transporta un uzglabāšanas nozarē izaugsme turpinās arī 2014. gadā – sniegto pakalpojumu apjomi trīs ceturkšņos bija par 3,2% lielāki nekā pirms gada.

Transporta un uzglabāšanas nozares pieaugumu lielā mērā veicina sekmīgā ostu darbība. 2014. gada vienpadsmit mēnešos ostās saņemto un nosūtīto kravu apjomi bija par 6,1% lielāki nekā pirms gada. Šajā pašā

laika periodā ar dzelzceļu pārvadāto kravu apjomi pieauga par 1,7%. 2014. gadā palielinājās arī ar autotransportu pārvadāto kravu apjomi.

3.24. attēls

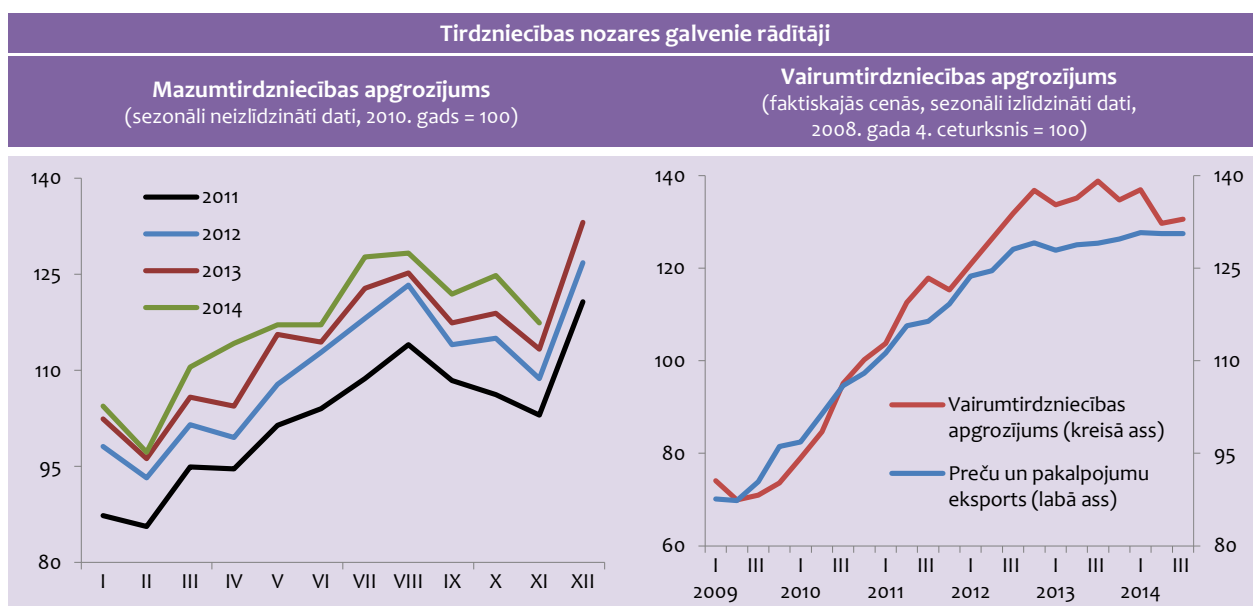

2013. gadā **tirdzniecības** nozarē (ieskaitot izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus) sniegto pakalpojumu apjomi pieauga par 4,8%. Nozares izaugsme 2013. gadā veidoja aptuveni piektdaļu no kopējās tautsaimniecības izaugsmes. Tirdzniecības nozares apjomi palielinās arī 2014. gadā – trīs ceturkšņos sniegto pakalpojumu apjomi bija par 2,4% lielāki nekā pirms gada.

Tirdzniecības nozares izaugsmi sekmē mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums. Tiesa,

2013. gadā mazumtirdzniecības apgrozījums palielinājās lēnākos tempos nekā 2012. gadā (kāpums par 3,8%). Lielāko daļu no mazumtirdzniecības pieauguma 2013. gadā nodrošināja nepārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums (kāpums par 5,4%). Pārtikas mazumtirdzniecības apgrozījums 2013. gadā palielinājās par 4,4%, bet degvielas mazumtirdzniecības apjomi samazinājās par 1,3 procentiem.

3.25. attēls

Mazumtirdzniecības apgrozījums palielinās arī 2014. gadā. Tiesa, gada pirmajos mēnešos mazumtirdzniecības apjoma kāpums bija ļoti mērens, jo

saistībā ar eiro ieviešanu patērētāji savos tēriņos bija piesardzīgi. Kopumā vienpadsmit mēnešos mazumtirdzniecības apjomi bija par 3,6% lielāki nekā

pirms gada. Nepārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums šajā laikā bija par 2,7% lielāks nekā pirms gada. Lielākais devums pieaugumā bija apģērbi, apavu un mājāsaimniecības elektropreču tirdzniecības pieaugumam, kā arī mazumtirdzniecības apjomu pieaugumam pa pastu un interneta veikalos.

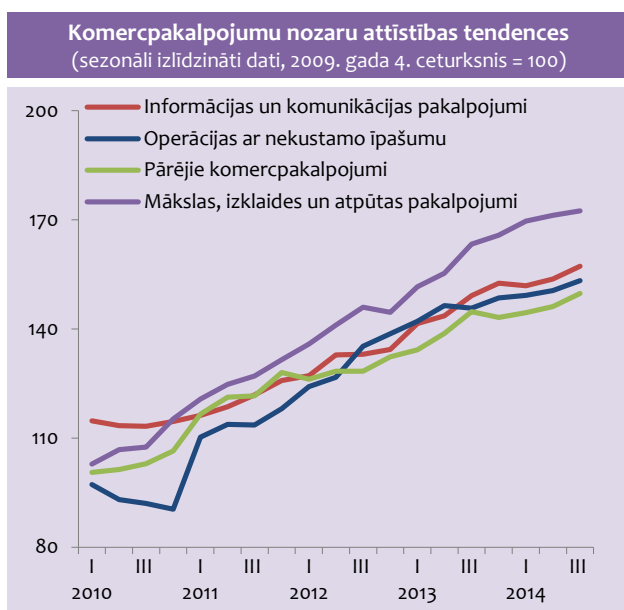
Vairāk nekā trešdaļu no kopējā mazumtirdzniecības apgrozījuma veido pārtikas preču tirdzniecība. 2014. gada vienpadsmit mēnešos pārtikas preču mazumtirdzniecības apgrozījums bija par 3,9% lielāks nekā pirms gada.

Savukārt auto degvielas mazumtirdzniecības apgrozījums pēc samazinājuma 2013. gadā 2014. gadā palielinās. 2014. gada vienpadsmit mēnešos tas bija par 5,3% lielāks nekā pirms gada. Degvielas mazumtirdzniecības apjoma pieaugumu sekmē degvielas cenas samazināšanās saistībā ar pasaules naftas cenas samazināšanos 2014. gada otrajā pusē.

Vairumtirdzniecības nozares attīstības tendences lielā mērā ietekmē ārējās tirdzniecības aktivitātes. 2013. gadā, palēninoties eksporta un importa pieauguma tempiem, vairumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma kāpums bija mērens – pieaugums par 5% (faktiskajās cenās). 2014. gada trīs ceturkšņos vairumtirdzniecības apgrozījums bija par 2,7% mazāks nekā iepriekšējā gada attiecīgajā ceturksnī.

Pēdējos gados **komercpakalpojumu** nozarēs vērojama stabila izaugsme. 2012. gadā sniegto pakalpojumu apjomi pieauga par 5%, bet 2013. gadā – par 6%. 2013. gadā komercpakalpojumu nozaru izaugsme deva vairāk nekā pusi no visas tautsaimniecības izaugsmes. 2013. gads bija sekmīgs informācijas un komunikācijas nozarei, kurā sniegto pakalpojumu apjomi pieauga par 7,5%. Strauja izaugsme 2013. gadā bija vērojama mākslas, izklaides un atpūtas nozarē (pieaugums par 13,1%). Operācijās ar nekustamo īpašumu 2013. gadā sniegto pakalpojumu apjomi pieauga par 5,7 procentiem.

3.26. attēls

2014. gadā komercpakalpojumu nozarē saglabājās stabila izaugsme, lai arī pieauguma tempi bija mērenāki nekā 2013. gadā. Komercpakalpojumu apjomi 2014. gada trīs ceturkšņos bija par 1,6% lielāki nekā pirms gada. Straujākie pieauguma tempi 2014. gadā bija vērojami finanšu un apdrošināšanas darbībās, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas pakalpojumu nozarē. Mērena izaugsme saglabājās informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē.

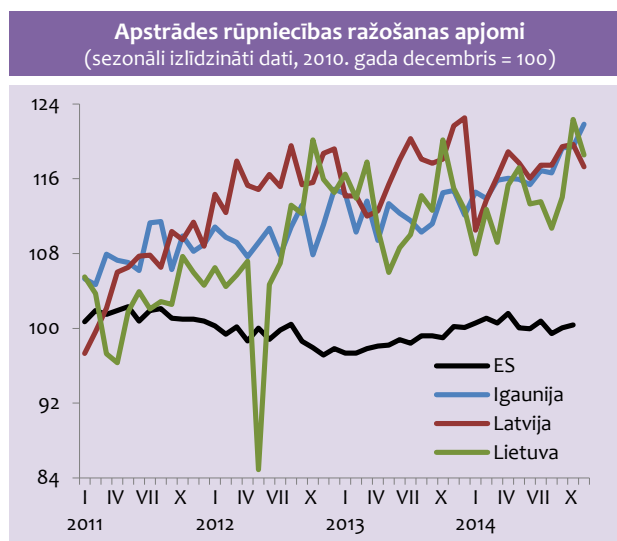
Sabiedrisko pakalpojumu nozaru attīstība ir cieši saistīta ar valsts budžeta iespējām.

Palielinoties valdības izdevumiem, 2013. gadā stabils pieaugums bija vērojams arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs – par 3,8%. Arī 2014. gadā nozares apjomi aug – trīs ceturkšņos tie bija par 3,3% lielāki nekā pirms gada.

3.2.2. Apstrādes rūpniecība

Krīzes laikā, samazinoties izmaksām, uzlabojās Latvijas ražotāju konkurētspēja. Tas veicināja apstrādes rūpniecības attīstību. No 2010. līdz 2012. gada beigām apstrādes rūpniecības izlaide strauji pieauga.

3.27. attēls

Vājš pieprasījums eksporta tirgos, galvenokārt ES un NVS valstīs, 2013. gadā piebremzēja apstrādes rūpniecības izaugsmi. 2013. gadā ražošanas apjomi apstrādes rūpniecībā bija tikai par 0,1% lielāki nekā pirms gada.

Līdzās vājš pieprasījums ārējos tirgos apstrādes rūpniecības nozari būtiski ietekmēja arī AS „Liepājas metalurģs” darbības pārtraukšana. Saražotās produkcijas apjomi metālu ražošanas nozarē saruka uz pusi. Tajā pašā laikā gatavo metālizstrādājumu ražošanas nozarē 2013. gadā bija vērojama mērena izaugsme. Kopumā metālapstrādē 2013. gadā ražošanas apjomi bija par 17,6% mazāki nekā pirms gada.

Ķīmiskajā rūpniecībā 2013. gads nebija tik sekmīgs kā 2012. gads. Lai arī gada pēdējos mēnešos situācija nozarē

uzlabojās un ražošanas apjomi pieauga, tomēr kopumā 2013. gadā tie bija par 8,7% mazāki nekā pirms gada. Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanas, kā arī farmācijas nozares būtiski ietekmēja vājais pieprasījums NVS tirgos, kur tiek realizēti gandrīz 30% no visas saražotās produkcijas.

Pārējās nozīmīgākajās apstrādes rūpniecības nozarēs 2013. gadā saglabājās izaugsme. Lielākajās Latvijas rūpniecības nozarēs – pārtikas rūpniecībā un kokapstrādē, kas kopā veido gandrīz pusi no visas apstrādes rūpniecības izlaides apjomiem, tika saražots attiecīgi par 6% un 2,7% vairāk produkcijas nekā 2012. gadā.

3.12. tabula

Apstrādes rūpniecības struktūra 2014. gadā* (procentos)			
	Pēc izlaides	Pēc aizņemto darbavieta skaita	Eksporta īpatsvars nozares realizācijā
Apstrādes rūpniecība – pavisam	100	100	61,9
Pārtikas un dzērienu ražošana	25,3	21,8	35,8
Vieglā rūpniecība	4,2	10,7	86,3
Kokapstrāde	25,9	20,3	72,9
Papīra ražošana un poligrāfija	4,4	4,0	60,3
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	7,6	6,6	76,5
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	6,7	4,5	46,6
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	9,1	10,0	59,9
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	5,9	3,9	90,6
Mašīnu un iekārtu ražošana	2,1	3,0	81,7
Transportlīdzekļu ražošana	3,5	3,2	86,7
Pārējās apstrādes rūpniecības nozares	5,3	12,1	57,3

* Ekonomikas ministrijas novērtējums

Ļoti strauji ražošanas apjomi 2013. gadā pieauga elektrisko un optisko iekārtu ražošanā, par vairāk nekā 18% pārsniedzot 2012. gada ražošanas apjomus. Šajā nozarē 2013. gadā saglabājās stabila eksporta iespējas, kā arī auga pieprasījums iekšējā tirgū. Ražošanas apjomi

2013. gadā palielinājās nemetālisko minerālu ražošanā, papīra ražošanā un poligrāfijā, kā arī transportlīdzekļu ražošanā. Lēnāki izaugsmes tempi bija vērojami vieglajā rūpniecībā, kā arī mašīnu un iekārtu ražošanā.

3.13. tabula

Apstrādes rūpniecības ražošanas apjomu izmaiņas (procentos pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu)						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014 I-XI
Apstrādes rūpniecība – pavisam	-20,2	16,5	11,7	9,3	0,1	-0,3
Pārtikas un dzērienu ražošana	-16,1	-0,1	-0,2	2,5	6,0	0,3
Vieglā rūpniecība	-38,6	19,4	19,4	3,0	1,4	-12,9
Kokapstrāde	1,6	33,0	12,6	5,4	2,7	7,3
Papīra ražošana un poligrāfija	-17,1	19,8	-0,5	10,1	5,6	-0,7
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	-18,5	5,2	4,4	8,3	-8,7	-1,3
Pārējo nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	-40,1	17,6	24,2	8,6	4,6	0,7
Metālu un metālu izstrādājumu ražošana	-27,1	24,2	28,3	16,3	-17,6	-11,3
Elektrisko un optisko iekārtu ražošana	-34,8	33,2	29,6	19,9	18,4	30,5
Mašīnu un iekārtu ražošana	-35,5	17,8	37,1	8,7	1,4	0,4
Transportlīdzekļu ražošana	-49,7	59,0	37,0	15,8	3,0	-14,7
Pārējās apstrādes rūpniecības nozares	-20,1	-4,9	9,5	26,1	-7,6	-11,5

2014. gada vienpadsmit mēnešos apstrādes rūpniecības produkcijas izlaides apjomi bija par 0,3% mazāki nekā pirms gada. Izaugsmi nozarē ietekmē tendences ārējos tirgos – lēnāka nekā gaidīta ekonomiskā izaugsme ES, kā arī vājā ekonomiskā situācija Krievijā. Apstrādes rūpniecības apakšnozarēs attīstības tendences ir ļoti atšķirīgas.

Vienā no lielākajām apstrādes rūpniecības nozarēm – kokapstrādē ražošanas apjomi 2014. gadā stabili pieaug. Nozares izlaide vienpadsmit mēnešos bija par 7,3% lielāka nekā pirms gada. Stabili palielinās eksporta apjomi un nozares produkcijas pieprasījums iekšējā tirgū.

Straujākais ražošanas apjomu pieaugums 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija elektrisko un optisko iekārtu ražošanā. Mērena izaugsme 2014. gadā bija vērojama nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanā, kā arī mašīnu un iekārtu ražošanā.

Lielākajā apstrādes rūpniecības nozarē – pārtikas un dzērienu ražošanā 2014. gada vienpadsmit mēnešos saražotās produkcijas apjomi bija par 0,3% lielāki nekā pirms gada. Pēc sekmīga gada sākuma pēdējos mēnešos pārtikas rūpniecību ietekmē Krievijas noteiktais pārtikas importa embargo. Ražošanas apjomu samazinājums 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija vērojams vieglajā rūpniecībā, kā arī metālapstrādē, ko ietekmēja AS „Liepājas metalurģs” dīkstāve.

2014. gada vienpadsmit mēnešos, salīdzinot ar 2013. gada janvāri-novembri, ražošanas apjomi saruka arī ķīmiskajā rūpniecībā un transportlīdzekļu ražošanā.

2013. gadā apstrādes rūpniecības apgrozījums, tāpat kā produkcijas izlaide saglabājās 2012. gada līmenī. Apgrozījuma izmaiņas ietekmēja arī ražotāju cenas, kas 2013. gadā auga krietni mērenāk nekā iepriekšējos gados. 2013. gada beigās ražotāju cenas bija tikai par 1,4% lielākas nekā pirms gada, t.sk. eksportētajai produkcijai ražotāju cenas pieauga par 1,5%, bet vietējā tirgū realizētai produkcijai – par 1,3 procentiem.

2013. gadā produkcijas realizācija eksporta tirgos saruka par 2,7%. Tajā pašā laikā apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījums iekšējā tirgū palielinājās par 4,9%. Lielākais pozitīvais devums kopējā apstrādes rūpniecības apgrozījuma kāpumā 2013. gadā bija pārtikas rūpniecībai un kokapstrādei. Savukārt būtiskākais apgrozījuma samazinājums bija ķīmiskajā rūpniecībā un metālapstrādē.

2014. gada vienpadsmit mēnešos apstrādes rūpniecības apgrozījums bija par 1,2% mazāks nekā pirms gada. Apgrozījums vietējā tirgū realizētajai produkcijai

saruka par 1,3%, bet eksportētai produkcijai – par 1,1%. Kopējo apstrādes rūpniecības apgrozījumu pozitīvi ietekmēja straujais apgrozījuma pieaugums kokapstrādē (par 10,2%). Neliels apgrozījuma kāpums vienpadsmit mēnešos bija vērojams pārtikas un dzērienu ražošanā, ķīmiskajā rūpniecībā un nemetālisko minerālu ražošanā.

Pārējās nozarēs apgrozījums 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija mazāks nekā pirms gada. Sevišķi būtiski kopējo apstrādes rūpniecības apgrozījumu ietekmēja kritums metālapstrādē (ietekme par 2,1 procentpunktu).

2014. gada vienpadsmit mēnešos 61,9% no visas apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tika eksportēta. Vairāk nekā trešdaļa no visas eksportētās produkcijas tika realizēta ES-15 valstu tirgos. Savukārt 30% no eksportētās produkcijas tika realizēti kaimiņvalstīs – Lietuvā un Igaunijā. Eksports uz NVS valstīm veidoja 17 procentus.

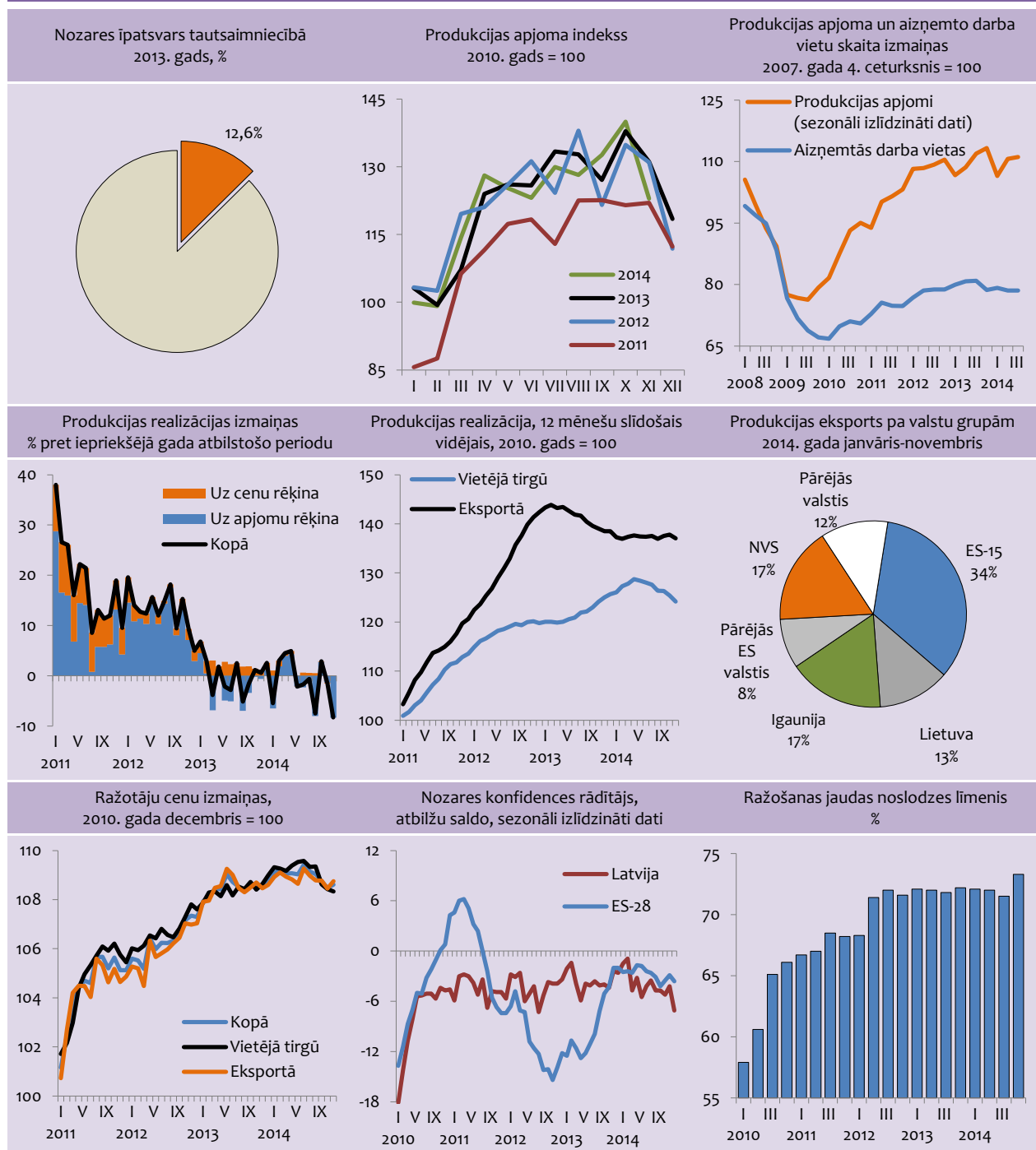
Apstrādes rūpniecības izaugsme pēdējos gados veicināja pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka. Apstrādes rūpniecībai pēckrīzes gados bija nozīmīgs pienesums jaunu darbavietu radīšanā tautsaimniecībā – 2011. un 2012. gadā nozare nodrošināja gandrīz piektdaļu no visām jaunajām darbavietām. Nodarbināto skaita pieaugums apstrādes rūpniecībā bija ievērojami lēnāks nekā izlaides kāpums, kas liecina par produktivitātes pieaugumu.

Laī arī kopumā apstrādes rūpniecības izaugsme 2013. gadā bija mērena, darbavietu skaits turpināja augt. 2013. gadā apstrādes rūpniecībā bija par 2,4% jeb 2,7 tūkst. vairāk aizņemto darbavietu nekā pirms gada. 2014. gadā nodarbinātība apstrādes rūpniecībā saruka – kopumā trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits bija par 2,3% mazāks nekā pirms gada. To visbūtiskāk ietekmēja darbavietu skaita samazinājums saistībā ar AS „Liepājas Metalurģs” darbības pārtraukšanu. Darbavietu skaita samazinājums 2014. gadā bija vērojams arī tādās nozarēs kā vieglā rūpniecība un pārtikas un dzērienu ražošana. Savukārt darbavietu skaita pieaugums 2014. gadā bija vērojams kokapstrādē, ķīmiskajā rūpniecībā, kā arī nemetālisko minerālu ražošanā.

Kopš 2012. gada vidus ražošanas jaudu noslodzes līmenis apstrādes rūpniecībā saglabājās 71-72% līmenī. 2014. gada nogalē jaudu noslodzes līmenis palielinājās līdz 73,3%. Savukārt Latvijas ražotāju konfidences novērtējums pēc zināmas stabilitātes iepriekšējos gados kopš 2014. gada marta ir pasliktinājies. Tas lielā mērā ir saistīts ar notikumiem Ukrainā un ekonomiskās situācijas pasliktināšanos Krievijā.

3.28. attēls

Apstrādes rūpniecību raksturojošie rādītāji

Pārtikas un dzērienu ražošanas nozare veido vairāk nekā ceturtdaļu no apstrādes rūpniecības izlaides un gandrīz 22% no visām nozares darbavietām. Nozare pamatā ir orientēta uz vietējo tirgu. Vienlaikus pēdējos gados ir pieaudzis eksporta īpatsvars nozares realizācijā – 2014. gadā tas sasniedza 36% no visas saražotās produkcijas. Lielākie eksporta tirgi ir Lietuva, Igaunija un Krievija.

Pēckrīzes gados nozares izaugsme ir lēnāka nekā vidēji apstrādes rūpniecībā. 2010. un 2011. gadā nozares izlaides apjomi saglabājās 2009. gada līmenī. Savukārt 2012. un 2013. gadā, palielinoties iekšējam pieprasījumam un apgūstot jaunus eksporta tirgus, ražošanas apjomi nozarē pieauga. 2013. gadā produkcijas izlaide pieauga par 6%. Lai arī 2014. gadā iekšējais pieprasījums turpina augt, nozari būtiski ir ietekmējuši notikumi eksporta tirgos.

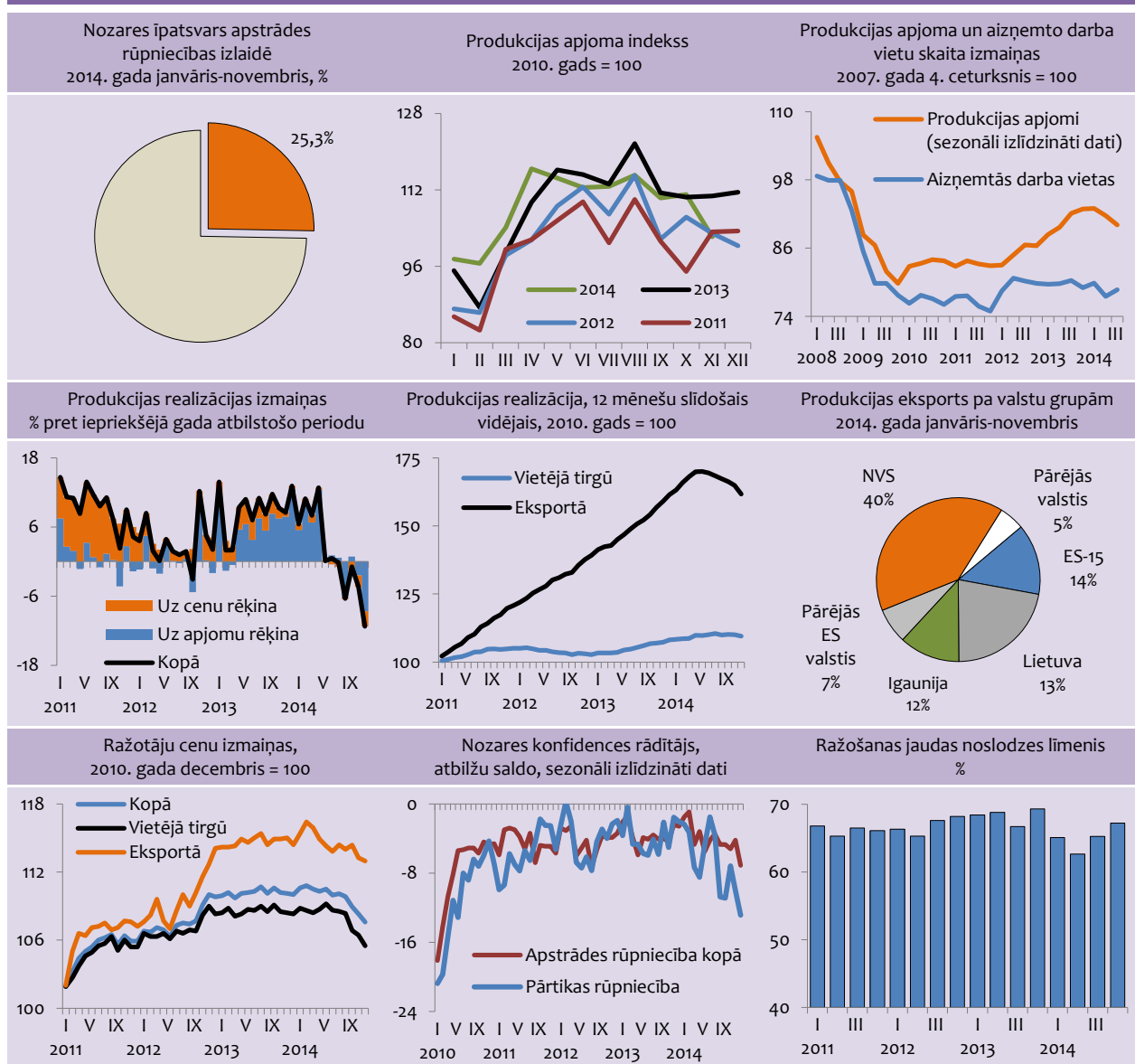
2014. gada janvārī-novembrī pārtikas un dzērienu ražošanas nozares izlaide bija par 0,3% lielāka nekā pirms gada. Šajā laikā dzērienu ražošanas nozarē ražošanas apjomi saruka par 13%, bet pārtikas ražošanā pieauga par 2,3%. Apjomu kāpums pārtikas rūpniecībā tika panākts gada sākumā, bet kopš augusta nozari negatīvi ietekmēja Krievijas noteiktais pārtikas importa aizliegums.

2014. gada vienpadsmit mēnešos nozares apgrozījums bija tikai par 1% lielāks nekā pirms gada. Eksportētās produkcijas realizācijas apjomi šajā laikā pieauga par 0,1%, bet par 1,4% – vietējā tirgū realizētajai produkcijai.

2013. gadā darbavietu skaits nozarē saglabājās 2012. gada līmenī. Savukārt 2014. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits bija par 1,5% mazāks nekā pirms gada.

3.29. attēls

Pārtikas un dzērienu ražošanu raksturojošie rādītāji

Vieglās rūpniecības nozare pamatā ir orientēta uz ārējiem tirgiem. No visas saražotās produkcijas 86% tiek eksportēti galvenokārt uz ES valstīm, tāpēc nozares attīstība ir cieši saistīta ar pieprasījuma izmaiņām un konkurētspēju ārējos tirgos.

Lai arī 2010. un 2011. gadā nozarē bija vērojama salīdzinoši strauja izaugsme, tomēr ražošanas apjomi ievērojami atpalika no pirmskrīzes līmeņa 2007. gadā.

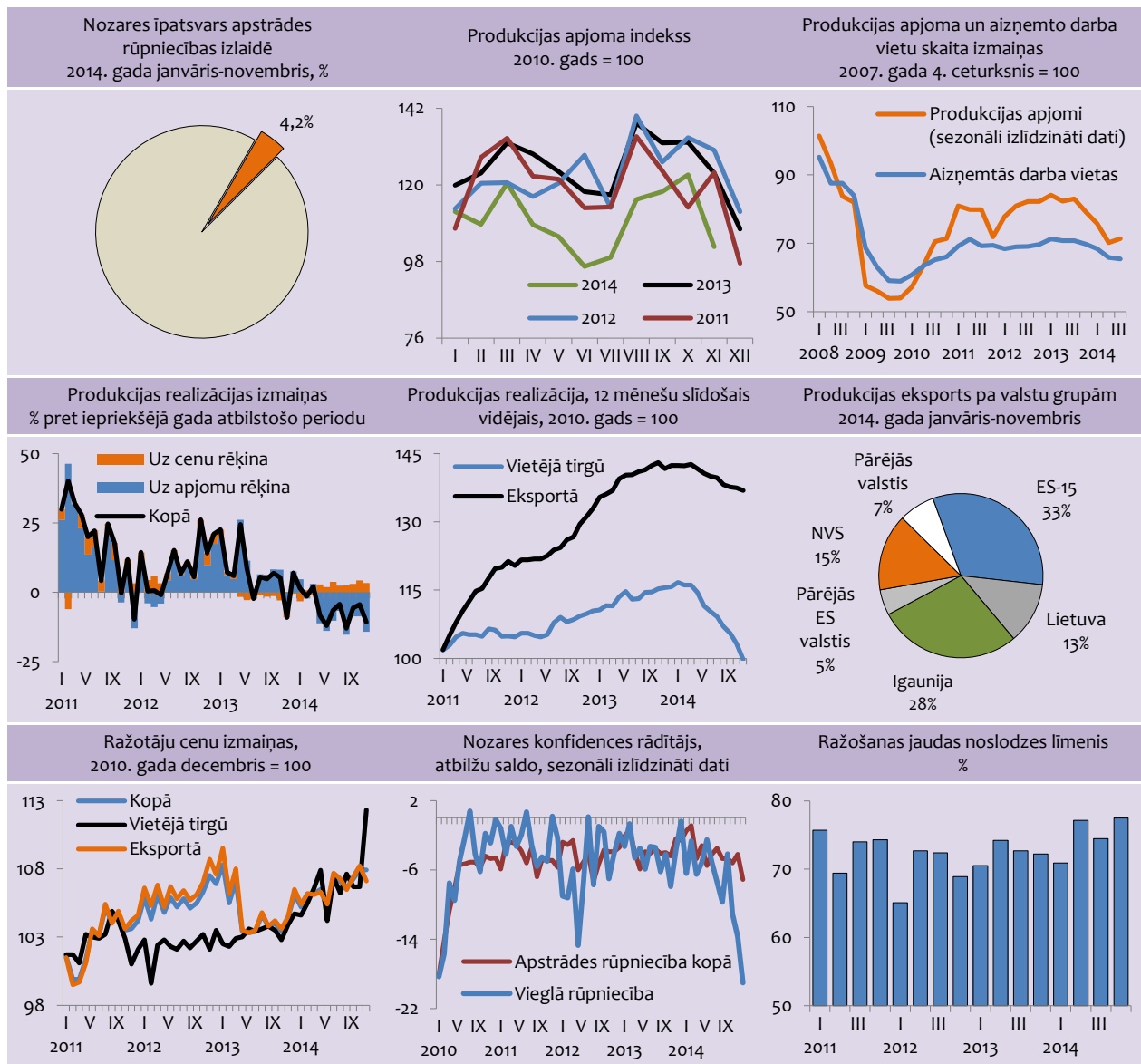
Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās lielākajā noietā tirgū ES pēdējos gados ir ietekmējusi nozares izaugsmi. 2013. gadā ražošanas apjomi vieglajā rūpniecībā pieauga tikai par 1,4%. Savukārt 2014. gada janvārī-novembrī ražošanas apjomi vieglajā rūpniecībā bija par 12,9% mazāki nekā pirms gada. Ražošanas apjomi saruka gan apģērba, gan tekstilizstrādājumu ražošanā.

2013. gadā vieglās rūpniecības apgrozījums palielinājās par 6,8%. Nozares apgrozījuma dinamiku ietekmēja ražotāju cenu kāpums. Eksportētās produkcijas realizācijas apjomi pieauga par 7,1%, kamēr ienākumi no vietējā tirgū realizētās produkcijas – par 4,9%. Savukārt 2014. gada janvārī-novembrī vieglās rūpniecības apgrozījums bija par 5,8% mazāks nekā pirms gada. Šajā laikā eksportētās produkcijas apgrozījums saruka par 4,1% un par 14,8% vietējā tirgū realizētajai produkcijai.

Pēckrīzes gados nozares izaugsmi lielākā mērā nodrošina produktivitātes kāpums, savukārt darbavietu skaits palielinās mēreni. 2013. gadā nozarē aizņemto darbavietu skaits pieauga par 2,3%. Būtiski samazinoties ražošanas apjomiem, 2014. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits nozarē saruka par 6,2%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

3.30. attēls

Vieglās rūpniecības raksturojošie rādītāji

Kokapstrāde – viena no lielākajām rūpniecības nozarēm 2014. gadā veidoja gandrīz 26% no visas apstrādes rūpniecības izlaides un vairāk nekā 20% no visām darbavietām apstrādes rūpniecībā. Nozare eksportē ¾ daļas no visas saražotās produkcijas, un lielākais eksporta tirgus ir ES-15 valstis.

Kokapstrāde bija viena no pirmajām nozarēm, kurā pēc apjomīgas ražošanas sašaurināšanās krīzes laikā atsākās izaugsme, un 2012. gadā ražošanas apjomi kokapstrādē par vairāk nekā 40% pārsniedza 2007. gada līmeni.

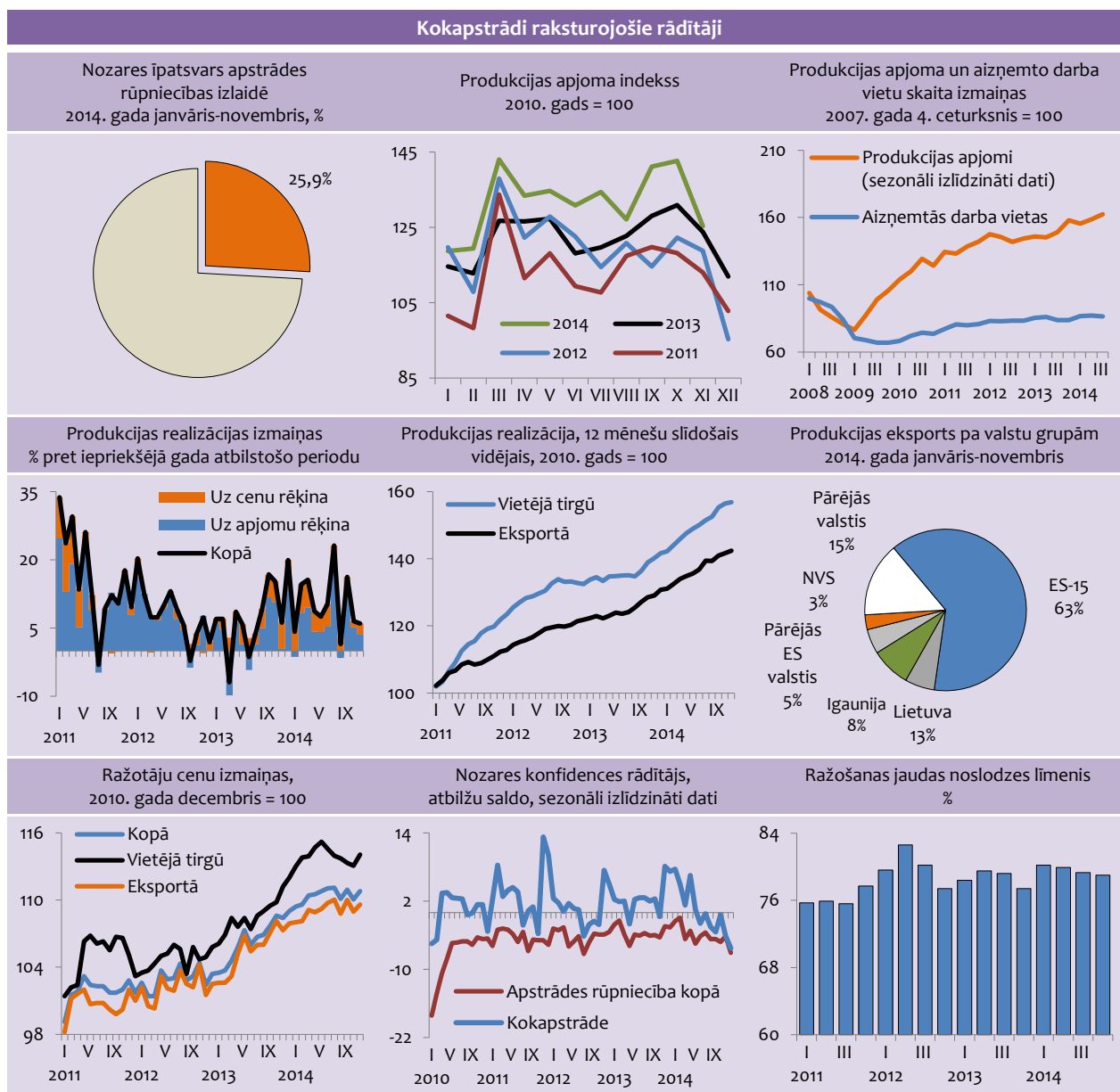
2012. gada nogalē un 2013. gada pirmajā pusē pieprasījums lielākajās tirdzniecības partnervalstīs bija vājš. Tas atspoguļojās arī kokapstrādes nozares darbības rādītājos – 1. pusgadā ražošanas apjomi atpalika no 2012. gada 1. puses līmeņa. Turpmākajos 2013. gada

mēnešos situācija nozarē pakāpeniski uzlabojās, un kopumā gadā ražošanas apjomi pieauga par 2,7%. 2014. gadā nozares izaugsme turpinās – janvārī–novembrī ražošanas apjomi bija par 7,3% lielāki nekā pirms gada.

Pēdējos gados strauji pieaug nozares apgrozījums, ko sekmē gan izlaides apjoms, gan ražotāju cenu kāpums. 2013. gadā apgrozījums pieauga par 7,2%. Līdzīgos tempos palielinājās realizācijas apjomi gan vietējā tirgū, gan eksportā. 2014. gada janvārī–novembrī apgrozījums bija par 10,2% lielāks nekā pirms gada. Līdzās stabilam pieaugumam eksportā apgrozījuma kāpumu sekmēja arī ienākumu pieaugums vietējā tirgū realizētai produkcijai.

Salīdzinājumā ar ražošanas apjomu kāpumu darbavietu skaits nozarē aug mērenāk. 2013. gadā to skaits palielinājās tikai par 2%. Arī 2014. gada trīs ceturkšņos darbavietu skaits pieauga par 2 procentiem.

3.31. attēls

Papīra ražošanas un poligrāfijas nozare pirms krīzes pamatā bija orientēta uz iekšējo tirgu. Krīzes laikā uzlabotā konkurētspēja un vājais iekšzemes pieprasījums bija stimuls nozares pārorientācijai uz ārējiem tirgiem. Pēdējos gados tieši eksporta iespējas ir nozares izaugsmes pamats. 2013. gadā eksportā tika realizēti gandrīz 60% no saražotās produkcijas.

2012. gadā nozarē ražošanas apjomi sasniedza pirmskrīzes līmeni, un arī 2013. gadā nozarē saglabājās stabila izaugsme – ražošanas apjomi bija par 5,6% lielāki nekā pirms gada.

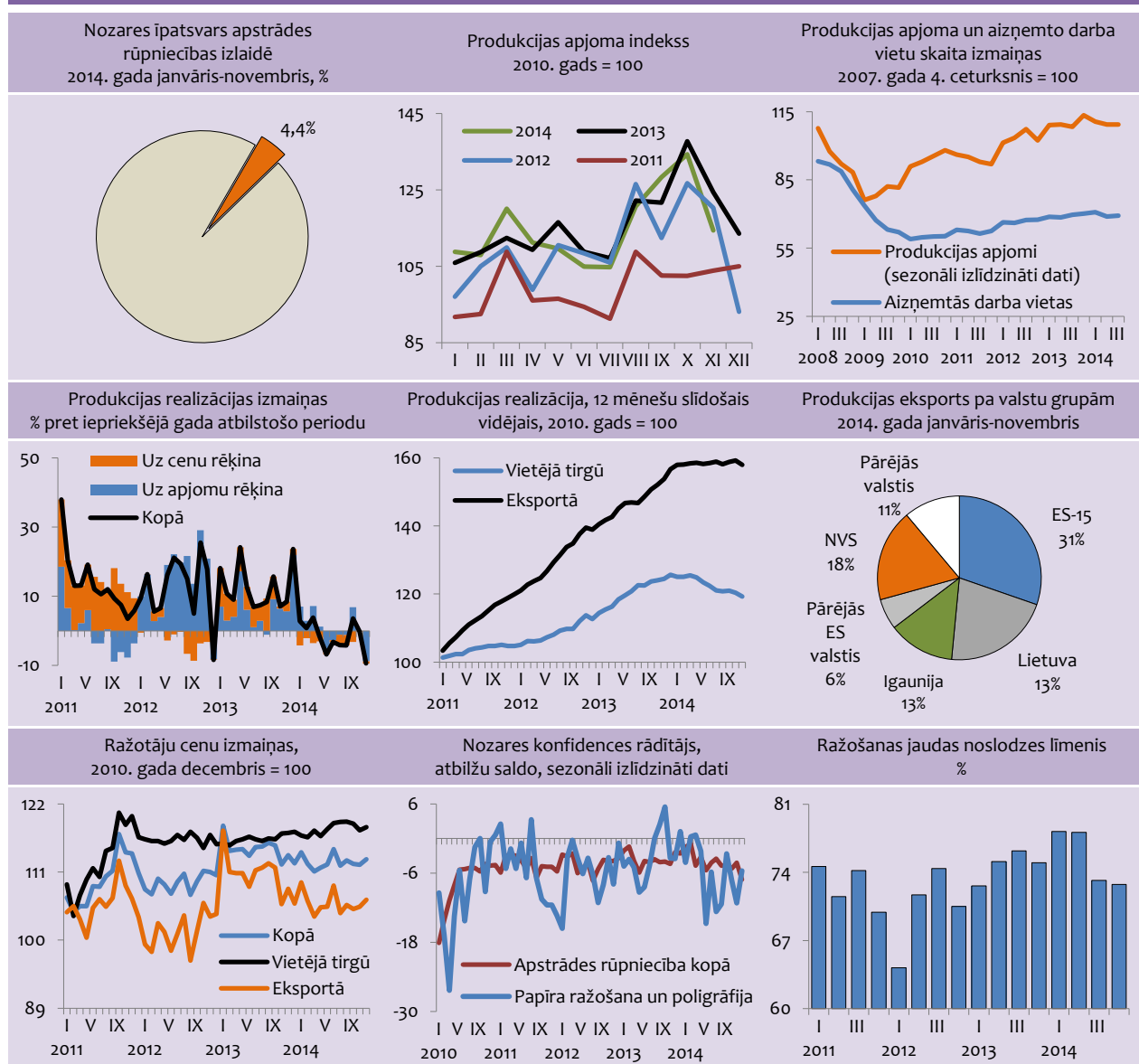
2014. gadā ražošanas apjomi atpaliek no 2013. gada līmeņa – janvārī-novembrī nozarē izlaide saruka par 0,7%, salīdzinot ar 2013. gada 11 mēnešiem. Papīra ražošanas apjomi saruka par 4,8%, savukārt poligrāfijas nozarē ražošanas apjomi pieauga par 2 procentiem.

Kopš 2011. gada papīra ražošanas un poligrāfijas nozares apgrozījuma pieauguma tempi pārsniedza 12% ik gadu. Ieņēmumu pieaugumu nodrošināja gan eksports, gan apgrozījuma kāpums iekšējā tirgū. Savukārt 2014. gada 11 mēnešos nozares apgrozījums saruka par 1,8%. Šajā laikā eksportētās produkcijas apgrozījums pieauga par 0,8%, bet ienākumi no vietējā tirgū realizētās produkcijas samazinājās par 5,5 procentiem.

Nozare nodrošina 4% no kopējā darbavietu skaita apstrādes rūpniecībā. 2013. gadā aizņemto darbavietu skaits nozarē pieauga par 3,6%, kas bija straujāk nekā vidēji apstrādes rūpniecībā. 2014. gada trīs ceturkšņos darbavietu skaits bija par 1,1% lielāks nekā pirms gada. Kāpums bija vērojams poligrāfijā (par 4,8%), savukārt papīra ražošanā darbavietu skaits saruka par 6,6 procentiem.

3.32. attēls

Papīra ražošanu un poligrāfiju raksturojošie rādītāji

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares veido ap 8% no visas apstrādes rūpniecības izlaides un nodrošina vairāk nekā 6% no darbavietām. Aptuveni ¾ no ķīmiskās rūpniecības produkcijas tiek eksportēta, līdz ar to nozares izaugsme ir cieši saistīta ar tendencēm ārējos tirgos.

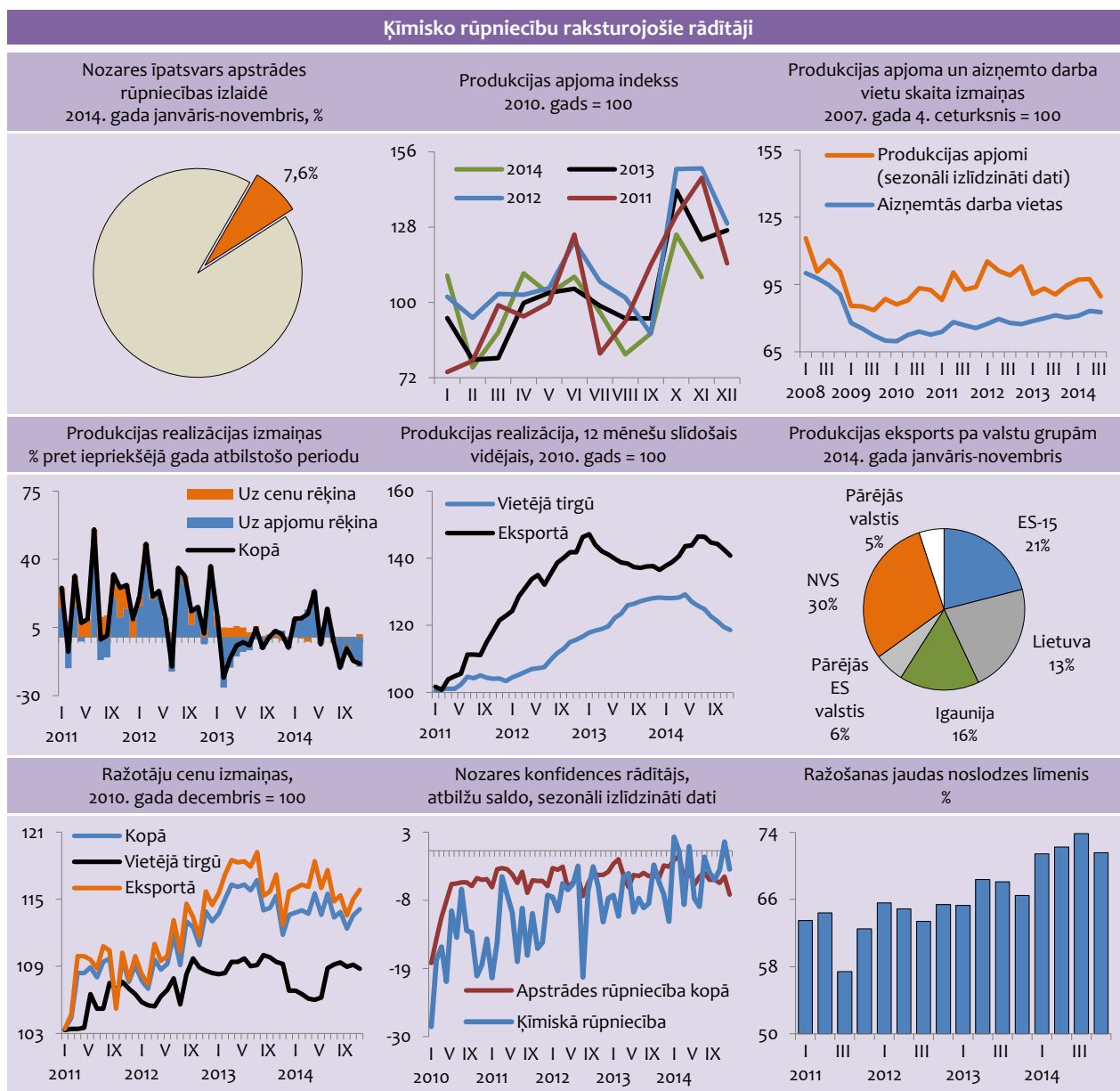
2013. gadā nozares attīstību ietekmēja izaugsmes tempu samazināšanās lielākajos eksporta tirgos. 2013. gadā ķīmiskās rūpniecības nozarēs ražošanas apjomi saruka par 8,7%. Izlaides apjomi samazinājās gan ķīmisko vielu un produktu ražošanā, gan farmācijā, savukārt gumijas izstrādājumu ražošanā saglabājās mērena izaugsme. 2014. gada sākumā nozarē bija vērojamas pozitīvas tendences. Savukārt gada otrajā pusē nozari ietekmēja ekonomiskās situācijas pavājināšanās Krievijā, kas ir viens no būtiskiem noieta tirgiem, un ražošanas apjomi saruka. Kopumā 2014. gada vienpadsmit mēnešos

ķīmiskajā rūpniecībā tika saražots par 1,3% mazāk produkcijas nekā pirms gada.

2013. gadā, sašaurinoties izlaides apjomiem, arī nozares apgrozījums saruka (par 2,9%). Tajā skaitā eksportētās produkcijas apgrozījums samazinājās par 6,6%, bet vietējā tirgū realizētās produkcijas apjomi palielinājās par 10,1%. 2014. gadā nozares apgrozījums būtībā saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Pateicoties ražotāju cenu pieaugumam eksportā, realizētās produkcijas apgrozījums 2014. gada janvārī-novembrī bija par 3,4% lielāks nekā pirms gada. Savukārt par 8% saruka ienākumi no vietējā tirgū realizētās produkcijas.

Neraugoties uz grūtībām, turpina palielināties aizņemto darbavietu skaits – 2013. gadā pieaugums par 2,5%, bet 2014. gada trīs ceturkšņos – par 2,9%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu.

3.33. attēls

Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas

nozare krīzes laikā cieta smagāk nekā citas apstrādes rūpniecības nozares – būtiski sarūkot būvniecības apjomus, nemetālisko minerālu ražošanas apjomi samazinājās gandrīz uz pusi.

Nozares atkopšanās no krīzes ir saistīta gan ar iespēju pārorientēties uz ārējiem tirgiem – galvenokārt ES vecajām dalībvalstīm, gan pakāpenisku aktivitāšu atjaunošanos būvniecībā vietējā tirgū. Salīdzinājumā ar 2007. gadu eksportētās produkcijas īpatsvars ir pieaudzis no 18% līdz 46 procentiem.

2013. gadā nozares ražošanas apjomi pieauga par 4,6%. Apgrozījums šajā laikā pieauga par gandrīz 10%, tajā skaitā eksportētajai produkcijai – par 4,1%, bet vietējā tirgū realizētajai produkcijai – par 14,7 procentiem.

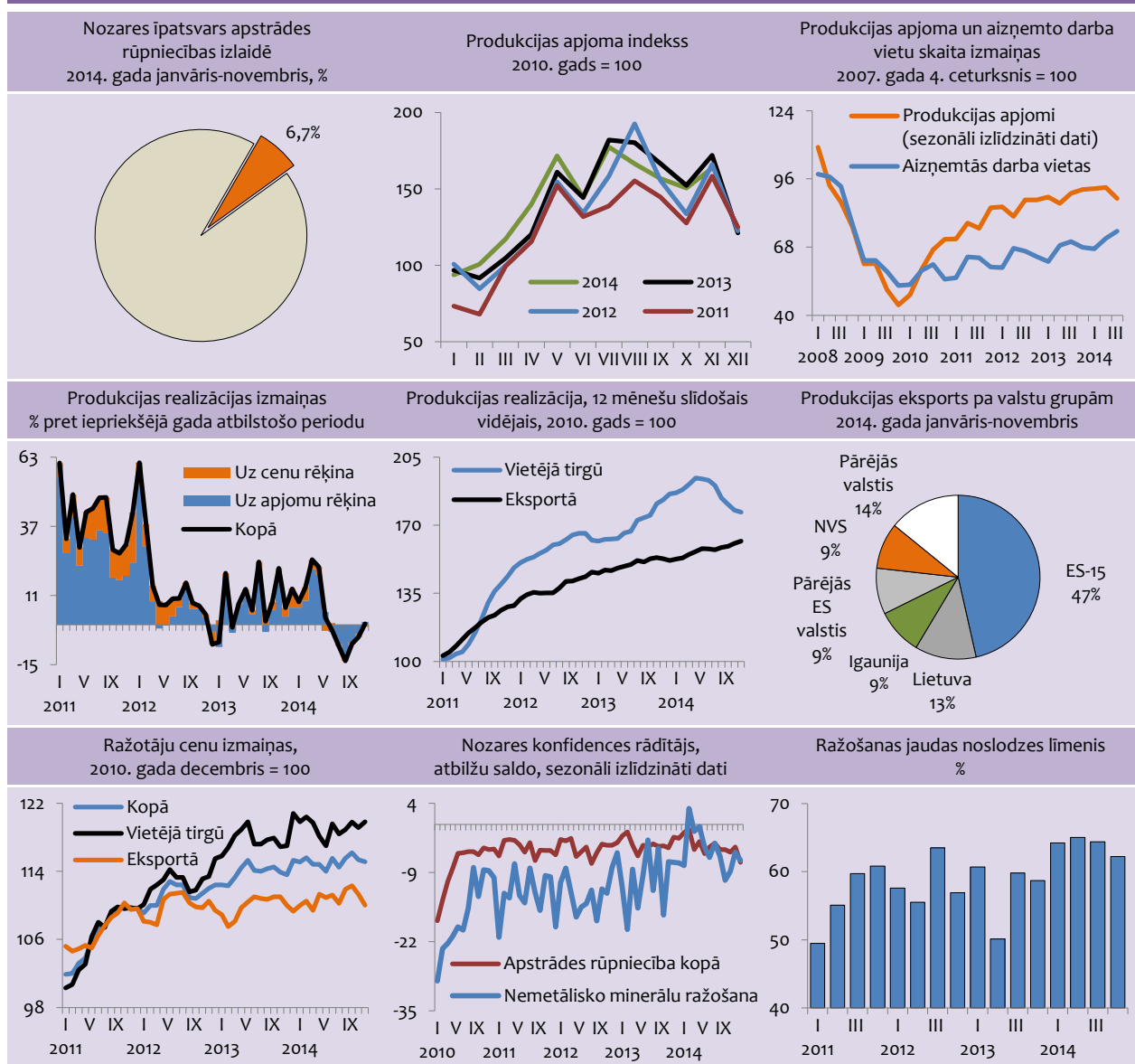
2014. gada pirmajā pusē, saglabājoties straujai izaugsmei būvniecībā, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas apjomi pieauga. Savukārt kopš 2014. gada vidus ražošanas apjomi atpalika no pagājušā gada rādītājiem. 2014. gada vienpadsmit mēnešos nozarē bija saražots tikai par 0,7% vairāk produkcijas nekā pirms gada.

Arī nozares apgrozījums 2014. gada vienpadsmit mēnešos būtībā saglabājās pagājušā gada līmenī. Lai arī eksportētās produkcijas apgrozījums šajā laikā pieauga par gandrīz 7%, saruka vietējā tirgū realizētās produkcijas apgrozījums (par 5,3%).

Iepriekšējos gados, augot ražošanas apjomu, pieaug arī darbavietu skaits. 2013. gadā aizņemto darbavietu skaits nozarē pieauga par 4,4%, bet 2014. gada trīs ceturkšņos – par 6,1 procentu.

3.34. attēls

Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas raksturojošie rādītāji

Metālu un metāla izstrādājumu ražošanas nozarei bija būtisks devums kopējā apstrādes rūpniecības izaugsmē pēckrīzes gados. 2012. gadā izlaide bija par gandrīz 40% lielāka nekā 2007. gadā. Lielākā daļa produkcijas tika eksportēta.

2013. gadā nozari ļoti būtiski ietekmēja viena no lielākajiem apstrādes rūpniecības uzņēmumiem – AS „Liepājas metalurģs” darbības pārtraukšana. Produkcijas apjomi metālu ražošanā 2013. gadā saruka uz pusi. Lai arī gatavo metālizstrādājumu ražošanā bija vērojams neliels pieaugums, kopumā metālapstrādē 2013. gadā ražošanas apjomi saruka par 17,6%. Arī 2014. gadā AS „Liepājas metalurģs” dikstāve būtiski ietekmē kopējos apstrādes rūpniecības izaugsmes rādītājus. Metālapstrādē ražošanas apjomi 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija par 11,3% mazāki nekā pirms gada.

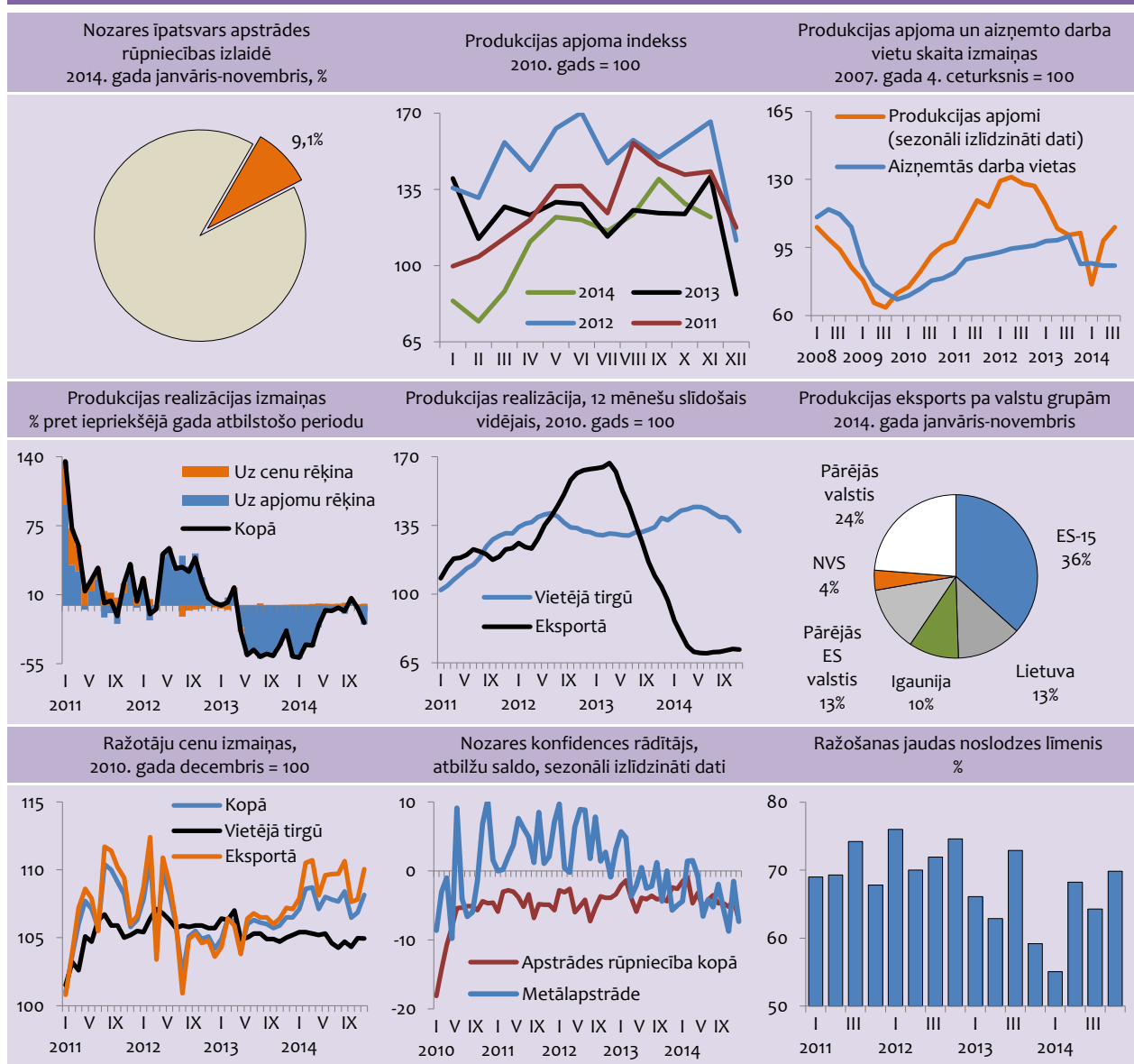
Atbilstoši izlaides samazinājumam būtiski ir samazināties arī nozares apgrozījums. 2013. gadā tas bija par 30% mazāks nekā pirms gada, bet eksportā realizētās produkcijas apjomi saruka par 40%. Arī 2014. gada janvārī–novembrī apgrozījums bija par 19% mazāks nekā pirms gada.

Pēdējos gados, nozarei samērā strauji augot, palielinājās arī darbavietu skaits. Taču, apturot AS „Liepājas Metalurģs” darbību, 2013. gada nogalē no darba tika atbrīvoti strādājošie, kas veidoja apmēram 1/10 daļu no kopējā nozarē strādājošo skaita. 2014. gada trīs ceturkšņos nozarē aizņemto darbavietu skaits bija par 13,3% mazāks nekā pirms gada.

Jāatzīmē, ka jaunais īpašnieks AS "KVV Liepājas metalurģs" ir pārņēmis maksātnespējīgās kompānijas aktīvus un 2015. gadā plāno atsākt darbību.

3.35. attēls

Metālu un metāla izstrādājumu ražošanas raksturojošie rādītāji

Elektrisko un optisko iekārtu ražošana kopš 2010. gada ir visstraujāk augošā apstrādes rūpniecības nozare. Tās īpatsvars kopējā apstrādes rūpniecības izlaidē ir palielinājies no 3,7% 2009. gadā līdz 6% 2014. gadā. Ap 90% no nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēta.

2013. gada laikā ražošanas apjomi pieauga par 18,4% un gandrīz divas reizes pārsniedza 2007. gada līmeni. Lielāks ieguldījums nozares izaugsmē bija datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanai (pieaugums par 27%), savukārt elektrisko iekārtu ražošanas apjomi palielinājās nedaudz lēnākos tempos (par 9%). Līdzīgas tendences nozarē saglabājās arī 2014. gadā – janvārī–novembrī ražošanas apjomi bija par 30,5% lielāki nekā pirms gada.

2013. gadā nozares apgrozījums palielinājās par 10,5%. Eksportētās produkcijas apgrozījums auga lēnāks

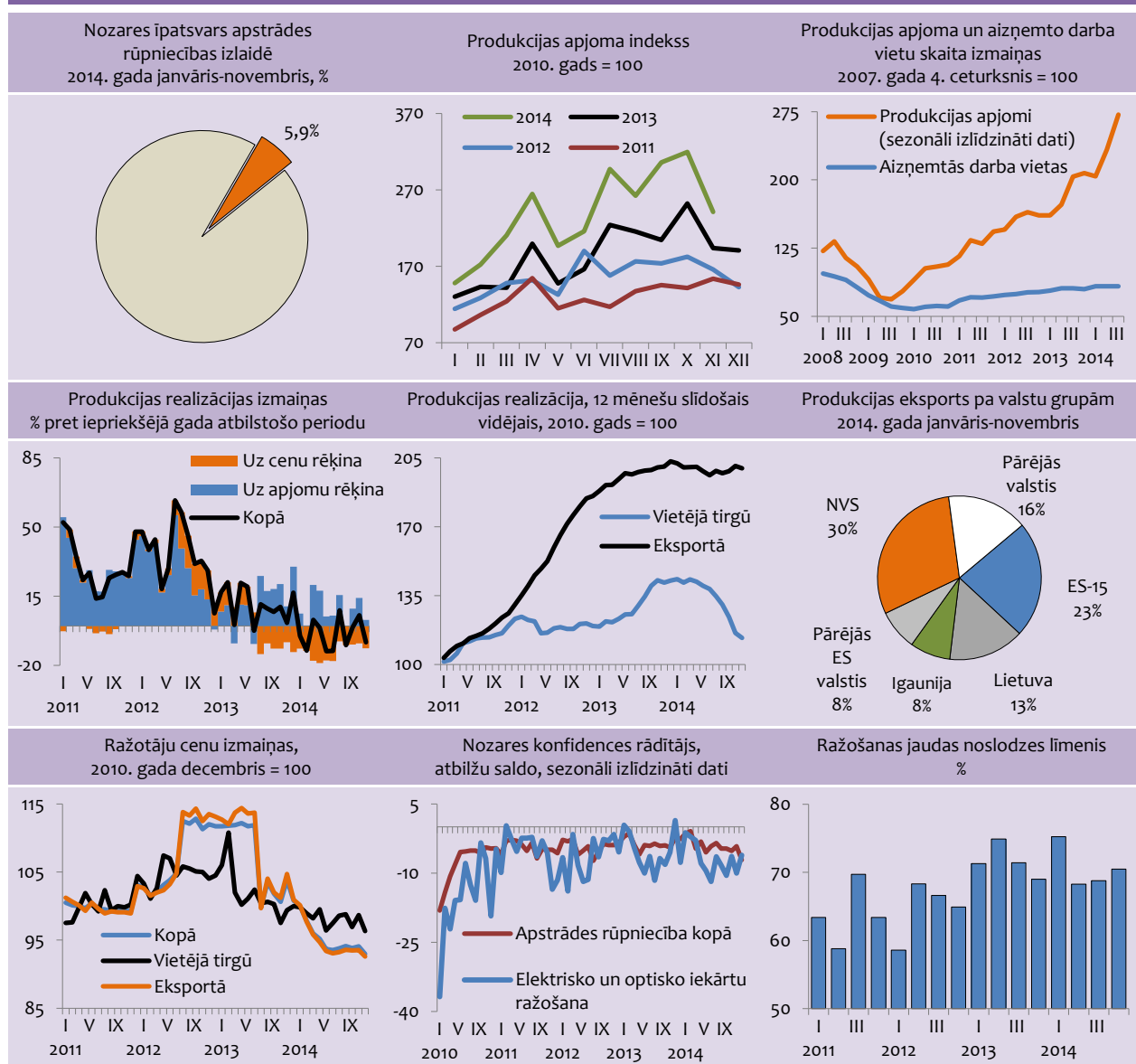
nekā iepriekšējos gados (par 9,5%). Savukārt straujš apgrozījuma kāpums 2013. gadā bija vērojams vietējā tirgū – par gandrīz 20 procentiem.

Savukārt 2014. gadā, neraugoties uz būtisku izlaides apjomu pieaugumu, nozares apgrozījums vienpadsmit mēnešos bija par 4,2% mazāks nekā pirms gada. Eksportētās produkcijas apgrozījums saruka par 2%, bet vietējā tirgū – par 22,2%. Apgrozījuma samazinājumu ietekmēja ievērojams ražotāju cenu kritums – 2014. gada novembrī tās bija par 11,5% mazākas nekā pirms gada.

Nozarē darbavietu skaita pieaugums ir bijis lēnākos tempos nekā ražošanas apjomu pieaugums – lielāko daļu no izaugsmes ir nodrošinājis produktivitātes kāpums. 2013. gadā darbavietu skaits elektrisko un optisko iekārtu ražošanā pieauga par 6,2%, bet 2014. gada trīs ceturkšņos – par 3,8 procentiem.

3.36. attēls

Elektrisko un optisko iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Mašīnu un iekārtu ražošanas nozare ir ražošanas līdzekļu un tehnoloģiju piegādātāja citām nozarēm, tādējādi tās attīstība ir cieši saistīta ar pārējo rūpniecības nozaru izaugsmi. Caurmērā 80% no saražotās produkcijas tiek eksportēti – galvenokārt uz Lietuvu, Igauniju un citām ES valstīm.

2013. gada sākumā nozares attīstību ietekmēja ekonomiskās situācijas pasliktināšanās tirdzniecības partnervalstīs. Mašīnu un iekārtu ražošanā izlaides apjomi 2013. gadā bija tikai par 1,4% lielāki nekā 2012. gadā. Savukārt 2014. gada saražotās produkcijas apjomi bija par 0,4% lielāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā laika posmā.

Kopš 2009. gada apgrozījums ievērojami ir audzis gan eksportētajai, gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, ko lielā mērā veicināja arī ražotāju cenu pieaugums eksportētajai produkcijai. 2013. gadā nozares apgrozījums

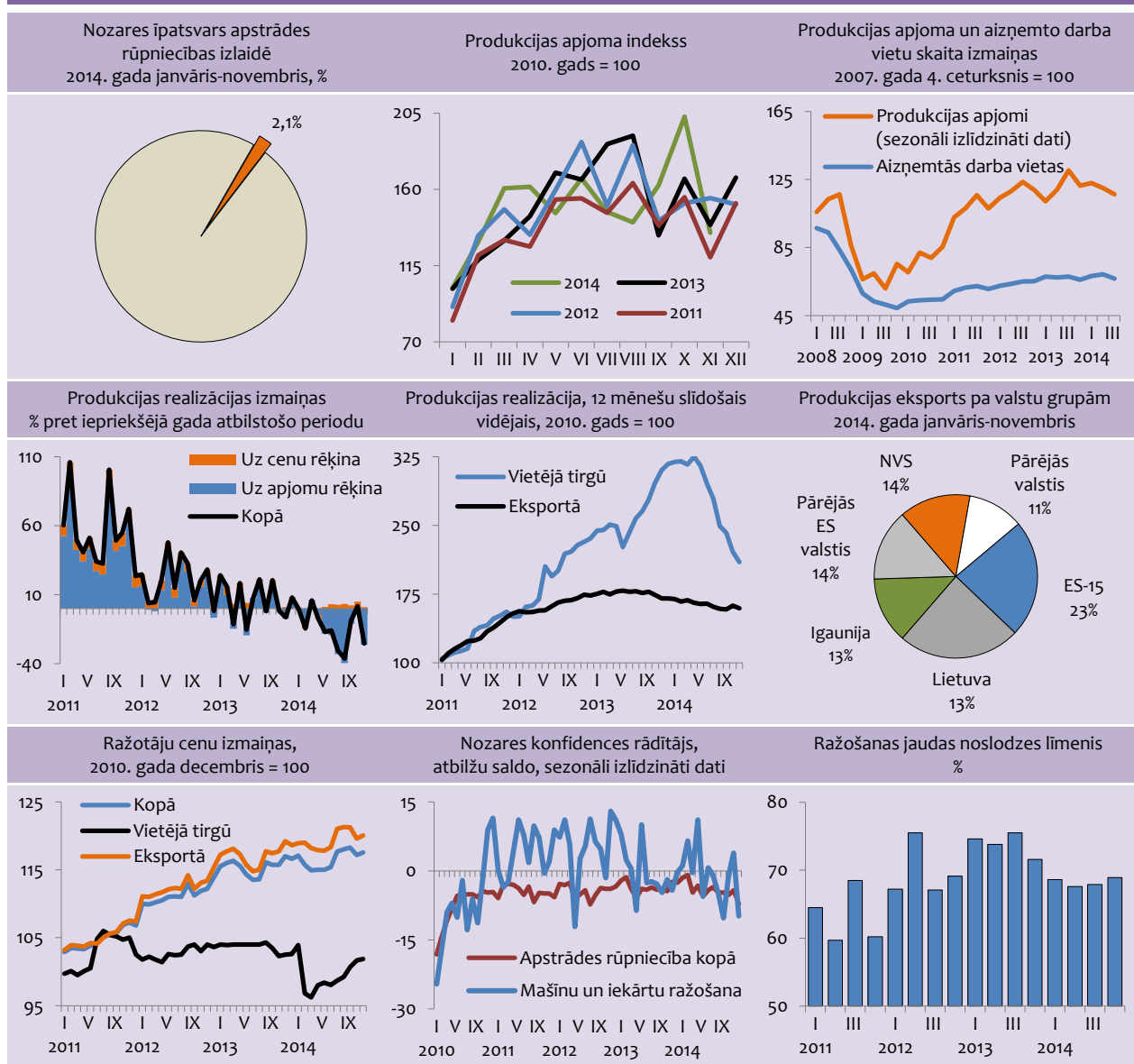
pieauga par 5,3%. Vietējā tirgū 2013. gadā tika realizēts par gandrīz 35% vairāk produkcijas nekā 2012. gadā, bet realizācijas apjomi eksportā bija par 1,9% mazāki nekā pirms gada, ko ietekmēja gan lēnāks ražošanas apjomu kāpums, gan mērenāka ražotāju cenu dinamika.

2014. gada vienpadsmit mēnešos apgrozījums bija par 14,3% mazāks nekā pirms gada. Šajā laikā eksportētās produkcijas apgrozījums saruka par 6,8%, bet vietējā tirgū – par 37 procentiem.

Kopš 2010. gada darbavietu skaits nozarē pakāpeniski pieauga. Arī 2013. gadā, neraugoties uz lēnāku izaugsmi, nodarbināto skaits nozarē palielinājās un bija par 5% lielāks nekā 2012. gadā. Savukārt 2014. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits bija tikai par 0,4% lielāks nekā pirms gada.

3.37. attēls

Mašīnu un iekārtu ražošanas raksturojošie rādītāji

Transportlīdzekļu ražošanas nozare veido 3,5% no visas apstrādes rūpniecības izlaides. Pēckrīzes gados nozarē strauji palielinājās jauno pasūtījumu apjomi gan vietējā, gan ārējos tirgos un strauji pieauga ražošanas apjomi. Nozarei ir raksturīgas ļoti izteiktas ražošanas apjomu svārstības. Pēdējos gados caurmērā 90% no nozarē saražotās produkcijas tiek eksportēti.

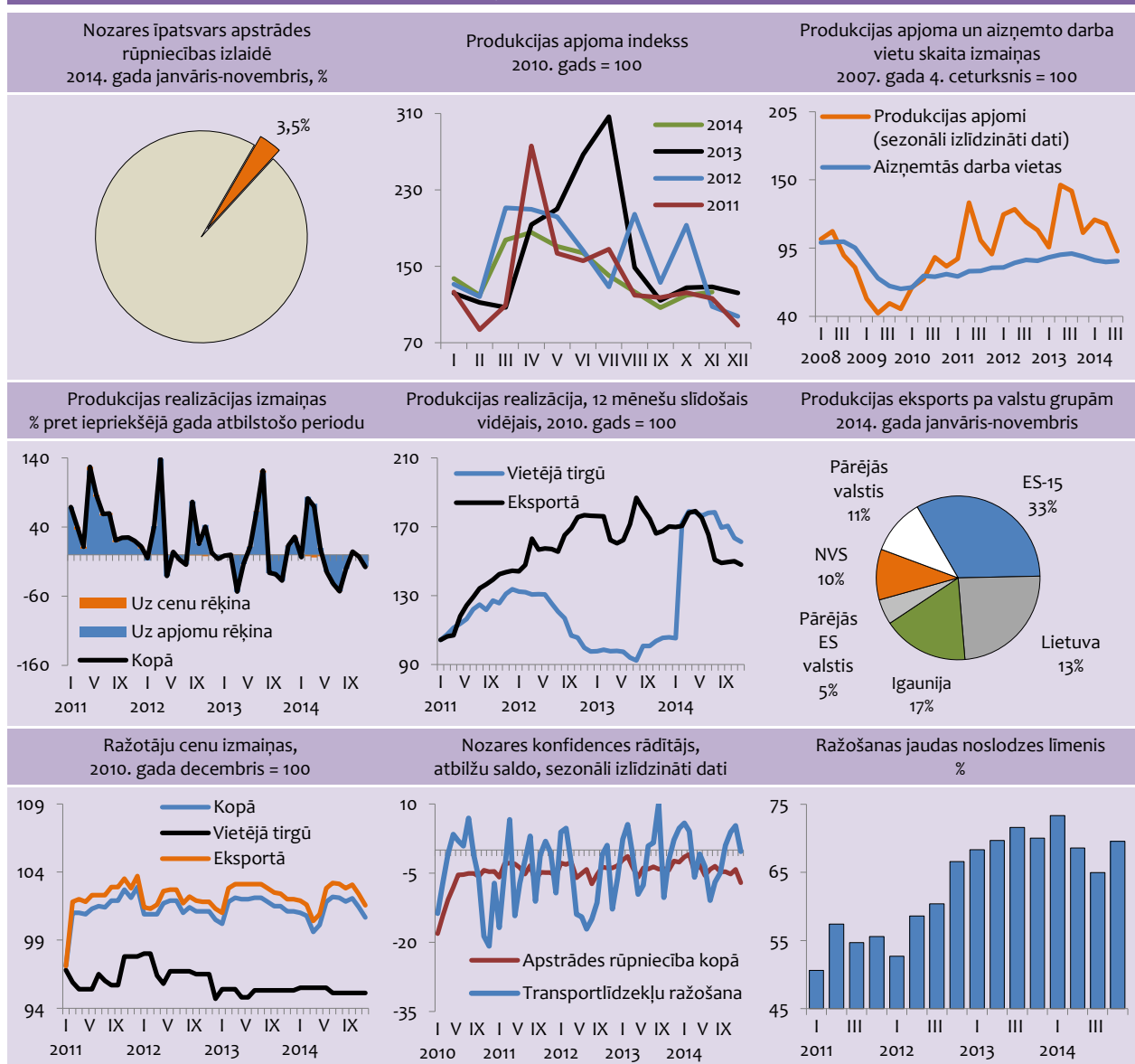
2012. gadā ražošanas apjomi nozarē bija par trešdaļu lielāki nekā 2007. gadā. Iepriekšējos gados pabeigtie pasūtījumi un vājais pieprasījums ārējos tirgos ir ietekmējis nozares attīstību. 2013. gadā izlaides apjomu pieaugums bija krietni lēnāks nekā iepriekšējos gados – ražošanas apjomi palielinājās par 3%. 2014. gada vienpadsmit mēnešos, saglabājoties vājam pieprasījumam, saražotās produkcijas apjomi bija par 14,7% mazāki nekā 2013. gada attiecīgajā periodā.

2013. gadā, sarūkot pieprasījumam ārējos tirgos, nozares produkcijas apgrozījums samazinājās par 2,7%. Tajā pašā laikā vietējā tirgū realizētās produkcijas apgrozījums pieauga par 8,4%. Savukārt 2014. gada janvāri-novembrī nozares apgrozījums bija par 8,4% mazāks nekā pirms gada. Apjomīgs kāpums bija vērojams realizācijas ienākumu pieaugumam no vietējā tirgū realizētās produkcijas, kas šajā laikā pieauga par gandrīz 60%. Savukārt eksportētās produkcijas apgrozījums 2014. gada vienpadsmit mēnešos bija par 14% mazāks nekā pirms gada.

Nozares ražošanas apjomu izteiktās svārstības ietekmē arī nozarē nodarbināto skaitu. 2013. gadā aizņemto darbavietu skaits nozarē pieauga par gandrīz 7%, bet 2014. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits bija par 5,2% mazāks nekā pirms gada.

3.38. attēls

Transportlīdzekļu ražošanas raksturojošie rādītāji

3.3. Prognozes

Ekonomikas ministrijas tautsaimniecības attīstības prognožu izstrādē ārējo tirgu analīzei un globālās ekonomikas attīstības tendenču novērtēšanai izmantotas jaunākās EK un SVF prognozes (skatīt 2. nodaļu).

Tautsaimniecības attīstība 2015. gadā

Saskaņā ar 2014. gada 4. ceturkšņa IKP ātro novērtējumu kopumā 2014. gadā Latvijas ekonomikas izaugsmes tempi sasniedza 2,3 procentus.

Turpmākā Latvijas tautsaimniecības attīstība joprojām būs cieši saistīta ar eksporta iespējām, tāpēc lielākais Latvijas izaugsmes risks ir saistīts ar globālās ekonomikas attīstību.

Preču un pakalpojumu eksporta apjomi 2015. gadā būs tuvi 2014. gada līmenim. Eksporta pieaugumu vismaz gada pirmajā pusē ietekmēs Krievijas noteiktie pārtikas importa ierobežojumi. Vēl nozīmīgāku ietekmi uz Latvijas eksporta iespējām atstās faktori, kas saistīti ar Krievijas ekonomikas problēmām – valūtas kursa krišanās, reģiona uzticības zaudēšana investoru acīs, pieprasījuma vājināšanās.

Jaunākās starptautisko institūciju prognozes liecina, ka 2015. gadā Krievijas ekonomikā gaidāma lejupslīde. Tas savukārt negatīvi ietekmēs arī ES valstu izaugsmes tempus. Latvijā uz ES valstīm eksportē vairāk nekā 70% no visa eksporta, līdz ar to vājš pieprasījums šajos tirgos visticamāk piebremzēs Latvijas eksporta pieaugumu. Jāņem vērā, ka arī pēc krīzes iegūtās konkurētspējas priekšrocības, kas balstījās uz darbaspēka izmaksu samazinājumu, pakāpeniski tiek zaudētas. Tāpēc Latvijas tautsaimniecības izaugsme 2015. gadā būs lēnāka nekā 2014. gadā.

Privātais patēriņš 2015. gadā varētu pieaugt nedaudz straujāk nekā IKP. Privātā patēriņa dinamiku pamatā noteiks darba samaksas kāpums, bet nodarbinātības pieaugums būs lēns. Investīcijas 2015. gadā joprojām ietekmēs uzņēmēju nogaidošais noskaņojums attiecībā uz nākotnes perspektīvām, kā arī komercbanku piesardzīgā kredītišķības politika. Privātais patēriņš sekmēs izaugsmi uz iekšējo tirgu orientētās pakalpojumu nozarēs.

Lielākā daļa no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek eksportēta, līdz ar to nozares izaugsme 2015. gadā būs cieši saistīta ar tendencēm ārējos tirgos – lēno ekonomikas izaugsmi ES un ekonomikas lejupslīdi Krievijā. Vienlaikus sagaidāms, ka apakšnozarēs, kuras auga 2014. gadā, izaugsme saglabāsies arī 2015. gadā. Savu darbību 2015. gadā atjaunos AS „KVV Liepājas metalurģis”, kas pozitīvi ietekmēs kopējos apstrādes rūpniecības rādītājus.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka kopumā 2015. gadā IKP pieaugums var sasniegt 2 procentus.

2016.-2020. gada attīstības perspektīvas

Videjam termiņam līdz 2020. gadam ir izstrādāti straujākas un lēnākas izaugsmes scenāriji. Scenāriju

pamata pieņēmumi balstīti uz atšķirīgām globālās ekonomikas attīstības tendencēm vidējā termiņā.

3.39. attēls

Latvijai kā mazai atvērtai ekonomikai ar relatīvi augstu tirgus liberalizācijas pakāpi izaugsmi būtiski ietekmē globālās ekonomikas attīstība un stabilas konkurētspējas uzturēšana. Īpaši svarīga ir ES kopējās ekonomikas telpas attīstības dinamika, kā arī Ukrainas krīzes izraisītās ģeopolitiskās situācijas uzlabošanās.

Latvijas ekonomiskās priekšrocības vidējā termiņā galvenokārt balstīsies uz panākto makroekonomisko stabilitāti, kā rezultātā ir uzlabojusies Latvijas kredītreitings, kā arī uz plānoto struktūrfondu atbalsta programmu efektivitāti un uzlabojumiem uzņēmējdarbības vidē.

Darbaspēka izmaksas Latvijā ir ievērojami zemākas nekā vecajās ES dalībvalstīs. Gan lētais darbaspēks, gan salīdzinoši augstā rentabilitāte ir vājš stimuls uzņēmējdarbības modeļa maiņai un citu konkurētspējas priekšrocību radīšanai. Tajā pašā laikā darbaspēka izmaksu pieaugums ir neizbēgams izaugsmes un atvērtā darba tirgus dēļ. Tas nozīmē, ka, neveicot atbilstošus struktūrpolitikas pasākumus, Latvija var zaudēt konkurētspēju zemu izmaksu segmentos ātrāk nekā iegūt priekšrocības augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanā.

Vājākas izaugsmes scenārijs balstās uz pieņēmumu, ka globālās ekonomikas attīstība ir neviendabīga, ES atkopšanās no krīzes ir lēna, Ukrainas krīzes radītā ģeopolitiskā situācija neuzlabojas. Tas nozīmē, ka eksporta pieauguma tempi vidējā termiņā vājākas izaugsmes scenārijā nepārsniedz vidēji gadā 2%. Lēni aug privātais patēriņš un investīcijas. Savukārt IKP pieauguma tempi vidēji no 2016.-2020. gadam varētu būt 2,6% robežās.

3.14. tabula

Latvijas IKP izlietojuma prognoze					
	2012	2013	2014	2015	2016-2020 (vidēji gadā)*
	Fakts	Prognozes			
pieauguma tempi, % pret iepriekšējo gadu					
Iekšzemes kopprodukts	4,8	4,2	2,3	2,0	2,6 .. 4,0
Privātais patēriņš	3,0	6,2	2,6	2,4	2,4 .. 4,0
Valsts patēriņš	0,4	2,9	3,1	1,8	2,4 .. 3,0
Kopējā pamatkapitāla veidošana	14,5	-5,2	0,1	-3,0	0,5 .. 4,5
Eksports	9,8	1,5	1,7	0,7	1,8 .. 3,6
Imports	5,4	0,3	0,3	-0,8	0,8 .. 3,4
struktūra, %					
Iekšzemes kopprodukts	100	100	100	100	100
Privātais patēriņš	61,2	61,9	61,7	62,0	61,3 .. 61,8
Valsts patēriņš	17,2	17,6	17,6	17,7	18,0 .. 17,4
Kopējā pamatkapitāla veidošana	25,2	23,3	22,8	21,6	19,0 .. 21,7
Krājumu izmaiņas	0,8	0,4	0,4	0,5	1,4 .. 1,0
Eksports	60,9	59,4	57,9	56,6	53,5 .. 54,3
Imports	65,3	62,6	60,6	58,3	53,3 .. 56,2
Eksporta-importa saldo	-4,4	-3,2	-2,6	-1,7	0,2 .. -1,9
* struktūra perioda beigās					

Straujākas izaugsmes scenārijs paredz, ka Latvijas galvenajos eksporta tirgos atjaunosies izaugsme un Latvijas ekonomikas konkurētspējas priekšrocības pamatā tiek balstītas uz tehnoloģiskiem faktoriem, ražošanas efektivitātes uzlabošanu un inovācijām, mazākā mērā uz lētu darbaspēku un zemām resursu cenām. Straujākas

izaugsmes scenārijā vidējā termiņā eksportam un apstrādes rūpniecībai saglabājas salīdzinoši strauji pieauguma tempi, kam pamatā ir gan Latvijas ražotāju konkurētspēja, gan augošs ārējais pieprasījums. Šajā scenārijā IKP pieauguma tempi vidējā termiņā var sasniegt 4% gadā.

3.15. tabula

Latvijas IKP prognoze nozaru griezumā (reālais pieaugums procentos pret iepriekšējo gadu)					
	2012	2013	2014	2015	2016-2020 (vidēji gadā)
	Fakts	Prognozes			
Iekšzemes kopprodukts	4,8	4,2	2,3	2,0	2,6 .. 4,0
Lauksaimniecība, mežsaimniecība	7,5	-0,4	0,0	-0,6	2,0 .. 2,5
Apstrādes rūpniecība	4,6	0,0	-0,3	0,5	3,0 .. 4,5
Pārējā rūpniecība	-5,5	-3,3	-3,4	2,2	1,5 .. 2,0
Būvniecība	14,5	7,5	7,6	-0,5	1,5 .. 5,5
Tirdzniecība, izmitināšana	1,7	4,8	2,3	2,2	3,0 .. 4,5
Transports un uzglabāšana	6,9	1,6	2,5	-0,7	1,5 .. 3,0
Citi komercpakalpojumi	5,2	6,0	1,8	3,4	3,0 .. 4,5
Sabiedriskie pakalpojumi	0,1	3,8	3,1	3,2	2,5 .. 3,0

4. MAKROEKONOMISKĀ ATTĪSTĪBA

4.1. Valsts finanses

4.1.1. Fiskālā politika un valsts parāds

4.1. tabula

Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Latvijā 2008. gadā un 2009. gadā, ko ietekmēja globālā finanšu krīze, būtiski pasliktināja valsts fiskālo stāvokli. Lai nepieļautu, ka situācija finanšu sektorā kļūst nekontrolējama, Latvijā tika veikta apjomīga budžeta konsolidācija. Kopumā laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam tika veikti fiskālās konsolidācijas pasākumi ar fiskālo ietekmi 16,9% apmērā no IKP, no kuriem aptuveni 6,7% no IKP veido pasākumi, kas veikti ieņēmumu pusē, savukārt pasākumi izdevumu pusē kopumā sastāda aptuveni 10,2% no IKP. Vidēji gadā laika posmā no 2008. gada līdz 2012. gadam Latvija ir veikusi fiskālās konsolidācijas pasākumus 3,4% apmērā no IKP.

Valdības īstenoto budžeta konsolidācijas pasākumu rezultātā budžeta deficīts pakāpeniski samazinājās un 2013. gadā tas bija vairs tikai 0,9% no IKP.

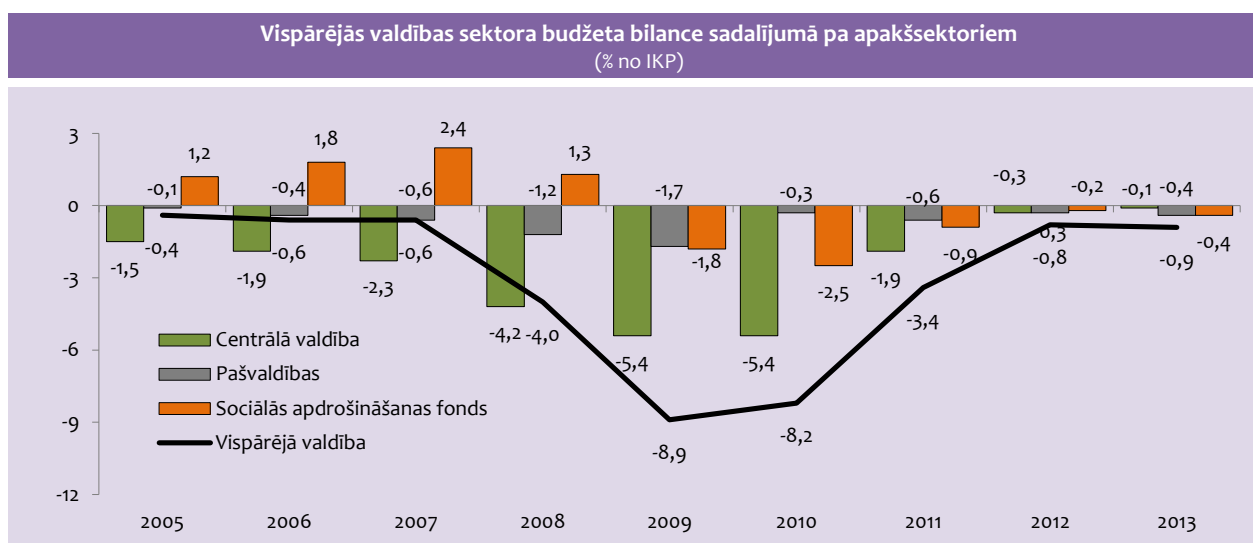
2014. gada vispārējās valdības budžeta deficīts tiek prognozēts 1,4% no IKP, kas par 0,5% pārsniedz likumā "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016. gadam" 2014. gadam prognozēto vērtību. 0,4% no IKP novirzi veido Privatizācijas aģentūras auditētajos pārskatos atspoguļotā atvasināto finanšu instrumentu iespējamās patiesās vērtības izmaiņas. Jāatzīmē, ka tas ir vienreizējs pasākums un tam nav ietekmes uz strukturālo deficītu. Pārējās izmaiņas veido 0,1% no IKP novirzi.

Vispārējās valdības budžets				
	2010	2011	2012	2013
Ieņēmumi (milj. eiro)	6540,2	7204,5	7886,7	8089,8
(% pret IKP)	36,0	35,5	35,8	34,8
Izdevumi (milj. eiro)	8036,4	7900,5	8072,5	8289,5
(% pret IKP)	44,2	38,9	36,6	35,7
Bilance (milj. eiro)	-1496,2	-696,0	-185,8	-199,6
(% pret IKP)	-8,2	-3,4	-0,8	-0,9

Vispārējās valdības budžeta deficītu pēdējos gados veido deficīts gan centrālās valdības budžetā, gan pašvaldību budžetā un Sociālās apdrošināšanas fondā.

2013. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis bija 3,2% no IKP (2012. gadā – 4,2% no IKP, 2011. gadā – 4,5% no IKP). 10 ES dalībvalstīs 2013. gadā (2012. gadā – 17) valsts budžets bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 3% no IKP. Lielākais vispārējās valdības budžeta deficīts pret IKP 2013. gadā bija fiksēts Slovēnijā, Grieķijā un Spānijā. Šajās valstīs budžeta deficīts pārsniedza 6% no IKP. Vienīgi Luksemburgā un Vācijā bija budžeta pārpalikums.

4.1. attēls

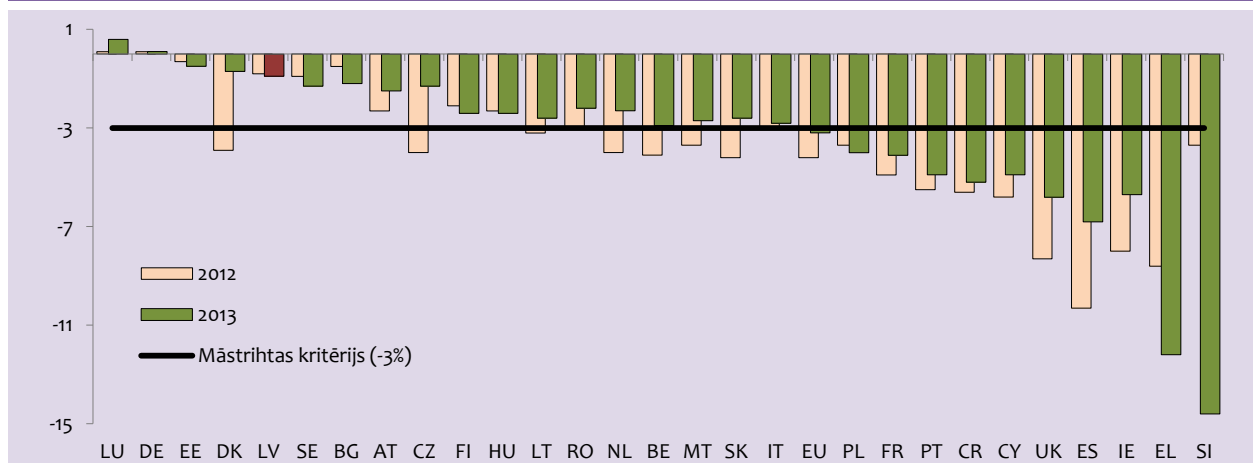

Atbilstoši EK 2014. gada rudens prognozēm budžeta situācija ES valstīs gan 2014. gadā, gan 2015. gadā turpinās uzlaboties. 2014. gadā ES valstu vidējais budžeta deficīta līmenis tiek prognozēts 3% apmērā no IKP, bet

2015. gadā – 2,7% apmērā no IKP. 2014. gadā vislielākie budžeta deficīti, kas var pārsniegt 5% no IKP, ir sagaidāmi Spānijā, Horvātijā un Lielbritānijā.

4.2. attēls

Vispārējās valdības budžeta deficīts/pārpalikums 2012. un 2013. gadā ES valstīs
(% no IKP)

p – Eiropas Komisijas prognozes

Saeimā 2015. gada valsts budžets tika pieņemts ar deficītu 1% apmērā no IKP. 2015. gada valsts budžetā kā prioritāri ir noteikti pasākumi valsts sociālās un nacionālās drošības stiprināšanai, ilgtspējīgas Latvijas ekonomikas attīstībai, kas uzlabotu sabiedrības labklājību, kā arī uzņēmējdarbības konkurētspējas veicināšanai.

Nodrošinot nodokļu politikas stabilitāti un ievērojot iepriekšējo apņemšanos mazināt darbaspēka nodokļu slogu, no 2015. gada 1. janvāra iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme tiks samazināta no 24% uz 23%. Tiks palielināta iemaksa otrajā pensiju līmenī no 4% uz 5%. No 2015. gada 1. janvāra tiek palielināta arī minimālā alga no 320 uz 360 eiro. Tas ir viens no veidiem, kā īstenot valsts stratēģisku attīstības mērķi – mazināt iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzību. Savukārt no 2016. gada ir paredzēts ieviest diferencēto neapliekamo minimumu.

Līdz ar *Fiskālās disciplīnas likuma* (FDL) apstiprināšanu 2013. gada 6. martā valsts fiskālās politikas kurss turpmāk balstās uz koncepciju, kas paredz ekonomiskajā ciklā nodrošināt sabalansētu budžetu, ar to saprotot vispārējās valdības strukturālās budžeta bilances apmēru, kas nepārsniedz -0,5% no IKP, kā to paredz FDL. Latvija strukturālo deficītu 0,5% no IKP apmērā sasniedza 2012. gadā. Līdz ar to turpmāko gadu uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana vidējā termiņa mērķa līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tāda apmēra, kas atbilst ES regulās noteiktajiem gadījumiem (*Stabilitātes un izaugsmes pakts*).

Pieļaujamais strukturālā deficīta mērķis 2015. gadā ir noteikts, par pamatu ņemot nacionālo vidējā termiņa mērķi (-0,5% no IKP) un izmantojot iespējamās novirzes iemaksu palielinājumam 2. pensiju līmenī atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES)

Nr. 1175/2011. Saskaņā ar minētās regulas nosacījumu 2015. gadā strukturālā deficīta mērķis ir noteikts 1% no IKP apmērā. Latvija pilnībā dzēsīs atkāpes un atgriezīsies pie vidējā termiņa mērķa 2019. gadā.

Finanšu ministrija plāno, ka vispārējās valdības budžeta deficīts 2015. – 2017. gadam nepārsniegs pieļaujamo deficīta, kas izriet no strukturālās budžeta bilances mērķa, apmēru: 2015. gadā 1% no IKP, 2016. gadā 0,9% no IKP un 2017. gadā 0,7% no IKP.

Vispārējās valdības parāda līmenis Latvijā joprojām ir viens no zemākajiem ES (skatīt 4.3. attēlu).

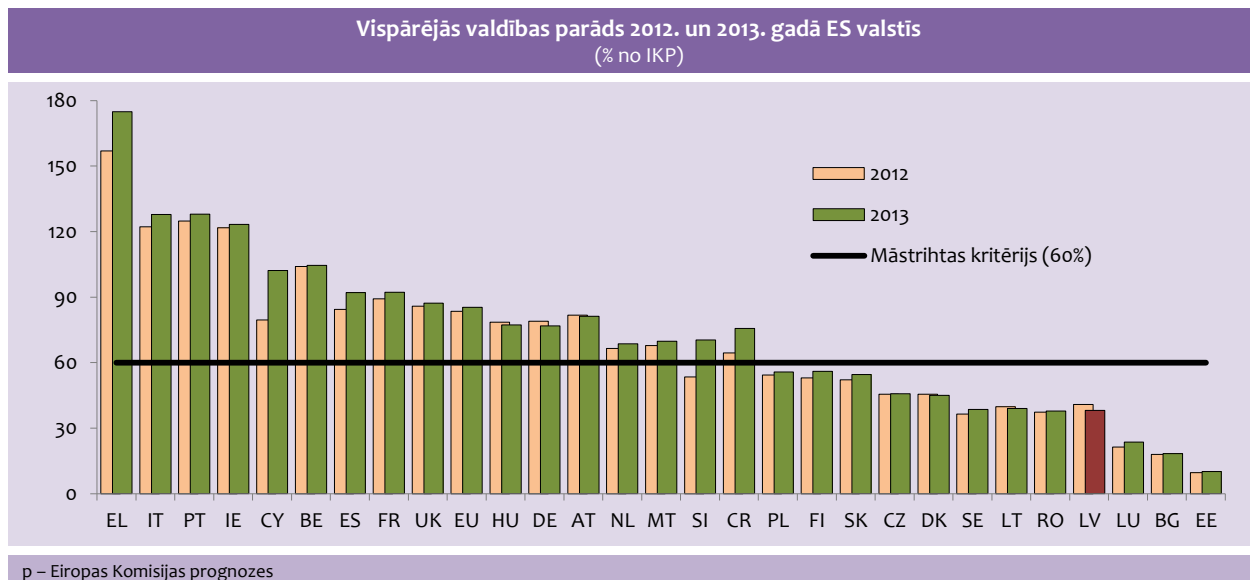
2013. gadā ES vidējais valsts parāda līmenis bija 85,4% no IKP (2012. gadā – 83,5% no IKP, 2011. gadā – 80,8% no IKP). 16 ES dalībvalstīs 2013. gadā (2012. gadā – 14) valsts parāds bija lielāks par Māstrihtas kritēriju, kas ir 60% no IKP. Lielākais valsts parāds pret IKP 2013. gadā bija fiksēts Grieķijā, Portugālē, Itālijā un Īrijā, bet mazākais vispārējās valdības parāds pret IKP tika reģistrēts Igaunijā, Bulgārijā un Luksemburgā. Kā rāda EK 2014. gada rudens prognozes, ES vidējais valsts parāda līmenis 2014. gadā ir turpinājis palielināties.

Vispārējās valdības parāds Latvijā līdz 2007. gadam palielinājās mēreni. Sākot ar 2008. gadu, lai finansētu valsts finansiālās saistības, vispārējās valdības parāds sāka pieaugt strauji un 2010. gada beigās sasniedza 8496 milj. eiro jeb 46,8% no IKP. 2011. gada beigās vispārējās valdības parāds bija 8659 milj. eiro jeb 42,7% no IKP, bet 2012. gada beigās – 9013 milj. eiro jeb 40,9% no IKP. 2013. gada beigās tas nedaudz samazinājās un bija 8876 milj. eiro jeb 38,2% no IKP. Savukārt 2014. gada 3. ceturksnī tas bija 9629 milj. eiro. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē centrālās valdības parāds, kas uz 2013. gada beigām bija 8629,2 milj. eiro.

Jāatzīmē, ka 2011. gada beigās sekmīgi tika noslēgta trīs gadus ilgā starptautiskā aizdevuma programma. Tās apjoms Latvijai tika plānots 7,5 miljardu eiro apmērā. Ņemot vērā, ka valsts ekonomiskā un finanšu situācija

uzlabojās, Latvijai nebija nepieciešams pilnā apmērā saņemt aizdevuma pieejamo finansējumu. Latvija ir izmantojusi 4,4 miljardus eiro.

4.3. attēls

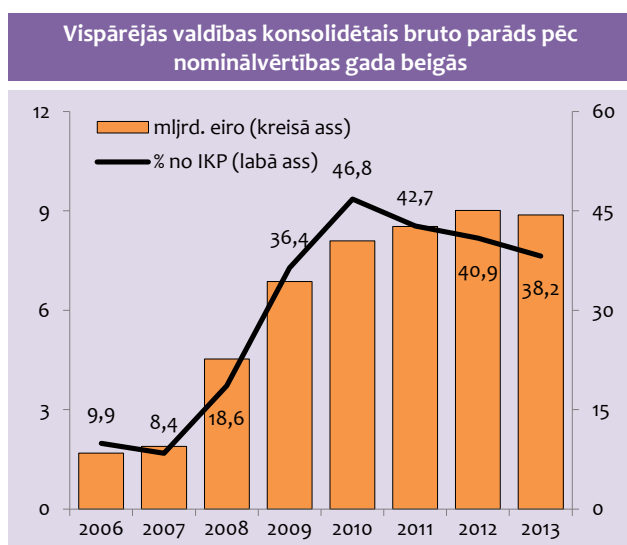

Pēc sekmīgas starptautiskā aizņēmuma programmas pabeigšanas Latvija vairākkārt ir apliecinājusi spēju piesaistīt finansējumu starptautiskajos finanšu tirgos ar labvēlīgiem nosacījumiem, organizējot publiskas valsts parāda vērtspapīru emisijas.

2015. gadā ir plānots atmaksāt aizņēmumu no EK pamatsummas 1,2 mljrd. eiro apmērā, kā arī Pasaules bankas pirmā aizņēmuma pamatsummu 60,05 milj. eiro apmērā. Līdz ar to 2015. gadā ir plānots valsts parāda samazinājums 5,1% apmērā.

Veicot savlaicīgus aizņemšanās pasākumus atbilstoši vidējā termiņa stratēģijai, kā arī turpinot īstenot ilgtspējīgu fiskālo politiku, ir iespējams ar likmju un termiņu ziņā labvēlīgiem nosacījumiem pārfinansēt pašreiz uzņemtas centrālās valdības parāda saistības, kā arī ilgtermiņā panākt vispārējās valdības parāda līmeņa samazināšanos un stabilizēšanos ilgtspējīgā līmenī, pārliecinoši ievērojot Māstrihtas līgumā noteikto vispārējās valdības parāda apjoma kritēriju.

4.4. attēls

4.1.2. Budžeta ieņēmumi¹

Pēc valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumu samazinājuma ekonomikas lejupslīdes laikā 2009. gadā un 2010. gadā, 2011. gadā, pakāpeniski atjaunojoties ekonomiskajām aktivitātēm, budžeta ieņēmumi atsāka pieaugt.

2014. gadā, pakāpeniski ekonomikai augot, pieauga **konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi**, un 2014. gadā tie bija 8535,9 milj. eiro jeb par 1,9% lielāki nekā 2013. gadā.

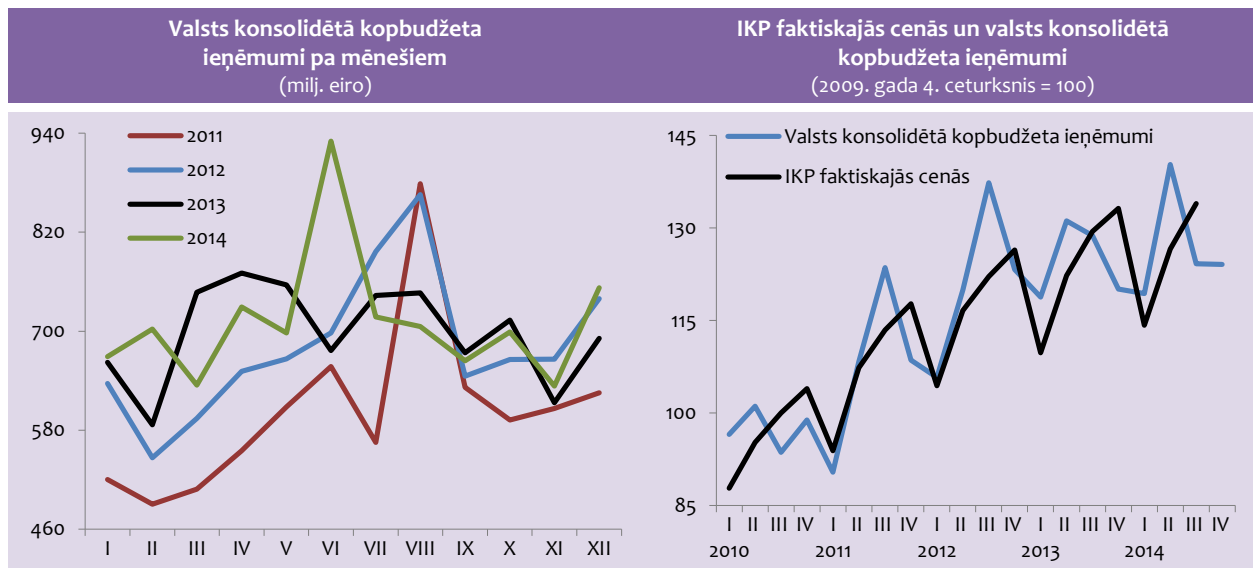
Aptuveni 3/4 daļas no visiem budžeta ieņēmumiem veido nodokļu ieņēmumi. Pārējos budžeta ieņēmumus veido nenodokļu ieņēmumi un ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības.

¹ Nodaļā izmantoti Valsts kases oficiālie mēnešu pārskatu dati

2014. gadā nodokļu ieņēmumi bija 6675,9 milj. eiro – par 249,6 milj. eiro jeb 3,9% vairāk nekā 2013. gadā. Būtiskākais devums 2014. gadā bija pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugumam, ko sekmēja privātā

patēriņa un mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums. Nodarbinātības un darba samaksas pieaugums veicināja nodarbinātības nodokļu ievākuma pieaugumu.

4.5. attēls

2014. gadā, turpinot pieaugt darba samaksai, **nodarbinātības nodokļu** ieņēmumi pieauga par 1,4%, salīdzinot ar 2013. gadu.

Nodarbinātības nodokļi veido pusi no visiem nodokļu ieņēmumiem.

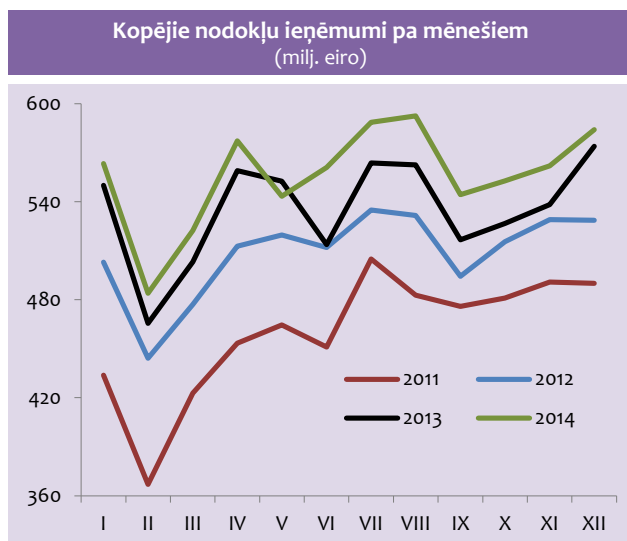
2014. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi bija 1385,2 milj. eiro un, salīdzinot ar 2013. gadu, tie pieauga par 3,9 procentiem.

No 2014. gada 1. janvāra tika mainīts nodokļa likmes samazināšanas modelis. Tika noteikts, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme 2014. gadā būs 24%, 2015. gadā – 23% un no 2016. gada – 22%. Tika palielināts neapliekamais minimums no 64 eiro līdz 75 eiro un atvieglojums par apgādībā esošajām personām no 100 eiro līdz 165 eiro, kā arī palielināta valstī noteiktā minimālā alga no 284,6 eiro līdz 320 eiro mēnesī.

4.2. tabula

Budžeta ieņēmumi (% no IKP)							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014n
Valsts konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi	33,4	35,6	36,1	35,7	37,1	36,1	35,5
I Nodokļu ieņēmumi	27,6	26,5	26,7	27,2	27,7	27,7	27,7
1. Netiešie nodokļi	9,8	9,9	10,2	10,2	10,5	10,4	10,8
– pievienotās vērtības nodoklis	6,5	6,0	6,5	6,7	7,2	7,2	7,5
– akcīzes nodoklis	3,2	3,8	3,6	3,4	3,2	3,1	3,1
– muitas nodoklis	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
2. Ienākuma nodokļi un īpašuma nodokļi	9,3	7,5	7,8	7,7	8,0	8,0	8,0
– uzņēmumu ienākuma nodoklis	2,9	1,5	0,9	1,4	1,6	1,6	1,5
– iedzīvotāju ienākuma nodoklis	6,0	5,5	6,2	5,6	5,6	5,7	5,8
– nekustamā īpašuma nodoklis	0,4	0,6	0,7	0,8	0,8	0,7	0,8
3. Sociālās apdrošināšanas iemaksas	8,2	8,8	8,6	8,6	8,5	8,5	8,2
4. Pārējie nodokļi	0,3	0,2	0,2	0,6	0,6	0,7	0,8
II Citi ieņēmumi	5,8	9,1	9,3	8,5	9,4	8,4	7,7
n – EM novērtējums							

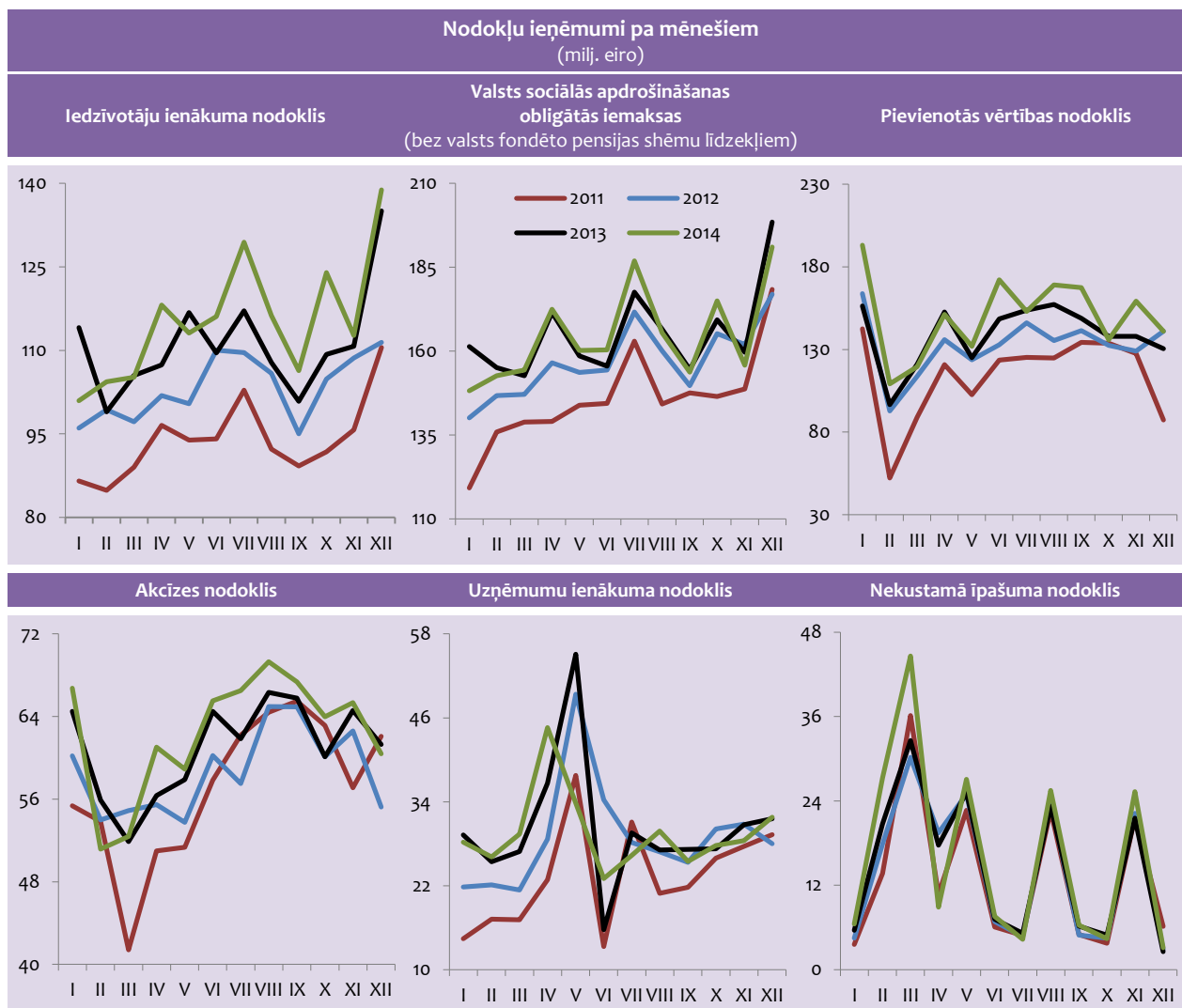
4.6. attēls

Arī no 2015. gada 1. janvāra plānotas izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa jomā – tiks palielināta minimālā alga no 320 eiro līdz 360 eiro, samazināta iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme, novērsta nodokļu nevienlīdzība attiecībā uz personām saistībā ar vispārējo neapliekamo minimumu, mēģināts mazināt administratīvo slogu ģimenēm ar bērniem, motivējot skolas vecuma bērnus vasaras brīvlaikā strādāt u.c.

Darbspēka nodokļu reformas mērķis ir Baltijas valstu konkurencē par investīcijām un darba vietām nodrošināt Igaunijai un Lietuvai izmaksu ziņā līdzvērtīgus darbspēka nodokļus. Samazinot darbspēka nodokļu kopējo slogu, samazināsies arī nabadzības un strukturālā bezdarba risks, kā arī ēnu ekonomika un motivācija izvairīties no nodokļu nemaksāšanas.

4.7. attēls

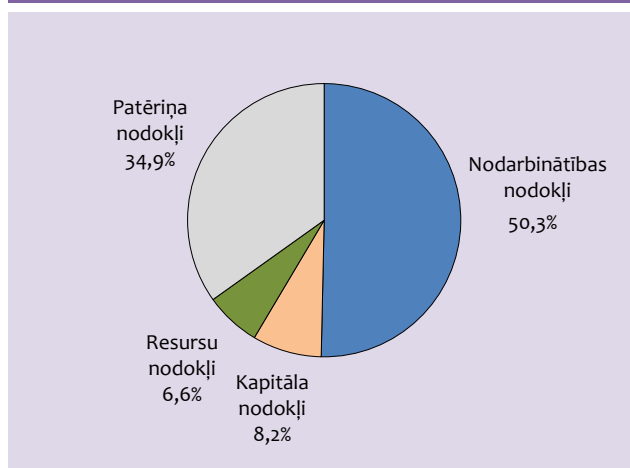

2014. gadā ieņēmumi no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām bija 1976,1 milj. eiro un bija par 0,2% mazāki nekā 2013. gadā.

No 2014. gada 1. janvāra valsts sociālās apdrošināšanas likme ir samazināta līdz 35,09%, no kuriem 23,59% maksā darba devējs un 10,5% – darba ņēmējs. Tieši nodokļa izmaiņu dēļ valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas samazinās.

4.8. attēls

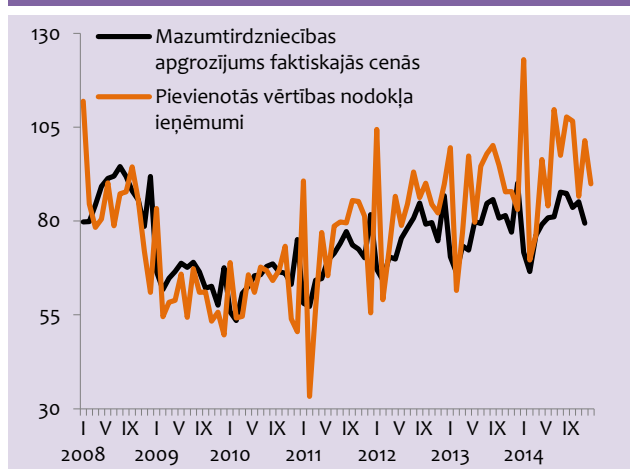
Valsts konsolidētā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu sadalījums pa nodokļu grupām (2014. gads, procentos)

Patēriņa nodokļu ieņēmumi veido trešdaļu no visiem nodokļu ieņēmumiem. Privātā patēriņa kāpuma un līdz ar to arī mazumtirdzniecības apgrozījuma pieauguma rezultātā 2014. gadā patēriņa nodokļu ieņēmumi valsts budžetā bija par 8,6% lielāki nekā 2013. gadā.

4.9. attēls

Mazumtirdzniecības apgrozījums faktiskajās cenās un pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi (2007. gada decembris = 100)

2014. gadā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi bija 1803,7 milj. eiro un, salīdzinot ar 2013. gadu, pieauga par 8,2 procentiem.

No 2014. gada 1. janvāra PVN jomā tika atcelti vairāki PVN priekšnodokļa atskaitīšanas ierobežojumi, veiktas izmaiņas PVN piemērošanā darījumos ar nekustamo īpašumu, ieviesti PVN nodrošinājumi darījumos ar naftas produktiem u.c.

No 2015. gada 1. janvāra tiek plānotas izmaiņas arī pievienotās vērtības nodokļa jomā – tiks ieviesti īpaši pievienotās vērtības nodokļa aprēķināšanas maksāšanas režīmi elektrisko sakaru, apraides un elektroniski sniegtajiem pakalpojumiem, veiktas izmaiņas pievienotās vērtības nodokļa likuma piemērošanas kārtībā u.c.

Mērenāk 2014. gadā auga akcīzes nodokļa patēriņa daļas ieņēmumi (alkoholiskie dzērieni, tabaka, u.c. akcīzes preces). 2014. gadā nodokļa ieņēmumi bija 330 milj. eiro, kas bija par 3,8% vairāk nekā 2013. gadā.

No 2014. gada 1. janvāra ir ieviestas akcīzes nodokļa izmaiņas tabakas izstrādājumiem, paaugstinot akcīzes nodokli cigaretēm, cigāriem un smēķējamai tabakai. Noteikts, ka akcīzes nodoklis šai preču grupai katru gadu tiks paaugstināts līdz 2018. gadam.

No 2015. gada 1. janvāra tiks noteikts akcīzes nodoklis par tabakas lapām ar tādu pašu likmi kā smēķējamai tabakai.

Kapitāla nodokļu īpatsvars kopējos nodokļu ieņēmumos 2014. gadā bija 8,2%. 2014. gadā kapitāla nodokļu ieņēmumi pieauga par 2% salīdzinājumā ar 2013. gadu.

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, ieņēmumi no uzņēmumu ienākuma nodokļa samazinājās par 2,1%. Tas galvenokārt saistīts ar atmaksātās summas pieaugumu. Savukārt nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, pieauga par 10,5% un bija 190,9 milj. eiro.

No 2014. gada 1. janvāra uzņēmumu ienākuma nodokļa jomā ir veiktas izmaiņas, kuru mērķis ir veicināt investīcijas un ieguldījumus pētniecībā un attīstībā, piemēram, pagarināta iespēja piemērot nodokļa atvieglojumu jaunajām ražošanas tehnoloģiskajām iekārtām, pagarināti piemērošanas termiņi nodokļa atlaidēm par veiktajiem ieguldījumiem atbalstāmajos projektos u.c..

Lai saglabātu uzņēmējdarbības uzsācējiem un mikrouzņēmumiem draudzīgu nodokļu politiku, vienlaikus mazinot ēnu ekonomikas īpatsvara palielināšanās risku, 2015. gadā Saeimā tiks skatīti Ekonomikas ministrijas rosinātie grozījumi *Mikrouzņēmumu nodokļa likumā*, kas paredz mikrouzņēmumu nodokļa likmi pirmos trīs darbības gadus saglabāt 9% apmērā.

No 2014. gada 1. janvāra ir veiktas izmaiņas nekustamā īpašuma nodokļa jomā – tika atcelti atbrīvojumi no nodokļa valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem, mainīta nodokļa maksātāja noteikšanas kārtība par valstij vai pašvaldībai piederošu un piekrītošu nekustamo īpašumu u.c.

No 2015. gada 1. janvāra nekustamā īpašuma nodokļa jomā tiks noteikts, ka vairs netiks piemērots atbrīvojums uz 12 mēnešiem kopš ēkas nodošanas ekspluatācijā no nekustamā īpašuma nodokļa saimnieciskās darbības veikšanai paredzētām uzceltām vai rekonstruētām ēkām.

Resursu nodokļu grupa 2014. gadā veidoja 6,6% no visiem nodokļu ieņēmumiem. 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, resursu nodokļu ieņēmumi pieauga par 1,5 procentiem.

2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, dabas resursu nodokļu ieņēmumi pieauga par 5 procentiem.

No 2014. gada 1. janvāra dabas resursu nodokļa jomā ir veiktas vairākas izmaiņas – ieviestas jaunu dabas resursu nodokļa objektu un paaugstinātas dabas resursu nodokļa likmes (par dabas resursu ieguvu, par atkritumu apglabāšanu, par gaisa un ūdeņu piesārņošanu, par videi kaitīgām precēm u.tml.).

2014. gadā ieņēmumi no akcīzes nodokļa par naftas produktiem un dabas gāzi bija 418,6 milj. eiro – par 1,3% vairāk nekā 2013. gadā.

No 2014. gada 1. janvāra ir samazināta akcīzes nodokļa likme dabasgāzei, ko izmanto rūpnieciskajā ražošanā, un paaugstināts akcīzes nodoklis naftas gāzēm un pārējiem gāzveida ogļūdeņražiem.

No 2015. gada 1. janvāra akcīzes nodokļa jomā tiks veiktas izmaiņas, ar kurām tiks atceltas samazinātā akcīzes nodokļa likmes noteiktai degvielai, precizētas normas par akcīzes nodokļa atbrīvojuma piemērošanu dabasgāzei, ko izmanto siltumnīcu siltumapgādei, noteiktas izmaiņas attiecībā uz akcīzes nodokļa atvieglojuma piemērošanu dīzeļdegvielai lauksaimniecības vajadzībām.

4.1.3. Budžeta izdevumi

Pēc apjomīgas izdevumu samazināšanas ekonomiskās krīzes laikā 2011. gadā **valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi** atsāka pieaugt. To galvenokārt noteica kapitālo izdevumu pieaugums gan valsts, gan pašvaldību budžetos saistībā ar ES fondu aktīvu īstenošanu.

2014. gadā valsts konsolidētā kopbudžeta kopējie izdevumi bija 8934,9 milj. eiro, kas bija par 426 milj. eiro jeb par 5% vairāk nekā 2013. gadā.

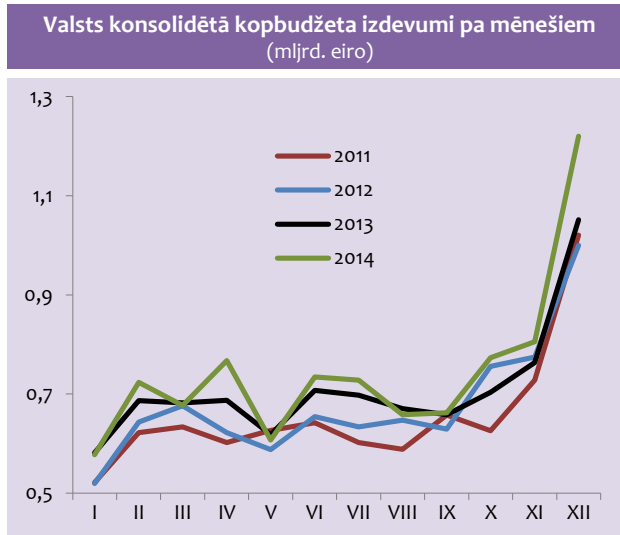
2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, **izdevumi subsīdijām un dotācijām** pieauga par 7,4%. Jāatzīmē, ka izdevumi subsīdijām un dotācijām palielinājās arī ekonomiskās krīzes laikā. Tas lielā mērā bija saistīts ar pieaugošo bezdarbnieku skaitu un izmaksātajiem bezdarbnieku pabalstiem, no sabiedriskā sektora atbrīvoto darbinieku atlaišanas pabalstu izmaksām, kā arī sociālajiem pabalstiem.

Kopumā 2014. gadā izdevumi subsīdijām un dotācijām veidoja 44,7% no visiem budžeta izdevumiem.

Krīzes laikā, īstenojot budžeta izdevumu samazināšanu, vieni no pirmajiem tika ierobežoti

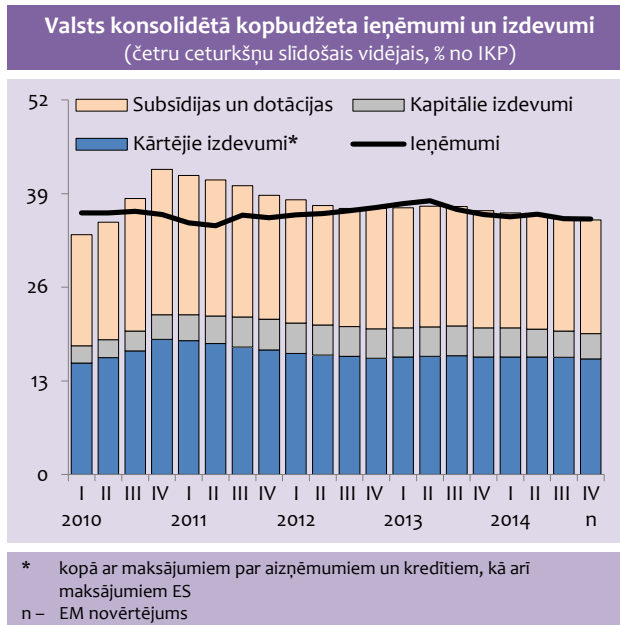
kapitālie izdevumi. Jau 2008. gadā kapitālie izdevumi bija mazāki nekā gadu iepriekš un būtiski tika samazināti arī 2009. gadā un 2010. gadā. Kopš 2011. gada saistībā ar ES fondu aktīvu apguvi kapitālie izdevumi palielinās.

4.10. attēls

Pēc pieauguma pēckrīzes gados 2014. gadā kapitālie izdevumi samazinājās – tie bija par 4% mazāki nekā pirms gada.

4.11. attēls

* kopā ar maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem, kā arī maksājumiem ES
n – EM novērtējums

Neraugoties uz pieaugumu pēdējos gados, salīdzinājumā ar 2008. gadu kapitālo izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos būtībā nav mainījies – 2014. gadā tie veidoja 10% no visiem valsts budžeta izdevumiem.

4.3. tabula

Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi pēc valdības funkcijām (procentos)								
	Struktūra				Pret IKP			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014n
Izdevumi – pavisam	100	100	100	100	38,8	36,9	36,6	37,1
Vispārējie valdības dienesti	12,1	13,3	12,8	13,2	4,7	4,9	4,7	4,9
Aizsardzība	2,3	2,1	2,2	2,1	0,9	0,8	0,8	0,8
Sabiedriskā kārtība un drošība	4,4	4,5	4,8	4,9	1,7	1,7	1,8	1,8
Ekonomiskā darbība	19,0	18,6	18,7	18,1	7,4	6,9	6,9	6,7
Vides aizsardzība	2,5	2,3	2,4	2,4	1,0	0,9	0,9	0,9
Pašvaldību teritoriju un mājokļu apsaimniekošana	3,0	3,0	3,0	2,6	1,2	1,1	1,1	1,0
Veselība	7,8	7,8	7,6	7,4	3,0	2,9	2,8	2,8
Atpūta, kultūra un reliģija	3,2	3,5	3,6	3,4	1,3	1,3	1,3	1,3
Izglītība	17,1	16,6	16,4	16,7	6,6	6,1	6,0	6,2
Sociālā aizsardzība	28,5	28,2	28,4	29,1	11,0	10,4	10,4	10,8
n – EM novērtējums								

Visbūtiskāk krīzes laikā tika mazināti **kārtējie izdevumi**. Lai samazinātu valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumus, tika veikta valsts pārvaldes atsevišķu jomu optimizācija – ministriju un valsts iestāžu darbinieku skaita un algu samazināšana, kā arī valsts aģentūru un slimnīcu skaita samazināšana. 2008. gadā kārtējie izdevumi veidoja vairāk nekā pusi no visiem budžeta izdevumiem, 2014. gadā to īpatsvars veidoja 45,4 procentus.

2014. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, kārtējie izdevumi palielinājās par 8,7%. Tik strauju pieaugumu lielā mērā noteica pakāpeniska valsts izdevumu palielināšana, ņemot vērā, ka krīzes gados tieši kārtējie izdevumi tika visvairāk samazināti.

Atbilstoši budžeta izdevumiem pēc funkcionālajām kategorijām lielākais īpatsvars no visiem izdevumiem 2014. gadā bija sociālajai aizsardzībai, ekonomiskai darbībai, izglītībai un izdevumiem vispārējiem valdības dienestiem. Savukārt vismazākais īpatsvars no visiem izdevumiem bija aizsardzībai, vides aizsardzībai un izdevumiem pašvaldību teritoriju apsaimniekošanai.

Sabiedrisko pieprasījumu veido valsts patērētājs jeb sabiedriskie pakalpojumi, kuru vērtību nosaka sniegto sabiedrisko pakalpojumu apjoms, kā arī valsts investīcijas, kas ir kapitālieguldījumi par budžeta līdzekļiem.

Krīzes laikā sabiedriskais pieprasījums strauji samazinājās. Vidēji kopš 2008. gada līdz 2013. gadam sabiedriskais pieprasījums ir samazinājies par 14,9 procentiem.

4.4. tabula

Sabiedriskais pieprasījums (procentos)										
	Pret IKP					Izmaiņas				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Sabiedriskais pieprasījums	23,8	22,8	23,2	22,0	20,2	-10,5	-8,4	5,6	-0,4	-7,0
Valsts patērētājs	18,9	18,1	18,2	17,2	16,3	-10,7	-8,1	3,1	0,4	-4,7
– centrālā valdība*	10,1	10,4	10,2	9,2	8,6	-11,2	-1,6	0,4	-3,1	-6,1
– pašvaldības	8,8	7,8	8,1	8,0	7,7	-10,1	-15,6	6,7	4,9	-3,1
Kopējā pamatkapitāla veidošana	4,8	4,6	5,0	4,8	4,0	-9,9	-9,6	15,5	-3,4	-15,4
– centrālā valdība*	2,0	1,8	2,2	2,3	1,7	-2,4	-15,8	34,9	2,6	-23,5
– pašvaldības	2,8	2,9	2,8	2,5	2,3	-14,5	-5,3	3,5	-8,2	-8,1
* kopā ar sociālās apdrošināšanas fondu										

4.2. Cenas

4.2.1. Patēriņa cenas

4.12. attēls

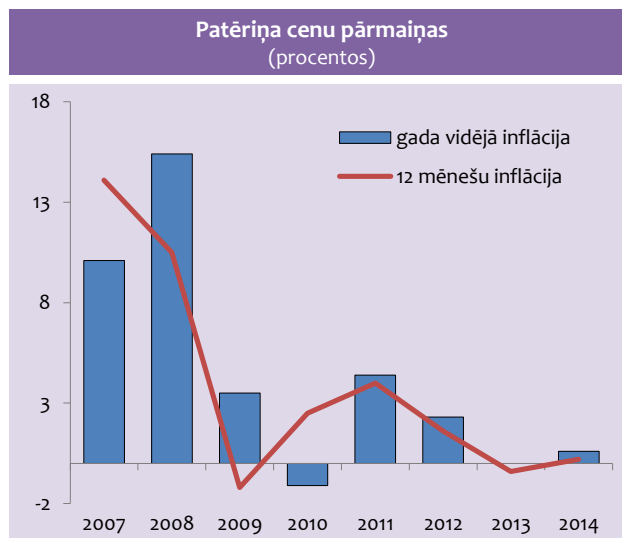
Pēc krīzes izraisītās deflācijas, kad 12-mēnešu patēriņa cenu inflācija 2010. gada februārī pazeminājās līdz -4,2%, cenas atkal sāka pieaugt. 2011. gadā 12-mēnešu patēriņa cenu inflācija bija 4%, 2012. gadā – 1,6%, savukārt 2013. gadā patēriņa cenas samazinājās par 0,4%. 2013. gadā, neskatoties uz Latvijas izaugsmi, kas bija viena no straujākajām starp ES valstīm, patēriņa cenas kopumā saglabāja ļoti mērenu dinamiku. Cenu izmaiņas 2013. gadā galvenokārt noteica cenu samazinājums transportam, siltumenerģijai un pārtikas cenām, kā arī izdevumu pieaugums pakalpojumiem. Liela ietekme bija pārtikas un degvielas cenu dinamikai pasaulē.

2014. gadā bija vērojams mērens cenu pieaugums un tas bija straujāks nekā iepriekšējā gadā, tomēr cenu izmaiņas bija zemākas par tradicionālo sezonālo svārstību līmeni.

4.5. tabula

Patēriņa cenu pārmaiņas pa mēnešiem (procentos)				
		Salīdzinot ar iepriekšējo mēnesi	Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi	Vidēji gada laikā
2013	Augusts	-0,8	-0,2	0,6
	Septembris	0,3	-0,4	0,4
	Oktobris	0,3	0,0	0,3
	Novembris	-0,5	-0,4	0,1
	Decembris	0,0	-0,4	0,0
2014	Janvāris	0,6	0,4	0,0
	Februāris	0,0	0,5	0,0
	Marts	0,3	0,3	0,0
	Aprīlis	0,5	0,7	0,1
	Maijs	-0,1	0,6	0,1
	Jūnijs	0,3	0,7	0,2
	Jūlijs	-0,4	0,6	0,2
	Augusts	-0,6	0,8	0,3
	Septembris	0,5	1,0	0,4
	Oktobris	0,0	0,7	0,5
	Novembris	-0,3	0,9	0,6
	Decembris	-0,6	0,2	0,6

2014. gada decembrī patēriņa cenas pieauga par 0,2% (12 mēnešu inflācija), bet gada vidējais cenu līmenis 2014. gadā bija 0,6 procenti.

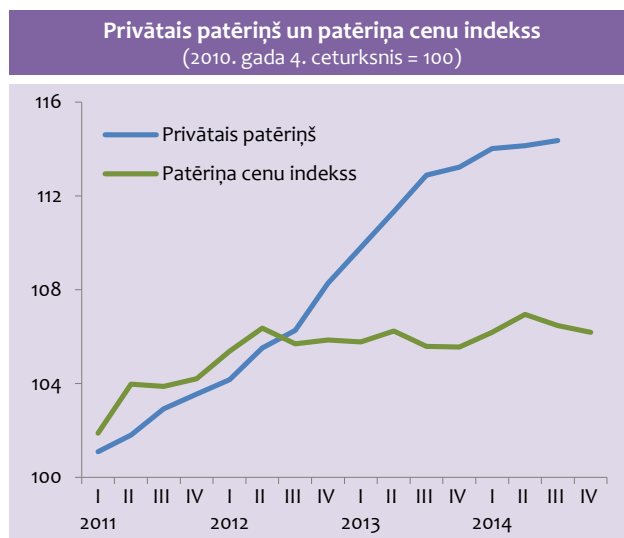
Galvenie cenu ietekmējošie faktori 2014. gadā bija:

- cenu kāpums pakalpojumiem, kas pieauga par 3,3% un kopējo cenu līmeni paaugstināja par 0,9 procentpunktiem. Pakalpojumu grupā cenu pieaugumu būtiski ietekmēja cenu kāpums ar mājokļa uzturēšanu saistītiem pakalpojumiem, galvenokārt ūdens piegādei, kas saistīts ar tarifu paaugstināšanu no 2014. gada 1. jūlija. Cenas pieauga arī ar veselības aprūpi saistītiem pakalpojumiem, kā arī ēdināšanas, atpūtas un kultūras pakalpojumiem;
- naftas produktu cenu kritums pasaulē kopš jūlija, gada laikā cenai vidēji samazinoties par 50% un sasniedzot zemāko rādītāju pēdējo piecu ar pusi gadu laikā. Latvijā degvielas cenu kritumam šī gada laikā bija lielākā ietekme uz cenu samazinājumu, lai gan degvielas cenām kritums nebija tik straujš kā pasaules naftas cenām. Straujāku cenu kritumu degvielai kavē ASV dolāra kursa kāpums attiecībā pret eiro. Gada laikā degvielas cenas Latvijā samazinājās par 12,3% un par 0,8 procentpunktiem samazināja kopējo cenu līmeni. Kopumā transporta grupā cenas ir samazinājušās par 5,2%, kas kopējo patēriņa cenu līmeni samazināja par 0,7 procentpunktiem;
- cenu kāpums tabakai saistībā ar akcīzes nodokļa palielināšanu no 2014. gada sākuma. Gada laikā cenas tabakai pieauga par 8,7%, kas kopējo cenu līmeni paaugstināja par 0,24 procentpunktiem;
- pārtikas cenas, kas samazinājās par 0,8% un kopējo cenu līmeni pazemināja par 0,2 procentpunktiem. Pārtikas precēm cenu izmaiņas lielā mērā nosaka cenu svārstības pasaulē. Jāatzīmē, ka arī pasaules pārtikas cenām gada laikā bija vērojams kritums, ko ietekmēja ļoti

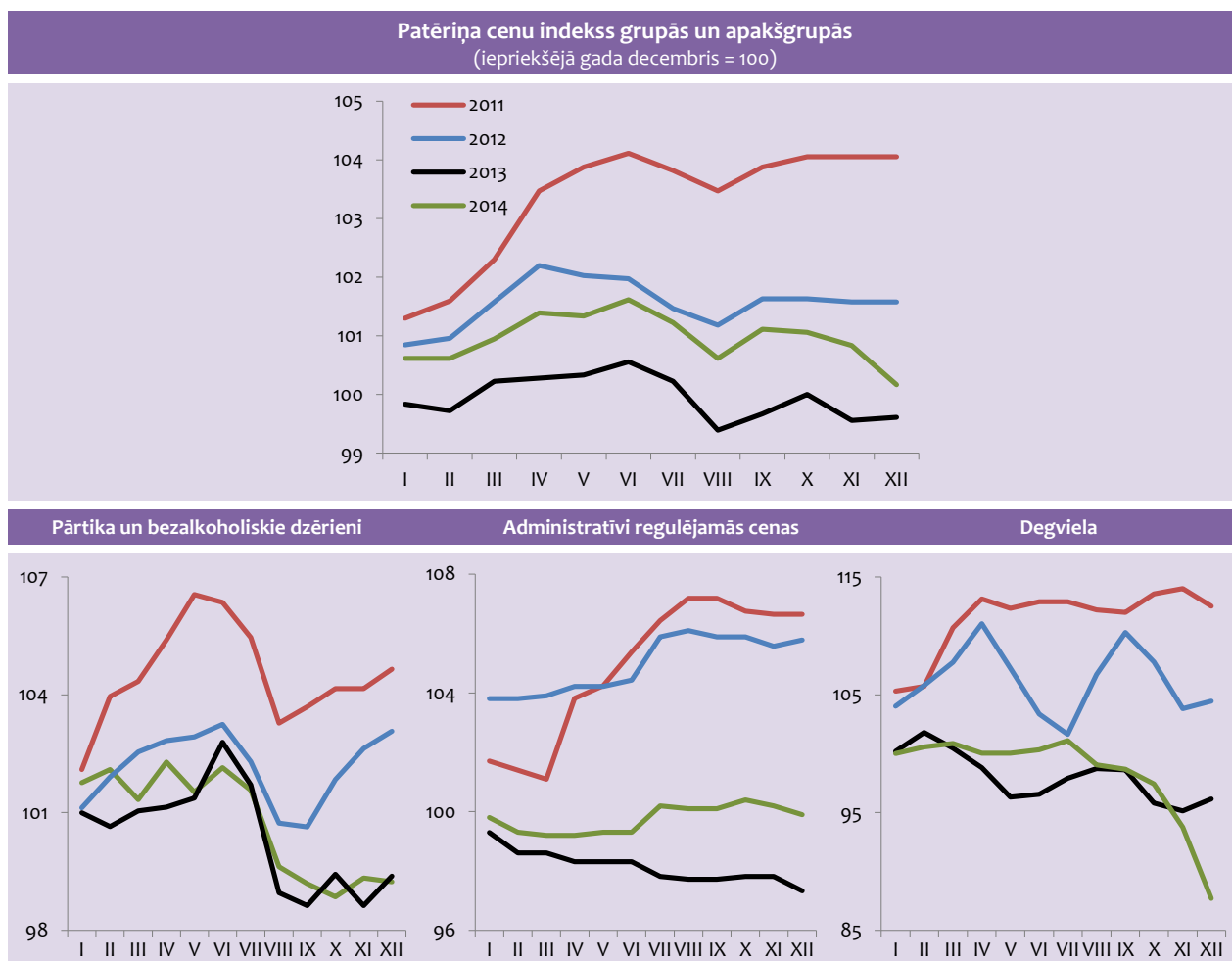
straujš piena produktu cenu kritums kopš aprīļa par vairāk nekā 30%, kā arī cenu kritums augu eļļām, cukuram un graudaugiem, bet cenas pieauga tikai gaļai. 2014. gada decembrī pasaules cenas pārtikas precēm bija par 8,5% zemākas, salīdzinot ar 2013. gada decembri. Latvijā vislielākā ietekme bija tieši cenu kritumam piena produktiem, cenas samazinājās arī gaļai, cukuram, dārzeņiem un kartupeļiem. Pārtikas cenu kritumu Latvijā ietekmēja arī Krievijas noteiktais embargo atsevišķiem pārtikas produktiem no 2014. gada augusta. Liela ietekme pārtikas grupā bija arī cenu kāpumam kafijai un tējai (par 8%). Pasaules cenas kafijai pieauga vidēji par 40%, bet tējai par 10 procentiem.

Ekonomikas ministrija prognozē, ka kopumā 2015. gadā vidējais patēriņa cenu līmenis būs lēnāks nekā 2014. gadā. Inflācija būs saistīta ar ārējiem faktoriem – naftas un pārtikas cenu dinamiku pasaulē. Vienlaikus to ietekmēs dažādi piedāvājuma puses faktori (elektroenerģijas tirgus atvēršana no 2015. gada 1. janvāra, transporta pakalpojumu cenu kāpums u.c.).

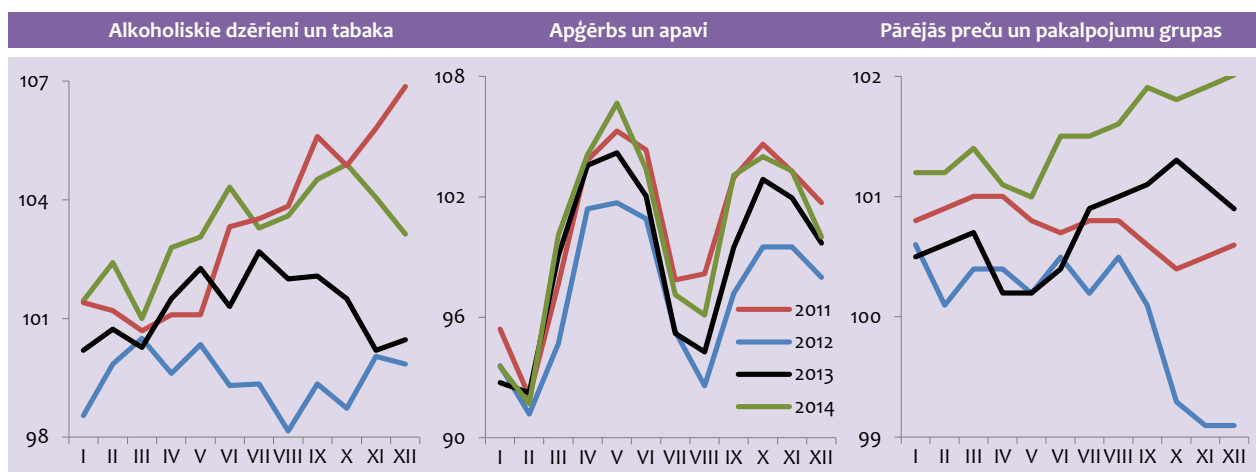
4.13. attēls

4.14. attēls

4.14. attēla turpinājums

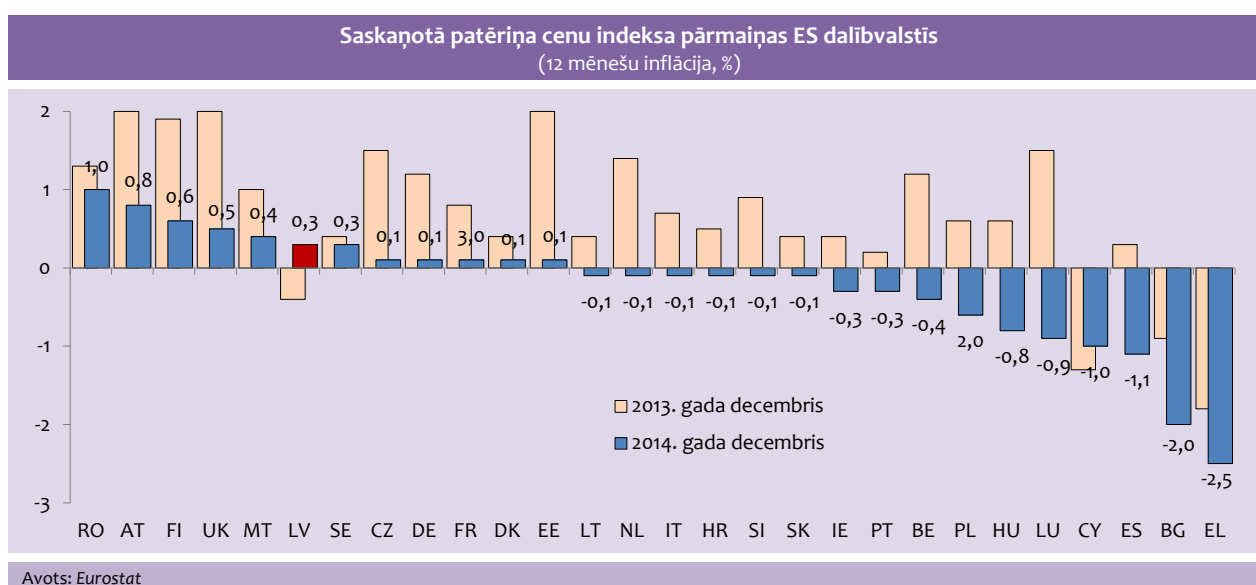

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, vidējais cenu līmenis ES pieauga par 1%. To noteica pārtikas un pakalpojumu cenu pieaugums.

2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, cenu līmenis ES valstīs samazinājās par 0,1%

(eirozonā par 0,2%). 12 mēnešu inflācija visstraujāk pieauga Latvijā un Kiprā, bet straujāk cenas samazinājās Luksemburgā, Igaunijā un Beļģijā. Augstākā inflācija 2014. gada decembrī bija Rumānijā un Austrijā, bet deflācija – Grieķijā un Bulgārijā.

4.15. attēls

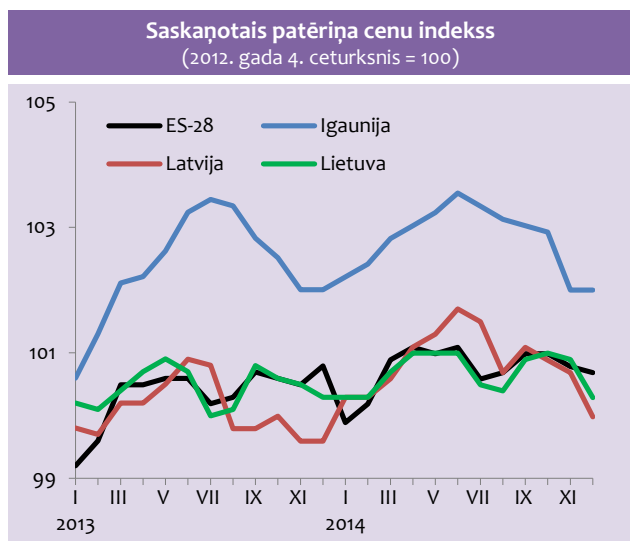

Avots: Eurostat

Salīdzinot Baltijas valstis, straujākais saskaņotā patēriņa cenu indeksa pieaugums 2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, bija Latvijā (par 0,3%). Igaunijā patēriņa cenas pieauga par 0,1%. Savukārt Lietuvā cenas samazinājās par 0,1%. 2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, patēriņa cenām pārtikas, alkohola un tabakas produktu grupā bija neliels pieaugums visās Baltijas valstīs, cenām galvenokārt pieaugot alkoholam un tabakai, bet enerģijas grupā tās savukārt samazinājās visās valstīs.

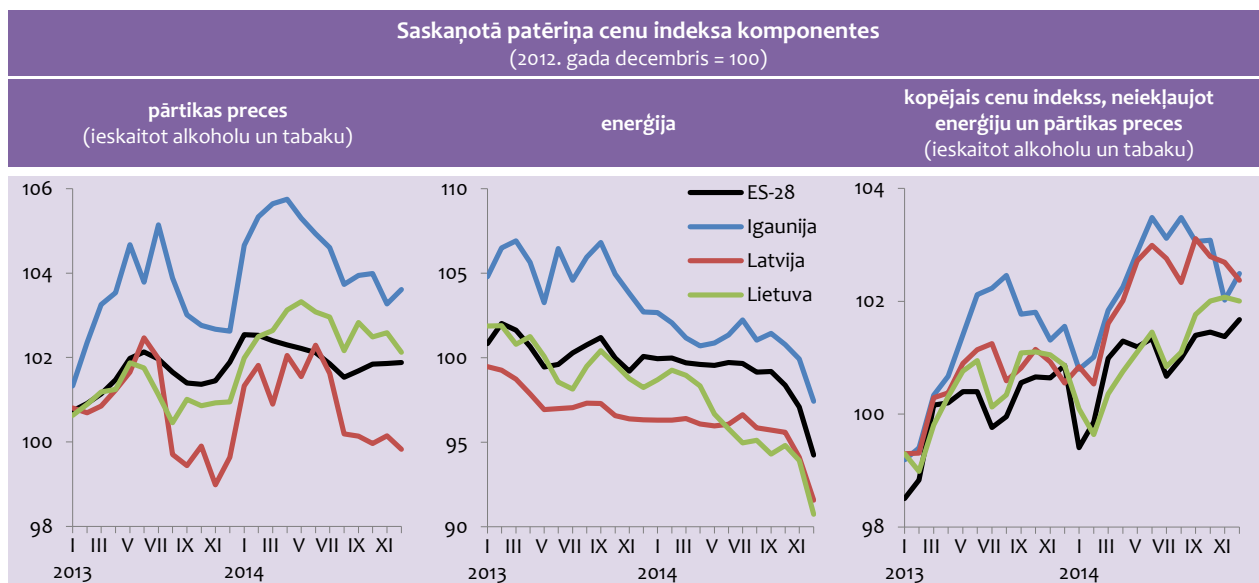
Baltijas valstīs pārtikas, alkohola un tabakas produktu grupā Lietuvā cenas pieauga par 1,2%, Igaunijā – par 1%, bet Latvijā – par 0,2%. Enerģijas cenas straujāk samazinājās Lietuvā – par 7,6%, Igaunijā tās samazinājās par 5,2%, savukārt Latvijā enerģijas cenām bija vismazākais kritums – par 4,9%. Administratīvi regulējamām cenām Igaunijā un Latvijā bija vērojams pieaugums – katrā par 0,1%, bet Lietuvā tās samazinājās par 1,6 procentiem.

4.16. attēls

Jāatzīmē, ka Latvijā 2014. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, straujāk nekā Lietuvā un Igaunijā cenas pieauga pakalpojumu grupā – par 3,1% (Lietuvā un Igaunijā attiecīgi par 2,7% un 2,1%). 2014. gada decembrī Latvijā cenas visvairāk ietekmēja pakalpojumu grupas cenu pieaugums, jo, izslēdzot šo grupu, pārējās grupās bija vērojams ļoti neliels kāpums vai cenu samazinājums.

4.17. attēls

4.2.2. Ražotāju cenas

Ražotāju cenas pēc straujā ražotāju cenu pieauguma 2010. gadā un 2011. gadā, 2012. gadā uzrādīja nelielu, bet stabilu pieaugumu. 2013. gadā ražotāju cenas pieauga ļoti mēreni – par 0,3%, salīdzinot ar 2012. gadu. Gada laikā vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas samazinājās par 0,6%, bet eksportētajai produkcijai pieauga par 1,3 procentiem.

2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, vidējais ražotāju cenu līmenis kopumā rūpniecībā pieauga par 0,4%. Gada laikā vietējā tirgū realizētajai produkcijai ražotāju cenas pieauga par 0,2%, bet eksportētajai produkcijai pieauga par 0,6%. Ražotāju cenu svārstības bez izmaiņām apstrādes rūpniecības nozarēs visvairāk ietekmēja cenu pieaugums ūdens

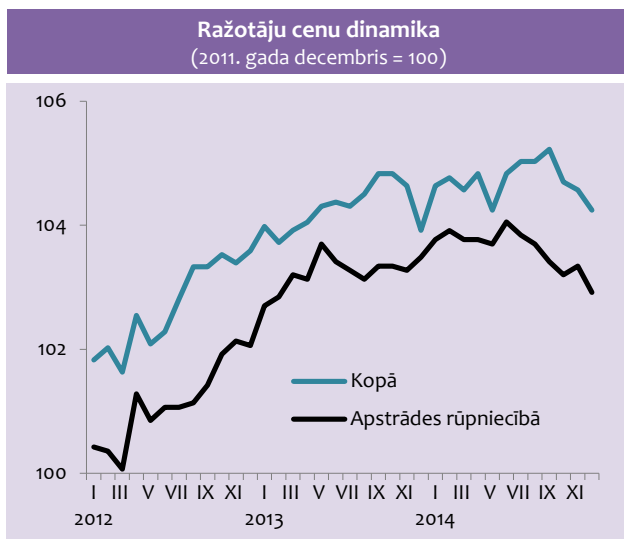
ieguvē, attīrīšanā un apgādē, notekūdeņu savākšanā un attīrīšanā.

Nedaudz vairāk nekā 60% no apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas tiek eksportēti, tāpēc nozares kopējo ražotāju cenu dinamiku lielākā mērā ietekmē eksportētās produkcijas ražotāju cenu svārstības. Savukārt eksportētās produkcijas cenas pamatā nosaka Latvijas galveno eksportpreču, t.sk. kokmateriālu, metāla izstrādājumu un pārtikas preču cenu dinamika pasaules tirgos. Savukārt vietējā tirgū realizētās produkcijas cenu kāpumu ietekmē iekšzemes pieprasījuma stabilizēšanās.

Kopējais ražotāju cenu līmenis Latvijas apstrādes rūpniecībā 2014. gada decembrī samazinājās par 0,6%. Apstrādes rūpniecībā ražotāju cenas vietējā tirgū realizētajai produkcijai gada laikā samazinājās par 0,8%, bet eksportētajai produkcijai – par 0,4%. Ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā ietekmēja Krievijas embargo pārtikas

produktiem, kā arī ekonomiskā situācija ES un Krievijā un pasaules izejvielu cenu kritums. Jāatzīmē, ka 2014. gada decembrī, salīdzinot ar iepriekšējā gada decembri, bija vērojams pasaules enerģijas, rūpniecības un lauksaimniecības izejvielu straujš cenu kritums.

4.18. attēls

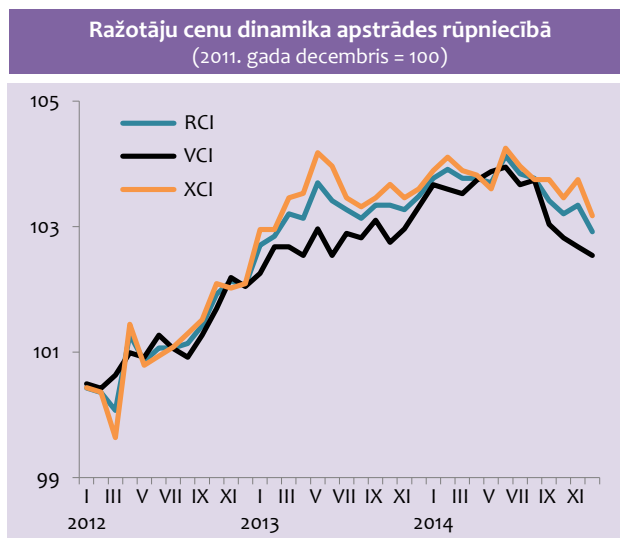

Nozaru griezumā apstrādes rūpniecībā gada laikā straujākais ražotāju cenu pieaugums bija koksnes un koka izstrādājumu ražošanā (par 1,4%). Ražotāju cenu pieaugumu koksnes izstrādājumu ražošanā noteica cenu kāpums gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, gan eksportētajai produkcijai. Jāatzīmē, ka arī pasaulē gada laikā bija pieaugušas cenas cietās un mīkstās koksnes materiāliem.

Savukārt apstrādes rūpniecībā ražotāju cenas samazinājās pārtikas produktu ražošanā (par 2,9%), ko

lielā mērā ietekmēja cenu kritums tieši septembrī-decembrī. Cenas samazinājās arī datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā (par 17,7%). Ražotāju cenu kritumu pārtikas produktu ražošanā noteica cenu kritums gan vietējā tirgū realizētajai produkcijai, gan eksportētajai produkcijai, bet datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā – cenu kritums eksportētajai produkcijai.

4.19. attēls

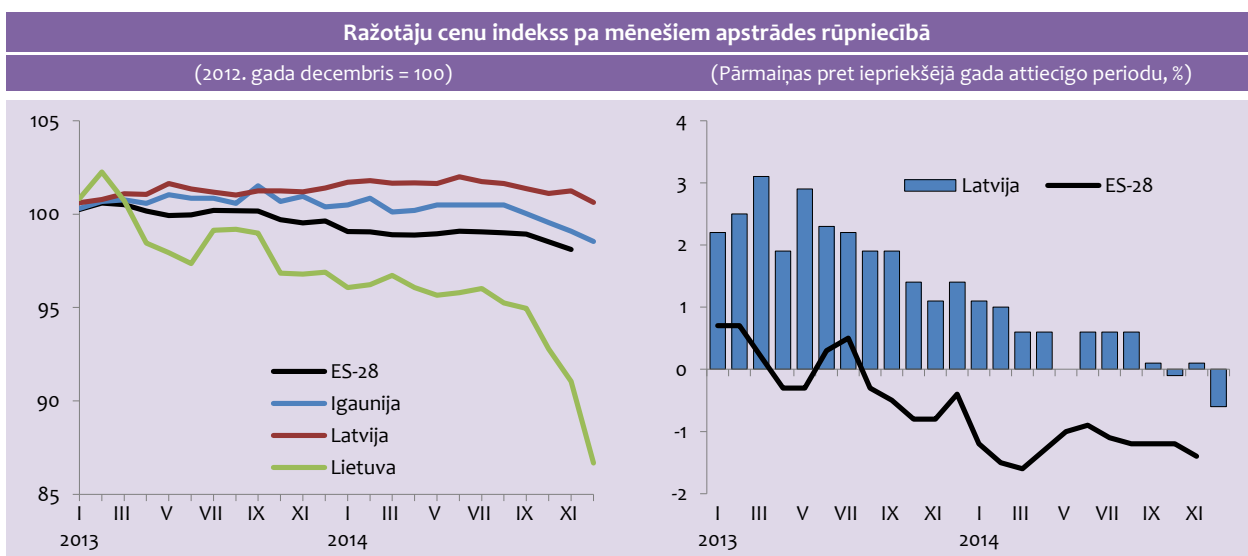

RCI – ražotāju cenu indekss

VCI – ražotāju cenu indekss vietējā tirgū realizētajai produkcijai

XCI – ražotāju cenu indekss eksportētajai produkcijai

4.20. attēls

Ražotāju cenu pieaugums ES kopš 2011. gada vidus samazinās. To galvenokārt ietekmē pārtikas, kā arī lauksaimniecības un ražošanas izejvielu cenu kritums, ko zināmā mērā nosaka pieprasījuma samazinājums pasaulē saistībā ar parādu krīzes saasināšanos eirozonā, ekonomiskās situācijas pasliktināšanos citās attīstītajās valstīs, kā arī pasaules tirdzniecības pieauguma tempu palēnināšanos un nenoteiktību par gaidāmo fiskālo konsolidāciju vairumā attīstīto valstu.

Arī 2014. gadā ES ražotāju cenu pieaugums turpināja samazināties, ko noteica ekonomiskā situācija starp ES un Krieviju Ukrainas krīzes dēļ un pasaules izejvielu cenu kritums. Salīdzinot Baltijas valstis, ražotāju cenas apstrādes rūpniecībā 2014. gada decembrī, salīdzinot ar 2013. gada decembri, samazinājās visās Baltijas valstīs. Visstraujāk tās samazinājās Lietuvā saistībā ar kritumu naftas pārstrādes nozarē – par 10,4%, bet Igaunijā un Latvijā ražotāju cenas samazinājās – attiecīgi par 1,6% un 0,6 procentiem.

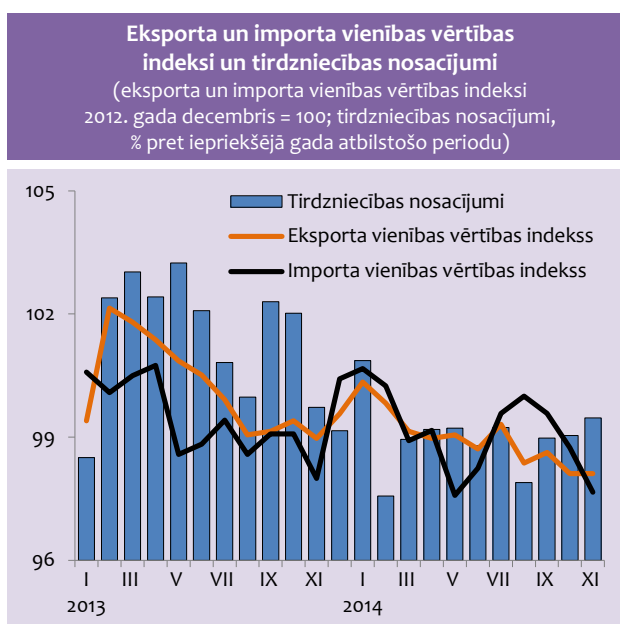
4.2.3. Ārējās tirdzniecības vienības vērtības indeksi

2013. gada sākumā, ņemot vērā eksporta vienības vērtības straujāku pieaugumu, tirdzniecības nosacījumi uzlabojās, tomēr gada beigās tie pasliktinājās un 2013. gada decembrī, salīdzinot ar 2012. gada decembri, vienības vērtība eksportētajām precēm samazinājās par 0,4%, bet importētajām precēm pieauga par 0,4 procentiem.

2014. gada novembrī tirdzniecības nosacījumi ir palikuši nemainīgi, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Vienības vērtība eksportētajām precēm gada laikā samazinājās par 0,9%, bet importētajām precēm samazinājās par 0,3%. Vidējo eksporta vienības vērtības līmeni 2014. gada novembrī, salīdzinot ar

2013. gada novembri, visvairāk ietekmēja vienības vērtības kritums datoriem, elektroniskām un optiskām ierīcēm, koka un naftas pārstrādes produktiem un pārtikas produktiem, kā arī pieaugums koksnei un koksnes izstrādājumiem, farmaceitiskiem produktiem un ūdens piegādei, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošanas un attīrīšanas pakalpojumiem. Uz vidējo importa vienības vērtības līmeni lielākā ietekme bija vienības vērtības kritumam koka un naftas pārstrādes produktiem, datoriem, elektroniskām un optiskām ierīcēm un pārtikas produktiem, bet palielināja – vērtības pieaugumam lauksaimniecības un farmaceitiskiem produktiem, apģērbiem, elektroiekārtām un mehāniskiem transportlīdzekļiem.

4.21. attēls

4.3. Maksājumu bilance

4.3.1. Tekošais konts

Latvijas ārējā stabilitāte kopš krīzes ir būtiski uzlabojusies. Maksājumu bilances tekošā konta deficīts ir samazinājies no 20,8% 2008. gadā līdz 2,3% 2013. gadā. 2014. gada deviņos mēnešos tekošā konta deficīts sasniedza 3,6% no IKP (1. ceturksnī – 3,5%, 2. ceturksnī – 3,8% un 3. ceturksnī – 4%). Kaut arī 2014. gadā ik ceturksni tekošā konta bilances negatīvā bilance mēreni pieaug, tomēr tekošā konta trīs gadu vidējais līmenis nepārsniedz ES agrās brīdināšanas mehānismā noteikto sliekšni un ir vērtējams kā ilgtspējīgs.

Līdzīgas tendences tekošā konta dinamikā ir vērojamas arī mūsu kaimiņvalstīs. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, visās Baltijas valstīs ir vērojamas tekošā konta bilances nenozīmīgas svārstības. 2014. gada deviņos mēnešos tekošā konta bilance Latvijā un Igaunijā

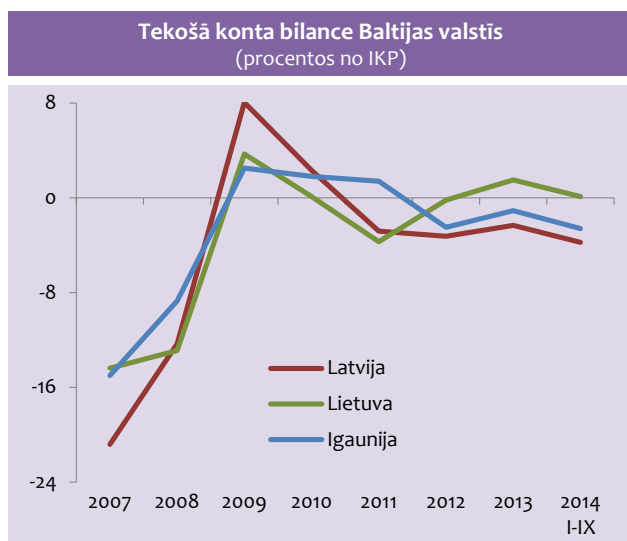
bija mērena deficīta līmenī, bet Lietuvā ar nelielu pārpalikumu.

Tekošā konta svārstības pārsvarā nosaka izmaiņas ārējās tirdzniecības bilanci. Latvijai ir raksturīgs ārējās tirdzniecības deficīts, kas straujās izaugsmes gados pieauga, bet recesijas gados būtiski samazinājās, galvenokārt saistībā ar importa apjomu būtisku samazinājumu. Ekonomikai stabilizējoties, eksports pieauga straujāk nekā imports, tomēr pēdējos gados eksporta un importa dinamika palēninās.

Pēdējos trīs gados ārējās tirdzniecības deficīts saglabājās vidēji gadā 11,5% līmenī no IKP. Lai arī lēni, tomēr kopš 2011. gada ārējās tirdzniecības deficīts ik gadu samazinās, ko galvenokārt noteica eksporta straujāks pieaugums nekā importa. 2013. gada imports faktiskās cenās pieauga par 1,2%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, bet eksports – par 1,7%, un ārējās tirdzniecības deficīts

sasniedza 10,9% no IKP, kas bija par gandrīz 1 procentpunktu mazāks nekā pirms gada un krietni zemākā līmenī nekā pirms krīzes (2007. gadā – 22,9%).

4.22. attēls

2014. gadā, tāpat kā iepriekšējos divos gados, preču eksports auga straujāk nekā imports. Eksportu pozitīvi ietekmēja koksnes un tās izstrādājumu, mehānismu un mašīnbūves, kā arī ķīmiskās rūpniecības preču eksporta pieaugums. Tomēr salīdzinājumā ar pagājušā gada atbilstošo periodu sarukuši metālu un to izstrādājumu, minerālo produktu, kā arī vieglās rūpniecības produkcijas eksporta apjomi. Importa apjomi trīs ceturkšņos pieauga lēnāk nekā eksports un ārējās tirdzniecības deficīts, salīdzinot ar 2013. gada deviņiem mēnešiem, samazinājās par gandrīz 1 procentpunktu un sasniedza 10,8% līmeni no IKP.

Pakalpojumu bilances pozitīvais saldo kopš 2011. gada ik gadu palielinās. 2013. gadā pakalpojumu bilances pārpalikums sasniedza 7,6% no IKP, gandrīz par 70% nosedzot ārējās tirdzniecības negatīvo bilanci. 2014. gada trīs ceturkšņos pakalpojumu eksporta apjoms faktiskajās cenās bija par 1,6% zemākā līmenī nekā gadu iepriekš, bet importa apjoms samazinājās par 1,1%, kā rezultātā pakalpojumu bilances pārpalikums saruka līdz 7,4% no IKP (2013. gada deviņos mēnešos – 7,8% no IKP). Pakalpojumu pozitīvā balance gandrīz par 80% nosedz preču ārējās tirdzniecības deficītu.

4.6. tabula

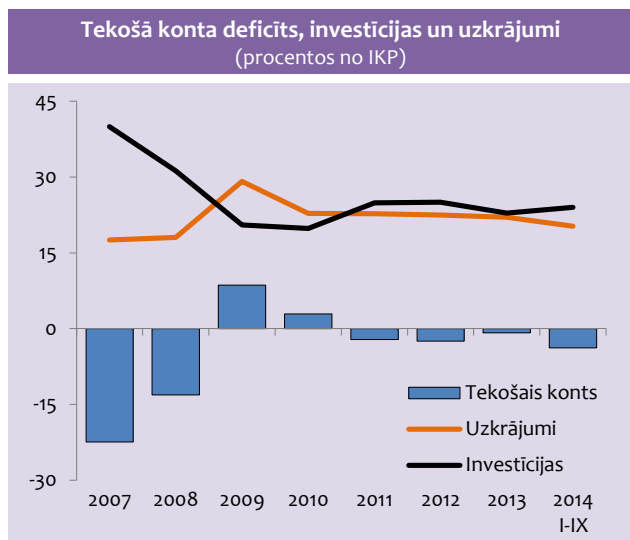
Latvijas maksājumu balance (procentos no IKP)						
	2010	2011	2012	2013	2013 I-IX	2014 I-IX
A. Tekošais kants	2,3	-2,8	-3,3	-2,3	-2,9	-3,8
Tirdzniecības balance	-8,2	-12,0	-11,6	-10,9	-11,7	-10,8
Eksports	36,6	40,9	43,8	42,2	42,1	41,8
Imports	-44,8	-52,9	-55,4	-53,2	-53,9	-52,6
Pakalpojumu balance	7,2	7,3	7,4	7,6	7,8	7,4
Sākotnējie ienākumi	1,0	0,0	-0,6	-0,3	-0,3	-0,7
Otrreizējie ienākumi	2,3	1,9	1,6	1,3	1,3	0,3
B. Kapitāla kants	1,9	2,1	3,0	2,5	2,5	3,3
C. Finanšu kants*	-2,1	-4,0	2,9	0,7	0,9	-6,0
Tiešās investīcijas	1,5	4,9	3,2	1,6	1,0	0,7
Ārvalstīs	-0,1	-0,2	-0,7	-1,3	-1,1	0,2
Latvijā	1,6	5,2	3,9	2,9	2,1	0,5
Portfeļieguldījumi**	-2,8	-1,8	4,7	0,1	0,1	0,0
Aktīvi	-0,1	-1,0	-1,8	0,0	0,0	-7,7
Pasīvi	-2,7	-0,8	6,5	0,1	0,1	7,7
Citi ieguldījumi	-0,7	-7,2	-5,1	-1,0	-0,3	-6,7
Aktīvi	-3,3	-1,5	-1,2	0,0	-0,3	-11,8
Pasīvi	2,5	-5,7	-3,8	-1,0	0,0	5,1
D. Novirze	1,8	0,3	1,0	0,8	1,1	5,8
E. Rezerves aktīvi	-4,0	4,5	-3,6	-1,7	-1,7	0,6

* bez rezerves aktīviem
** portfeļieguldījumi un atvasinātie finanšu instrumenti

Sākotnējo ienākumu bilance kopš 2011. gada ir negatīva, un tās svārstības galvenokārt nosaka nerezidentu ieguldījumu ienākumu izmaiņas. 2013. gadā sākotnējo ienākumu deficīts bija 0,3% līmenī no IKP. 2014. gada deviņos mēnešos sākotnējo ienākumu negatīvā bilance palielinājās līdz 0,7% no IKP, ko galvenokārt ietekmēja kredītplūsmu, tai skaitā Latvijas saņemto ES fondu subsīdiju, samazinājums.

Otrreizējo ienākumu un kapitāla konta izmaiņas lielā mērā nosaka ES fondu līdzekļu plūsmas. 2013. gadā un 2014. gada deviņos mēnešos otrreizējo ienākumu un kapitāla konta kopējā bilance bija ar pārpalikumu, attiecīgi 3,8% un 3,6% no IKP līmenī.

4.23. attēls

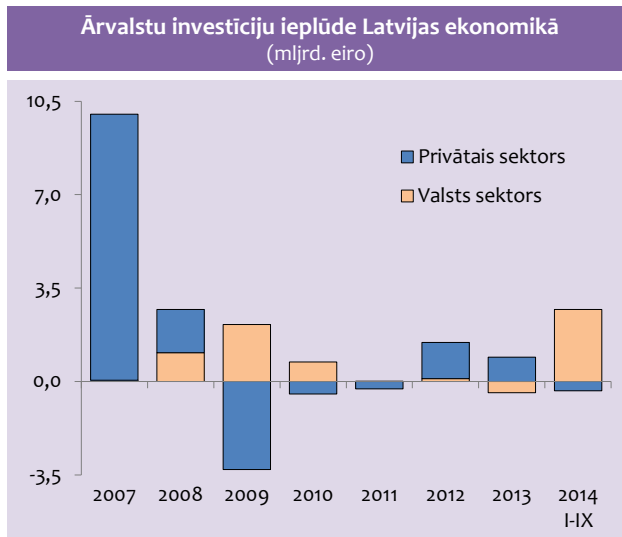
Liels tekošā konta deficīts pirmskrīzes gados atspoguļoja būtisku nesabalansētību starp iekšzemes investīcijām un uzkrājumiem. Kopš 2007. gada nacionālo uzkrājumu līmenis pakāpeniski palielinājās un 2013. gadā sasniedza 21,5% no IKP (2007. gadā – 19,2% no IKP), savukārt investīciju līmenis Latvijas tautsaimniecībā samazinājās no 40% no IKP 2007. gadā līdz 23,8% no IKP 2013. gadā. 2014. gada deviņos mēnešos uzkrājumi un investīcijas saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Tekošā konta bilances mērens deficīts liecina par uzkrājumu un iekšzemes investīciju sabalansētību.

4.3.2. Finanšu plūsmas

Globālā finanšu krīze spēcīgi ietekmēja pārrobežu finanšu un kapitāla plūsmas, izraisot maksājumu bilances finanšu konta nozīmīgas korekcijas. 2007. gadā finanšu konta (bez rezerves aktīviem) pārpalikums bija 24,7% no IKP, bet 2009. gadā finanšu konta bilance jau bija negatīva – gandrīz 7% no IKP līmenī. Kopš 2010. gada finanšu konta deficīts samazinās. Vienlaikus samazinās arī finanšu plūsmu nepastāvīgums.

Finanšu konta bilances stāvokli pēdējos gados pārsvarā noteica finanšu sektora stabilizācijas pasākumi, kā arī valsts sektora pārādu restrukturizācijas un pārādsaitību samazināšanas politika.

4.24. attēls

Kopumā laika periodā no 2009.- 2011. gadam finanšu kontā bija deficīts, attiecīgi 6,1%, 2,1% un 4% no IKP. Savukārt 2012. gadā finanšu konta bilance bija pozitīva – 2,9% no IKP, ar izteikti lielām ceturkšņu svārstībām. Arī 2013. gadā finanšu konts bija ar nelielu pārpalikumu – 0,7% no IKP līmenī. Pozitīvais finanšu konta saldo saglabājās visos ceturkšņos, pie tam ar visai mērenām svārstībām.

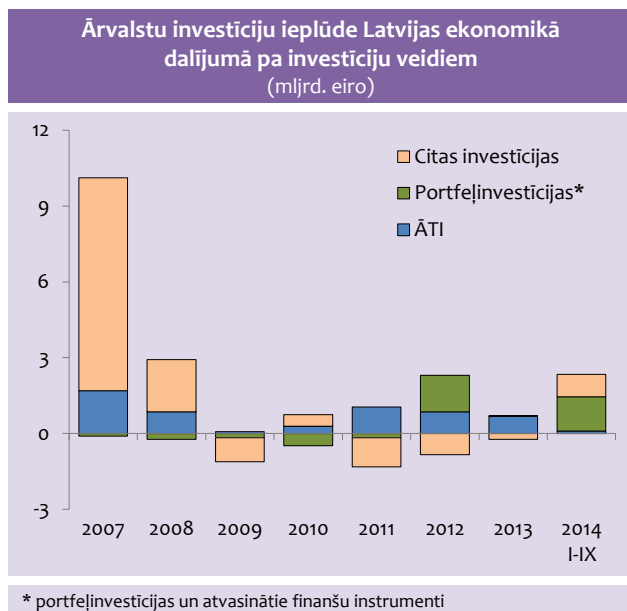
2014. gadā deviņos mēnešos finanšu konta deficīts bija 6% no IKP (1. ceturksnī – 5,1%, 2. ceturksnī – 6,7% un 3. ceturksnī – 6,1%). Salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, finanšu konta negatīvā bilance palielinājās gandrīz par 7 procentpunktiem, ko 2014. gada 1. un 2. ceturksnī noteica citu ieguldījumu konta deficīta pieaugums, bet 3. ceturksnī – portfeļieguldījumu konta deficīta palielināšanās.

Galvenais ārvalstu investīciju piesaistītājs pirmskrīzes gados bija privātais sektors. Nelabvēlīgie apstākļi globālajos finanšu tirgos vājināja ārvalstu investīciju plūsmu intensitāti, un privātā kapitāla ieplūdes apjomi kopš 2008. gadā strauji samazinājās. Kopš 2007. gada ir mainījusies arī piesaistītā ārvalstu kapitāla plūsmu struktūra.

Tiešo investīciju bilance vairāku gadu garumā ir pozitīva. ĀTI plūsmas pēdējos gados ir mērenas, kas liecina par ārvalstu investoru piesardzību. 2011. gadā piesaistītās ĀTI bija 5,1% līmenī no IKP. Savukārt 2012. gadā to apjoms samazinājās līdz 3,9% no IKP, bet 2013. gadā sasniedza 2,6% no IKP. ĀTI plūsmu intensitātes mazināšanās lielā mērā ietekmē vājās ekonomiskās aktivitātes ES dalībvalstīs.

2014. gada deviņos mēnešos piesaistītas ĀTI bija 26,3% līmenī no iepriekšējā gada atbilstošā perioda plūsmām. Galvenokārt to noteica ieguldījumu samazināšanās uzņēmumu pašu kapitālā, ko daļēji kompensēja reinvestētās peļņas pieaugums.

4.25. attēls

Portfeļieguldījumu daļa pēdējos trīs gados nepārtraukti mainās. Portfeļieguldījumu plūsmu svārstības būtiski ietekmē banku sektora bilancu stabilizācijas darījumi, kā arī valsts ārējā parāda restrukturizācija. 2012. gadā portfeļieguldījumu bilance bija ar pārpalikumu (4,5% no IKP), bet 2013. gadā – ar nelielu deficītu (0,8% no IKP). 2014. gada deviņos mēnešos portfeļieguldījumu kots bija pozitīvs – 0,6% līmenī no IKP.

Nozīmīgas svārstības ir vērojamas citām investīcijām, kas līdz 2008. gadam veidoja lielu daļu no kopējām ārvalstu investīcijām. Tie ir tirdzniecības kredīti, aizdevumi un aizņēmumi, nauda un noguldījumi u.tml.

Maksājumu bilances citu ieguldījumu kots kopš 2009. gada ir negatīvs ar izteiktām ceturkšņu svārstībām, ko galvenokārt ietekmēja noguldījumu samazinājums banku sektorā.

2012. gadā, kā arī 2013. gadā citu investīciju bilances negatīvais saldo bija attiecīgi 5,1% un 1% no IKP līmenī. Savukārt 2014. gada deviņos mēnešos citu ieguldījumu konta deficīts palielinājās līdz 6,7% no IKP. Tāpat kā portfeļieguldījumu, arī citu investīciju bilances svārstības pārsvarā ir saistītas ar finanšu sektora stabilizācijas pasākumiem un valsts sektora parādu restrukturizācijas politiku.

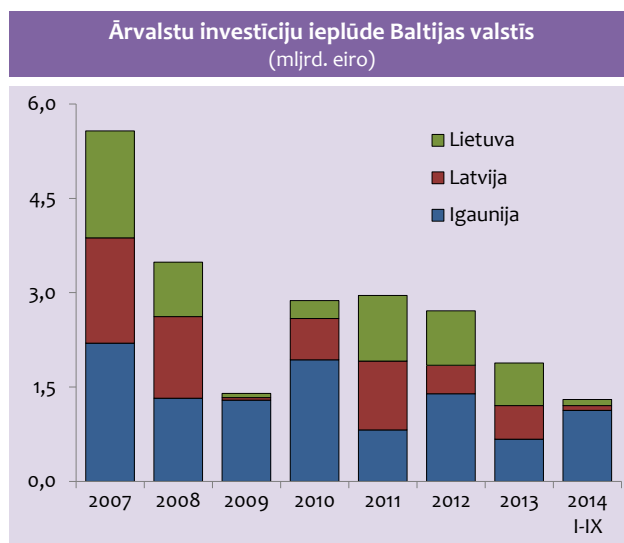
Kopumā jāatzīmē, ka ienākošās ārvalstu investīciju plūsmas pakāpeniski stabilizējās, bet ir krietni mazākas nekā pirms krīzes.

Latvijas bruto ārējais parāds saglabājas salīdzinoši augstā līmenī. Kā liecina Latvijas starptautisko investīciju bilances dati, 2014. gada septembra beigās valdības bruto ārējais parāds bija 141,6% līmenī no IKP. Tai skaitā valdības bruto ārējais parāds sasniedza 7904,7 milj. eiro (33,1% no IKP).

4.3.3. Ārvalstu tiešās investīcijas

ĀTI plūsmu intensitāte pēdējos gados ir kļuvusi mērenāka. Līdzīgas tendences ir vērojamas arī mūsu kaimiņvalstīs.

4.26. attēls

Ienākošo ĀTI apjoms 2013. gadā Baltijas valstīs kopumā bija par 33,4% mazākā apjomā nekā iepriekšējā gadā. Latvija piesaistīja 35,3% no visām ĀTI Baltijas valstu reģionā 2013. gadā.

Piesaistīto ĀTI apjoms 2014. gada deviņos mēnešos Baltijas valstīs kopumā bija 1 300,9 milj. eiro, kas par 7% mazāk nekā pirms gada. Latvija piesaistīja apmēram 7% no visām ĀTI Baltijas valstīs.

Kopš 2010. gada palielinās arī Latvijas investoru aktivitātes ārējā pasaulē. 2013. gadā Latvijas uzņēmēju tiešās investīcijas ārvalstīs bija gandrīz divreiz lielākā apjomā nekā gadu iepriekš un veidoja 1,3% no IKP.

Ienākošo ĀTI struktūra pa ieguldījumu veidiem liecina, ka no 2008. gada 4. ceturkšņa līdz 2010. gada 2. ceturksnim tiešo investīciju uzņēmumi darbojās ar zaudējumiem, ko pilnībā kompensēja apjomīgie ieguldījumi pašu kapitālā un citā kapitālā, līdz ar ko ienākošās ĀTI plūsmas bija pozitīvas.

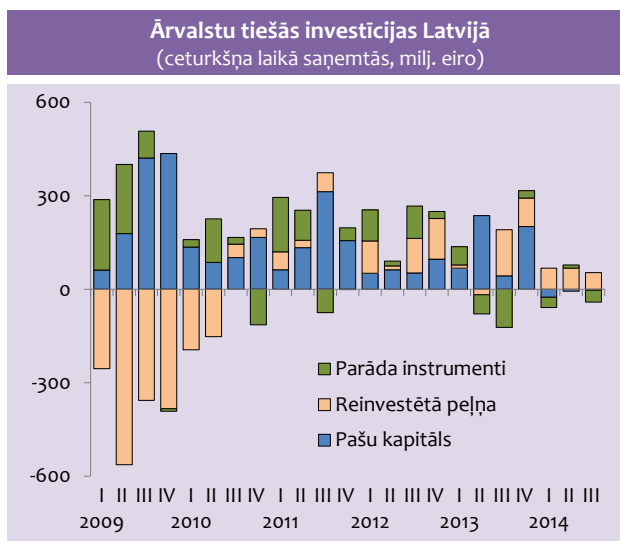
Stabilizējoties ekonomikai un palielinoties ekonomiskajām aktivitātēm, ĀTI plūsmas strauji pieauga. Ienākošo ĀTI apjoms 2010. gadā bija četras reizes lielāks nekā 2009. gadā. 2011. gadā piesaistītās ĀTI bija 5,1% līmenī no IKP, savukārt 2012. un 2013. gadā to apjoms samazinājās un sasniedza attiecīgi 3,9% un 2,6% no IKP līmeni. Piesaistīto ĀTI neto plūsmas 2014. gada deviņos mēnešos bija 26,3% līmenī no iepriekšējā gada atbilstošā perioda plūsmām, galvenokārt sakarā ar ieguldījumu samazināšanos uzņēmumu pašu kapitālā, ko daļēji kompensēja reinvestētās peļņas pieaugums.

Saskaņā ar Latvijas starptautisko investīciju bilanci 2014. gada septembra beigās uzkrātās ĀTI Latvijas ekonomikā sasniedza 11735,6 milj. eiro, un to daļa uzkrātā ārvalstu kapitāla struktūrā veidoja gandrīz 28%. Salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, uzkrāto ĀTI līmenis pieauga par 3%, ko ietekmēja Vācijas, Ungārijas un Krievijas uzņēmēju uzkrāto tiešo investīciju apjoma palielināšanās. Nozaru struktūrā lielāks uzkrāto ĀTI īpatsvars ir ieguldījumiem banku starpniecībā, darījumos ar nekustamo īpašumu un apstrādes rūpniecībā.

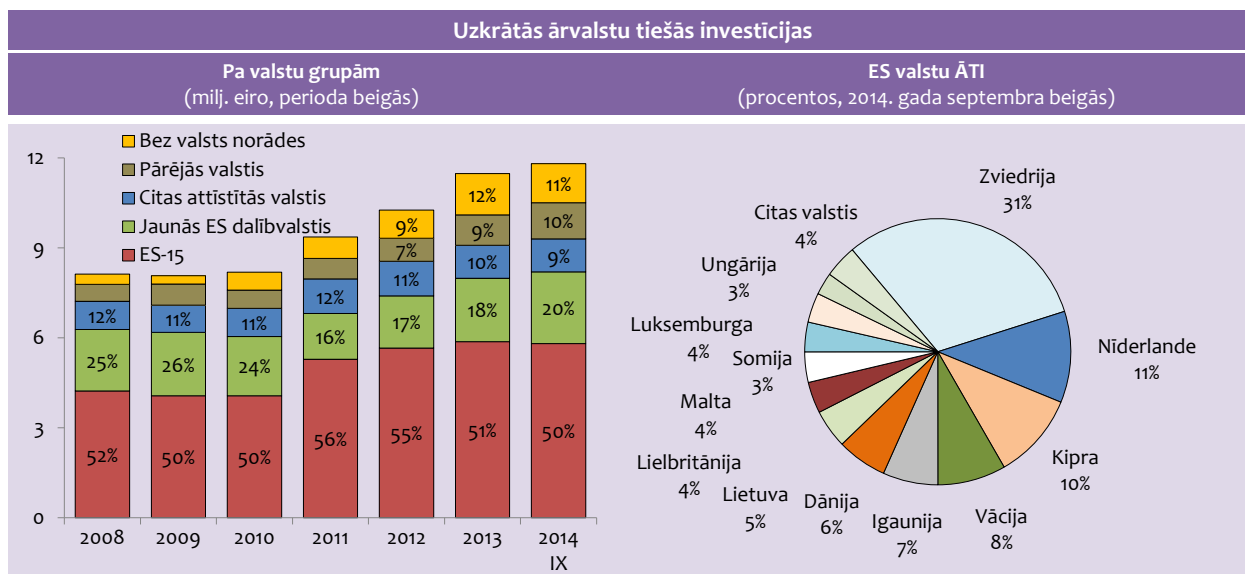
Kopumā Latvijā uzkrāto ĀTI ģeopolitiskā struktūra nav būtiski mainījusies. Lielākoties tās ir ES valstu investīcijas. 2014. gada septembra beigās ES valstu ĀTI

veidoja 70% no visām uzkrātajām ĀTI, un gandrīz puse bija eirozonas valstu investīcijas.

4.27. attēls

4.28. attēls

Lielākā ieguldītājvalsts Latvijas ekonomikā ir Zviedrija. 2014. gada septembra beigās Zviedrijas uzņēmēju investīcijas veidoja gandrīz 22% no kopējām uzkrātajām ĀTI. Pārsvārā tās bija investīcijas finanšu starpniecībā. Kopš 2008. gada beigām Zviedrijas tiešās investīcijas palielinājās 2 reizes, kas galvenokārt bija saistīts ar savstarpējiem darījumiem banku sektorā starp Igauniju un Zviedriju. Saistībā ar to Igaunijas uzņēmēju uzkrātās tiešās investīcijas Latvijā samazinājās gandrīz uz pusi un 2014. gada septembra beigās veidoja 4,7% no kopējām uzkrātajām ĀTI (2008. gada beigās – 16,1%).

Lieli ir arī Nīderlandes, Kipras, Vācijas, Norvēģijas, Krievijas, Igaunijas, Lietuvas, Dānijas un Lielbritānijas uzņēmēju ieguldījumi. Šo valstu investīciju apjomi 2014. gada septembra beigās veidoja 70% no kopējām uzkrātajām ĀTI Latvijas ekonomikā. Jāatzīmē, ka pēdējos gados palielinās Āzijas reģiona investoru aktivitātes Latvijā. 2014. gada septembra beigās Āzijas valstu uzkrātās ĀTI veidoja 2,5% no kopējām ĀTI Latvijas ekonomikā un, salīdzinot ar 2008. gada beigām, tās pieauga gandrīz 3 reizes. Savukārt būtiski samazinājās Somijas un Īrijas uzņēmēju investīcijas Latvijas ekonomikā.

Lielākā daļa ĀTI piesaistīta pakalpojumu nozarēs.

Straujās izaugsmes gados ienākošo ĀTI plūsmu struktūrā izteikti dominēja ieguldījumi finanšu starpniecības nozarē. ĀTI pakalpojumu sfērā vidēji gadā bija gandrīz četras reizes lielākā apjomā nekā ražošanas sfērā.

Kopš 2010. gada ienākošo ĀTI plūsmu struktūra Latvijā ir kļuvusi vienmērīgāka, bez izteiktas finanšu sektora dominances. Tomēr jāatzīmē, ka pēdējo trīs gadu laikā pakalpojumu nozarēs tiek ieguldīts gandrīz piecas reizes vairāk nekā ražošanas nozarēs.

4.7. tabula

ĀTI sadalījumā pa nozarēm (perioda beigās)						
	Atlikumi (milj. eiro)			Struktūra (procentos)		
	2005	2007	2014 IX	2005	2007	2014 IX
Lauksaimniecība	64,6	130,3	308,5	1,6	1,7	2,6
Apstrādes rūpniecība	490,2	695,4	1432,1	11,8	9,3	12,2
Pārējā rūpniecība	544,8	439	508,7	13,1	5,9	4,3
Būvniecība	175	513,6	505,1	4,2	6,9	4,3
Tirdzniecība un izmitināšana	577,8	1002,9	1413,4	13,9	13,4	12,0
Transports un uzglabāšana	257,4	282,1	386,1	6,2	3,8	3,3
Finanšu starpniecība	1063	2492,2	2915,4	25,6	33,4	24,8
Operācijas ar nekustamo īpašumu	283,8	662,4	1473,3	6,8	8,9	12,6
Citi pakalpojumi	702,5	1247,3	2793,0	16,9	16,7	23,8
Kopā	4159,1	7465,2	11735,6	100	100	100

Uzkrātās ĀTI pakalpojumu sfērā 2014. gada septembra beigās veidoja 76,5% no uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2007. gada beigām, tās pieauga par 58%. Gandrīz pusi no uzkrātām ĀTI pakalpojumu sfērā veidoja finanšu starpniecības un nekustamo īpašumu nozares.

Uzkrātās ĀTI preču ražošanas nozarēs 2014. gada septembra beigās veidoja 23,5% no kopējām uzkrātām ĀTI Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2007. gada beigām, tās pieauga par 55 procentiem.

Preču ražošanas sfērā īpaši straujš uzkrāto ĀTI pieaugums laika periodā no 2007. gada beigām līdz 2014. gada septembra beigām bija apstrādes rūpniecības nozarē – par 106%, ko būtiski ietekmēja nozīmīgi ieguldījumi būvmateriālu ražošanā, kokapstrādē un pārtikas rūpniecībā.

Kopumā vērtējot apstrādes rūpniecībā uzkrāto ĀTI struktūras izmaiņas no kvalitatīvā aspekta, ir jāsecina, ka samazinās zemo tehnoloģiju nozaru daļa par labu vidēji zemo un vidēji augsto tehnoloģiju nozarēm.

Kaut arī ĀTI plūsmas Latvijas apstrādes rūpniecībā ir bijušas visai noturīgas pat straujās lejupslīdes gados, jāatzīmē, kā šajā nozarē uzkrāto ĀTI ziņā Latvija atpaliek no Lietuvas un Igaunijas.

Ārvalstu investīciju piesaistē Latvijā nozīmīga loma ir **Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrai (LIAA)**. LIAA investīciju piesaistes stratēģija ir orientēta uz kvalitatīvu ienākošo investīciju projektu apkalpošanu un aktīvu darbību investīciju projektu piesaistē, uzrunājot potenciālos investorus.

2014. gada deviņos mēnešos ienākošo investīciju projektu apkalpošana bija visai apjomīga – tika apstrādāti 334 investīciju informācijas pieprasījumi, sagatavoti 73 investīciju piedāvājumi. LIAA pārstāvniecībās noorganizētas tikšanās ar 72 potenciāliem investoriem, noorganizētas 114 potenciālo investoru vizītes Latvijā. Kopumā strādāts ar 192 potenciālo investīciju projektiem, turpinot darbu gan ar iepriekšējos periodos uzsāktajiem investīciju projektiem, gan ar projektiem, kas uzsākti 2014. gadā, gan ar projektiem, kam tika veikta pēcapkalpošana.

2014. gadā 16% no visiem ārvalstu investoru pieteiktiem projektiem ir metālapstrādes un mašīnbūves sektorā, bet, ņemot vērā elektronikas sektora projektus, kopumā tie sastāda piekto daļu. Pakalpojumu centri ir nākamais populārākais sektors (12%) starp projektiem, seko dzīvības zinātnes (9%) un informācijas tehnoloģijas (7%). Jāatzīmē, ka informācijas tehnoloģiju nozarē pieteikto projektu skaits, salīdzinot ar 2013. gadu, ir dubultojies un sasniedza 7%. Arī citās pakalpojumu un ražošanas nozarēs pieteikto projektu skaits pieaug, piemēram, izglītībā, inženiertehniskajos pakalpojumos, derīgo izrakteņu izpētē, kūdras pārstrādē, polimēra cauruļu ražošanā, vieglajā rūpniecībā u.c.

Kopumā 56% no potenciālajiem investoriem, ar ko 2014. gadā strādāja LIAA, nāk no Eiropas valstīm. Visvairāk potenciālo investīciju projektu, ar ko tika strādāts 2014. gada 9 mēnešos, nāk no valstīm, kurās atrodas LIAA pārstāvniecības (izņēmumi – ASV un Itālija). Kopumā 69% no visiem investīciju projektiem nāk no valstīm, kurās darbojas LIAA pārstāvniecības.

Visvairāk šobrīd Latviju vērtē potenciālie investori no Krievijas (10%), Zviedrijas (8%), ASV (8%), Norvēģijas (7%) un Francijas (7%). 2014. gada deviņos mēnešos 15 investori bija pieņēmuši pozitīvus lēmumus par jaunu investīciju projektu realizāciju un 13 investori – par esošajiem projektiem. Projektiem pilnībā īstenojoties, investīcijas sagaidāmas 117,43 milj. eiro apmērā, radot 1100 jaunas darba vietas. Piemēram, šokolādes produkcijas ražotājs – ģimenes uzņēmums Pobeda Confectionary ir pieņēmis lēmumu ražotnes izveidei Latvijā, kopumā investējot vairāk nekā 10 milj. eiro un radot 60 jaunas darbavietas; Latvijā jau esošs IT pakalpojumu centrs 2014.-2015.gada laikā dubulto darbinieku skaitu (no 250 uz 500), papildinot savus pienākumus arī ar jaunām funkcijām; uzņēmums Lanos, kas nodarbojas ar specializētu metāla durvju ražošanu kuģiem, paplašina savu darbību Latvijā, šogad investējot 0,5 milj.eiro, radot 100 jaunas darbavietas; elektronikas uzņēmums Schneider Electric paplašinās savu darbību, veidojot Latvijā pilnīgi jaunu ražošanas līniju ar augstāku pievienoto vērtību (mikroshēmas), investējot 10 milj. eiro un radot 270 jaunas darbavietas u.c.).

Lai uzlabotu Latvijai nozīmīgu investīciju piesaisti, LIAA turpina īstenot investīciju piesaistes metodoloģiju POLARIS process, kuras mērķis ir piesaistīt uz eksportu vērstas investīcijas ar augstu pievienoto vērtību. POLARIS projekta ietvaros stratēģiski nozīmīga loma ir partnerības un sadarbības veicināšanai starp publisko un privāto sektoru. Viena no prioritātēm šajā ziņā ir darbs ar pašvaldībām, ņemot vērā pašvaldību kvalitatīvā darba nozīmīgu lomu uzņēmējdarbības vides sakārtošanā un investīciju piesaistes procesā. Lai nodrošinātu ciešāku sadarbību, kopš 2014. gada sākuma noslēgti 4 jauni sadarbības līgumi ar pašvaldībām (Gulbenes, Mārupes, Limbažu un Stopiņu novadu domes) par aktīvāku sadarbību investīciju piesaistes jomā.

2014. gadā LIAA līdzorganizēja ar Latvijas Pašvaldību savienību diskusiju ciklu, kura mērķis bija aktualizēt investīciju piesaistes problēmjautājumus reģionos. 2015. gadā plānots turpināt sadarbību kopīgu diskusiju organizēšanā. Tāpat 2014. gadā LIAA ir uzsākusi un visa 2015. gada garumā turpinās dalību Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk - VARAM) organizētā apmācību programmā “Zināšanu eņģeļi”

pašvaldību darbiniekiem, kas iesaistīti uzņēmējdarbības veicināšanas un attīstības plānošanas jautājumos.

LIAA cieši sadarbojas ar Ārvalstu investoru padomi Latvijā un ik gadu līdzorganizē tikšanos ar Ministru kabinetu, lai iepazīstinātu ar izstrādātām rekomendācijām Latvijas uzņēmējdarbības un tiesiskās vides uzlabošanai.

Tiek turpināts regulārs darbs ar konstatēto investīciju šķēršļu pārvarēšanu Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes ietvaros. Kā pozitīvs 2014. gada Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes darba rezultāts investīciju šķēršļu novēršanā minams problēmjautājums nodarbinātības jomā. 2013. gada nogalē LIAA saņēma vēstuli no ārpakalpojumu centriem par problēmām, ar kurām tie saskaras Latvijā. Tika konstatēta problēma *Darba likuma* regulējumā, kas nemotivēja darba devējus ieguldīt darbinieku apmācībās. Gan notikušajā IT un globālo biznesa pakalpojumu nozares diskusijā, gan saziņā ar Izglītības un zinātnes ministriju un Labklājības ministriju, kā arī padomes 13. sēdē LIAA uz šo problēmu norādīja. Tieši gadu pēc ārpakalpojumu centru vēstules saņemšanas grozījumi ir Saeimā pieņemti (23.10.2014.) un stāties spēkā 2015. gada 1. janvārī.

Pozitīvi vērtējams arī VARAM izstrādātās Konceptijas par zemes dzīļu izmantošanas tiesiskā regulējuma pilnveidošanu potenciālo investīciju piesaistei projekta izstrāde, kas šobrīd ir nodota apspriešanai un kuru iniciēja Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padomes ietvaros izskatīta jautājuma ietvaros. Darbs pie šiem jautājumiem tiek turpināts.

Novērtējot globālās tendences investīciju piesaistē, 2015. gadā paredzams turpināt akcentēt pēcapkalpošanu lomu jaunu investīciju lēmumu pieņemšanā. Tas veicina Latvijā jau investējušu ārvalstu investoru apmierinātības celšanu un tādējādi jaunu investīciju lēmumu pieņemšanas stimulēšanu.

Pasaules tendences liecina par pakāpenisku atgriešanos pie pirmskrīzes investēšanas formāta (ieguldījumi greenfield projektos), kas krīzes gados proporcionāli un skaitliski bija samazinājies. Tas paredz nepieciešamību orientēt atbalsta instrumentus uz šādu projektu vajadzībām, kas varētu veicināt viņu lēmumu pieņemšanu par labu Latvijai (piemēram, atbalsts ieguldījumiem infrastruktūrā, būvniecībā, iekārtu iegādē).

4.4. Finanšu un kapitāla tirgi

4.4.1. Monetārā politika

Latvijas Bankas galvenais mērķis ir cenu stabilitāte, kas sekmē ilgtermiņa ekonomisko izaugsmi. Tās galvenie uzdevumi ir:

- līdzdarboties eiro zonas monetārās politikas veidošanā un īstenošanā;
- pārvaldīt finanšu ieguldījumus;

- nodrošināt skaidrās naudas apriti Latvijā un piedalīties skaidrās naudas aprites nodrošināšanā eiro zonā;
- līdzdarboties maksājumu sistēmu raitas darbības veicināšanā *Eirosistēmā*;
- sagatavot un publicēt statistisko informāciju atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktu prasībām.

Kopš Latvijas pievienošanās ES Latvijas Banka ir Eiropas Centrālās bankas (ECB) dalībniece. Līdz eiro ieviešanai tika saskaņoti monetārās politikas instrumenti un monetāro operāciju veikšanas procedūras, kā arī ECB prasībām tika pielāgota centrālās bankas ārvalstu rezervju pārvaldīšanas sistēma. Latvijas Banka izmanto tādus pašus netiešos, uz brīvā tirgus principiem balstītos monetārās politikas instrumentus kā ECB. Latvijai dalība *Eiropas Monetārajā sistēmā* nozīmē:

- vienotu valūtu līdz ar citām *Eiropas Monetārās sistēmas* dalībvalstīm – eiro;
- vienotu monetāro politiku visā eirozonā, ko īsteno ECB kopā ar eirozonas centrālajām bankām;
- ekonomiskās un fiskālās politikas koordināciju starp dalībvalstīm.

Kopš 2014. gada 1. janvāra, ieviešot eiro, Latvijas Banka ir kļuvusi par *Eirosistēmas* dalībnieci.

Lai īstenotu *Eirosistēmas* monetāro politiku un nodrošinātu kredītiestāžu likviditāti, Latvijas Banka finanšu tirgus dalībniekiem piedāvā šādas monetārās politikas operācijas:

- atklātās tirgus operācijas;
- aizdevumu iespēja uz nakti;
- noguldījumu iespēja uz nakti;
- *Eirosistēmas* monetārās politikas operācijās atbilstošie tirgojamie aktīvi.

4.1. ielikums

Eirosistēma

Būdamā *Eirosistēmas* dalībniece, Latvijas Banka attiecībās ar saviem darījuma partneriem (Latvijā reģistrētām kredītiestādēm vai citā valstī reģistrētu kredītiestāžu filiālēm, kas reģistrētas Latvijā) īsteno ECB monetāro politiku. Monetārās politikas lēmumus *Eirosistēmā* pieņem ECB Padome. ECB Padomes locekļi ir visu eiro zonas valstu centrālo banku vadītāji un seši ECB Valdes locekļi. Latviju šajā Padomē pārstāv Latvijas Bankas prezidents. ECB Padomes locekļi ir neatkarīgi savos uzskatos un balsojumā. ECB Padomes mērķis ir rīkoties eiro zonas labā. ECB pienākumi ir:

- apstiprināt pamatnostādnes un pieņemt *Eirosistēmai* uzticēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai nepieciešamos lēmumus;
- formulēt eiro zonas monetāro politiku. Tas ietver lēmumus, kas attiecas uz *Eirosistēmas* monetārajiem mērķiem, svarīgākajām procentu likmēm, rezervju nodrošinājumu un šo lēmumu īstenošanai nepieciešamo pamatnostādņu izstrādi.

Par procentu likmēm tiek lemts reizi mēnesī, tomēr ECB Padome procentu likmju lēmumus var pieņemt jebkurā laikā – arī ārpus regulārajām sanāksmēm.

Eirosistēmas galvenais mērķis ir uzturēt cenu stabilitāti. Tai jāatbalsta ES vispārējā ekonomiskā politika. *Eirosistēmai* jādarbojas saskaņā ar atklātā tirgus ekonomikas principu, kas paredz brīvu konkurenci, veicot efektīvu resursu sadali. Lai sekmīgi īstenotu noteiktos monetārās politikas mērķus, svarīgs priekšnoteikums ir valstu centrālo banku neatkarība no valdības institūcijām un to lēmumiem. Institucionālā neatkarība nepieciešama, jo monetārās politikas īstenošanu nepieciešams veikt, vadoties pēc vidējā termiņa un ilgtermiņa perspektīvas, un monetārās politikas veicēji nedrīkst pakļauties īstermiņa interesēm. Institucionālā neatkarība nozīmē arī aizliegumu valsts centrālajai bankai finansēt valdības vai tās institūciju jebkāda veida izdevumus.

4.4.2. Tirgus struktūra un attīstība

2014. gada 3. ceturksnā beigās Latvijā darbojās 17 **bankas** un bija reģistrētas 9 ES dalībvalstu banku filiāles. Ārvalstīs darbojās 6 Latvijas banku filiāles. Banku pakalpojumus Latvijā var sniegt arī Eiropas Ekonomikas zonas valstīs reģistrētās kredītiestādes vai to filiāles, kas iesniegušas pieteikumus Finanšu un kapitāla tirgus komisijā (FKTK).

2014. gadā banku sektorā notikušas vairākas nozīmīgas izmaiņas:

- izbeigta VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka” komercdarbība, un, sākot ar 2014. gada 1. janvāri, tā ir pārveidota par attīstības finanšu institūciju ar jaunu nosaukumu VAS „Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum”;
- parakstīts līgums par 75% AS „Citadele banka” akciju pārdošanu starptautiskai investoru grupai, ko pārstāv ASV investīciju kompānija un

2 investori.¹ ERAB arī turpmāk savā īpašumā plāno saglabāt līdzšinējo 25% bankas akciju daļu. Plānots, ka darījums tiks noslēgts 2015. gada 1. ceturksnī;

- veiksmīgi noslēdzies piecu AS „Latvijas Krājbanka” korporatīvo un hipotekāro kredītportfeļu pārdošanas process, kas tika uzsākts pēc Latvijas Krājbankas likvidācijas procesa uzsākšanas 2012. gada pavasarī. Neskatoties uz AS „Latvijas Krājbanka” kredītportfeļu pārdošanu, bankas bankrota procedūra turpinās. Turpinās arī tiesvedības Latvijā un ārvalstīs, kur notiek cīņa par dažādu aktīvu un naudas līdzekļu atgūšanu, lai varētu norēķināties ar bankas kreditoriem;
- kopš 2014. gada 1. janvāra anulēta AS „UniCredit Bank” licence kredītiestādes darbībai.

Lai visās valstīs īstenotu vienotu uzraudzības pieeju un laicīgi novērstu problēmas kādā no valstīm, 2014. gada 4. novembrī stājās spēkā Eiropas banku vienotais

¹ 75% bankas akciju pieder Latvijas valstij Privatizācijas aģentūras personā, bet 25% un vienas akcijas īpašniece ir Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka.

uzraudzības mehānisms. Tā mērķis ir virzīties uz integrētu finanšu uzraudzību, lai atjaunotu uzticību bankām un līdz minimumam samazinātu banku bankrotu izmaksas. Vienoto banku uzraudzības mehānismu veido ECB un nacionālās kompetentās iestādes. Latvijas gadījumā ECB pārņems trīs lielāko banku pēc aktīviem uzraudzību (Swedbank, SEB banka un ABLV Bank). Attiecībā uz pārējām bankām šie uzdevumi paliks FKTK kompetencē. Tāpat FKTK sadarbosies ar ECB, sniedzot informāciju par būtiskiem uzraudzības lēmumiem arī par pārējām Latvijas kredītiestādēm.¹

2014. gada 3. ceturksnī visu Latvijas banku darbības rādītāji bija atbilstoši normatīvu prasībām. Banku sektora likviditātes rādītājs bija augsts – 63,5%, kas ir vairāk nekā divas reizes augstāks par noteikto minimālo prasību (minimālā normatīvā prasība ir 30%). 2013. gadā FKTK bankām ieviesa individuālas paaugstinātas likviditātes prasības atkarībā no nerezidentu noguldījumu apmēriem banku kopējos aktīvos.

Banku sektora kapitalizācijas līmenis turpina paaugstināties. 2014. gada 3. ceturksnī banku sektora vidējais kapitāla pietiekamības rādītājs sasniedza 20,8% (minimālā normatīvā prasība ir 8%), kas ir augstākais rādītājs pēdējo gadu laikā. Banku sektora aktīvu atdeve (ROA)² ir pieaugusi līdz 1,17%, kas ir augstākais rādītājs kopš 2008. gada beigām. Kapitāla atdeve (ROE)³ ir nedaudz samazinājusies un bija 11,8 procenti.

Banku peļņitspēja joprojām ir pozitīva, un 2014. gada 3. ceturksņos banku sektora peļņa, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, pieauga par 26% un bija 240 milj. eiro.

Apdrošināšanas tīrgū turpinājās stabila attīstība. 2014. gadā, salīdzinot ar 2013. gadu, apdrošināšanas sabiedrību skaits ir palicis nemainīgs – 2014. gada trīs ceturksņos Latvijā darbojās 7 apdrošināšanas sabiedrības, no kurām 2 veica dzīvības apdrošināšanu un 5 – nedzīvības apdrošināšanu. Darbojās arī 14 ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāles, kas ir par vienu vairāk nekā 2013. gadā.

2014. gada trīs ceturksņos, salīdzinot ar 2013. gada attiecīgo periodu, apdrošināšanas sabiedrību parakstīto bruto prēmiju apmērs pieauga par 3,7% un sasniedza 271,1 milj. eiro. Visstraujāk šī gada 3. ceturksņos ir pieaugušas dzīvības apdrošināšanas parakstītās prēmijas. Izmaksāto bruto atlīdzību apmērs pieauga par 5,8%, sasniedzot 152,2 milj. eiro. 2014. gada trīs ceturksņos apdrošināšanas sabiedrības strādāja ar 11,7 milj. eiro lielu peļņu: nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības strādāja ar 8,7 milj. eiro peļņu, savukārt dzīvības apdrošināšanas sabiedrības darbojās ar 3 milj. eiro lielu peļņu.

No 2011. gada beigām līdz 2013. gadam situācija **Latvijas vērtspapīru tīrgū** ir ievērojami uzlabojusies, 2014. gada sākumā situācija nedaudz pasliktinājās un OMX Baltic Benchmark indeksa vērtība nedaudz kritās.

Saruka arī NASDAQ OMX Riga un NASDAQ OMX Tallinn indeksa vērtība, tomēr, skatoties ilgākā periodā (3 gadi), Baltijas tīrgus indeksi ir ievērojami pieauguši. Sākot ar 2014. gada 1. oktobri, Baltijas biržas turpmāk izmantos jauno zīmolu Nasdaq Riga, Nasdaq Tallinn un Nasdaq Vilnius.

Kreditēšanas apjomu samazinājums ir veicinājis banku ieguldījumu pieaugumu vērtspapīros. 2014. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada 3. ceturksni, ievērojami (par 54%) pieaudzis centrālo valdību parāda vērtspapīru apjoms banku aktīvos, ko noteica ārvalstu centrālās valdības vērtspapīru apjoma pieaugums. No pārējiem vērtspapīriem visstraujākais gada pieaugums vērojams pārējo emitentu obligācijām un citiem parāda vērtspapīriem ar fiksētu ienākumu (par 60%), savukārt akcijām un citiem vērtspapīriem ar nefiksētu ienākumu saruka (par 14%).

4.4.3. Aktīvi, noguldījumi un kredīti

Latvijas **banku aktīvu** straujš pieaugums bija vērojams 2013. gada beigās, kas bija saistīts ar gaidāmo eiro ieviešanu, – iedzīvotāju skaidras naudas uzkrājumi latos nonāca banku kontos. Līdz ar to ievērojami saruka skaidrā nauda apgrozībā un norēķinos ievērojami pieauga bezskaidras naudas izmantošana. Tomēr, kad eiro valūta nomainīja latus, skaidrā nauda apgrozībā ievērojami pieauga no 667,8 milj. eiro 2013. gada beigās līdz 3615,3 milj. eiro 2014. gada 3. ceturksņa beigās.

Lai gan 2014. gada 1. ceturksņa beigās bija vērojams banku aktīvu sarukums, tomēr turpmākajos divos ceturksņos banku aktīvi atkal pieauga un 3. ceturksnī tie bija 29,8 miljardi eiro, kas ir par 3,6% vairāk nekā pirms gada. Nebankām izsniegto kredītu īpatsvars kopējos aktīvos ir sarucis līdz 50,3% (salīdzinājumam – 2010. gada 3. ceturksnī banku kredīti veidoja 70% no banku aktīviem), savukārt pieaudzis vērtspapīru īpatsvars.

Līdz ar gaidāmo eiro ieviešanu 2013. gada beigās ievērojami pieauga **noguldījumu apjomi**, sasniedzot 19,5 miljardus eiro. 2014. gada sākumā noguldījumu pieauguma temps nedaudz saruka, tomēr 3. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, noguldījumu apjomi pieauga par 14%, kas ir straujākais pieaugums kopš 2010. gada beigām. Rezidentu un nerezidentu noguldījumi veido vienādu īpatsvaru kopējā noguldījumu apjomā. Nerezidentu noguldītāju struktūra pēdējos gados nav īpaši mainījusies – no nerezidentu noguldījumiem 15% ir NVS valstu noguldījumi, 33% – pārējo Eiropas Ekonomikas zonas valstu noguldījumi, un lielāko daļu veido citu valstu noguldījumi (52%). Kopš 2010. gada beigām NVS valstu noguldījumu īpatsvars pieaudzis gandrīz divas reizes. Tām bankām, kas strādā ar nerezidentu noguldījumiem, tiek izvirzītas augstākas prasības pret likviditāti un kapitāla pietiekamību.

Ieviešot eiro ir mainījusies noguldījumu valūtu struktūra, lielākā daļa rezidentu noguldījumu ir eiro (91,7%), savukārt tāpat kā iepriekš lielākā daļa nerezidentu noguldījumu ir ASV dolāros (64,1%).

¹ No visām 6000 eiro zonas bankām pēc apstiprinātajiem kritērijiem 120 lielākās eirozonas bankas tiks pakļautas tiešajai ECB uzraudzībai.

² ROA – peļņas/zaudējumu attiecība pret aktīviem.

³ ROE – peļņas/zaudējumu attiecība pret kapitālu un rezervēm.

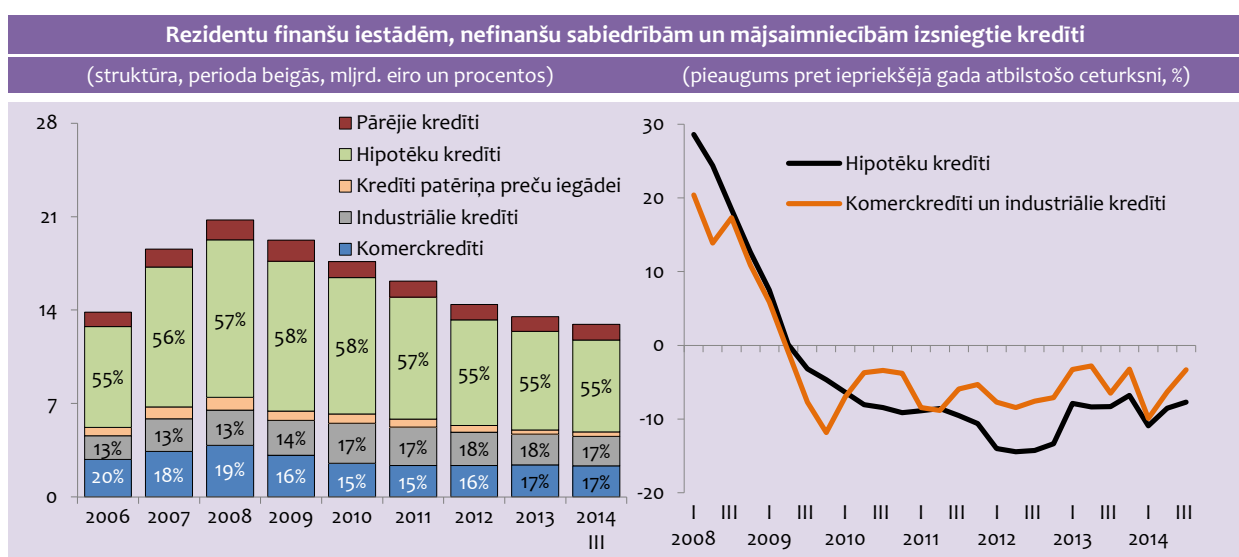
4.8. tabula

Latvijas banku sistēmas monetārie rādītāji								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 IX
perioda beigās, mljrd. eiro								
Tīrie ārējie aktīvi	-6,4	-8,4	-4,3	-1,7	-0,3	0,9	1,2	-0,3
Tīrie iekšējie aktīvi	15,2	16,9	12,6	10,8	9,5	8,8	8,6	9,3
Iekšzemes kredīti	18,5	20,3	17,4	16,0	15,7	13,7	13,5	12,6
valdībai (neto)	-0,1	-0,5	-2,1	-2,0	-0,9	-1,3	-0,7	-0,8
uzņēmumiem un privātpersonām	18,6	20,8	19,5	18,0	16,7	14,9	14,1	13,5
Pārējie aktīvi (neto)	-3,4	-3,5	-4,8	-5,1	-6,2	-4,9	-4,8	-3,3
Plašā nauda M2X	8,8	8,4	8,3	9,1	9,2	9,6	9,8	8,9
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	1,3	1,2	0,9	1,1	1,5	1,5	0,7	3,6
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi tai skaitā:	7,5	7,2	7,3	7,9	7,7	8,1	9,2	8,9
noguldījumi uz nakti (rezidentu)	4,1	3,3	3,1	4,0	4,4	5,1	6,6	6,5
termiņnoguldījumi	3,4	3,9	4,2	4,0	3,3	3,0	2,6	2,5
izmaiņas % pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu								
Iekšzemes kredīti tai skaitā:	31,8	9,7	-14,5	-8,1	-1,5	-13,1	-1,4	-2,2
uzņēmumiem un privātpersonām	34,0	11,8	-6,6	-7,6	-7,4	-10,4	-5,3	-5,6
Plašā nauda M2X	12,6	-3,9	-1,9	9,8	1,5	4,5	2,0	-3,7
Skaidrā nauda apgrozībā (bez atlikumiem banku kasēs)	-7,1	-3,8	-22,9	21,0	28,8	4,1	-56,6	197,7
Privātpersonu un uzņēmumu noguldījumi	16,9	-3,9	1,7	8,3	-2,4	4,5	13,2	-3,7
Iekšzemes kopprodukts (faktiskajās cenās)	32,3	9,3	-18,7	-2,2	11,7	8,7	5,6	3,7

Kredītu atlikumi joprojām turpina samazināties. Tas galvenokārt ir saistīts ar iepriekš izsniegto kredītu atmaksu un sliktu kredītu norakstīšanu. Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām

izsniegto kredītu atlikumi 2014. gada 3. ceturksnā beigās samazinājās par 5,3% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu.

4.29. attēls

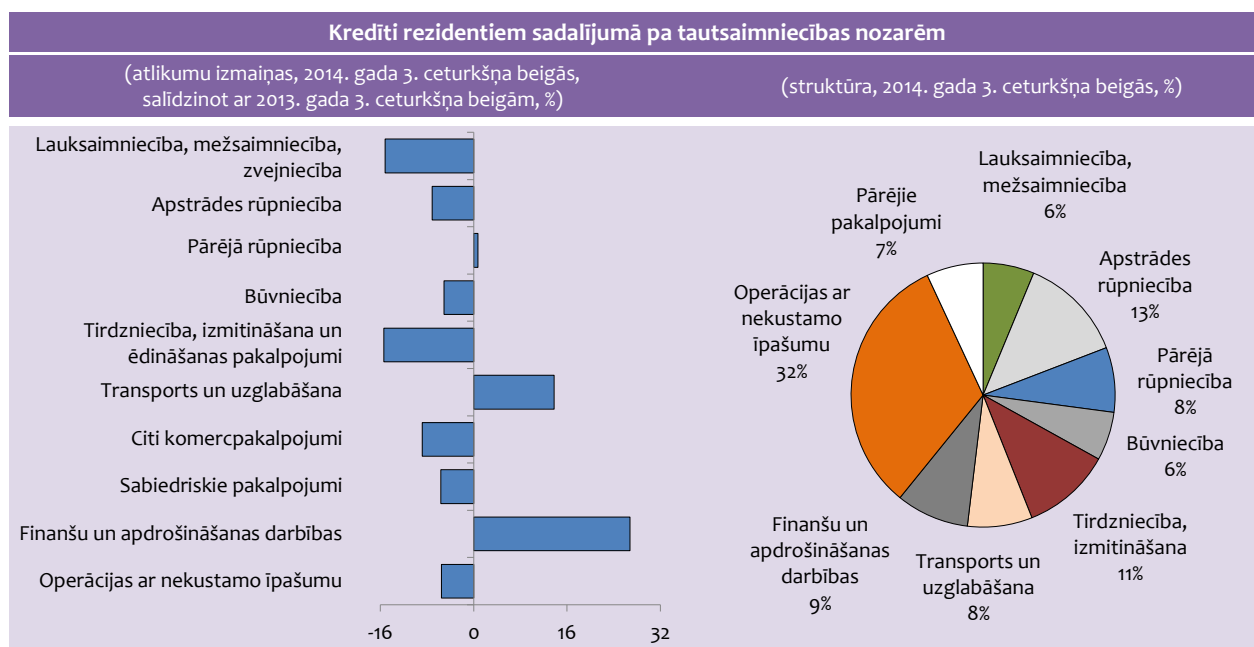
Kreditēšanā ir vērojamas šādas tendences:

- 2014. gadā ievērojami saruka no jauna izsniegto kredītu apjoms – 2014. gada 3. ceturksnī banku sektorā kopumā no jauna izsniegti kredīti 673 milj. eiro apmērā, kas ir par gandrīz 22% mazāk nekā pirms gada. Gandrīz pusi no jauna izsniegto kredītu apjoma ir saņēmuši nerezidenti. Lai gan 2014. gadā nerezidentiem no jauna izsniegto kredītu īpatsvars ir pieaudzis, banku sektora kopējā kredītportfelī nerezidentiem izsniegto kredītu īpatsvars veido tikai 12,4%, un vismaz pēdējos desmit gadus šis rādītājs ir gandrīz nemainīgs;
- kopējā mājokļa kredītportfeļa dinamika joprojām ir negatīva, un mājāsaimniecību kreditēšana ir zemā līmenī. 2014. gada 3. ceturksnī mājāsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms nedaudz

pieauga, tomēr tas joprojām ir zems. Apjoma ziņā visvairāk jauno kredītu izsniegti mājokļu iegādei. Mājāsaimniecībām joprojām nozīmīgs šķērslis kredīta saņemšanā ir pirmās iemaksas jeb kredītņēmēja paša ieguldījuma trūkums;

- arī uzņēmējdarbības kreditēšana joprojām ir vāja. 2014. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada attiecīgo periodu, uzņēmumiem no jauna izsniegto kredītu apjomi saruka par 36%. No jauna izsniegto kredītu apjomi saruka gandrīz visās lielākajās tautsaimniecības nozarēs, izņemot būvniecību un operācijas ar nekustamo īpašumu. Kopumā 2014. gada 3. ceturksnī tautsaimniecībā rezidentiem izsniegto kredītu apmērs bija par 5,9% mazāks nekā 2013. gada attiecīgajā periodā.

4.30. attēls

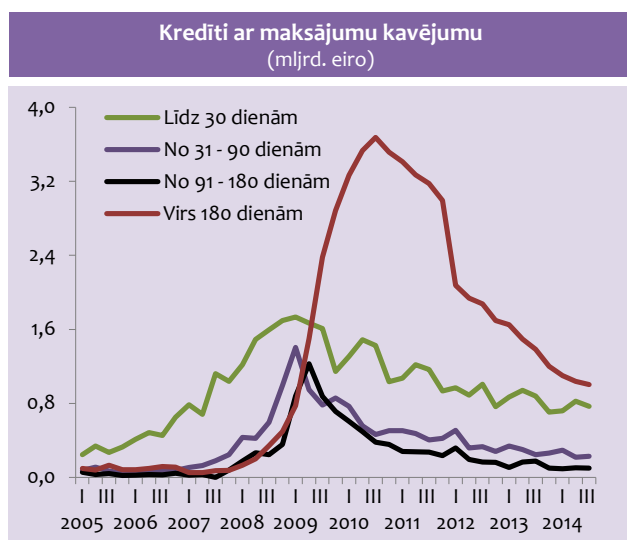

Kredītu struktūrā nav vērojamas būtiskas izmaiņas. Joprojām iekšzemes uzņēmumiem un privātpersonām izsniegto kredītu struktūrā dominē hipotekārie kredīti, kuru īpatsvars 2014. gada 3. ceturksnī ir sarucis līdz 53,2%. Komerckredītu un industriālo kredītu īpatsvars kopējā kredītu struktūrā ir nedaudz pieaudzis un ir 35,2%. Patēriņa kredītu īpatsvars kopējā kredītu struktūrā ir 2,6%. 2014. gada 3. ceturksnī visstraujāk saruka industriālo kredītu atlikumi (par 7,7%) un hipotekāro kredītu atlikumi (par 7,7%). Komerckredītu (apgrozāmo

līdzekļu palielināšanai) kreditēšanā vērojams neliels pieaugums. Līdzīga situācija ir arī ar patēriņa kredītiem.

Sadalījumā pa tautsaimniecības nozarēm operācijas ar nekustamo īpašumu veido lielāko kredītu atlikumu īpatsvaru (32% no kopējiem izsniegtajiem kredītiem). Relatīvi liels izsniegto kredītu īpatsvars ir arī apstrādes rūpniecības (13%), tirdzniecības, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu (11%) un transporta un uzglabāšanas (8%) nozarēs.

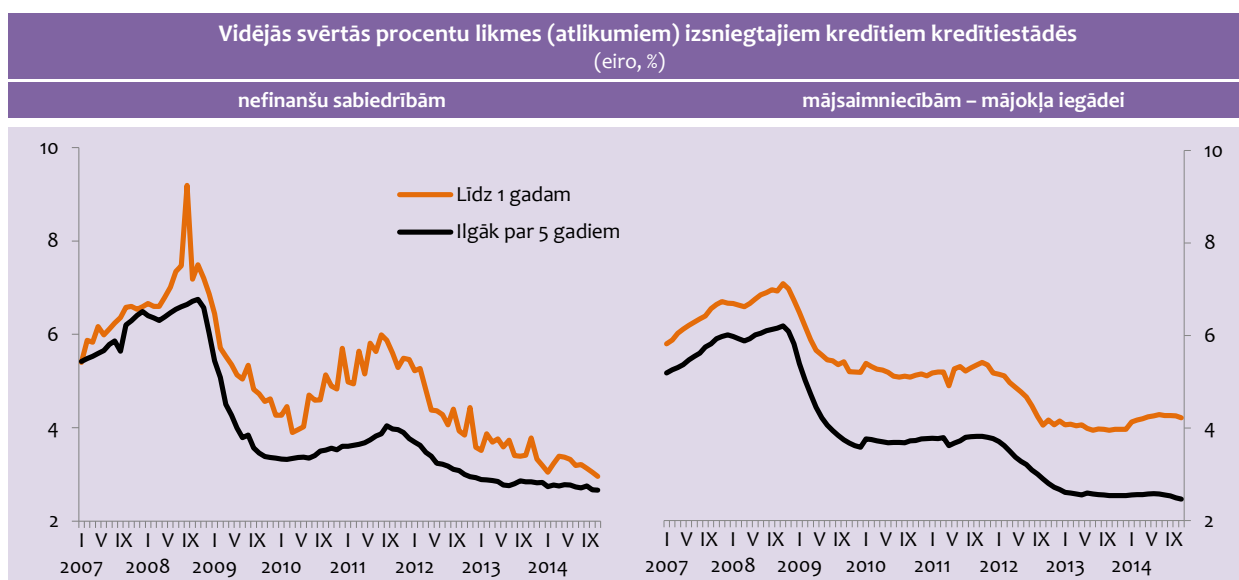
4.31. attēls

Kredītu kvalitāte turpina uzlaboties, un samazinās arī kredītu ar maksājuma kavējumu apjoms. Kredītu ar maksājuma kavējumiem apmērs kopējā banku kredītportfelī 2014. gada 3. ceturksnī bija 14,2%, kas ir zemākais rādītājs kopš 2008. gada beigām. Banku kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās lielā mērā ir saistīta ar slikto kredītu norakstīšanu, kas ir ievērojami pieaugusi.

Joprojām turpinās banku darbs ar kredītu atmaksas grūtībās nonākušajiem klientiem. Pārstrukturēto un atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars kopējā banku kredītportfelī samazinās. 2014. gada 3. ceturksņa beigās 14,8% no kopējā kredītportfeļa bija pārstrukturētie kredīti un atgūšanas procesā esošie kredīti. Pārstrukturēto kredītu īpatsvars kopējā banku kredītportfelī samazinājās līdz 7,8%, savukārt atgūšanas procesā esošo kredītu īpatsvars – līdz 7 procentiem.

4.32. attēls

Gan īstermiņa, gan ilgtermiņa procentu likmes (atlikumiem) izsniegtajiem kredītiem nefinanšu sabiedrībām pēdējos trīs gados sarūk un ir gandrīz vienādas. Arī procentu likmes (atlikumiem)

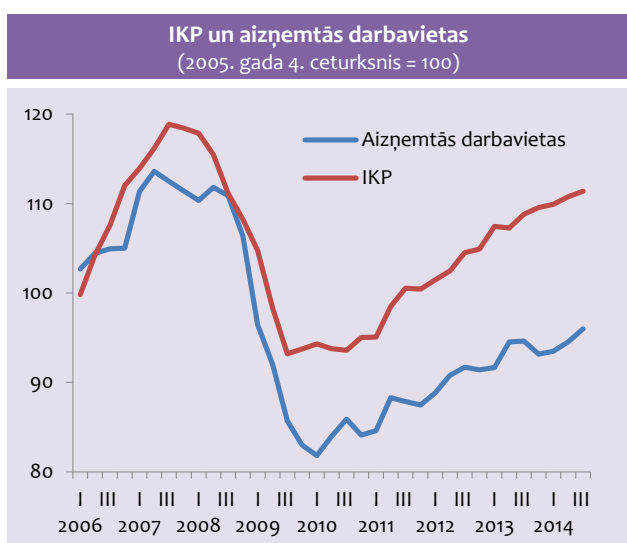
mājsaimniecībām izsniegtajiem kredītiem mājokļa iegādei sarūk kopš 2012. gada, tomēr 2014. gadā tās atkal ir nedaudz pieaugušas.

5. DARBA TIRGUS

5.1. Nodarbinātība un bezdarbs

Ekonomiskās situācijas pakāpeniska uzlabošanās pozitīvi ietekmē arī situāciju darba tirgū – samazinās bezdarbs un palielinās nodarbinātības līmenis. Tajā pašā laikā atsevišķas iedzīvotāju grupas, īpaši personas ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, gados vecāki cilvēki, kā arī jaunieši situācijas uzlabošanās izjūt vājāk.

5.1. attēls

Kopš 2010. gada vidus nodarbināto skaits pakāpeniski palielinās. Saskaņā ar darbaspēka apsekojuma datiem laika

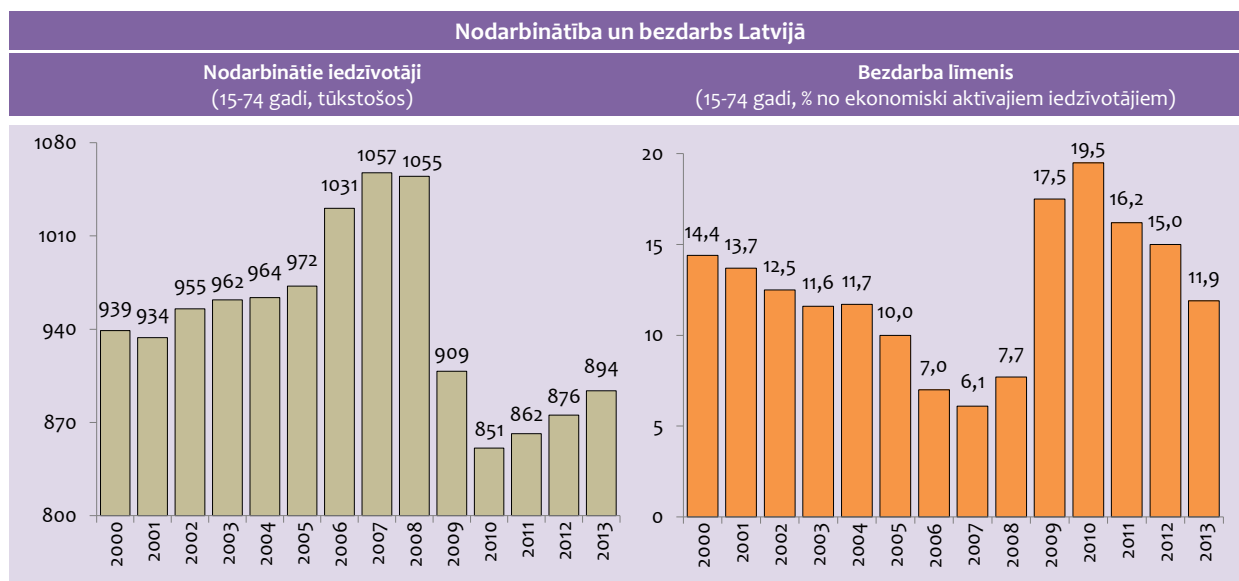
posmā no 2011.-2013. gadam nodarbināto skaits ir audzis par 43,2 tūkst. jeb vidēji 14,4 tūkst. gadā. Nodarbinātības pieauguma pamatā ir ekonomikas atlabšana – IKP kopš 2009. gada beigām ir palielinājies par piektdaļu. Vienlaikus nodarbinātības pieaugums ir sekmējis būtisku bezdarba samazināšanos. Bezdarba līmenis 4 gadu laikā ir samazinājies gandrīz uz pusi.

2013. gadā bija vērojams straujākais nodarbinātības pieaugums kopš 2007. gada – nodarbināto skaits palielinājās līdz 893,9 tūkst., kas ir par 2,1% jeb aptuveni 18,3 tūkst. vairāk nekā 2012. gadā. Savukārt nodarbinātības līmenis palielinājās līdz 58,2% un bija par 2,1 procentpunktiem augstāks nekā gadu iepriekš.

Vienlaikus 2013. gadā samazinājās ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, ko pamatā ietekmēja negatīvās demogrāfijas tendences – iedzīvotāju skaita samazināšanās darbspējas vecumā. Kopumā 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 16,5 tūkst. jeb 1,6%. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits 2013. gadā bija 1014,2 tūkst. jeb 66% no iedzīvotājiem vecumā no 15-74 gadiem.

Bezdarba līmenis 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, samazinājās par 3,2 procentpunktiem un bija 11,9%. Kopumā darba meklētāju skaits 2013. gadā bija 120,4 tūkst.

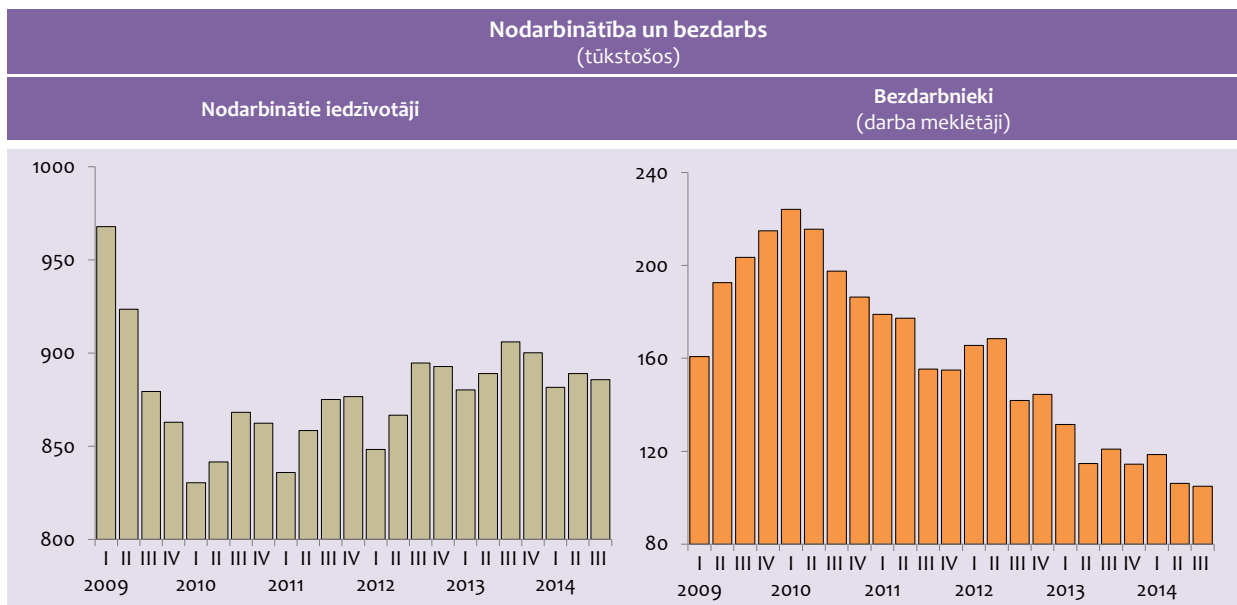
5.2. attēls

Situācija darba tirgū turpināja uzlaboties arī 2014. gadā, tomēr lēnākos tempos nekā iepriekš. 2014. gada 3. ceturksnī bezdarba līmenis samazinājās līdz 10,6%, kas bija par 1,2 procentpunktiem mazāk nekā 2013. gada 3. ceturksnī. Kopumā darba meklējumos bija 104,9 tūkst. iedzīvotāju, kas ir par 16 tūkstošiem mazāk nekā gadu iepriekš.

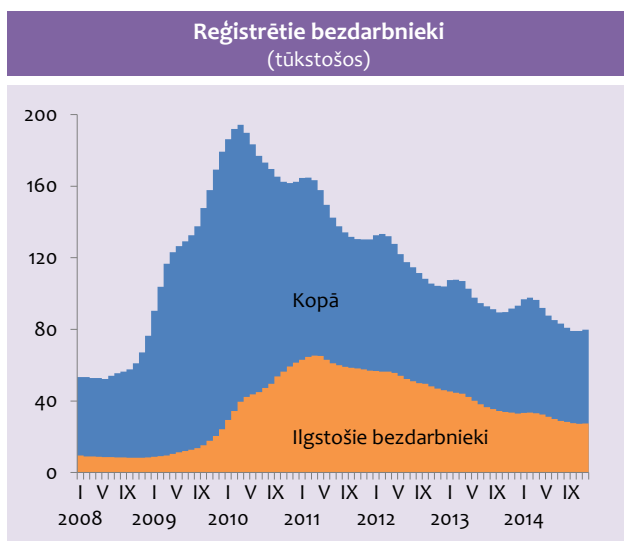
Līdz ar kopējā bezdarba samazināšanos samazinās arī reģistrētais bezdarbs. Reģistrētā bezdarba līmenis 2014. gada novembra beigās samazinājās līdz 8,3%, – reģistrēti bija 79,9 tūkst. bezdarbnieku, kas ir par 11,8 tūkst. mazāk nekā 2013. gada novembrī. Augstākais reģistrētais bezdarba līmenis saglabājas Latgales reģionā (17,6%), bet zemākais – Rīgā (4,9%).

5.3. attēls

Vienlaikus nodarbinātības līmenis 2014. gada 3. ceturksnī sasniedza 59,3% un bija par 0,3 procentpunktiem augstāks nekā 2013. gada atbilstošajā periodā. Kopumā gada trešajā ceturksnī bija nodarbināti 885,7 tūkst. iedzīvotāju.

5.4. attēls

Lai arī nodarbinātības līmenis 2014. gadā turpināja pieaugt, nodarbināto skaits gada trijos ceturkšņos samazinājās par 0,7%, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu. No vienas puses, to noteica arvien lielāka demogrāfijas tendenču ietekme uz darba tirgu, no otras puses, lēnāki izaugsmes tempi un produktivitātes pieaugums.

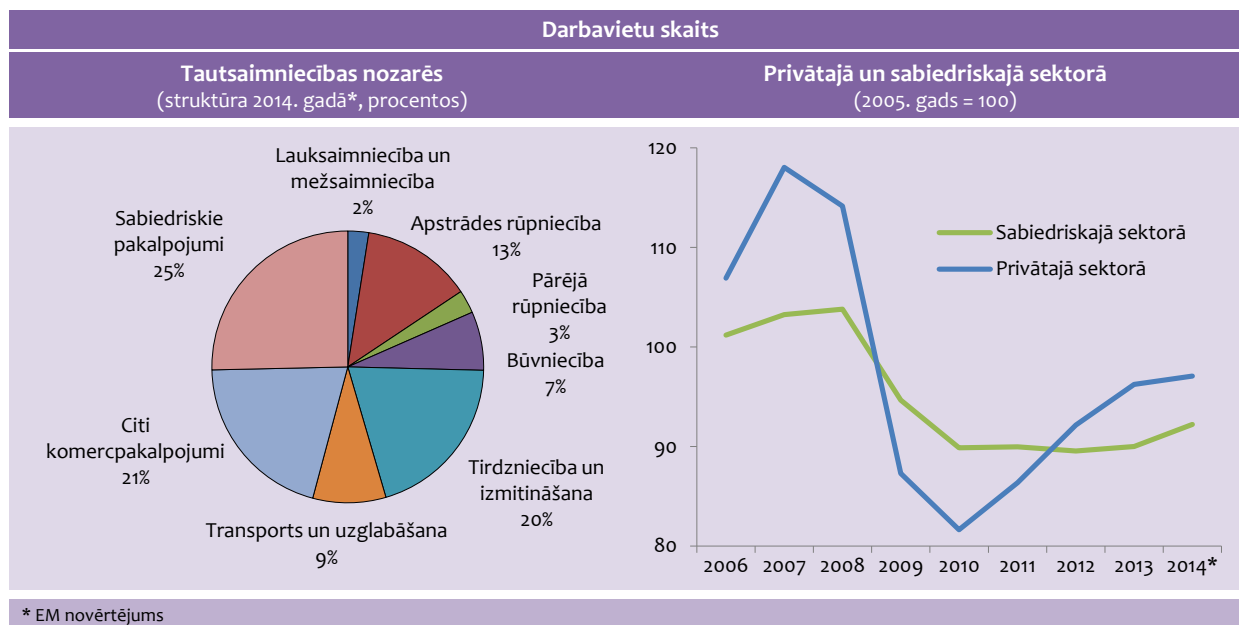
Pašreizējais bezdarba līmenis galvenokārt ir saistīts ar ciklisko bezdarbu, t.i., ar būtisko ražošanas apjomu un sniegto pakalpojumu samazinājumu krīzes laikā. Tāpēc visi pasākumi, kas saistīti ar ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības veicināšanu, stimulē pieprasījuma pieaugumu pēc darbaspēka un palielina nodarbinātību. Tajā pašā laikā pastāv risks, ka daļa no esošiem bezdarbniekiem ilgstoši nevarēs atrast darbu, un nākotnē bezdarbs var kļūt par izteikti strukturālu parādību, jo nozares, kas ātrāk atgūstas no krīzes, nav tās pašas, kurās tika zaudētas darbavietas krīzes laikā. Notiek tautsaimniecības struktūras maiņa, un var veidoties neatbilstība starp darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu – darba meklētāju prasmes neatbilst tam, ko pieprasa darba devēji.

Krīzes laikā līdz ar kopējā bezdarba līmeņa pieaugumu palielinājās arī ilgstošo bezdarbnieku skaits. Tomēr, augot ekonomiskajām aktivitātēm, kopš 2011. gada sākuma to skaits pakāpeniski sarūk. 2014. gada novembra beigās NVA bija reģistrēti 27,5 tūkst. ilgstošo bezdarbnieku, kas bija par 6 tūkst. jeb 18% mazāk nekā 2013. gada novembra beigās. Lai arī situācija pakāpeniski

uzlabojas, tomēr ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars aizvien ir ļoti liels – aptuveni 34,5% no kopējā reģistrēto bezdarbnieku skaita. Jāņem vērā, ka liels ilgstošais bezdarbs var radīt strukturālā bezdarba pieaugumu, proti, jo ilgāk šie cilvēki ir bez darba, jo lielāks risks zaudēt darba iemaņas un prasmes.

Vienlaikus jāņem vērā, ka darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma atbilstību ietekmē ne tikai darbaspēka izglītība un prasmes, bet arī atalgojums, tāpēc saglabājas brīvas darbavietas, kaut bezdarba līmenis ir augsts.

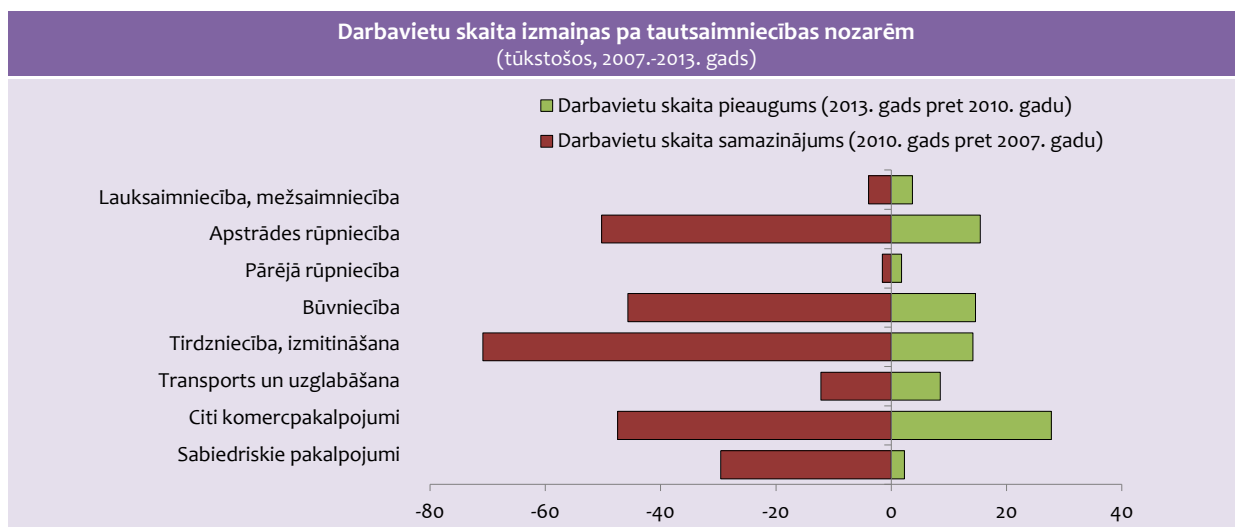
5.5. attēls

Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai, kopš 2010. gada vidus ir vērojams stabils darbavietu pieaugums. Saskaņā ar CSP datiem 2013. gada laikā aizņemto darbavietu skaits palielinājās par 26 tūkst. jeb 3,1%, salīdzinot ar 2012. gadu. Savukārt brīvo darbavietu skaits palielinājās par 17,4% jeb aptuveni 0,6 tūkst. darbavietu.

2013. gadā aizņemto darbavietu skaits pieauga gandrīz visās nozarēs. Visstraujākais darbavietu skaita pieaugums 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, bija būvniecībā (par 8,9%) un komercpakalpojumu nozarēs (par 4,6%).

5.6. attēls

Neskatoties uz AS „Liepājas metalurģ” darbības pārtraukšanu un būtisku darbavietu samazinājumu metālu ražošanā, kopumā 2013. gadā darbavietu skaits apstrādes

rūpniecībā turpināja palielināties – aizņemto darbavietu skaits pieauga par 2,4%, salīdzinot ar 2012. gadu.

Vienlaikus relatīvi mērens darbavietu pieaugums 2013. gadā bija vērojams tirdzniecības nozarē un sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

Darbavietu skaits turpināja palielināties arī 2014. gadā – 2014. gada trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits palielinājās par vidēji 9,8 tūkst. jeb 1,1%, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu.

2014. gadā straujākais darbavietu pieaugums bija vērojams informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē – trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits palielinājās par 10,3%, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu. Būtisks darbavietu pieaugums bija arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs – aizņemto darbavietu skaits vidēji pieauga par 2,7% jeb 5,8 tūkstošiem.

Pēdējos gados darbavietu skaits būtiski pieaudzis privātajā sektorā. Pēc darbavietu skaita krituma krīzes laikā par 30% laika posmā no 2010. gada līdz 2013. gadam darbavietu skaits privātajā sektorā pieauga par gandrīz 18 procentiem.

Vienlaikus salīdzinoši lēns darbavietu pieaugums ir bijis sabiedriskajā sektorā, kur aizņemto darbavietu skaits laika posmā no 2010.-2013. gadam audzis vien par 0,1 procentu.

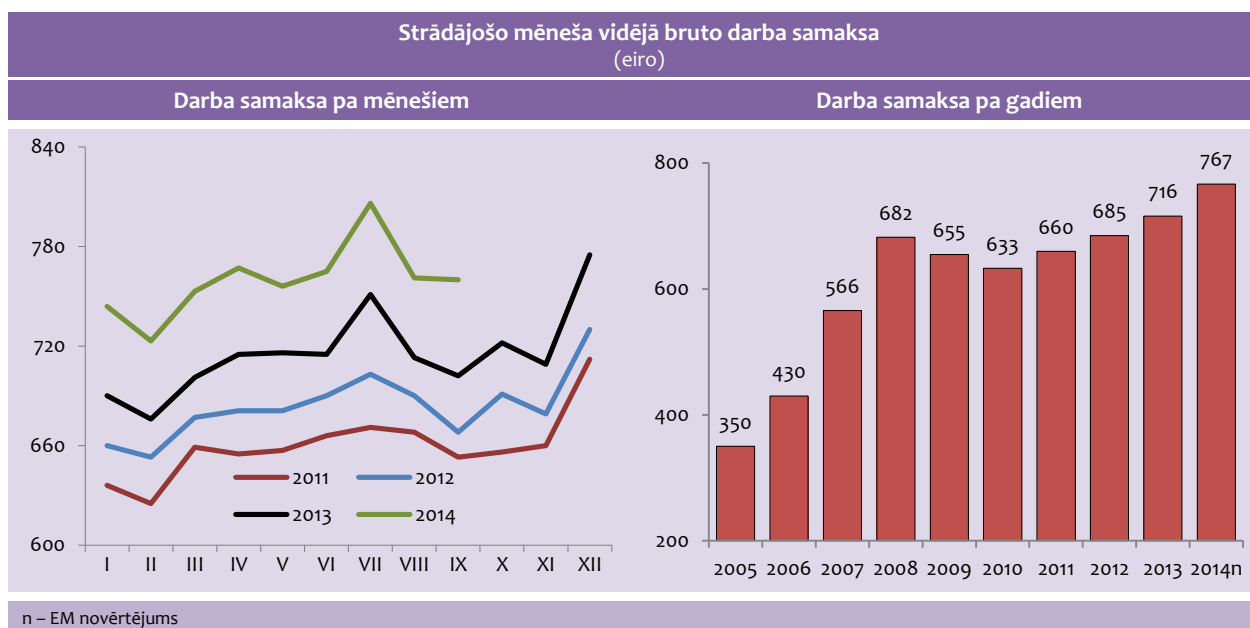
Straujāks aizņemto darbavietu pieaugums sabiedriskajā sektorā bija vērojams 2014. gadā – trīs ceturkšņos aizņemto darbavietu skaits palielinājās par 1,7%, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu. Turpretī privātajā sektorā aizņemto darbavietu skaits šajā laikā pieauga vien par 0,8 procentiem.

5.2. Darbaspēka izmaksas un produktivitāte

Darbaspēka izmaksu un produktivitātes dinamiku ekonomikas straujās lejupslīdes gados lielā mērā noteica darba un preču tirgus atšķirīgā pielāgošanās konjunktūras cikliskām svārstībām. Kopš 2008. gada notika būtiskas

korekcijas darba tirgū, kas atspoguļojās gan nodarbināto skaita, gan strādājošo darba samaksas dinamikā. Stabilizējoties ekonomiskajai situācijai, kopš 2011. gada darba samaksa un nodarbinātība pieaug.

5.7. attēls

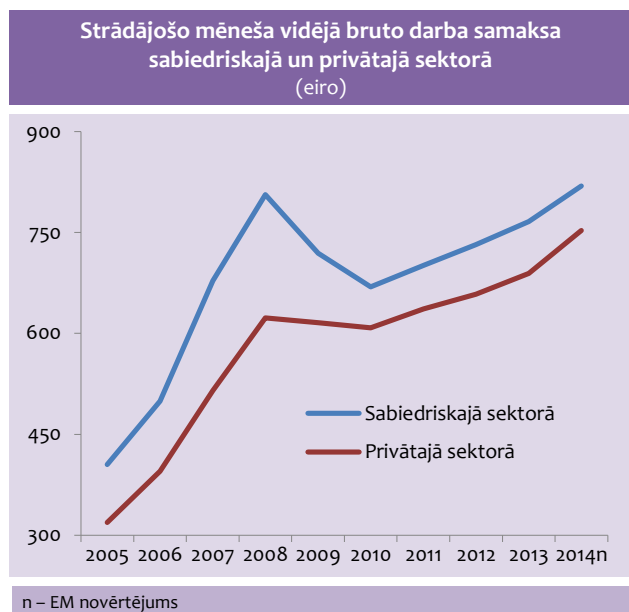

Vidējā bruto darba samaksa 2013. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieauga par 4,6% un bija 716 eiro. 2013. gadā tā bija par 5% lielāka nekā pirms krīzes – 2008. gadā. Vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā 2013. gadā sasniedza 766 eiro, kas bija par 4,6% lielāka nekā 2012. gadā, taču par 5% zemākā līmenī nekā 2008. gadā. Privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa 2013. gadā bija 689 eiro jeb par 4,7% lielāka nekā pirms gada un par 10,7% lielāka nekā 2008. gadā.

2014. gada trīs ceturkšņos, salīdzinot ar 2013. gada atbilstošo periodu, bruto darba samaksa pieauga par 7,1%, t.sk. privātajā sektorā par 7,9% un sabiedriskajā sektorā – par 5,9 procentiem.

Darba samaksas atšķirība sektoros pēdējos gados ir būtiski samazinājusies. 2008. gadā privātajā sektorā vidējā bruto darba samaksa bija par 22,8% zemākā līmenī nekā sabiedriskajā sektorā, 2013. gadā šī atšķirība bija vien 10 procenti.

5.8. attēls

Darba samaksas izlīdzināšanos lielā mērā noteica atšķirīgie darba tirgus korekcijas mehānismi sabiedriskajā un privātajā sektorā. Ekonomikas lejupslīdes gados privātajā sektorā būtiski samazinājās nodarbinātības

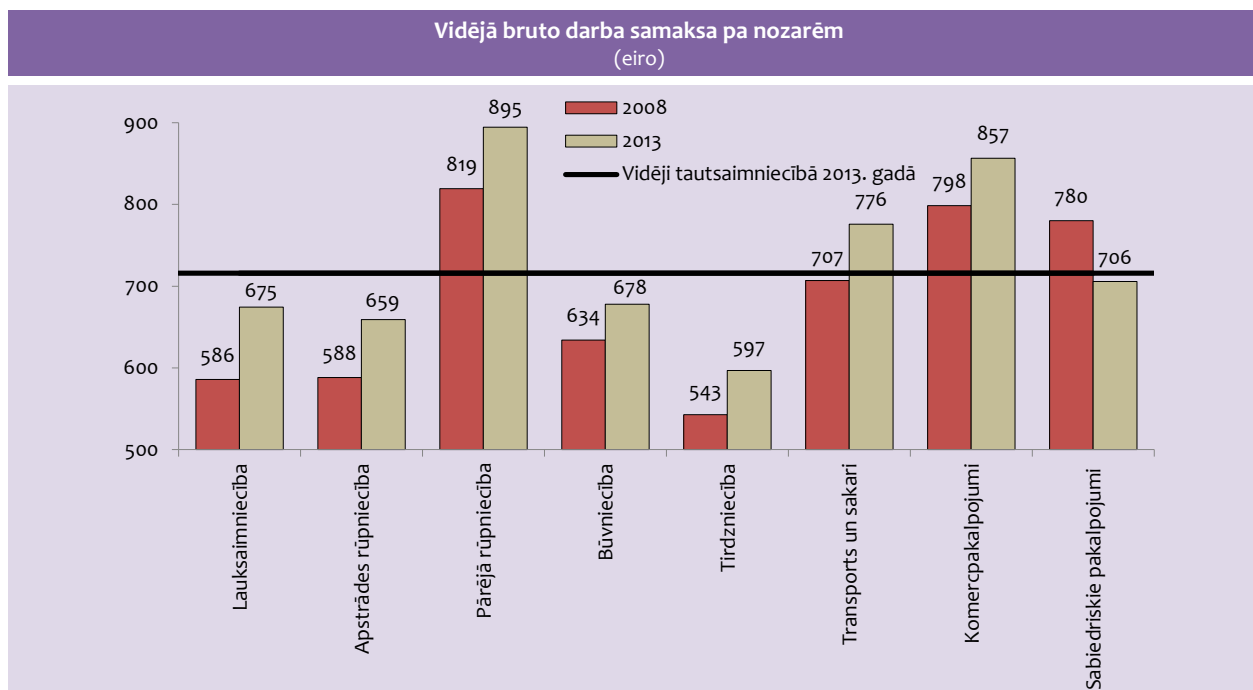
līmenis, strādājošo darba samaksas samazinājums bija visai mērens. Savukārt nodarbināto skaita samazinājums sabiedriskajā sektorā bija gandrīz uz pusi mazāks nekā privātajā sektorā, būtiski tika samazināta strādājošo darba samaksa, ko noteica nepieciešamība ierobežot valsts budžeta tēriņus. Kopš 2011. gada darba samaksa pakāpeniski pieaug, un tās dinamika privātajā un sabiedriskajā sektorā ir vienmērīga.

Pēdējo piecu gadu laikā vidējā bruto darba samaksa straujāk ir pieaugusi apstrādes rūpniecībā, lauksaimniecībā un tirdzniecībā.

2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, straujākais vidējās bruto darba samaksas pieaugums bija vērojams būvniecībā, tirdzniecībā un sabiedriskajos pakalpojumos. Transporta un sakaru nozarē darba samaksa būtībā ir saglabājusies iepriekšējā gada līmenī.

Latvijas galvenajā eksporta nozarē – apstrādes rūpniecībā strādājošo darba samaksas pieaugums 2013. gadā bija nedaudz lēnāks nekā vidēji tautsaimniecībā. Salīdzinot ar 2012. gadu, tā pieauga par 4% un par 12% pārsniedza 2008. gada līmeni. Būtiskākais darba samaksas pieaugums apstrādes rūpniecībā pēdējo piecu gadu laikā bija elektrisko un optisko iekārtu ražošanā, kokapstrādē, papīra ražošanā un poligrāfijā, kā arī ķīmiskajā rūpniecībā. Straujāks darba samaksas pieaugums šajās nozarēs lielā mērā ir saistīts ar straujāku ražošanas apjomu un produktivitātes kāpumu.

5.9. attēls

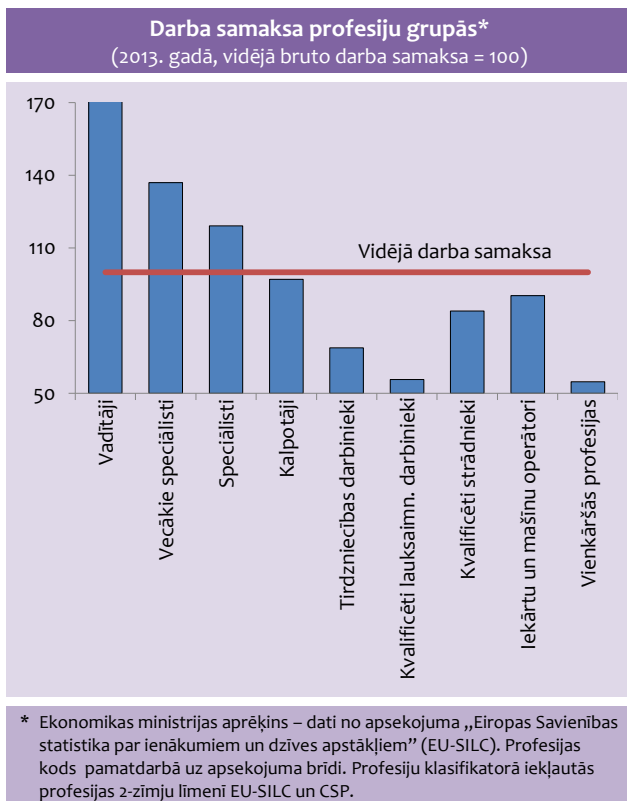

2014. gadā darba samaksa turpina pieaugt visās tautsaimniecības nozarēs. 2014. gada trīs ceturkšņos vidējā bruto darba samaksa visstraujāk pieauga finanšu un

apdrošināšanas darbību jomā, operācijās ar nekustamo īpašumu un administratīvo un apkalpojošo dienestu darbību jomā.

Apstrādes rūpniecībā strādājošo darba samaksa 2014. gada trīs ceturkšņos pieauga par 7,2% un būtībā bija vidējās bruto darba samaksas tautsaimniecībā līmenī. Būtiskākais darba samaksas pieaugums apstrādes rūpniecībā trīs ceturkšņos bija mēbeļu ražošanā, kokapstrādē un pārtikas ražošanā.

5.10. attēls

Latvijā notiek pakāpeniska pārstrukturizēšanās uz preču un pakalpojumu ražošanu ar augstu pievienoto vērtību, līdz ar to pieaug pieprasījums pēc augstākās un vidējās kvalifikācijas speciālistiem.

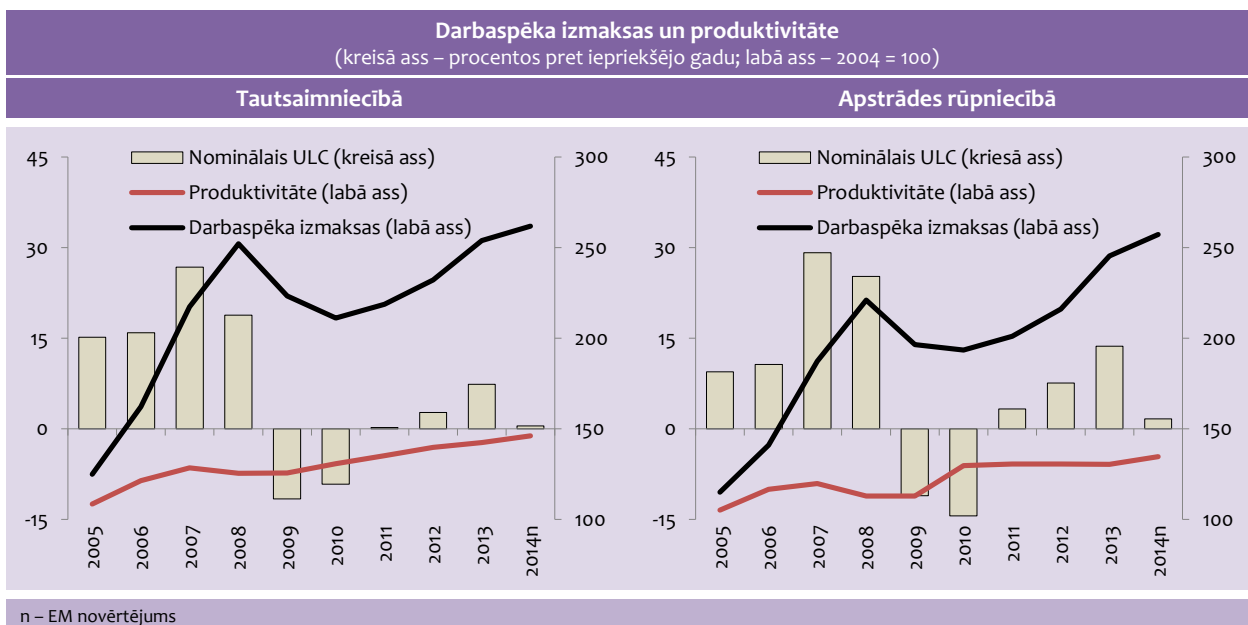
2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, augstākās kvalifikācijas profesijās strādājošo darba samaksa pieauga par 7%, vidējās kvalifikācijas profesijās strādājošo – par 9,4%, savukārt vienkāršajās profesijās darba samaksa pieauga par 7,2 procentiem.

Saglabājas lielas atšķirības starp darba samaksu dažādās profesiju grupās. Piemēram, vienkāršajās profesijās darba samaksa ir 2,5 reizes mazāka nekā augstākās kvalifikācijas profesiju grupās un 1,5 reizes mazāka nekā vidējās kvalifikācijas profesiju grupās.

Jāatzīmē, ka darba samaksa augstākās kvalifikācijas profesijās strādājošajiem ir par vairāk nekā trešdaļu lielāka nekā vidēji tautsaimniecībā, savukārt darba samaksa vidējās kvalifikācijas profesiju grupās strādājošajiem ir par gandrīz piektdaļu mazāka nekā vidēji valstī, bet vienkāršajās profesijās strādājošajiem darba samaksa ir gandrīz uz pusi mazāka nekā vidēji valstī.

Darba samaksa ir nozīmīgs izmaksu konkurētspējas faktors, tāpēc darba samaksas pieaugumam jābūt līdzsvarotam ar produktivitātes kāpumu. Pretējā gadījumā tiek zaudēta konkurētspēja tirgojamās nozarēs, kas gala rezultātā nenodrošina noturīgu kopējo ienākumu (labklājības) pieaugumu.

5.11. attēls

Periodā no 2004. līdz 2007. gadam strādājošo darba samaksa pieauga gandrīz piecas reizes straujāk nekā produktivitāte, negatīvi ietekmējot Latvijas starptautisko konkurētspēju, par ko liecina produkcijas vienības darbaspēka izmaksu (ULC)¹ pieaugums. Krīzes radītās korekcijas preču un darba tirgos mazināja plaisu starp produktivitātes un darbaspēka izmaksu dinamiku, kā rezultātā Latvijas konkurētspēja ārējos tirgos pakāpeniski uzlabojās.

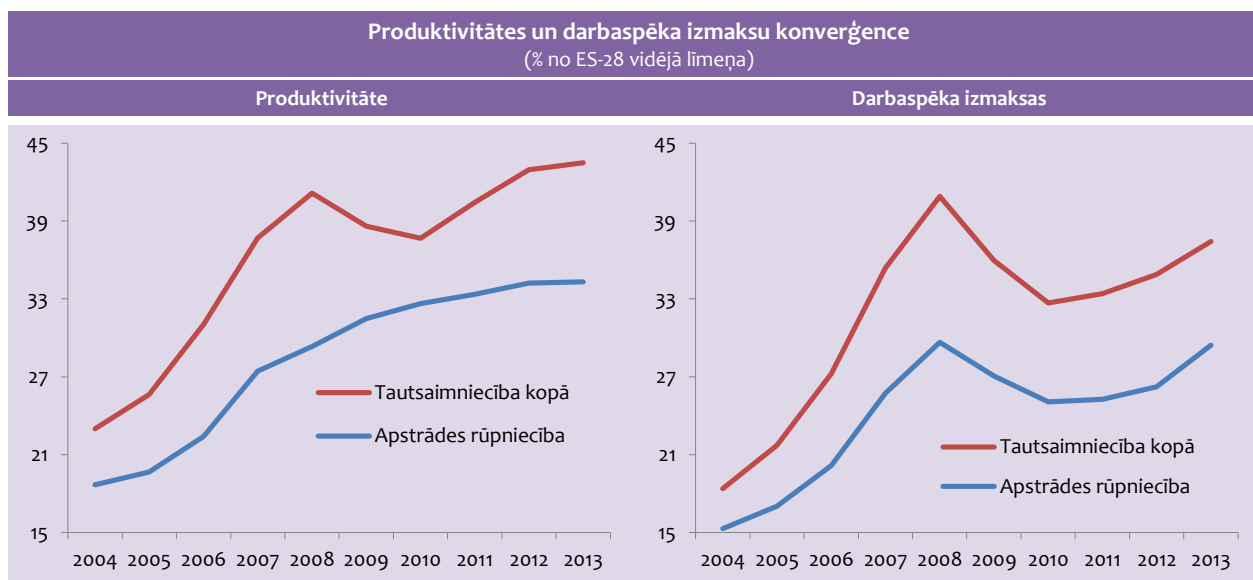
ULC izmaiņas kopš 2008. gada lielā mērā ir saistītas ar cikliskā rakstura faktoriem jeb krīzes sekām. Jāatzīmē, ka preču tirgi ir daudz jūtīgāki pret konjunktūras cikliskām svārstībām nekā darba tirgi, tāpēc ekonomikas lejupslīdes sākumposmā izlaide samazinās straujāk nekā nodarbināto skaits, un produktivitāte krīt. 2008. gadā, salīdzinot ar 2007. gadu, produktivitāte Latvijas tautsaimniecībā kopumā samazinājās par 2,3%. Tā kā darbaspēka izmaksas 2008. gadā vēl turpināja pieaugt (galvenokārt sakarā ar darbinieku atļaušanas izdevumu pieaugumu), produkcijas vienības darbaspēka izmaksas (nominālais ULC) pieauga. Savukārt darbaspēka izmaksu straujāks nekā produktivitātes samazinājums 2009. gadā un produktivitātes kāpums 2010. gadā noteica ULC samazināšanos ik gadu par gandrīz 10%, kas liecināja par Latvijas ražotāju konkurētspējas uzlabošanos. Līdzīgas tendences bija vērojamas arī apstrādes rūpniecībā. Kopš 2011. gada produktivitātes un darbaspēka izmaksu dinamika ir pozitīva. Laika periodā no 2011. līdz 2013. gadam produktivitāte pieauga vidēji gadā par 3%, kamēr darbaspēka izmaksas palielinājās gandrīz divreiz straujāk – par 6,4%, kas ietekmēja ULC kāpumu. Arī 2014. gadā darbaspēka vienības izmaksas pieauga straujāk

nekā produktivitāte un nominālais ULC turpināja palielināties. Jāatzīmē, ka kopumā plaisa starp darbaspēka izmaksu un produktivitātes pieauguma tempiem, salīdzinot ar pirmskrīzes gadiem, ir mazinājusies un ULC pieaugums ir visai mērens. Tomēr darbaspēka vienības izmaksu un produktivitātes dinamika pēdējos gados rāda, ka, pieaugot ekonomiskām aktivitātēm, produkcijas vienības darbaspēka izmaksas turpinās pieaugt.

Nominālā ULC dinamiku vidējā termiņā lielā mērā ietekmēs strukturālā rakstura faktori, kamēr ciklisko faktoru ietekme (piemēram, konjunktūras svārstības ārējās tirdzniecības partnervalstīs) būs mazāka. Viens no nozīmīgākajiem ULC palielināšanas faktoriem ir algu palielinājums (algu konverģence), ko lielā mērā ietekmē augošā konkurence ES darba tirgos un Latvijas zemā konkurētspēja tajos.

Darbaspēka izmaksas Latvijā ir vienas no zemākajām ES dalībvalstīs. 2013. gadā darbaspēka izmaksas uz vienu nodarbināto Latvijā bija 38% no ES vidējā līmeņa. Tāpēc algu izlīdzināšanās (konverģence) ir objektīvs process, ar ko nākotnē ir jārēķinās, un tuvākajos gados plaisa starp produktivitātes un algu dinamiku visdrīzāk saglabāsies. Algas straujāks pieaugums var būt saistīts arī ar minimālās algas palielināšanu, uzņēmēju vēlēšanos saglabāt augsti kvalificētus darbiniekus, bezdarba līmeņa samazināšanos u.tml. No otras puses, algu pieaugums, radot negatīvu ietekmi uz konkurētspēju, var kļūt par nopietnu stimulu inovācijām un investīcijām jaunajās tehnoloģijās, lai samazinātu izmaksas un palielinātu ražošanas resursu produktivitāti.

5.12. attēls

¹ ULC ir attiecība starp darbaspēka izmaksām un darbaspēka produktivitāti. Ja produktivitāte aug straujāk par algām, tad ULC samazinās, kas liecina par to, ka valsts izmaksu konkurētspēja palielinās, un otrādi.

5.3. Darba tirgus prognozes

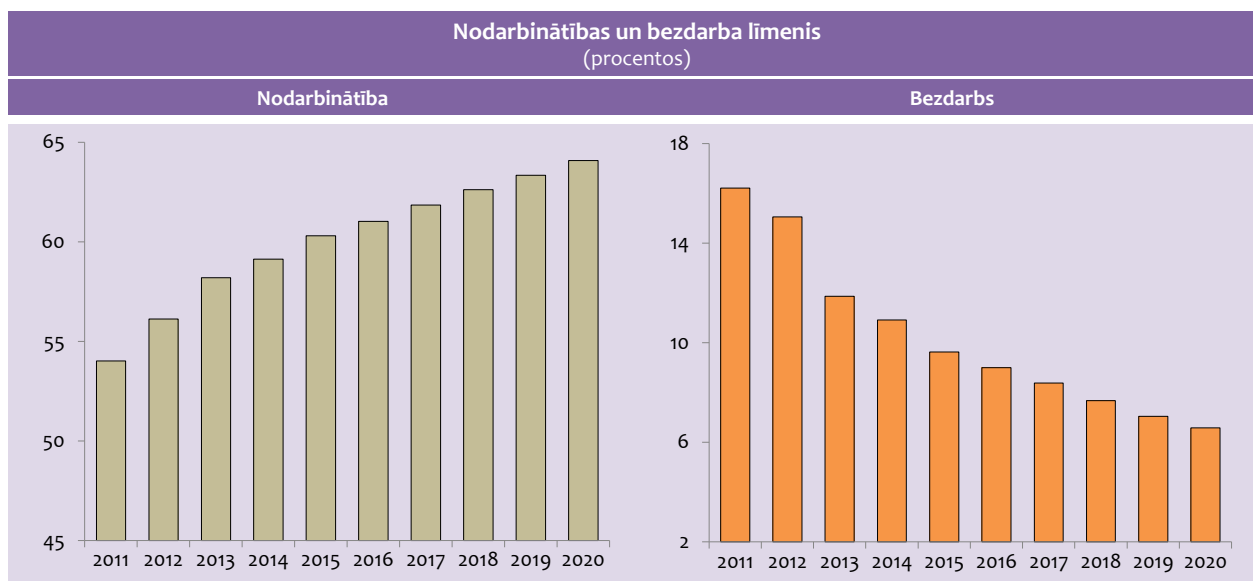
Darba tirgus prognozes līdz 2020. gadam izstrādātas atbilstoši tautsaimniecības attīstības scenārijiem (skatīt 3.3. nodaļu).

Sagaidāms, ka situācija darba tirgū nākamajos gados turpinās uzlaboties, vienlaikus uzlabojumi kļūs arvien mērenāki, ko ietekmēs augstāks bāzes efekts darba tirgū, lēnāki izaugsmes tempi. Turklāt situāciju arvien vairāk ietekmēs negatīvās demogrāfijas tendences, kas iezīmēsies

ne tikai darba tirgus rādītājos, bet arī darbaspēka pieejamībā.

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas novērtējumu, 2014. gadā nodarbināto skaits vidēji veidoja 884 tūkstošus, bet nodarbinātības līmenis palielinājās līdz 59,1%, kas ir par 0,9 procentpunktiem augstāks rādītājs nekā 2013. gadā. Bezdarba līmenis 2014. gadā sasniedza 10,9%, un darba meklējumos bija 108,3 tūkstoši iedzīvotāji.

5.13. attēls

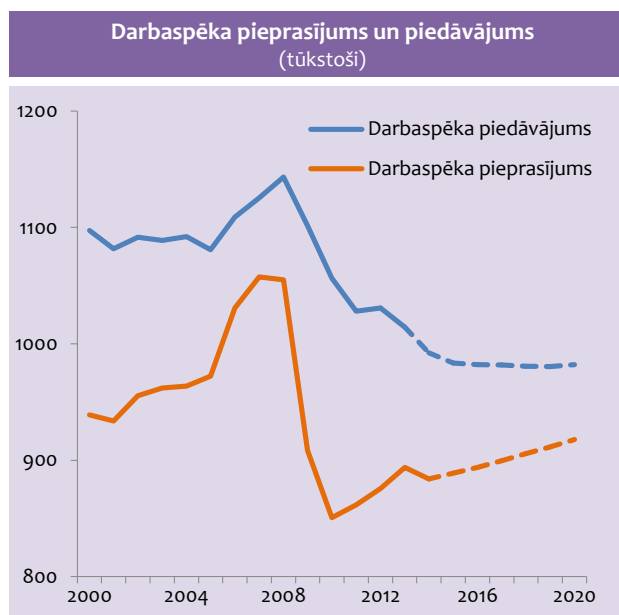
2015. gadā kopumā paredzams lēns nodarbinātības pieaugums - nodarbināto skaits pieaugs vien par 0,2% jeb 4,8 tūkstošiem, salīdzinot ar 2014. gadu. Vienlaikus nodarbinātības līmenis nedaudz pārsniegs 60%. Kopumā nodarbināto skaits 2015. gadā varētu sasniegt 889 tūkstošus.

Turpinās samazināties arī bezdarbs - bezdarba līmenis 2015. gadā pietuvosies 9,8%. Savukārt darba meklētāju skaits, salīdzinot ar 2014. gadu, samazināsies par gandrīz 14 tūkstošiem - līdz vidēji 95 tūkstošiem.

Darbaspēka pieprasījums turpinās palielināties arī vidējā termiņā. Vienlaikus nodarbinātības pieaugums būs lēnāks nekā izaugsme, jo izlaide pamatā balstīsies uz produktivitātes kāpumu.

Sagaidāms, ka līdz 2020. gadam nodarbināto skaits palielināsies par aptuveni 3,8% jeb 34 tūkstošiem, salīdzinot ar 2014. gadu. Tādējādi 2020. gadā nodarbināto iedzīvotāju skaits varētu sasniegt aptuveni 918 tūkstošus, savukārt nodarbināto īpatsvars starp iedzīvotājiem vecumā no 15-44 gadiem pieaugt līdz 64 procentiem.

5.14. attēls

Vidējā termiņā turpinās samazināties arī bezdarbs. Līdz 2017. gadam bezdarba līmenis samazināsies līdz 8,4%, un arvien izteiktāka kļūs darbaspēka nepietiekamības problēma. Kopumā līdz 2020. gadam bezdarba līmenis varētu samazināties līdz aptuveni 6-7 procentiem.

2014. gadā ekonomikas pieauguma tempi vairumā tautsaimniecības nozaru palēninājās, kas attiecīgi atspoguļojās arī nozaru nodarbinātības pieaugumā. Līdzīgas tendences būs vērojamas arī 2015. gadā – lielākajā daļā tautsaimniecības nozaru būs novērojams vājš nodarbinātības pieaugums.

Nozīmīgākais nodarbināto skaita pieaugums 2015. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, sagaidāms komercpakalpojumu nozarēs (par 1,6 tūkst. jeb 1%) un būvniecībā (par 0,9 tūkst. jeb 1,2%). Situācija nedaudz uzlabosies arī apstrādes rūpniecībā. Straujākais nodarbinātības pieaugums apstrādes rūpniecībā sagaidāms metālu ražošanā, ko pamatā ietekmēs AS "KVV Liepājas metalurģ" darbības atjaunošana.

Vienlaikus uz iekšējo pieprasījumu vērsto nozaru loma darba tirgū nākamajos gados turpinās palielināties. Tirgojamo nozaru izaugsme galvenokārt būs balstīta uz produktivitātes pieaugumu, kam ir izšķiroša nozīme konkurētspējas nodrošināšanā, tāpēc nodarbinātības pieaugums šajās nozarēs varētu būt relatīvi lēnāks.

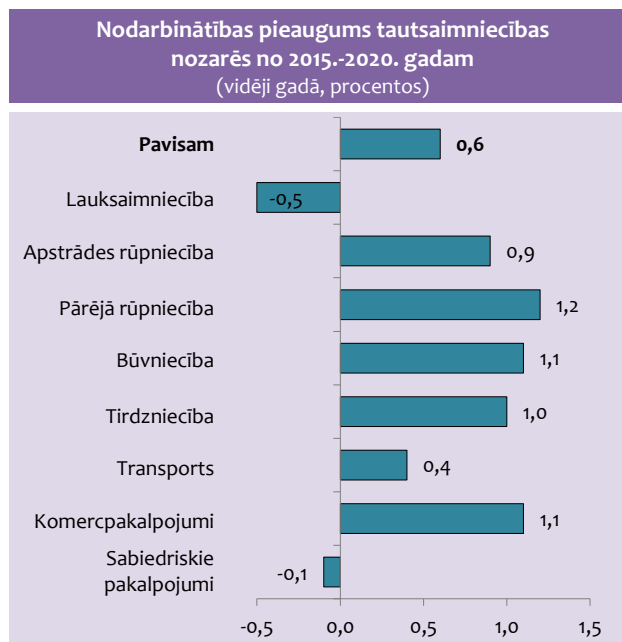
Līdz 2020. gadam lielākajā daļā nozaru nodarbināto skaits palielināsies. Būtiskākais nodarbināto skaita pieaugums būs vērojams komercpakalpojumu sektorā, tirdzniecībā, būvniecībā, kā arī apstrādes rūpniecībā.

Vienlaikus nodarbināto skaita samazinājums paredzams primārajā sektorā – galvenokārt lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē, kā arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs. Darbaspēka pieprasījuma samazinājums lauksaimniecības nozarē galvenokārt saistāms ar nozares efektivizāciju – lauksaimnieku kooperatīvu un lielo saimniecību veidošanos, sistematizētas ražošanas organizācijas ieviešanu, komplicētāku tehnoloģisko risinājumu ieviešanu ražošanas procesā.

Kopumā situāciju darba tirgū vidējā un ilgtermiņā noteiks vairāku būtisku faktoru attīstība. Lielākā nenoteiktība joprojām izriet no ārējās vides attīstības – vājš ārējais pieprasījums var kavēt sekmīgu darba tirgus atlabšanu. Lai arī situācija eirozonā un Eiropā kopumā ir stabilizējusies, nav sagaidāms, ka tuvāko gadu laikā Eiropa varētu atgriezties pie pirmskrīzes izaugsmes

tempiem. Vienlaikus papildu riskus rada ģeopolitiskās situācijas tālākā attīstība saistībā ar notikumiem Ukrainā, kā arī vājāka izaugsme un protekcionisma pastiprināšanās Krievijā, kas ir otrais lielākais Latvijas produkcijas noieta tirgus tūlīt pēc ES.

5.15. attēls

Turpretī Latvijas iekšējie izaicinājumi galvenokārt saistāmi ar iedzīvotāju skaita pakāpenisku samazināšanos (īpaši darbaspējas vecumā), kā arī vispārējām darbaspēka novecošanās tendencēm.

Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas prognozēm iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā (no 15-62 gadiem) līdz 2030. gadam samazināsies par gandrīz 10%, salīdzinot ar 2014. gadu. Vienlaikus demogrāfiskā slodze palielināsies par aptuveni 18%. Būtiskas izmaiņas sagaidāmas arī iedzīvotāju vecuma struktūrā – nākotnē turpinās palielināties gados vecāku iedzīvotāju īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā.

Kopumā šīs tendences saasinās darbaspēka nepietiekamības problēmu līdz 2030. gadam, kas varētu pastiprināt dažādu disproporciju veidošanos darba tirgū.

5.4. Nodarbinātības politika

Latvijas izvirzītais kvantitatīvais mērķis *ES 2020 stratēģijas* īstenošanas kontekstā ir līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 20-64 gadu vecuma grupā 73% apmērā (skatīt 6.1. nodaļu). Mērķa sasniegšanai plānoti politikas virzieni gan darbaspēka piedāvājuma, gan darbaspēka pieprasījuma pusē.

Latvijas nodarbinātības politikas galvenie elementi:

- darbaspēka pieprasījuma puses veicināšana – ekonomisko aktivitāšu un uzņēmējdarbības stimulēšana, t.sk. darbaspēka nodokļu samazināšana, cīņa ar nedeklarēto nodarbinātību, valsts sniegtie tiešie un netiešie atbalsta pasākumi uzņēmējiem, pasākumi administratīvo šķēršļu mazināšanai, mikrouzņēmumu atbalsta pasākumu īstenošana, biznesa inkubatori u.c. (skatīt 6.7. un 6.8. nodaļu);
- darbaspēka piedāvājuma puses stiprināšana – bezdarbnieku un bezdarba riskam pakļauto personu konkurētspējas palielināšana darba tirgū, t.sk. prasmju pilnveidošana atbilstoši darba tirgus vajadzībām, mūžizglītības pasākumi, konsultācijas uzņēmējdarbības uzsākšanai u.tml.;
- darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma pielāgošanās procesa veicināšana, t.sk. izglītības sistēmas pilnveidošana, darba devēju organizāciju iesaiste izglītības kvalitātes pilnveidošanā, darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma atbilstības prognozēšana, darba tirgus dalībnieku, t.sk. skolēnu un studentu izglītošana darba tirgus un karjeras jautājumos.

Demogrāfijas tendences liecina, ka Latvijā samazinās iedzīvotāju skaits darbaspējas vecumā, tāpēc turpmākajos gados **darbaspēka pieejamības jautājumi** (skatīt 5.3. nodaļu), attīstoties ekonomikai un mainoties tās struktūrai, Latvijā kļūs arvien aktuālāki. Līdz ar ekonomiskās situācijas uzlabošanos Latvijā pakāpeniski palielinās pieprasījums pēc darbaspēka, un jau šobrīd atsevišķās jomās ir jūtams speciālistu trūkums. Darbaspēka trūkums nākotnē var kļūt par izaugsmi kavējošu faktoru. Tas var izsaukt nepieciešamību piesaistīt papildu darbaspēku no ārzemēm. Latvijas mērķis ir panākt, lai brīvās darbavietas tiktu aizpildītas ar emigrējušajiem Latvijas valsts piederīgajiem, nevis imigrantiem no citām valstīm. Tāpēc migrācijas politikai jābūt veicinošai attiecībā pret iedzīvotājiem, kas agrāk dažādu apsvērumu dēļ ir pārcēlušies uz dzīvi ārpus Latvijas, bet labprāt vēlētos atgriezties dzimtenē, lai dzīvotu un strādātu Latvijā vai attīstītu biznesa saiknes ar Latviju, piemēram, dibinātu savu uzņēmumu, kā arī viņu ģimenes locekļiem (reemigrācijas politika).

2012. gadā augustā pēc ekonomikas ministra iniciatīvas tika izveidota **reemigrācijas** atbalsta pasākumu plāna izstrādes darba grupa, kuras mērķis bija aptvert plašo reemigrācijas jautājumu loku un veicināt šajā procesā iesaistīto institūciju sadarbību, kā arī apzināt

esošos un mērķtiecīgi izstrādāt jaunus pasākumus labvēlīgu reemigrācijas apstākļu radīšanai. Darba grupas darbā iesaistījās valsts un pašvaldību institūciju, arodbiedrību, uzņēmēju un ārzemju latviešu organizāciju pārstāvji.

Darba grupas izstrādātie priekšlikumi reemigrācijas atbalsta pasākumiem tika nodoti sabiedriskajai apspriešanai, kas notika 2012. gada novembrī sabiedrības diskusiju platformā www.musuvlsts.lv.

Pēc visu saņemto priekšlikumu izvērtēšanas darba grupā Ekonomikas ministrija sagatavoja *Informatīvo ziņojumu par priekšlikumiem reemigrācijas atbalsta pasākumiem* (MK apstiprināja 2013. gada 29. janvārī), kurā atspoguļoti darba grupas piedāvātie reemigrācijas atbalsta pasākumu virzieni labvēlīgu reemigrācijas apstākļu veidošanai.

2013. gadā Ekonomikas ministrija sadarbībā ar iesaistītajām institūcijām turpināja konkrētu reemigrācijas atbalsta pasākumu izstrādi, kuri iekļauti *Reemigrācijas atbalsta pasākumu plānā 2013.-2016. gadam* (plāns apstiprināts MK 2013. gada 30. jūlija sēdē) (skatīt 5.1. ielikumu).

Galvenie faktori, kas dod stimulu atgriezties Latvijā - iespējas atrast darbu un atalgojuma lielums. Taču ne mazāk būtiski ir arī citi ar sociālo aizsardzību, sadzīvi, bērnu izglītošanu saistītie apstākļi u.c. Stabils ekonomikas izaugsmes nodrošināšana, jaunu darba vietu veidošanās un atalgojuma pieaugums ir galvenais priekšnosacījums emigrācijas plūsmu mazināšanai un ārvalstīs dzīvojošo tautiešu atgriešanās sekmēšanai.

Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāns nepiedāvā risinājumus visām gadiem ielaistām problēmām, bet gan paredz sniegt atbalstu tiem valstspiederīgajiem, kuri vēlas vai jau pieņēmuši lēmumu atgriezties Latvijā.

Plāns izstrādāts 2013.-2016. gadam, un tajā ietvertie pasākumi aptver dažādas jomas, tāpēc to īstenošanā ir iesaistīts plašs institūciju loks. Plānā iekļautie atbalsta pasākumi galvenokārt paredz:

- stiprināt saiknes ar ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem un nodrošināt informāciju un sniegt konsultācijas cilvēkiem, kuri apsver iespēju atgriezties Latvijā;
- sniegt atbalstu un mazināt grūtības, ar kurām saskaras Latvijas piederīgie un viņu ģimenes, atgriežoties un iekārtojot dzīvi Latvijā.

Kopš plāna apstiprināšanas galvenokārt tiek īstenoti pasākumi, lai sekmētu to, ka ārvalstīs dzīvojošajiem būtu pieejama informācija par dzīves, darba, uzņēmējdarbības iespējām Latvijā, kā arī par valsts un pašvaldību sniegtajiem pakalpojumiem. 2014. gadā vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.Latvija.lv izveidota tematiskā sadaļa „Atgriešanās Latvijā” ar informāciju un norādēm jautājumos, kas aktuāli ārvalstīs dzīvojošajiem tautiešiem pirms atgriešanās Latvijā. Reemigrācijas kontekstā svarīgajās jomās ir uzsākta

portālā ievietotās informācijas saite ar valsts un pašvaldību sniegtajiem e-pakalpojumiem.

Īpaša uzmanība ir pievērsta informācijas pieejamībai par nodarbinātības iespējām Latvijā. Darbavieta Latvijā ir viens no priekšnoteikumiem, lai atgriešanās Latvijā būtu veiksmīga. Nodarbinātības valsts aģentūra ir pilnveidojusi CV un vakanču portālu. Šobrīd darba meklētājam portālā pieejama informācija gan par aģentūrā pieteiktajām vakancēm, tostarp atalgojuma apmēru, gan arī par Latvijas Vēstnesī publicētajiem amatu konkursiem. Aģentūras sniegtie pakalpojumi un CV un vakanču portāla iespējas tiek popularizētas latviešu diasporas vidū. EURES aktivitāšu ietvaros Nodarbinātības valsts aģentūras speciālisti pastāvīgi nodrošina konsultācijas ārvalstīs dzīvojošajiem (t.sk. Latvijas valstspiederīgajiem) par darba un dzīves apstākļiem Latvijā. 2014. gadā aģentūras konsultanti piedalījās 9 starptautiskajos darba gadatirgos, kā arī sniedza aktuālo informāciju un konsultācijas Latvijas valstspiederīgajiem Īrijas latviešu biedrības un Latvijas vēstniecības Īrijā rīkotajā informatīvajā pasākumā Tulovā.

Lai stiprinātu ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu saikni ar Latviju un veicinātu ārpus Latvijas dzīvojošo latviešu līdzdalību Latvijas ekonomikas izaugsmes procesā, amatpersonu vizīšu u.c. pasākumu ietvaros regulāri notiek tikšanās ar diasporas pārstāvjiem. To ietvaros tiek pārrunāti aktuālākie jautājumi Latvijā, tostarp par nodarbinātības un uzņēmējdarbības iespējām, pieejamiem atbalsta instrumentiem utt.

Veiksmīgs piemērs biznesa kontaktu veidošanai ir 2013. gadā Rīgā notikušais Pasaules Brīvo latviešu apvienības, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras un Ārlietu ministrijas organizētais pirmais *Pasaules latviešu ekonomikas un inovāciju forums*. Forumā mērķis bija stimulēt latviešu izcelsmes uzņēmēju un profesionāļu sadarbību ar Latviju, veicinot iesaistīšanos un investīcijas Latvijas ekonomikā. Nākamais forums tiek plānots 2015. gada vasarā.

Regulāri tiek organizēti valsts atbalstīti pasākumi, tai skaitā nometnes, lai uzturētu saikni ar diasporas jauno paaudzi, stiprinātu jauniešu piederību Latvijai un radītu vēlmi sadarboties ar Latviju (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda organizētajās vasaras nometnēs Latvijas un diasporas bērniem 2014. gadā piedalījās 450 bērni, no tiem 230 diasporas bērni no 24 valstīm). Arī 2014. gadā Rīgā notikušais Ārlietu ministrijas sadarbībā ar Jaunatnes kompetences centru organizētais *Jaunatnes forums* pulcēja dalībniekus no Latvijas un diasporas. Forumā tika akcentēti dažādi jaunatnei nozīmīgi temati, īpaši uzmanība tika veltīta jauniešu nodarbinātībai.

Latviešu valodas aģentūra pastāvīgi izstrādā un pilnveido latviešu valodas mācību materiālus, t.sk. arī elektroniskos mācību līdzekļus, kas publiski pieejami aģentūras interneta vietnē www.valoda.lv. Tādējādi tiek dota iespēja ikvienam interesentam apgūt latviešu valodu, gan

uzturoties mītnes valstīs, gan arī atrodoties Latvijā. 2014. gadā tūmeklis apmeklēts vairāk nekā 824 tūkst. reizes.

Latvijā tiek nodrošināti bezmaksas latviešu valodas kursi dažādām mērķauditorijām, tostarp kopš 2014. gada otrās puses arī reemigrantiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri kopā ar reemigrantu pārceļas uz dzīvi Latvijā. Līdz 2014. gada nogalei šajos Sabiedrības integrācijas fonda organizētajosursos mācības uzsācis 121 dalībnieks.

Izglītības un zinātnes ministrija ir atzinusi, ka nepieciešams būtiski pilnveidot un paplašināt pastāvošo atbalsta mehānismu skolēniem, kas atgriežas/iekļaujas Latvijas izglītības sistēmā, kā arī padziļināt Latvijas skolu pedagogu prasmes un zināšanas, lai viņi veiksmīgi strādātu ar bērniem, kas atgriežas Latvijā pēc ilgākas prombūtnes, un bērniem, kas ir citu valstu piederīgie. Izglītības kvalitātes valsts dienests sadarbībā ar citām institūcijām 2014. gadā veica analītisku pētījumu par vispārējās izglītības iestāžu izglītojamo, kuri atgriezušies no mācībām citā valstī, iekļaušanos Latvijas izglītības sistēmā. Balstoties uz veikto pētījumu, 2014. gada oktobrī tika sagatavots ziņojums ar ieteikumiem Izglītības un zinātnes ministrijai atbalsta pasākumu pilnveidei, kas iekļauj virkni priekšlikumu normatīvo aktu izmaiņām, pedagogu tālākizglītībai, mācību procesa organizācijai, informācijas pieejamībai.

Kopš 2013. gada Latviešu valodas aģentūra organizē pedagogu profesionālās pilnveides kursus pedagogiem, kas strādā ar skolēniem, kuri atgriezušies no mācībām ārzemēs (2014. gadā izglītoti 36 pedagogi, 2013. gadā – 19 pedagogi).

Lai veicinātu ārvalstīs dzīvojošo tautiešu pieteikšanos darbam valsts pārvaldē, Valsts kanceleja un Ekonomikas ministrija ir vērsušās valsts pārvaldes iestādēs, aicinot darba intervijas ar amatu pretendentiem nodrošināt arī attālināti, izmantojot, piemēram, Skype. Turklāt, lai sekmētu jauno speciālistu piesaisti valsts pārvaldē, Valsts kanceleja ir izstrādājusi programmu *Jauniešu reemigrācija uz valsts pārvaldi*, kuras ietvaros 2015. gadā 10 jauniešiem, kas augstāko izglītību ir ieguvuši kādā no ārvalstu augstskolām, tiks piedāvāta prakses iespēja kādā no valsts pārvaldes iestādēm.

Latvijas Universitātes pētnieku grupa 2014. gada sākumā uzsāka īstenot ESF projektu „*Latvijas emigrantu kopienas: nacionālā identitāte, transnacionālās attiecības un diasporas politika*”, kura ietvaros 2014. gadā tika veikta arī plaša ārzemēs dzīvojošo latviešu un Latvijas valstspiederīgo aptauja jeb monitorings aptaujājot vairāk nekā 14 tūkst. respondentu. Projekta mērķis ir analizēt migrācijas procesu daudzveidību un sniegt pamatotu informāciju politikas veidotājiem, lai stiprinātu latviešu diasporu, kā arī sniegtu atbalstu tautiešiem, kuri vēlas atgriezties Latvijā. Projekta noslēgumā (2015. gada augusts) tā rezultāti tiks atspoguļoti ziņojumā, ar kuru tiks iepazīstinātas atbildīgās institūcijas.

5.1. ielikums

Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāns

Plāna mērķis ir atbalstīt un palīdzēt tiem ārzemēs dzīvojošajiem Latvijas piederīgajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri apsver iespēju vai ir jau izlēmuši atgriezties un strādāt Latvijā vai vēlas dibināt savu uzņēmumu vai attīstīt biznesa saiknes ar Latviju. Plāna mērķis nav aicināt visus emigrācijā dzīvojošos nekavējoties braukt atpakaļ, rūpīgi neizvērtējot darbavietu un atalgojuma situāciju Latvijā.

Plānā ietverti pasākumi atbilstoši astoņiem rīcības virzieniem:

- vienas pieturas principa nodrošināšana – sniegt informāciju un konsultācijas, tostarp attālināti, jautājumus par pārcelšanos un uzturēšanos Latvijā, palīdzība orientēties nepieciešamajās darbībās ar dažādajām valsts iestādēm ārvalstīs dzīvojošajiem Latvijas valsts piederīgajiem vai viņu ģimenes locekļiem;
- darba tirgus informācijas pieejamība – Nodarbinātības valsts aģentūras CV/*vakanču datu bāzes* pilnveide un popularizēšana; CV/*vakanču datubāzē* pieejama iespējami pilnīga aktuālā informācija par Latvijā nepieciešamajiem speciālistiem/vakancēm u.tml.;
- augsti kvalificēta darbaspēka piesaiste – atbalsts augstas kvalifikācijas speciālistu (ārvalstīs dzīvojošo zinātnieku un akadēmiskā personāla) piesaistei, t.sk., lai veicinātu augsti kvalificētu jauniešu atgriešanos ar ārvalstīs iegūtu izglītību, jāpārskata prasības un profesiju saraksts, kurās, strādājot Latvijā, valsts dzēš studiju kredītus u.c.;
- latviešu valodas apmācības – atbalsts latviešu valodas apmācībām pēc ierašanās Latvijā visiem Latvijas valsts piederīgā ģimenes locekļiem, izstrādāti latviešu valodas apguves materiāli, t.sk. elektroniskie mācību līdzekļi;
- sadarbības ar diasporu paplašināšana (biznesa saiknes veidošana un uzturēšana) – pasākumi diasporas pārstāvju informēšanai par aktualitātēm Latvijā un atbalsts uzņēmējiem, konsultācijas par iespējām uzsākt uzņēmējdarbību u.tml.; apzināti Latvijas diasporas uzņēmēji un profesionāļi pasaulē un veicināta to iesaiste Latvijas tautsaimniecības attīstībā; pieredzes stāstu par atgriešanos un sadarbību ar diasporu apzināšana un izplatīšana u.c.;
- atbalsts skolēniem, kas atgriežas/iekļaujas Latvijas izglītības sistēmā, kā arī šo skolēnu vecākiem – pastāvošā atbalsta mehānisma pilnveide un paplašināšana skolniekiem, kas atgriežas no ārzemēm, izglītības iestādēs skolēniem nodrošināti adaptācijas pasākumi;
- valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju un valsts uzņēmumu atvērtības sekmēšana – sekmētas caurspīdīgas personāla atlases procedūras, t.sk. izvērtējot amatu pretendentiem izvirzīto prasību (piemēram, svešvalodu) pamatotību un atbilstību darba pienākumu veikšanai, kā arī ārvalstīs dzīvojošajiem nodrošinot iespējas piedalīties darba intervijās (valsts pārvaldes institūcijās), izmantojot *web* saziņas iespējas;
- personu loka paplašināšana, kuriem iespējams pretendēt uz repatrianta statusu, lai repatrianta statusu varētu saņemt arī personas, kas izbraukušas pēc 1990. gada 4. maija un ārvalstīs nodzīvojušas vismaz 10 gadus (Saeimā iesniegts likumprojekts *Repatriācijas likums*).

Plānā arī norādīts pasākumu īstenošanai nepieciešamais finansējums, tā avoti, sagaidāmie rezultātīvie rādītāji, pasākumu īstenošanas termiņi, kā arī atbildīgās un iesaistītās institūcijas.

Valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku atbalsta jomā īsteno **Nodarbinātības valsts aģentūra** (NVA). Darba tirgus ietekmēšanai izmanto aktīvos un preventīvos darba tirgus pasākumus, sekmējot pasākumu mērķgrupas konkurētspēju darba tirgū.

NVA īstenoto nodarbinātības pasākumu galvenā mērķauditorija ir NVA reģistrētie bezdarbnieki. Lai arī atsevišķiem pasākumiem ir arī cita mērķauditorija, kopumā darbība ir orientēta uz bezdarbnieku apkalpošanu.

Reģistrētā bezdarba rādītāju dinamika ir atbilstoša valsts ekonomiskās attīstības rādītājiem. Pēdējos gados NVA reģistrēto bezdarbnieku skaits un reģistrētā bezdarba līmenis stabili samazinās (skatīt 5.1. nodaļu).

Kopējais finansējums aktīvās darba tirgus politikas pasākumiem iepriekšējos gados strauji palielinājās. 2008. gadā šiem pasākumiem tika izlietoti 15,7 milj. eiro, 2009. gadā – 45,5 milj. eiro, 2010. gadā – 91,1 milj. eiro. Sākot samazināties bezdarbnieku skaitam, tādas pašas tendences ir darba tirgus pasākumiem piešķirtajam finansējumam. 2011. gadā izlietotais finansējums bija 71,1 milj. eiro, 2012. gadā – 44,4 milj. eiro, 2013. gadā – 45,7 milj. eiro, no kuriem lielāko daļu – vairāk nekā 4/5 daļas – veido Eiropas Sociālā fonda finansējums.

Ievērojot darba tirgus situāciju pēdējos gados, notiek pārvirze no pasākumiem ar sociālu ievirzi uz pasākumiem ar apmācību ievirzi. Lielākais finansējums piešķirts prasmju pilnveides pasākumiem, kur ietilpst profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana, konkurētspējas paaugstināšanas pasākumi un karjeras konsultācijas. 2013. gadā šiem mērķiem izlietots 51% no aktīviem darba tirgus pasākumiem piešķirtā finansējuma.

Būtiska finansējuma daļa izlietota arī algotiem pagaidu sabiedriskiem darbiem un subsidētai nodarbinātībai, – šajā periodā attiecīgi 30% un 14%. Pārējais finansējums izlietots mūžizglītības veicināšanas pasākumiem, pasākumiem komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai un komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšanai.

Kopumā vairāk nekā puse no finansējuma tiek izlietota pasākumiem ar apmācību ievirzi – profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana un neformālās izglītības ieguve, apmācība pie darba devēja, mūžizglītības pasākumi nodarbinātām personām.

Pašlaik NVA īsteno šādus **aktīvos nodarbinātības pasākumus**:

- profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana, neformālās izglītības ieguve;
- pasākumi noteiktām personu grupām;
- pasākumi konkurētspējas paaugstināšanai;
- algoti pagaidu sabiedriskie darbi (2010. gadā un 2011. gadā šo pasākumu pilnībā aizvietoja pasākums *Darba praktizēšana ar stipendiju*);
- pasākumi komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai;
- kompleksie atbalsta pasākumi;
- komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana;
- apmācība pie darba devēja (pasākums ir uz laiku apturēts, pilnveidojot tā īstenošanas nosacījumus).

Ekonomiskās izaugsmes gados pieprasījums pēc aktīviem nodarbinātības pasākumiem bija mazinājies, bet 2009. gadā sakarā ar būtisko bezdarba pieaugumu tas ievērojami pieauga. Arī nākamajos gados tas saglabājās augstā līmenī, lai gan ir sācis samazināties. Aktīvos nodarbinātības pasākumos kopumā iesaistīts 2009. gadā – 244,3 tūkst. personu, 2010. gadā – 299,2 tūkst., 2011. gadā – 249,6 tūkst., 2012. gadā – 206,1 tūkst., 2013. gadā – 197,9 tūkst., 2014. gada trīs ceturkšņos – 141,3 tūkst. personu (viena persona var tikt iesaistīta vairākās aktivitātēs).

Pasākumos konkurētspējas paaugstināšanai tiek iesaistīta lielākā daļa bezdarbnieku, 2014. gada trīs ceturkšņos viņu skaits bija 64 tūkst. Pārējie pasākumi šajā laika periodā īstenoti šādā apmērā: bezdarbnieku profesionālajā apmācībā, pārkvalifikācijā un kvalifikācijas paaugstināšanā iesaistīti (t.sk. pārejošās personas no iepriekšējā gada) 6,6 tūkst. bezdarbnieku, neformālajā izglītībā – 16,8 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju, praktiskajā apmācībā prioritārajās nozarēs – 100 bezdarbnieki, pasākumos noteiktām personu grupām – 2,4 tūkst., algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos iesaistīti 17,7 tūkst., pasākumos komercdarbības vai pašnodarbinātības uzsākšanai – 265 bezdarbnieki, NVA inspektoru asistentu apmācībā un praksē – 100 bezdarbnieki, kompleksos atbalsta pasākumos – 14,4 tūkst. personu, komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšanā – 232 personas, skolēnu vasaras nodarbinātības pasākumā – 4,2 tūkst. personas.

Apmācību pasākumu ietvaros bezdarbniekiem piedāvātās apmācību programmas tiek izvēlētas atbilstoši Apmācības komisijas priekšlikumiem vai pēc darba devēja rakstiska pieprasījuma.

Darba tirgus disproporciju mazināšanai profesiju griezumā darba tirgus pasākumi ir izmantojami ierobežotā apmērā. No īstenotajiem apmācību pasākumiem disproporciju mazināšanai darba tirgū tiešā veidā izmantojams pasākums *Profesionālā apmācība, pārkvalifikācija un kvalifikācijas paaugstināšana*. Tā ietvaros bezdarbniekam tiek dota iespēja apgūt jaunas

profesionālās zināšanas, iegūstot vai pilnveidojot profesionālo kvalifikāciju. Šobrīd tiek piedāvāts apgūt tikai vidējās kvalifikācijas profesijām atbilstošas zināšanas.

Pārējie apmācību pasākumi uztverami kā atbalsts papildu zināšanu iegūšanai konkurētspējas paaugstināšanai darba tirgū. Neformālās izglītības programmu mērķauditorija ir gan bezdarbnieki, gan darba meklētāji. Savukārt mūžizglītības pasākumu nodarbinātām personām mērķauditorija ir nodarbinātie iedzīvotāji vecumā virs 45 gadiem (pie noteiktiem nosacījumiem vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem), izņemot valsts civil dienestā nodarbinātos. To ietvaros notiek esošās kvalifikācijas zināšanu papildināšana, piedāvājot iespēju papildināt profesionālās zināšanas ar nepieciešamām sociālām un profesionālām pamatprasmēm, piemēram, apgūstot datorlietošanu, svešvalodas vai iegūstot noteiktas kategorijas autovadītāja tiesības. Tā kā apmācību pie darba devēja īstenošanā atklājās riski ar negatīvu ietekmi uz darba tirgu, pasākums ir uz laiku apturēts tā nosacījumu pilnveidei.

NVA īsteno **preventīvos bezdarba samazināšanas pasākumus**:

- karjeras konsultācijas;
- apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā.

Karjeras konsultācijas apkalpo klientu skaita ziņā ir nozīmīgākais preventīvais bezdarba samazināšanas pasākums. Karjeras konsultāciju pakalpojumi 2009. gadā sniegti 55,1 tūkst. personu, 2010. gadā – 78,4 tūkst., 2011. gadā – 47,7 tūkst., 2012. gadā – 67,1 tūkst., 2013. gadā – 44,1 tūkst., no tiem 38,4 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju, 2014. gada trīs ceturkšņos – 33,7 tūkst., no tiem 30,2 tūkst. bezdarbnieku un darba meklētāju.

Pasākums ar apmācību ievirzi *Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā* tika uzsākts 2010. gadā. Mērķgrupa ir nodarbinātās un pašnodarbinātās personas (izņemot valsts civil dienestā nodarbinātos), kuras sasniegušas 45 gadu vecumu un nav sasniegušas valsts vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo vecumu (pie noteiktiem nosacījumiem arī vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem). 2010. gadā mācības uzsāka 5155 nodarbinātās personas, 2011. gadā – 15638 personas (t.sk. 4715 pārejošās no 2010. gada), 2012. gadā – 7187 personas (t.sk. 4727 pārejošs no 2011. gada), 2013. gadā – 7698 personas (t.sk. 1322 pārejošās no 2012. gada) un 2014. gada trīs ceturkšņos – 8472 (t.sk. 5405 pārejošās personas no 2013. gada).

Ievērojot darba tirgus situācijas izmaiņas, 2013. gadā tika uzsākti vairāki jauni aktīvās darba tirgus politikas pasākumi.

2013. gada pirmajā pusē tika uzsākta pasākuma *Komersantu nodarbināto personu reģionālās mobilitātes veicināšana* īstenošana. Pasākums darba uzsākšanas sākotnējā periodā atbalsta tos bezdarbniekus, kuri atrod darbu citā pilsētā/novadā, finansiāli sedzot transporta un dzīvokļa

īres izdevumus pirmos četrus mēnešus pēc darba tiesisko attiecību uzsākšanas.

2013. gada vasarā tika uzsākts pilotprojekts *Bezdarbnieku praktiskā apmācība prioritārajās nozarēs*, kura ietvaros notiek praktiskās apmācības pie darba devēja. Tās tiek veiktas četrās nozarēs, kuras noteiktas kopīgi ar uzņēmējiem – apstrādes rūpniecībā, transportā un loģistikā, tūrismā un informācijas, kā arī komunikācijas tehnoloģijās. Darba devējiem šī pilotprojekta ietvaros ir iespēja apmācīt un nodarbināt sava uzņēmuma specifikai un prasībām atbilstošus darbiniekus. 2014. gada trīs ceturkšņos praktiskās apmācības projektā iesaistīti 100 bezdarbnieki.

Izveidota bezdarbnieku profilēšanas sistēma darbam ar bezdarbniekiem, lai katram bezdarbniekam tiktu sniegti tieši viņam atbilstoši pakalpojumi.

Līdztekus jau esošajiem, uz jauniešiem vērstajiem pasākumiem: *Darba vieta jauniešiem* un *Atbalsts jauniešu brīvprātīgajam darbam* 2013. gada pirmajā pusē tika uzsākts jauns pasākums *Darbnīcas jauniešiem*; visi augstākminētie pasākumi tiek īstenoti komplekso atbalsta pasākumu ietvaros. Jaunā pasākuma mērķis ir veicināt jauniešu bezdarbnieku vecumā no 15 līdz 24 gadiem, kuri nav ieguvuši profesionālo izglītību vai nav bijuši iepriekš nodarbināti, izvēles izdarīšanu par turpmāko izglītības jomu, kurā uzsākt darba dzīvi. Pasākuma ietvaros jauniešiem tiek dota iespēja izmēģināt trīs profesionālās izglītības programmas, katrā no programmām darbojoties trīs nedēļas, lai iepazītos ar to specifiku.

2013. gadā turpināta darba tirgus pasākumu fokusēšana uz noteiktām mērķgrupām.

Sakarā ar iespējām pasākumā *Apmācību programmas pieaugušo iesaistei mūžizglītībā* iesaistīt diezgan ierobežotu dalībnieku skaitu, pasākuma iesaistes kritēriji tika sašaurināti, lai atbilstītu bezdarba riskam visvairāk pakļautās personas, tādēļ paaugstināts vecums līdz 45 gadiem, no kura var pieteikties pasākumam. Pie noteiktiem nosacījumiem var pieteikties arī personas vecumā no 25 gadiem līdz 44 gadiem.

2014. gadā pēc piecu gadu pārtraukuma atjaunots skolēnu vasaras nodarbinātības pasākums. Tādējādi skolēniem ir iespēja apgūt pirmās profesionālās darba iemaņas, kā arī gūt priekšstatu par turpmāko profesionālo izvēli.

Izmantojot valsts atbalstu, skolēni vecumā no 15 līdz 20 gadiem, kuri mācās vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs, var vasaras brīvlaikā strādāt. Pasākuma ietvaros no valsts līdzekļiem sedz skolēna darba algu 50% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas.

Turpmākajos gados īpaša uzmanība tiks pievērsta jauniešu bezdarba problemātikai, Latvijai aktīvi iesaistoties EK iniciatīvās *Jauniešu garantija* īstenošanā. Pasākumi jauniešu garantijas īstenošanai Latvijā tiek īstenoti laika posmā no 2014. gada līdz 2018. gadam. Kopējais finansējums jauniešu garantijas pasākumu īstenošanai ir 66,7 milj. eiro.

Jau kopš 2014. gada sākuma jaunieši 15-24 gadu vecumā, kuri nemācās vai nestrādā, var saņemt nepieciešamo atbalstu nodarbinātības, apmācību vai izglītības pasākumu veidā. Atsevišķus pasākumus piedāvā jauniešiem vecumā 13-15 gadi un 25-29 gadi. Noteikts, ka mērķgrupas jauniešu garantijas ietvaros ne vēlāk kā pēc četriem mēnešiem kopš mācību pārtraukšanas vai bezdarbnieka statusa iegūšanas varēs saņemt atbalstu iesaistei darba tirgū.

Iniciatīvā *Jauniešu garantija* 2014. gada trīs ceturkšņos iesaistījies 17901 jauniešs.

Lai veicinātu sadarbību un sniegtu priekšlikumus pasākumu efektīvai īstenošanai un pilnveidei, jūlijā ir izveidota *Jauniešu garantijas programmas* īstenošanas konsultatīvā padome.

Sociālais dialogs ir nozīmīgs elements nodarbinātības politikas ieviešanā. Latvijas Darba devēju konfederācija un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība ir iesaistīta sociālā dialoga uzlabošanā kā valsts, tā reģionālā un sektoru līmenī. Nodarbinātības partnerībā iekļaujas arī citi partneri, tostarp Latvijas pašvaldības un Latvijas Pašvaldību savienība.

Būtisks darba attiecību aspekts ir **drošība darbā**, veicinot apstākļus drošai un veselībai nekaitīgai darba videi.

Līdz šim izstrādātajā darba aizsardzības plānā tika izvirzīti vairāki mērķi – darba aizsardzības politikas plānošanas pilnveidošana, valsts kontroles un uzraudzības mehānisma kapacitātes un efektivitātes paaugstināšana, „preventīvās kultūras” iedzīvināšana sabiedrībā un uzņēmumos, ekonomisko stimulu un valsts atbalsta nodrošināšana darba devējiem.

Administratīvā slogu samazināšana turpināta arī 2013. gadā. MK gada nogalē akceptētas izmaiņas darbavietā notikušo nelaimes gadījumu izmeklēšanas kārtībā, atvieglojot to veikšanu darba devējiem un Valsts darba inspekcijai.

2014. gadā pilnveidotas prasības darbam augstumā un darba aprīkojumam nodarbinātajiem, kas veiks darbu augstumā, uzlabosies darba apstākļi un būs nodrošināta lielāka drošība, tādējādi samazinot arī nelaimes gadījumu iespējamību. Jaunās prasības stājās spēkā 2014. gada 1. septembrī.

2014. gada jūlijā MK apstiprināja pilnveidotās darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus.

Latvijā atsevišķās nozarēs ir relatīvi augsts **nedeclarētās nodarbinātības** līmenis, vairojot negodīgu konkurenci un mazinot darbinieku sociālo drošību.

Līdz šim izstrādātajos politikas plānošanas dokumentos neregistrētās nodarbinātības samazināšanas pasākumi tika īstenoti tādos galvenajos virzienos kā neregistrētās nodarbinātības kontroles mehānisma efektīvizēšana, negodīgas konkurences mazināšana, sodu politikas pārskatīšana attiecībā uz neregistrēto nodarbinātību, sabiedrības informēšana un izglītošana par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām.

Savukārt ēnu ekonomikas apjoma samazināšanas un godīgas konkurences nodrošināšanas jomā galvenie darbības virzieni bija nodokļu politika, administratīvā sloga mazināšana, atbalsts godīgajiem uzņēmējiem un pāreja uz legālo ekonomiku veicināšana, kontrolējošo iestāžu kapacitātes celšana, normatīvo aktu izstrāde, sodu politika, darbs ar sabiedrību, ēnu ekonomikas apjoma samazināšana riska nozarēs.

Apzinoties šo jautājumu risināšanas turpināšanas nepieciešamību, valdība šī gada rudenī izveidoja augsta līmeņa Ēnu ekonomikas apkarošanas padomi, kuru vada Ministru prezidents. Padomes sastāvā ir iekļauti ministri, iesaistīto institūciju vadītāji un sociālie partneri. Padomes funkcijas ir koordinēt ēnu ekonomikas apkarošanas politikas plānošanas dokumentu projektu izstrādi un koordinēt un pilnveidot sadarbību ēnu ekonomikas apkarošanā, lai nodrošinātu minēto darbību efektivitāti.

Darba tirgus attīstības kontekstā svarīga loma ir izglītības sistēmai, īpaši akcentējot **mūžizglītības** nozīmi. Mūžizglītības principa ieviešana ir akcentēta arī Latvijas nacionālajā reformu programmā *ES 2020 stratēģijas* īstenošanai.

Latvija ir apņēmusies veicināt iedzīvotāju zināšanu, prasmju un kompetences nepārtrauktu pilnveidošanu un attīstību, nodrošinot mūžizglītības pieejamību, lai 2020. gadā 15% no iedzīvotājiem (25-64 gadu vecumā) būtu nepārtraukti iesaistīti mācīšanās procesā.

Mūžizglītības principa ieviešana tiek īstenota vairākos virzienos:

- sadarbības sekmēšana un koordinācijas nodrošināšana starp pieaugušo izglītībā iesaistītajiem partneriem;
- nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras izstrāde un tās līmeņu pielīdzināšana Eiropas kvalifikāciju struktūrai;
- ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto zināšanu, prasmju un profesionālās kompetences novērtēšanas nodrošināšana;
- otrās iespējas izglītības piedāvājums kā kompensējošs mehānisms izglītību priekšlaicīgi pametušo skaita samazināšanai;
- atbalsts darbinieku kvalifikācijas pilnveidošanai atbilstoši darba devēju prasībām, kas nepieciešams nodarbināto apmācībām nozaru ietvaros.

6. EKONOMISKĀ POLITIKA UN STRUKTŪRPOLITIKAS PRIORITĀTES

6.1. Eiropa 2020 stratēģija un Latvijas nacionālā reformu programma

6.1.1. „Eiropa 2020” stratēģija un tās virzība

6.1. attēls

2010. gada 3. martā EK publicēja komunikāciju *Eiropa 2020: stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei*, kurā tika izklāstīts EK redzējums par „Eiropa 2020” stratēģiju.

2010. gada 17. jūnija Eiropadome formāli apstiprināja „Eiropa 2020” stratēģiju un tās galvenos elementus: ES līmeņa kvantitatīvos mērķus 2020. gadam, *Integrētās vadlīnijas* (tiek izstrādātas saskaņā ar *Līguma par ES darbību* 121. un 148. pantu, satur galvenos ekonomiskās un nodarbinātības politikas virzienus, kā arī kalpo par pamatu ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu izstrādei) un vienojās, ka ES dalībvalstīm sadarbībā ar EK ir jāizstrādā nacionālās reformu programmas un jāiesniedz tās EK līdz 2011. gada aprīļa beigām vienlaicīgi ar *Stabilitātes vai Konverģences programmām* (tiek izstrādātas un īstenotas *Stabilitātes un izaugsmes pakta* prasību izpildei).

„Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanas uzraudzība sastāv no diviem pīlāriem (skatīt 6.1. attēlu) – makroekonomiskās un tematiskās uzraudzības (tiek vērtētas ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai un to atbilstība *Integrētajām vadlīnijām*), kā arī fiskālās uzraudzības (tiek vērtētas ES dalībvalstu *Stabilitātes vai Konverģences programmas* un to atbilstība *Stabilitātes un izaugsmes paktam*).

2014. gada 5. martā EK publicēja Paziņojumu „Eiropa 2020” stratēģijas gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei novērtējums. Paziņojuma mērķis ir novērtēt pirmos rezultātus un mācības, kas gūtas „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanas pirmajos četros gados, un paust viedokli par to, kādai jābūt „Eiropa 2020” stratēģijai nākotnē. Lai apzinātu un apkopotu visu ieinteresēto pušu viedokļus, laikā no 2014. gada 5. maija līdz 31. oktobrim notika EK iniciēta minētā Paziņojuma sabiedriska apspriešana. Plānots, ka 2015. gada februāra beigās EK nāks klajā ar „Eiropa 2020” stratēģijas vidusposma pārskatu un Latvijai 2015. gada pirmajā pusē kā prezidējošai valstij ES Padomē būs jānodrošina šī pārskata izskatīšana dažādos ES Padomes formātos.

ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu un *Stabilitātes vai Konverģences programmu* uzraudzības mehānisms

„Eiropa 2020” stratēģijas kvantitatīvie mērķi		
„Eiropa 2020” stratēģijas Integrētās vadlīnijas		Stabilitātes un izaugsmes pakts
Makroekonomiskā uzraudzība	Tematisko jomu koordinācija	Fiskālā uzraudzība
Nacionālais līmenis	Nacionālās reformu programmas	Stabilitātes vai Konverģences programmas
ES līmenis	EK Ikgadējais ziņojums par izaugsmi Ikgadējās rekomendācijas ES vadošās iniciatīvas un atbalsta pīlāri (t.i., iekšējais tirgus, tirdzniecība un ārējā politika, ES finansiālais atbalsts)	

Eiropas semestris kopš 2011. gada 1. janvāra notiek katru gadu, lai izvērtētu ekonomisko situāciju ES kopumā un ES dalībvalstīs, kā arī piedāvātu rekomendācijas ES dalībvalstīm to ekonomiskās politikas īstenošanai un stiprināšanai.

„Eiropa 2020” stratēģija un ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas un *Stabilitātes vai Konverģences programmas* ir galvenais elements ES dalībvalstu ekonomiskās politikas koordinācijā un uzraudzībā ES līmenī Eiropas semestra ietvaros (skatīt 6.2. attēlu). ES līmenī tiek veikta abu programmu daudzpusējā uzraudzība (*multilateral surveillance*), uz kuru balstoties EK ir tiesības izteikt brīdinājumu (*policy warning*), ja kādas ES dalībvalsts ekonomiskā politika neatbilst ES *Integrētajām vadlīnijām* un ES līmenī nospraustajiem mērķiem. Nacionālajām reformu programmām ir arī saikne ar ES budžetu, jo daļa no to pasākumiem tiek līdzfinansēta no ES budžeta.

6.2. attēls

Eiropas semestris: ES un dalībvalstu partnerība							
	Novembris- Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Septembris- Oktobris
Eiropas komisija	Gada izaugsmes pētījums un brīdināšanas mehānisma ziņojums	Vienots analītisks dokuments par katru dalībvalsti (reformu programma un nelīdzsvarotība)		Rekomendāciju publicēšana			Pārskats ES līmenī
Eiropadome / Padome	Diskusijas				Rekomendāciju apspriešana	Rekomendāciju apstiprināšana	
Eiropas parlaments	Diskusijas						
Dalībvalstis	Nacionālo reformu programmu un Stabilitātes vai Konverģences programmu apstiprināšana un iesniegšana Eiropas Komisijai						Lēmumi nacionālajā līmenī

6.1. ielikums

2015. gada Ikgadējais ziņojums par izaugsmi

EK publicēja 2015. gada Ikgadējo ziņojumu par izaugsmi 2014. gada 28. novembrī vienlaicīgi ar citiem svarīgiem dokumentiem, proti, Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu (Alert Mechanism Report), Vienotu nodarbinātības ziņojumu (Joint Employment Report), kā arī Stabilitātes un izaugsmes pakta juridiskā ietvara („sešpaka” un „divpaka”) ziņojumu.

2015. gada Ikgadējā ziņojumā par izaugsmi tiek apskatīta ekonomikas un sociālā situācija Eiropā un noteiktas nākamā gada politikas prioritātes ES kopumā. Ar to tiek uzsākts jauns Eiropas ekonomikas politikas koordinēšanas semestris, kas nodrošina ES dalībvalstu ekonomikas politiku koordināciju, lai veicinātu izaugsmi un darbavietu izveidi.

2015. gada Ikgadējā ziņojumā par izaugsmi EK atzīst, ka ES ir pārvarējusi vairākās paaudzēs vissmagāko finanšu un ekonomisko krīzi, daudz paveicot, lai izveidotu pamatu stabilākai un ilgtspējīgākai izaugsmei nākotnē. Tomēr, neskatoties uz valstu un ES līmeni paveikto, Eiropas ekonomikas atveseļošanās ir bijusi lēnāka, nekā tika paredzēts pirms gada. Pēc uzrāviena izaugsmes temps 2014. gada pavasarī sāka samazināties. Ekonomiskā krīze izraisīja sociālo krīzi, kas turpinās joprojām, un lēnā atveseļošanās bremzē pasākumus, kuru mērķis ir samazināt augsto bezdarba līmeni.

2015. gada Ikgadējā ziņojumā par izaugsmi tiek minēts, kas lai gan pašreizējās lejupslīdes iemesli ir saistīti ar pasaules ekonomikas vidi, ir konkrēti iekšējie faktori, kas kavē straujāku izaugsmi ES, un šajā ziņā situācija dalībvalstīs ļoti atšķiras. Vēl aizvien izaugsmi bremzē finanšu un valsts parāda krīzes izraisītā finanšu tirgu sadrumstalotība, nepieciešamība samazināt uzņēmumu, mājsaimniecību un valsts parādu, kā arī tas, ka nav pabeigta makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšana un ir sašķobījusies uzticēšanās, jo nav skaidrības par ekonomikas attīstības perspektīvām un apņemšanos veikt strukturālas un institucionālas reformas. Mazs ražīguma pieaugums, zems investīciju apjoms un liels strukturālais bezdarbs ierobežo Eiropas izaugsmes izredzes. Tajā pašā laikā tiek minēts arī, ka ES un tās dalībvalstīm ir jāpievērš uzmanība vairākām ilgtermiņa tendencēm, kas ietekmē darbavietu radīšanu un izaugsmi, it īpaši saistībā ar sociālajām un demogrāfiskajām pārmaiņām, globalizāciju, ražīguma un tehnoloģiju attīstību, ierobežotiem resursiem un vides problēmām.

Ņemot vērā minēto un lai palīdzētu dalībvalstīm atgriezties pie augstāka izaugsmes līmeņa un virzītos uz ilgtspējīgu attīstību, pēc EK domām, ir jāapvieno strukturālā, fiskālā un monetārā politika integrētā, izaugsmi veicinošā pieejā, kas ietver rīcību gan no valstu ekonomikas piedāvājuma, gan pieprasījuma puses. Tāpēc ir vajadzīga rīcība visos valdības līmeņos, sākot no pasaules līmeņa un beidzot ar ES, valsts, reģionālo un vietējo līmeni. Līdz ar to ES ekonomikas un sociālajā politikā 2015. gadā Komisija iesaka trīs galvenos pilārus:

- **saskaņota investīciju veicināšana.** EK ierosina Investīciju plānu Eiropai, ar kura palīdzību no 2015. līdz 2017. gadam vajadzētu mobilizēt papildu publiskās un privātās investīcijas vismaz 315 miljardu eiro apmērā un kopumā ievērojami uzlabot investīciju vidi;
- **atjaunota apņemšanās veikt strukturālas reformas.** EK atzīmē, ka progress valstu un ES līmenī tādās jomās kā pakalpojumi, enerģētika, telekomunikācijas un digitālā ekonomika, kā arī nosacījumu uzlabošanā uzņēmumiem paver jaunas iespējas nodarbinātībai un izaugsmei. Līdz ar to ir svarīgi samazināt birokrātiju Eiropas un valstu līmenī labāka regulējuma programmas ietvaros, lai izveidotu piemērotu normatīvo vidi un veicinātu uzņēmējdarbības un darbavietu radīšanas gaisotni;
- **fiskālās atbildības īstenošana.** EK atzīmē, ka dalībvalstīm vēl joprojām ir nepieciešams ilgtermiņā nodrošināt kontroli pār budžeta deficīta un parāda līmeni. Fiskālā politika būtu jādiferencē atkarībā no situācijas katrā valstī. Dalībvalstīm ar lielākām fiskālajām iespējām būtu jāveic pasākumi, lai veicinātu iekšzemes pieprasījumu, īpaši koncentrējoties uz investīcijām. Turklāt būtu jāceļ valsts finanšu kvalitāte, uzlabojot izdevumu efektivitāti un nosakot par prioritāti produktīvas investīcijas valdības izdevumos, padarot efektīvāku un investīcijām labvēlīgāku nodokļu sistēmu. Tāpat tiek atzīmēts, ka svarīgi cīnīties pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, lai nodrošinātu taisnīgumu un dalībvalstis varētu iekasēt nodokļu ieņēmumus, kas tām pienākas.

EK *Ikgadējais ziņojums par izaugsmi (Annual Growth Survey)* ir svarīgs elements Eiropas semestra procesā, jo ar tā publicēšanu tiek uzsāktas diskusijas dažādos ES Padomes formātos Eiropas semestra sākumā (skatīt

6.1. ielikumu). Šo diskusiju rezultātā ES dalībvalstīs vienojas par galvenajām ekonomiskās politikas prioritātēm, kuras tām jāņem vērā, atjaunojot nacionālās

reformu programmas, *Stabilitātes* vai *Konverģences* programmas.

2011. gada 13. decembrī spēkā stājās jauni ekonomiskās un fiskālās politikas uzraudzības noteikumi (tā saucamā „sešpaka”), kas sastāv no piecām regulām un vienas direktīvas. Ar šo jauno noteikumu pieņemšanu ES līdzās pārmērīgā budžeta deficīta procedūrai (*excessive deficit procedure*) tika izveidota arī makroekonomiskās nesabalansētības procedūra (*macroeconomic imbalances*

procedure), kuras mērķis ir laicīgi identificēt (ar agrās brīdināšanas mehānisma (*alert mechanism*) izveidotā rādītāju saraksta (*scoreboard*) palīdzību) un koriģēt makroekonomiskās nesabalansētības (piemēram, augstu tekošā konta deficītu u.c.) – skatīt 6.2. ielikumu. Tā kā ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas ir vērstas uz galveno strukturālo reformu īstenošanu, tās palīdz jau laicīgi novērst pārmērīgo budžeta deficītu un makroekonomisko nesabalansētību.

6.2. ielikums

Agrās brīdināšanas mehānisms (*alert mechanism*) un rādītāju saraksts (*scoreboard*)

EK katru gadu publicē Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumu, kurā tiek analizēta ES dalībvalstu situācija pēc noteiktiem rādītājiem un to sliekšņiem:

- trīs gadu tekošā konta bilances slidošais vidējais % no IKP ar sliekšni +6% no IKP un -4% no IKP;
- neto starptautiskās investīcijas % no IKP ar sliekšni -35% no IKP;
- piecu gadu procentuālās izmaiņas valsts eksporta tirgus daļā pasaulē ar sliekšni -6%;
- trīs gadu procentuālās izmaiņas vienas vienības darbaspēka izmaksās ar sliekšni +9% eirozonas valstīm un +12% ne-eirozonas valstīm;
- trīs gadu procentuālās izmaiņas reālajā efektīvajā valūtas kursā pret citām 35 industrializētām valstīm, kas ir koriģēts pēc patēriņa cenu indeksa ar sliekšni +/-5% eirozonas valstīm un +/-11% ne-eirozonas valstīm;
- privātā sektora parāds ar sliekšni 160% no IKP;
- privātajam sektoram izsniegtie kredīti ar sliekšni 15% no IKP;
- ikgadējās izmaiņas mājokļu cenās pret Eurostat patēriņa deflatoru ar sliekšni 6%;
- valdības parāds ar sliekšni 60% no IKP;
- trīs gadu bezdarba līmeņa slidošais vidējais ar sliekšni 10%;
- ikgadējās izmaiņas kopējās finanšu sektora saistībās ar sliekšni 16,5 procenti.

Ja kādas ES dalībvalsts situācija kādā no rādītājiem pārsniedz noteikto sliekšni, EK veic padziļināto analīzi, publicējot par to *Padziļinātā pārskata ziņojumu (In-depth review)*.

2015. gada Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojumā EK ir identificējusi kopumā 16 ES dalībvalstis, kurām nepieciešams veikt padziļināto analīzi:

- attiecībā uz Horvātiju, Itāliju un Slovēniju padziļinātajos pārskatos izvērtēs, vai iepriekš identificētā *pārmērīgā nelīdzsvarotība* samazinās, saglabājas vai pasliktinās, pievēršot pienācīgu uzmanību pienesumam, ko sniedz politikas, ko īsteno šīs dalībvalstis, lai novērstu šo nelīdzsvarotību;
- attiecībā uz Īriju, Spāniju, Franciju un Ungāriju padziļinātajos pārskatos novērtēs riskus, kas saistīti ar nelīdzsvarotības saglabāšanos;
- attiecībā uz Beļģiju, Bulgāriju, Vāciju, Nīderlandi, Somiju, Zviedriju un Apvienoto Karalisti padziļinātajos pārskatos novērtēs, kurās dalībvalstīs nelīdzsvarotība ir noturīga un kurās tā ir pārvarēta;
- pirmo reizi padziļinātie pārskati tiks sagatavoti arī Portugālei un Rumānijai. Pēc ekonomikas korekciju programmas pabeigšanas 2014. gada vidū Portugālei pievienojas standarta uzraudzības procedūram. Rumānijai nelīdzsvarotības uzraudzība un politikas pārraudzība ir notikusi saskaņā ar korekciju programmu, ko atbalsta ar finansiālo palīdzību piesardzības pasākumu veidā.

Dalībvalstīm, kas saņem finansiālo palīdzību, nelīdzsvarotības uzraudzība un korektīvo pasākumu pārraudzība notiks saistībā ar šo valstu programmām. Tas attiecas uz Grieķiju un Kipru. Tomēr situācija Grieķijā saistībā ar makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūru tiks izvērtēta pašreizējās finansiālās palīdzības noslēgumā atkarībā no vienošanās, kas tiks panākta vēlāk.

Attiecībā uz pārējām dalībvalstīm Komisija šajā posmā neveiks papildu analīzi saistībā ar makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūru. Eiropas Komisija uzskata, ka Čehijas, Dānijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Luksemburgas, Maltas, Austrijas, Polijas un Slovākijas makroekonomikas izaicinājumi nav nelīdzsvarotība makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras nozīmē. Vienlaikus Eiropas Komisija norāda, ka rūpīga uzraudzība un politikas koordinācija pastāvīgi ir vajadzīga visās dalībvalstīs, lai varētu identificēt jaunus riskus un ierosināt politikas, kas sekmē izaugsmi un nodarbinātību.

6.1.2. Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai

Latvijas nacionālā reformu programma „Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai (Latvijas NRP) tika apstiprināta 2011. gada 26. aprīlī MK vienlaicīgi ar *Latvijas Konverģences programmu 2011.-2014. gadam*. Abas minētās programmas tika iesniegtas EK 2011. gada 29. aprīlī.

Latvijas NRP ir aprakstīts vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs, atspoguļoti galvenie Latvijas tautsaimniecības makro-strukturālie izaicinājumi

(šķēršļi) un galvenie pasākumi to novēršanai, kā arī Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā un galvenie pasākumi to sasniegšanai.

Latvijas mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību, nodrošinot vidējā termiņā IKP pieauguma tempus 4-5% apmērā un augstu nodarbinātības līmeni 73% apmērā līdz 2020. gadam.

Latvijas NRP ir atspoguļoti Latvijas kvantitatīvie mērķi 2020. gadam „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā (Latvijas kvantitatīvie mērķi). Tie ir noteikti, ņemot vērā

Latvijas tautsaimniecības attīstības scenāriju vidēja termiņa periodam, kā arī Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas *Latvija 2030* mērķus, un atspoguļoti arī Latvijas *Nacionālajā attīstības plānā 2014.-2020. gadam* (NAP2020), ko apstiprināja Saeima 2012. gada 20. decembrī.

Saskaņā ar Latvijas kvantitatīvajiem mērķiem ir paredzēts līdz 2020. gadam sasniegt nodarbinātības līmeni 73% apmērā iedzīvotāju grupai vecumā 20-64 gadi, palielināt ieguldījumus pētniecībā un attīstībā (R&D) līdz 1,5% no IKP, palielināt augstākās izglītības ieguvušo personu īpatsvaru līdz 34-36%, samazināt skolu nepabeigušo jauniešu īpatsvaru līdz 10%, samazināt nabadzības riskam pakļauto personu īpatsvaru līdz 21%, palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru bruto enerģijas patēriņā līdz 40% u.c.

Atbilstoši Eiropas semestra virzības procesam 2014. gada 29. aprīlī MK apstiprināja trešo **Progresā ziņojumu par Latvijas NRP īstenošanu** un *Latvijas Stabilitātes programmu 2014.-2017. gadam*. Abi dokumenti tika iesniegti EK.

Progresā ziņojumā par Latvijas NRP īstenošanu ir atjaunots Latvijas NRP aprakstītais vidēja termiņa makroekonomiskais scenārijs, izvērtēts Latvijas progress 2013. gada ES Padomes rekomendāciju izpildē, dots detalizētāks Latvijas NRP politikas virzienu apraksts, t.sk. progress Latvijas kvantitatīvo mērķu „*Eiropa 2020*” stratēģijas kontekstā sasniegšanā, kā arī atspoguļota informācija par ES fondu izmantošanu.

Novērtējot ES dalībvalstu iesniegtās atjaunotās Nacionālās reformu programmas, Stabilitātes vai Konverģences programmas, kā arī progresu to īstenošanā, 2014. gada 2. jūnijā EK prezentēja priekšlikumu **ES Padomes rekomendācijām ES dalībvalstīm**, tostarp arī Latvijai. Šīs rekomendācijas tika apstiprinātas ES Padomē 2014. gada 8. jūlijā. Latvijai tiek rekomendēts 2014.-2015. gadā:

- saglabāt fiskālās politikas stabilitāti 2014. gadā un pastiprināt valsts budžeta stratēģiju no 2015. gada, ņemot vērā, ka novirzes no valsts vidējā termiņa budžeta mērķiem ir atļautas tikai saistībā ar pensiju reformas ietekmi. Arī turpmāk censties mazināt nodokļu slogu zemo ienākumu saņēmējiem, novirzot to uz izaugsmei nekaitīgākiem īpašuma un vides nodokļiem, kā arī uzlabojot nodokļu maksāšanu un iekasēšanu;
- veicināt augstākās izglītības reformu īstenošanu, it īpaši izveidojot neatkarīgu akreditācijas iestādi un finansēšanas modeli, kas veicina kvalitāti. Nodrošināt karjeras atbalstu visos izglītības līmeņos, uzlabot profesionālās izglītības un apmācības kvalitāti, t.sk. stiprinot praksi, kā arī panākt progresu jauniešu nodarbināšanā, ieskaitot tos neregistrētos jauniešus, kuri nekur nemācās un nestrādā. Veicināt integrētas un visaptverošas pētniecības sistēmas izveidi, koncentrējot finansēšanu starptautiski konkurētspējīgos pētniecības institūtos;

- turpināt reformēt sociālās palīdzības sistēmu un tās finansēšanu ar mērķi nodrošināt labāku sociālo pakalpojumu pārklājumu, pabalstu adekvātumu, sociālo pabalstu saņēmēju aktivizēšanu un sociālo pakalpojumu koncentrāciju. Palielināt aktīvo darba tirgus politikas pasākumu pārklājumu. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas izmaksu efektivitāti, kvalitāti un pieejamību;
- paātrināt gāzes un elektrības starpsavienojumu attīstību ar ES kaimiņvalstīm, lai diversificētu enerģijas avotus un veicinātu konkurenci, uzlabojot Baltijas valstu enerģijas tirgu integrāciju. Turpināt veicināt energoefektivitāti transportā, mājokļos un apkures sistēmās;
- pabeigt tieslietu reformas, t.sk. maksātnespējas, šķīrējtiesu un mediācijas ietvara reformas, lai nodrošinātu uzņēmējiem un patērētājiem draudzīgu vidi. Veicināt valsts pārvaldes reformas, t.sk. īstenojot valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību, kā arī palielinot Konkurences padomes institucionālo un finansiālo neatkarību.

ES Padomes rekomendācijas Latvijai ir būtisks elements nacionālo prioritāšu noteikšanā, nepieciešamo reformu un politikas pasākumu formulēšanā, kā arī *Latvijas nacionālās reformu programmas* un *Latvijas Stabilitātes programmas* veiksmīgā īstenošanā. Ņemot vērā atsevišķu rekomendāciju (piemēram, attiecībā uz reformām izglītībā, nabadzības mazināšanā, veselības aprūpē un enerģētikā) mērogu, ietekmi, ieviešanas izmaksas un nepieciešamību apspriest tās ar sociālo partneru, nevalstisko organizāciju un sabiedrības pārstāvjiem, tās, visticamāk, nebūs iespējams ieviest viena gada laikā.

Jāatzīmē, ka *Latvijas nacionālās reformu programmas* un *Latvijas Stabilitātes programmas* īstenošana notiek ciešā sadarbībā ar Eiropas Komisiju. Abu programmu īstenošanas progress tiek apspriests regulāri **divpusējās sarunās**. Piemēram, 2014. gada 5. decembrī notika divpusējās sarunas starp Latvijas un Eiropas Komisijas pārstāvjiem Briselē. Divpusējo sarunu laikā tika apspriests progress atsevišķu ES Padomes rekomendāciju izpildē, proti, par sociālās palīdzības reformu un minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu, valsts pārvaldes reformām, t.sk. vienotās atalgojuma sistēmas ieviešanu un Konkurences padomes institucionālās un finansiālās neatkarības stiprināšanu. Tāpat Eiropas Komisija pārrunāja ar Latvijas pārstāvjiem 2015. gada *Izaugsmes ziņojuma* (skat. 6.1. ielikumu) saturu un galvenos 2015. gada Eiropas semestra virzības datumus saskaņā ar Latvijas Prezidentūras ES Padomē plāniem.

Ekonomikas ministrija turpinās Latvijas NRP un ES Padomes rekomendāciju izpildei paredzēto pasākumu īstenošanas uzraudzību, un informācija par pasākumu īstenošanas progresu tiks iekļauta 2015. gada *Progresā ziņojumā par Latvijas nacionālās reformu programmas „Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*.

6.2. Latvijas iekļaušanās ES ekonomiskajā un struktūrpolitikā

6.2.1. Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda izmantošana

Latvijai kā ES dalībvalstij ir pieejams ES struktūrfondu (SF) un Kohēzijas fonda (KF) finansiālais atbalsts, kuri ir ES reģionālās izlīdzināšanas politikas īstenošanas instrumenti.

2007.-2013. gada plānošanas periods

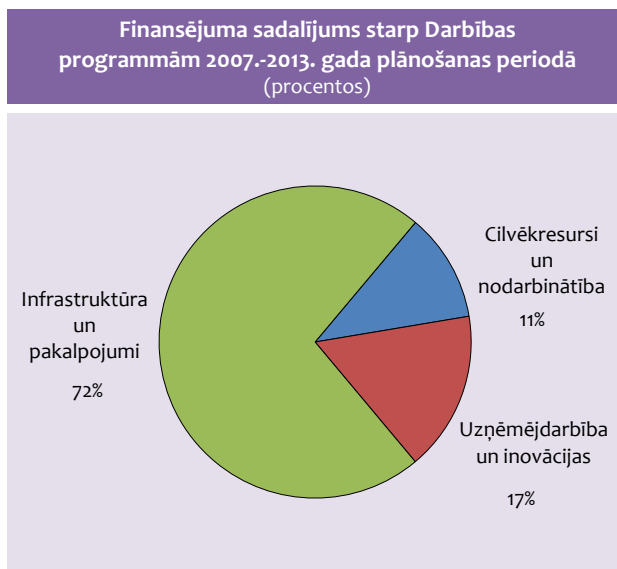
2007.-2013. gada plānošanas periodā SF atbalsts primāri paredzēts iedzīvotāju izglītībai, uzņēmumu tehnoloģiskajai izcīlībai un elastībai, kā arī zinātnes un pētniecības attīstībai, lai veicinātu zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanos valstī un stiprinātu citus nepieciešamos priekšnoteikumus ilgtspējīgai ekonomiskajai attīstībai un cilvēku dzīvei Latvijā kopumā.

SF un KF līdzekļu programmēšana tiek īstenota trīs līmeņos: ES līmeņa stratēģija jeb *Kopienas stratēģiskās vadlīnijas*, dalībvalstu stratēģija jeb *Nacionālais stratēģiskais ietvardokuments* (NSID) un dalībvalstu *Darbības programmas* (DP).

NSID, uz ko balstīta Latvijas valstij 2007.-2013. gada plānošanas periodā pieejamo 4,53 miljardu eiro vērtā SF un KF finansējuma sadale, MK apstiprināts 2007. gada 19. jūnijā. Savukārt tā paša gada 20. septembrī to apstiprināja arī EK.

Saskaņā ar ES Ministru Padomes lēmumu par ES daudzgadu finanšu ietvaru 2007.-2013. gada plānošanas periodam Latvija ir saņēmusi 4,53 miljardus eiro kohēzijas politikas mērķu īstenošanai ar ES fondu (Eiropas Reģionālās attīstības fonds – ERAF; Eiropas Sociālais fonds – ESF) un KF starpniecību.

6.3. attēls

Finansējuma sadalījums starp DP no kopējā ES finansējuma 4,53 miljardu eiro apmērā 2007.-2013. gada plānošanas periodā:

- 1. DP *Cilvēkresursi un nodarbinātība* (ESF) – 583 milj. eiro. Kopā ar virssaistību apjomu 653 milj. eiro;
- 2. DP *Uzņēmējdarbība un inovācijas* (ERAF) – 696 milj. eiro. Kopā ar virssaistību apjomu 771 milj. eiro;
- 3. DP *Infrastruktūra un pakalpojumi* (ERAF+KF) – 3,2 miljardi eiro. Kopā ar virssaistību apjomu 3,5 miljardi eiro.

Līdz 2014. gada 31. oktobrim ir apstiprināti 105% projektu no visa šajā plānošanas periodā Latvijai pieejamā ES fondu finansējuma, noslēgti līgumi kopumā par 4740 milj. eiro. Līdz 2014. gada 31. oktobrim finansējuma saņēmējiem izmaksāti 3607,6 milj. eiro.

6.1. tabula

2007.-2013. gada plānošanas perioda ES fondu finanšu progress līdz 2014. gada 31. oktobrim							
	ES fonda finansējums	Noslēgtie līgumi		Izmaksāts finansējuma saņēmējiem		Saņemtās atmaksas no EK (ieskaitot avansus)	
	milj. eiro	milj. eiro	%	milj. eiro	%	milj. eiro	%
ESF	583,1	647,9	111	585,2	90	482,4	83
ERAF	2407,6	2583,8	107	1870,9	71	1652,6	69
KF	1539,8	1508,4	98	1151,5	73	1004,1	65
Kopā	4530,5	4740,0	105	3607,6	74	3139,1	69

6.3. ielikums

Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes 2007.-2013. gada plānošanas periodā

Kopā Ekonomikas ministrijas aktivitātēm 2007.-2013. gada plānošanas periodā ir pieejami 741,4 milj. eiro ES līdzekļu, kas sadalās šādi:

1. DP Cilvēkresursi un nodarbinātība – 50,9 milj. eiro;
2. DP Uzņēmējdarbība un inovācijas – 576,5 milj. eiro;
3. DP Infrastruktūra un pakalpojumi – 114 milj. eiro.

Līdz 2014. gada 31. oktobrim Ekonomikas ministrijas pārziņā esošajās aktivitātēs noslēgtie līgumi:

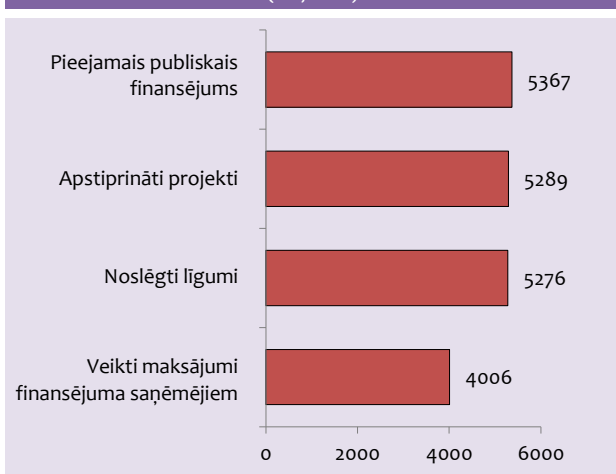
- Aktivitātē Atbalsts nodarbināto apmācībām komersantu konkurētspējas veicināšanai – atbalsts partnerībās organizētām apmācībām ir noslēgti 30 līgumi par kopējo līgumsummu 31,6 milj. eiro.
- Aktivitātē Atbalsts komersantu individuāli organizētām apmācībām ir pabeigti 84 līgumi par kopējo līgumsummu 2,7 milj. eiro.
- Aktivitātē Atbalsts darba vietu radīšanai ir noslēgti 6 līgumi par kopējo līgumsummu 6,4 milj. eiro.
- Aktivitātē Augstas kvalifikācijas darbinieku piesaiste ir pabeigti 3 līgumi par kopējo līgumsummu 143,6 tūkst. eiro.
- Aktivitātē Kompetences centri ir noslēgti 6 līgumi par kopējo līgumsummu 53,17 milj. eiro.
- Aktivitātē Tehnoloģiju pārneses kontaktpunkti noslēgti 8 līgumi par kopējo līgumsummu 2,2 milj. eiro.
- Aktivitātē Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde noslēgti 80 līgumi par kopējo līgumsummu 7,1 milj. eiro.
- Aktivitātē Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā ir noslēgti 116 līgumi par kopējo līgumsummu 37,8 milj. eiro.
- Aktivitātē Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā ipašuma tiesību nostiprināšanai ir noslēgti 3 līgumi par kopējo līgumsummu 0,07 milj. eiro.
- Aktivitātē Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma ir noslēgts 21 līgums par kopējo līgumsummu 0,2 milj. eiro.
- Aktivitātē Augstas pievienotās vērtības investīcijas ir noslēgti 209 līgumi par kopējo līgumsummu 208,7 milj. eiro.
- Aktivitātē Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketingis ir noslēgti 2313 līgumi par kopējo līgumsummu 11,8 milj. eiro.
- Aktivitātē Ārējo tirgu apgūšana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana ir noslēgti 2 līgumi par kopējo līgumsummu 18 milj. eiro.
- Aktivitātē Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai ir atbalstīti 1343 uzsācēju projekti par vairāk nekā 22,9 milj. eiro.
- Aktivitātes Ieguldījumu fonds ietvaros īstenotajos finanšu instrumentos sasniegti šādi rezultāti:
 - 1) riska kapitāls – 2010. gada 22. janvārī ar BaltCap Management Latvia tika noslēgts līgums par riska kapitāla fonda izveidi. Papildus Ieguldījumu fonda ieguldītājiem 20 milj. eiro BaltCap Management Latvia ieguldīja fondā vēl 10 milj. eiro privāto investoru līdzfinansējumu. Līdz 2014. gada 31. oktobrim BaltCap Management Latvia noslēdzis 11 riska kapitāla investīciju līgumus 14 milj. eiro apmērā;
 - 2) sagatavošanas un sākuma kapitāls – 2010. gada 16. jūnijā ar Imprimatur Capital Baltics tika noslēgts līgums par sagatavošanas un sākuma kapitāla fondu izveidi. Kopā pieejamais finansējums sagatavošanas un sākuma kapitāla investīcijām ir 9,5 milj. eiro (2013. gada 10. maijā tika parakstīts līgums ar Imprimatur Capital Baltics par sagatavošanas kapitāla investīciju palielināšanu līdz 6,4 milj. eiro). Līdz 2014. gada 31. oktobrim Imprimatur Capital Baltics ir noslēdzis 48 sagatavošanas kapitāla investīciju līgumus 4,8 milj. eiro apmērā un 6 sākuma kapitāla investīciju līgumus 3,2 milj. eiro apmērā;
 - 3) augsta riska aizdevumi – 2010. gada 26. martā tika noslēgti līgumi ar AS „Swedbank” un AS „SEB Banka”. Programmas ieviešana norisinājās līdz 2012. gada 26. septembrim. Programmas ietvaros ir noslēgti 32 aizdevuma līgumi 7,6 milj. eiro apmērā;
 - 4) mikroaizdevumi – 2014. gada augustā darbību ir sākuši divi mikroaizdevumu fondi: Capitalia un Grand Credit. Programmas ietvaros ir noslēgti 13 līgumi 0,2 milj. eiro apmērā;
 - 5) izaugsmes kapitāla instrumenti – 2013. gadā darbību ir sākuši trīs jauni izaugsmes kapitāla instrumenti: ZGI Capital, EXPANSION Capital, FlyCap. Programmas ietvaros ir noslēgti 9 līgumi 1,8 milj. eiro apmērā.
- Aktivitātē Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai ir noslēgti 365 kredīta garantiju līgumi par kopējo summu 117,5 milj. eiro un 142 eksporta garantiju līgumi par kopējo summu 13,4 milj. eiro. 2013. gada 30. maijā LGA uzsāka garantiju sniegšanu mājokļu siltināšanas projektiem. Līdz 2014. gada 31. oktobrim mājokļu siltināšanas projektiem izsniegtas 45 garantijas par kopējo garantiju apjomu 6,1 milj. EUR.
- Aktivitātē Mezanīna aizdevumi ir izsniegti 54 mezanīna aizdevumi par 13,8 milj. eiro.
- Aktivitātē Aizdevumi komersantu konkurētspējas uzlabošanai programmas ERAF daļā piešķirts 121 aizdevums 76,9 milj. eiro apmērā.
- Aktivitātē Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai ir noslēgts 1 līgums par kopējo summu 2,85 milj. eiro. Aktivitātes ietvaros rīkotajos pasākumos, semināros un konkursos iesaistītas 28407 personas.
- Aktivitātē Biznesa inkubatori ir noslēgti 9 līgumi par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu Latvijas reģionos un 1 līgums par biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu radošās industrijas komersantiem Rīgā. Aktivitātes ietvaros atbalstu biznesa inkubatoros saņem 1059 komersanti.
- Aktivitātē Atbalsts ieguldījumiem mikro, maziem un vidējiem komersantiem īpaši atbalstāmajās teritorijās ir noslēgts 101 līgums par kopējo summu 7,4 milj. eiro.
- Aktivitātē Klasteru programma ir noslēgti 11 līgumi par kopējo summu 4,6 milj. eiro.
- Apakšaktivitātē Valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekļu saglabāšana, atjaunošana un infrastruktūras pielāgošana tūrisma produkta attīstībai ir noslēgts 21 līgums par kopējo summu 9,8 milj. eiro (ERAF).
- Apakšaktivitātē Nacionālās nozīmes velotūrisma produkta attīstība ir noslēgti 7 līgumi par kopējo summu 5,2 milj. eiro (ERAF).
- Aktivitātē Daudzdzīvokļu māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi noslēgti 866 līgumi par kopējo summu 75,9 milj. eiro (ERAF).
- Aktivitātē Sociālo dzīvojamo māju siltumnoturības uzlabošanas pasākumi noslēgti 55 līgumi par kopējo summu 5,2 milj. eiro (ERAF).
- Aktivitātē Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai noslēgti 105 līgumi par kopējo līgumsummu 66,7 milj. eiro (KF).
- Aktivitātē Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība noslēgti 10 līgumi par kopējo summu 28,8 milj. eiro (KF).

ES fondu finanšu apguve DP Cilvēkresursi un nodarbinātība, Uzņēmējdarbība un inovācijas un Infrastruktūra un pakalpojumi

Kopā no ES fondu projektu īstenošanai pieejamiem 5 miljardiem eiro publiskā finansējuma, kas ietver gan ES fondu finansējumu, gan arī valsts budžeta un pašvaldību budžeta līdzfinansējumu (neskaitot piešķirtā valsts budžeta virssaistību finansējumu 404,6 milj. eiro), ir noslēgti 7187 līgumi par projektu īstenošanu 5,3 miljardu eiro apmērā, t.i., 106,3%. Savukārt finansējuma saņēmējiem ir izmaksāti 4 miljardi eiro jeb 80,7 procenti.

6.4. attēls

ES fondu finanšu investīcijas līdz 2014. gada 30. septembrim, kopējais publiskais finansējums (milj. eiro)

Izdalot atsevišķi tikai ES fondu finansējumu, kopumā noslēgto līgumu apjoms ir 4740 milj. eiro jeb 104,5% no pieejamā ES fondu finansējuma. Tas nozīmē, ka līgumi tiek slēgti jau par piešķirto virssaistību apjomu.

Uzņēmējdarbības un inovāciju jomā 2014. gada 22. aprīlī noslēdzās projektu iesniegšana aktivitātes *Augstas pievienotās vērtības investīcijas* 4. kārtai, kā arī 2014. gada 30. aprīlī noslēdzās projektu iesniegšana apakšaktivitātes *Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai* 2. kārtai. Šobrīd lielākā daļa līgumu ir noslēgti.

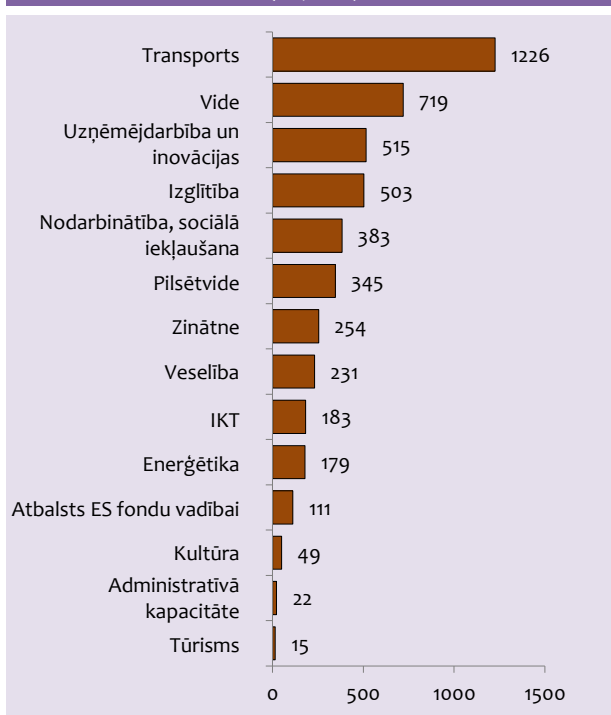
Zinātnes jomā aktivitātes *Atbalsts zinātni un pētniecībai* 3. kārtas ietvaros ir pabeigta iesniegto projektu iesniegumu vērtēšana un parakstītas vienošanās ar projektu iesniedzējiem par 41 projekta īstenošanu. 3. kārtas ietvaros ir noslēgti līgumi par kopējo summu 11,8 milj. eiro.

Enerģētikas jomā apakšaktivitātē *Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai* kopš 2014. gada sākuma pārtraukti deviņi projekti. Ņemot vērā negatīvo tendenci, lai nodrošinātu pilnīgu KF finansējuma apguvi, apakšaktivitātē izsludināta 6. projektu iesniegumu atlases kārtā. Projektu iesniegšana notika no 2014. gada 15. septembra līdz 2014. gada 14. novembrim. Projektu atlases kārtai novirzītais pieejamais finansējuma apjoms bija iepriekšējo atlases kārtu ietaupījumi, kā arī

pārtraukto projektu un neatbilstību rezultātā atbrīvoties finansējums.

6.5. attēls

Informācija par noslēgtajiem līgumiem nozarēs līdz 2014. gada 30. septembrim, ES fondu finansējums (milj. eiro)

IKT jomā nākamajos periodos iespējams noslēgto līgumu apjoma samazinājums, ņemot vērā jautājumu, kas izskatīts MK sēdē 2014. gada 7. oktobrī saistībā ar informatīvo ziņojumu *Par darbības programmas "Infrastruktūra un pakalpojumi" apakšaktivitātes "Informācijas sistēmu un elektronisko pakalpojumu attīstība" projektu "Portāla www.skolas.lv attīstība (2. kārtā) un "Valsts izglītības informācijas sistēmas (2. kārtā)" īstenošanu un risku novēršanu*. Izglītības un zinātnes ministrijas sniegtā informācija liecina, ka Izglītības un zinātnes ministrija paredz projekta *Portāla www.skolas.lv attīstība (2. kārtā)* pārtraukšanu, nesaskatot lietderību un papildu izmaksu pamatotību esošajā situācijā. Attiecīgi mērķu sasniegšana būtībā nav iespējama, ERAF projekta ietvaros radot neatbilstoši veikto izdevumu summu 3,6 milj. eiro, par ko jāsamazina kopējās aktivitātei attiecināmās izmaksas. Kopumā visi projekta ietvaros veiktie izdevumi, t.sk. neattiecināmās izmaksas, uzskatāmi par nelietderīgi izmantotiem valsts budžeta līdzekļiem, ja Izglītības un zinātnes ministrija nerod minētajām investīcijām efektīvu pielietojumu. Konkrētajā aktivitātē Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai kā nozares atbildīgajai ministrijai un atbildīgajai iestādei būtu jāveic padziļināta analīze par situācijas cēloņiem un attiecībā uz 2014.-2020. gada plānošanas periodu.

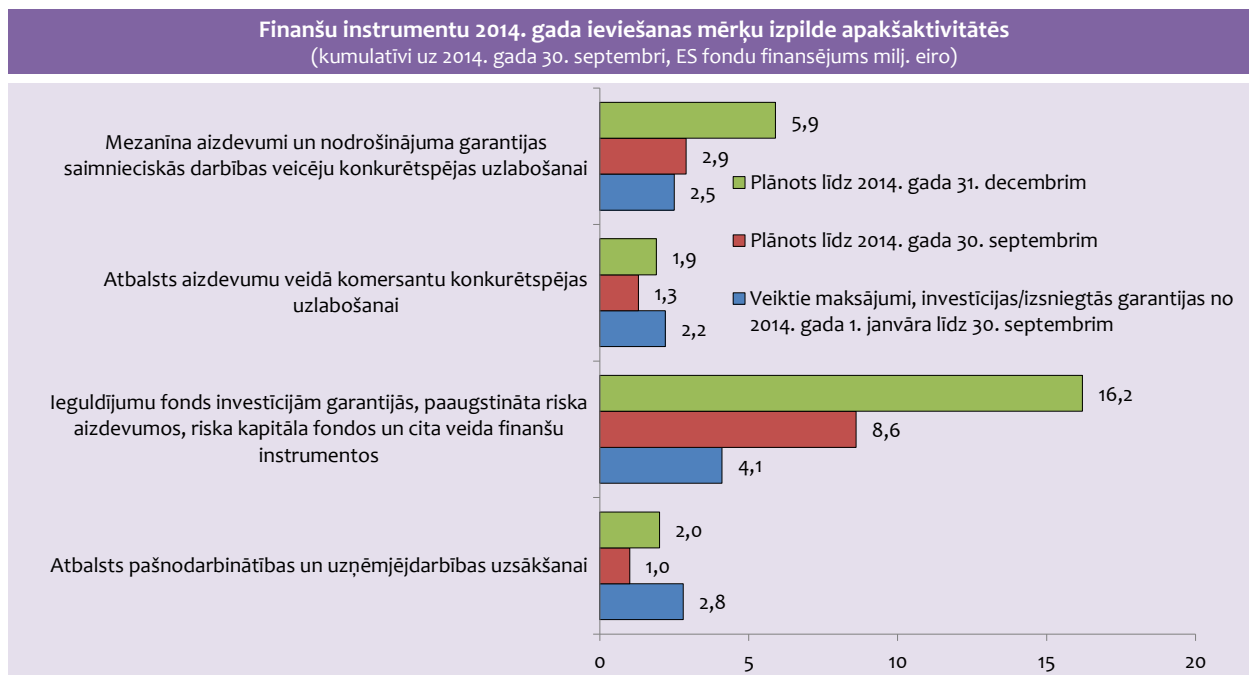
Lai gan kopumā noslēgto līgumu apjoms ir lielāks par pieejamo ES fondu finansējumu, tomēr ir aktivitātes,

kurās vēl ir salīdzinoši liels ES fondu finansējums, par kuru nav noslēgti līgumi. Lai apgūtu visu finansējumu, ir izsludinātas vai plānots izsludināt jaunas atlases kārtas, par kurām informācija atrodama ES fondu tīmekļa vietnē *esfondi.lv*.

Kopumā **finanšu instrumentu** ieviešana nesasniedz vēlamos rādītājus. Līdz 2014. gada 30. septembrim DP

Uzņēmējdarbība un inovācijas ietvaros komersantiem veiktas investīcijas, faktiski izmaksāti aizdevumi un izsniegtas garantijas par 103,5 milj. eiro jeb 70,1% no pieejamā ES fondu finansējuma. DP *Cilvēkresursi un nodarbinātība* finansējums apgūts 10,7 milj. eiro jeb 83,2% apjomā no pieejamā ES fondu finansējuma. Kopumā finanšu instrumentu ieviešanā vērojams progress.

6.6. attēls

Vislielākās mērķa neizpildes ir vērojamas aktivitātes *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos* ietvaros, riska kapitāla fondos *Flycap*, mērķis uz 2014. gada 30. septembri sasniegts tikai par 8,2%, un *EXPANSION Capital*, kur mērķis sasniegts par 26,5%. Sēklas kapitāla instrumentā – *Imprimatur* un uzsākšanas kapitāla instrumentā *Imprimatur* mērķis ir pārpildīts.

Ieguldījumu fonda ietvaros riska kapitāla fondi turpina aktīvi strādāt pie jaunu riska investīciju veikšanas. 2014. gada augustā darbību ir sākuši divi mikroaizdevumu fondi: *Capitalia* un *Grand Credit*. Lai nodrošinātu mikroaizdevumu pieejamību līdz 2015. gada beigām, grozījumi MK noteikumos Nr. 327, kas apstiprināti 2014. gada 17. jūnija MK sēdē, paredz pagarināt mikroaizdevumu izsniegšanas termiņu līdz 2015. gada 30. novembrim. Tomēr pastāv ievērojams risks nespēt izmantot (nodrošināt atbilstošu riska investīciju apjomu) piešķirto ERAF finansējumu pilnā apmērā līdz attiecināmības perioda beigām.

Apakšaktivitātē *Mezanīna aizdevumi un nodrošinājuma garantijas saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai*, lai komersantiem būtu pieejams finansējums, kad pašu kapitāls nav pietiekams kredītresursu piesaistei, kā arī lai veicinātu komersantu konkurētspēju, no 2014. gada 30. jūnija tiek izsniegtas arī eksporta un konkurētspējas garantijas. MK 2014. gada 17. jūnija sēdē

tika apstiprināts arī precizētais 2.2.1.4.2. apakšaktivitātes nosaukums, tagad – *Mezanīna aizdevumi un nodrošinājuma garantijas saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai*.

Veikti vairāki pasākumi, lai mazinātu Krievijas embargo ietekmi (lai veicinātu jaunu noieta tirgu apgušanu) – *Grozījumi MK noteikumos par DP "Uzņēmējdarbība un inovācijas" papildinājuma 2.3.1.1.1. apakšaktivitātes "Ārējo tirgu apgušana – ārējais marketing" sesto un turpmākajām kārtām*, kas paredz pagarināt apakšaktivitātes īstenošanu līdz 2015. gada 31. decembrim, ietvert jaunu atbalstāmo darbību – individuālās vizītes pie sadarbības partneriem mērķa tirgos ārvalstīs, ko organizē LIAA vai biedrība, vai nodibinājums, kā arī palielināt ES fondu līdzfinansējuma atbalsta intensitāti no 50% uz 70% dalībai starptautiskajās izstādēs un konferencēs komersantiem, kuri darbojas pārtikas pārstrādes, transporta un loģistikas nozarēs, citus nosacījumus. MK noteikumu grozījumi ir veikti arī 2.3.1.1.2. apakšaktivitātē *Ārējo tirgu apgušana - nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana*, kas paredz papildināt ar jaunām atbalstāmām darbībām (potenciālo ārējo noieta tirgus izpēti, sagatavošanās pasākumi ieiešanai jaunos ārējos tirgos), atļaut izmaksāt avansus 100% apmērā piegādātājiem un pakalpojumu sniedzējiem un citus nosacījumus.

2014.-2020. gada plānošanas periods

ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda DP *Izaugsme un nodarbinātība* EK oficiāli apstiprināja 2014. gada 11. novembrī.

DP tika sagatavoti, balstoties uz tādiem principiem kā sasaiste ar *ES 2020* un citiem plānošanas dokumentiem, stratēģiskais redzējums, kas balstās uz trūkumu un vajadzību analīzi, uz efektīvu, ilgtspējīgu attīstību un rezultātiem vērsti risinājumi. Plānošanas dokumentos definētie prioritārie virzieni un specifiskie atbalsta mērķi koncentrēti uz konkrētu rezultātu sasniegšanu, kas dos vislielāko atdevi ekonomikas attīstībai, kā arī veicinās Kohēzijas politikas mērķu sasniegšanu.

Jaunais 2014.-2020. gada ES fondu plānošanas periods sniegs mūsu valstij iespēju nākamo septiņu gadu laikā saņemt un ieguldīt 4,4 miljardus eiro Latvijas un tās iedzīvotāju attīstībā un izaugsme. Latvija būs ceturrtā lielākā neto saņēmēja starp visām dalībvalstīm un uz katru iedzīvotāju 2014.-2020. gada periodā no ES budžeta tiks saņemts aptuveni 3000 eiro. Latvijas mērķis nākamā plānošanas perioda ietvaros ir arvien tuvoties vidējam ES labklājības līmenim, gudri un atbildīgi izmantojot mums sniegtās ES fondu iespējas.

Lai detalizētu DP, ir uzsākts darbs pie DP *Izaugsme un nodarbinātība* papildinājuma izstrādes.

Ir veikti vairāki nozīmīgi soļi ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda plānošanas dokumentu izstrādē. 2014. gada 11. jūlijā stājās spēkā *ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadības likums*, kā arī turpinās ātrāk uzsākamo specifisko atbalsta mērķu nosacījumu izstrāde.

Turpinās darbs pie 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadības un kontroles sistēmas jautājumiem. Pamatojoties uz ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadības likumā ietvertu deleģējumu, izstrādāts un:

- 2014. gada 15. augustā nosūtīts saskaņošanai ministrijām un sabiedriskajām organizācijām MK noteikumu projekts *Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina šo fondu ieviešanu 2014.-2020. gada plānošanas periodā*;
- 2014. gada 11. septembrī VSS izsludināts MK noteikumu projekts *Kārtība, kādā nodrošina revīzijas iestādes funkcijas Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadībā*;
- 2014. gada 25. septembrī VSS izsludināts MK noteikumu projekts *Kārtība, kādā veic Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu pārbaudes 2014.-2020. gada plānošanas periodā*;
- 2014. gada 1. oktobrī nosūtīts saskaņošanai ministrijām un sabiedriskajām organizācijām MK noteikumu projekts *Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu īstenošanai un veic maksājumus 2014.-2020. gada plānošanas periodā*.

2014. gada 11. jūlijā stājās spēkā *Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadības likums*.

Papildus tam 2014. gada 18. jūlijā ir apstiprinātas Vadlīnijas Nr. 2.1. *Vadlīnijas attiecināmo un neattiecināmo izmaksu noteikšanai 2014.-2020. gada plānošanas periodā*.

2014. gada 15. jūlijā sagatavots un Finanšu ministrijas vadības komitejā iesniegts ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda Uzraudzības Komitejas sastāvs, kurš Uzraudzības Komitejas ietvaros uzraudzītu ES fondu finansējuma izlietošanas efektivitāti, projektu ieviešanas gaitu un atbilstību apstiprinātajiem plānošanas dokumentiem, nodrošinātu efektīvu Uzraudzības Komitejas vadību un darbību un spētu pieņemt lēmumus, kas saistīti ar ES fondu ieviešanu un uzraudzību.

2015. gada pirmajā pusē plānotie būtiskākie pasākumi:

- turpināsies DP *"Izaugsme un nodarbinātība"* papildinājuma izstrāde;
- turpināsies Konsultatīvās izvērtēšanas darba grupā pie ES fondu 2014. – 2020. gada plānošanas perioda DP *Izaugsme un nodarbinātība* SAM sākotnējo novērtējumu sagatavošanas nosacījumu izstrāde un saskaņošana;
- turpināsies vadības un kontroles sistēmas apraksta sagatavošana, lai veicinātu veiksmīgu sistēmas akreditāciju un perioda uzsākšanu;
- turpināsies ES fondu vadošās iestādes darbinieku apmācības par risku vadību, nodrošinot stratēģisko semināru augstākā līmeņa vadītājiem un praktiskās nodarbinātības visiem ES fondu vadošās iestādes darbiniekiem, lai stiprinātu darbinieku kapacitāti efektīva risku vadības procesa nodrošināšanai un sniegtu ieguldījumu ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadošās iestādes risku pārvaldības stratēģijas izstrādē;
- plānots iesniegt izskatīšanai un apstiprināšanai MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadībā iesaistītās institūcijas nodrošina plānošanas dokumentu sagatavošanu un šo fondu ieviešanu 2014.-2020. gada plānošanas periodā*, tai skaitā tam pievienoto ES fondu projekta iesnieguma standartveidlapu;
- plānots iesniegt izskatīšanai un apstiprināšanai MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā nodrošina revīzijas iestādes funkcijas Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda 2014.-2020. gada plānošanas perioda vadībā*;
- plānots iesniegt izskatīšanai un apstiprināšanai MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā veic Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu pārbaudes 2014.-2020. gada plānošanas periodā*;
- plānots iesniegt izskatīšanai un apstiprināšanai MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā valsts budžetā plāno līdzekļus Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu īstenošanai un veic maksājumus 2014.-2020. gada plānošanas periodā*;

- plānots uzsākt gatavot MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā nodrošina komunikāciju un vizuālās identitātes prasības Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda ieviešanā 2014. – 2020. gada plānošanas periodā*;
- plānots uzsākt gatavot MK noteikumu projektu *Kārtība, kādā ziņo par Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda ieviešanā konstatētajām neatbilstībām, ietur, noraksta vai atgūst neatbilstoši veiktos izdevumus un piemēro proporcionālo finanšu korekciju 2014.-2020. gada plānošanas periodā*.

6.2. tabula

ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda finansējuma un kopējo investīciju sadalījums DP Izaugsme un nodarbinātība (Eiropas Komisija oficiāli apstiprināja 2014. gada 11. novembrī)			
	ES finansējuma apjoms milj. eiro	ES finansējuma struktūra procentos	Kopējais finansējuma apjoms milj. eiro
Nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju	467,5	10,8	550,0
Uzlabot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pieejamību, izmantošanu un kvalitāti	172,8	4,0	203,3
Uzlabot mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspēju	314,3	7,3	369,7
Atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni visās nozarēs	480,6	11,1	565,4
Aizsargāt vidi un veicināt resursu efektivitāti	623,1	14,4	733,0
Veicināt ilgtspējīgu transportu un novērst trūkumus galvenajās tīkla infrastruktūrās	1159,8	26,9	1364,4
Veicināt nodarbinātību, atbalstīt darbaspēka mobilitāti un sociālo iekļaušanos	164,4	3,8	188,3
Ieguldīt izglītībā, prasmēs un mūžizglītībā	934,5	21,6	1099,4
Kopā	4316,9	100	5073,6

ES Fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda nozīmīgākās ES investīcijas paredzēts novirzīt šādiem mērķiem:

- nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaita samazināšana, sniedzot atbilstošas apmācības, uzlabojot veselības stāvokli un integrējot darba tirgū;
- nodarbinātības veicināšana, integrējot ilgtermiņa bezdarbniekus un jauniešus darba tirgū;
- primārās enerģijas patēriņa samazināšana, uzlabojot energoefektivitāti privātajā un publiskajā ēku fondā, uzlabojot energoefektivitāti

industriālajā ražošanā un atbalstot energoefektivitātes palielināšanu sabiedriskajā transportā;

- investīciju palielināšana pētniecībā un attīstībā, veicinot privāto investīciju piesaisti, kā arī sadarbību starp pētniecības institūcijām un uzņēmējiem;
- IKT un transporta infrastruktūras uzlabojumi, kas tieši ietekmē ekonomikas produktivitāti, kalpo par pamatu inovācijām un palielina iekšējo un ārējo mobilitāti cilvēkiem un precēm.

6.4. ielikums**Ekonomikas ministrijas kompetencē esošās aktivitātes 2014.-2020. gada plānošanas periodā**

Kopā Ekonomikas ministrijas aktivitātēm 2014.-2020. gada plānošanas periodā ir pieejami 764,15 milj. eiro ES līdzekļu, kas sadalās šādi:

1. Inovācijas – 193,5 milj. eiro;
2. Mazo un vidējo komersantu konkurētspējas veicināšana – 237,1 milj. eiro;
3. Energoefektivitāte un enerģētika – 333,6 milj. eiro.

Inovācijas:

Inovāciju vaučeri – 7 milj. eiro.
 Tehnoloģiju pārnese – 49,5 milj. eiro.
 Kompetences centri – 102,3 milj. eiro.
 Inovāciju motivācija – 4,8 milj. eiro.
 Nodarbināto apmācības – 29,9 milj. eiro.

Mazo un vidējo komersantu konkurētspējas veicināšana:

Finanšu pieejamība – 61,4 milj. eiro.
 Latvijas kā tūrisma galamērķa atpazīstamības veicināšana un pasākuma piesaiste – 20 milj. eiro.
 Ārējo tirgu apgūšana – 31,8 milj. eiro.
 Riska kapitāls – 45 milj. eiro.
 Biznesa inkubatori – 31 milj. eiro.
 Industriālo zonu attīstība – 21,7 milj. eiro.
 Klasteru programma – 6,2 milj. eiro.
 Tehnoloģiju akseleratori – 20 milj. eiro.

Energoefektivitāte un enerģētika:

Energoefektivitāte dzīvojamajās ēkās – 150 milj. eiro.
 Energoefektivitāte valsts ēkās – 97,8 milj. eiro.
 Energoefektivitāte industriālajos objektos – 32,55 milj. eiro.
 Centralizētās siltumapgādes sistēmas – 53,2 milj. eiro.

6.2.2. Ārējā ekonomiskā politika**Daudzpusējās attiecības**

Starptautisko tirdzniecības nosacījumu liberalizācija Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) ietvaros joprojām ir ES pamatprioritāte ārējā tirdzniecībā. Līdz ar 2014. gada 27. novembrī apstiprināto protokolu Tirdzniecības veicināšanas nolīguma iekļaušanai PTO līgumtiesiskajā ietvarā, 2015. gadā paveras iespēja vienoties arī par citiem daudzpusējās tirdzniecības sistēmas darba programmas jautājumiem, sekmīgai PTO Dohas raunda (DDA) sarunu noslēgšanai. Jāatzīmē, ka 2015. gada 15.-18. decembrī Kenijā plānota nākamā PTO Ministru konference.

Divpusējās attiecības ES kopējās tirdzniecības politikas ietvaros

ES ir noslēgusi preferenciālus līgumus, kas paredz savstarpēji labvēlīgus tirdzniecības nosacījumus, ar vairāk kā 50 partnervalstīm, t.sk. Andoru, Balkānu valstīm¹, Centrālamerikas valstīm², Čīli, Dienvidāfriku, Dienvidkoreju, Eiropas Ekonomiskās zonas valstīm³, atsevišķām Ekonomiskās Partnerības līgumu valstīm⁴, Kolumbiju, Meksiku, Peru, Sanmarīno, Šveici un Turciju.

Sarunas ir pabeigtas, bet tirdzniecības līgumi nav

stājušies spēkā ar ES Austrumu partnerības valstīm (Ukrainu, Moldovu, Gruziju), Kanādu, Singapūru un Ekvadoru. Šo līgumu stāšanās spēkā ir atkarīga no pušu iekšējo apstiprināšanas procedūru pabeigšanas. Savukārt 2014. gada otrajā pusē ES aktīvi turpināja vest sarunas par BTL noslēgšanu arī ar ASV, Japānu un Vjetnamu.

Sarunās par nākotnē pasaulē nozīmīgāko brīvās tirdzniecības partnerību starp ES un ASV 2014. gada otrajā pusē ir aizvadīta jau septītā sarunu kārtā. Būtiski, ka līdz ar jaunās ES tirdzniecības komisāres S. Malmstrēmas apstiprināšanu ES ir apņēmusies būtiski uzlabot sarunu pārredzamību, sniedzot sabiedrībai plašāku piekļuvi ar līgumu saistītajiem sarunu dokumentiem un ES nostājām par tiem. Jāatzīmē, ka Transatlantiskās tirdzniecības un investīciju partnerība starp ES un ASV ir noteikta starp prioritātēm tirdzniecības un investīciju jomā arī Latvijas prezidentūrā.

Divpusējā ekonomiskā sadarbība

Lai veicinātu un padziļinātu divpusējo ekonomisko sadarbību ar nozīmīgākajiem tirdzniecības partneriem, Latvija ir noslēgusi divpusējās ekonomiskās sadarbības līgumus ar Krieviju, Ķīnu, Baltkrieviju, Ukrainu, Kazahstānu, Azerbaidžānu, Gruziju, Moldovu, Uzbekistānu, Kirgizstānu, Turkmēnistānu, Tadžikistānu un Armēniju. To ietvaros ir izveidotas Starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos (SVK) un Apvienotās komitejas (AK), kas nodrošina šo līgumu darbības uzraudzību un meklē iespējas turpmākās sadarbības uzlabošanai. Tāpat Latvija ir noslēgusi Deklarāciju par Apvienotās ekonomikas un tirdzniecības komisijas izveidošanu ar Turciju.

¹ Albānija, Bosnija un Hercegovina, Horvātija, Maķedonija, Melnkalne un Serbija

² Kostarika, Salvadora, Honduras, Nikaragva, Panama

³ Islande, Lihtenšteina un Norvēģija

⁴ Antigva un Barbuda, Beliza, Bahamu salas, Barbadosa, Dominika, Dominikāna, Grenāda, Gajāna, Haiti, Jamaika, Sentkitsa un Nevisa, Sentlūsija, Sentvinsenta un Grenādas, Surinama, Trinidāda un Tobago, Papua Jaungvineja, Madagaskara, Maurītānija, Seišelu salas, Zimbabve

6.5. ielikums

Latvija virzībā uz OECD

Latvijai ir svarīgi iestāties OECD, jo Latvija piedalīsies OECD jauno rekomendāciju un standartu izstrādāšanas procesā, Latvijas eksperti dalīsies ar pieredzi ar OECD dalībvalstīm, OECD notiekošās diskusijas, zinātniskie pētījumi un ekonomisko politiku analīze palīdzēs Latvijai apzināt ekonomiskās prioritātes, iespējamās problēmas un labākās metodes to risināšanai.

Dalība OECD veicinātu valsts pārvaldes kvalitātes attīstību un labāku pakalpojumu sniegšanu valsts iedzīvotājiem, šajā procesā mācoties arī no citām attīstītajām valstīm.

Pievienojoties OECD, Latvija tiks iekļauta OECD statistikas datu bāzēs un tautsaimniecības nozaru politikas pārskatos, kuriem ir ārvalstu investoru un uzņēmēju lielāka uzticības pakāpe. Latvijai tiktu piešķirts augstākās kategorijas OECD kredītreitings, kas savukārt padarītu Latviju vēl pievilcīgāku investīcijām, kā arī atvieglotu pieeju kredītu tirgiem tautsaimniecībai nozīmīgu projektu finansēšanai. Latvijas kā OECD dalībvalsts labāka atpazīstamība palīdzēs arī pašmāju uzņēmējiem iekarot tirgu ārpus ES.

2014. gadā Latvijai notika tikšanās ar 24 OECD komitejām un darba grupām, kas aktīvi intervēja un sadarbojās ar Latvijas ekspertiem. Svarīgi aktīvi piedalīties organizācijas darbā kompetentu ekspertu līmenī, nodrošinot maksimāli aktīvu un kvalitatīvu līdzdalību OECD komitejās, darba grupās un programmās, pārliecinot visas OECD dalībvalstis, ka Latvija tiek ierakstīta kandidātvalstu saraksta augšgalā.

Šobrīd vairākas OECD dalībvalstis atzīst, ka, pateicoties Latvijas aktīvam darbam OECD, Latvija ir starp redzamākajām kandidātvalstīm.

Pēc Latvijas iestāšanās sarunu OECD „ceļa kartes” apstiprināšanas ir sagatavots un 2014. gada 14. februārī OECD iesniegts Latvijas iestāšanās sarunu Sākotnējais memorands, saskaņā ar kuru ir uzsākts padziļināts izvērtējums par Latvijas gatavību pievienoties OECD. Tajā aprakstīts un pamatots, cik lielā mērā Latvija atbilst OECD standartiem un labākajai praksei saskaņā ar katru (250) OECD instrumentu. Šobrīd tiek turpināta Latvijas izvērtēšana dažādu OECD komiteju un darba grupu ietvaros.

2014. gada otrajā pusē Rīgā ir notikušas OECD izpētes misijas ekonomikas un attīstības, valsts kapitāla un privatizācijas prakses, patērētāju aizsardzības politikas, konkurences politikas un statistikas jomās.

2014. gada rudenī OECD Eksperta kredītu darba grupas izvērtējuma rezultātā tika sniegts pozitīvs atzinums par Latviju.

2014. gada otrajā pusē Ekonomikas ministrija sniedza atbildes uz OECD anketām, kā arī visu nepieciešamo informāciju par Ekonomikas ministrijas kompetences nozarēm, kā rezultātā OECD Ekonomikas un attīstības komiteja un OECD Konkurences komiteja sagatavoja un izskatīja sākotnējo ziņojumus par Latviju. 2015. gadā tiek plānots turpināt izvērtēšanu arī OECD Valsts kapitāla un privatizācijas prakses darba grupā, OECD Patērētāju aizsardzības politikas komitejā un OECD Statistikas un statistikas politikas komitejā.

Plānots, ka tehniskās iestāšanās sarunas tiks pabeigtas līdz 2015. gada beigām un 2016. gadā Latvija varētu kļūt par OECD dalībvalsti.

2014. gada otrajā pusē SVK sēdes ir aizvadītas ar Turkmēnistānu (Ašgabatā) un Baltkrieviju (Minskā).

6.6. ielikums

Latvijas divpusējā ekonomiskā sadarbība 2014. gada otrajā pusē

2014. gada otrajā pusē būtiskākās aktivitātes bija šādas:

Latvija-Austrija

2014. gada 1.-2. jūlijā oficiālā vizītē Latvijā ieradās Austrijas prezidents Dr. Haincs Fišers. Tās laikā, lai veicinātu kontaktu dibināšanu starp Latvijas un Austrijas uzņēmumiem, norisinājās arī Latvijas-Austrijas biznesa forums, kurā no Austrijas puses piedalījās vairāk nekā 20 Austrijas uzņēmēju, kas pārstāvēja tādas jomas kā IT, kokrūpniecība, nekustamie īpašumi, mašīnbūve, inženierija u.c.

Tāpat vizītes ietvaros norisinājās arī abu valstu ekonomikas ministru divpusējā tikšanās, kuras laikā tika pārrunātas ekonomiskās sadarbības iespējas, īpašu uzmanību pievēršot enerģētikas, zinātnes, tehnoloģiju attīstības un inovāciju jautājumiem.

Latvija-Ķīna

2014. gada 8.-10. jūlijā vizītē Latvijā uzturējās Ķīnas komercministra vietnieks Zhong Shan ar Ķīnas Komercministrijas delegāciju, kas pirms vizītes Latvijā apmeklēja Tadžikistānu un Baltkrieviju.

Vizītes ietvaros Ķīnas delegācija tikās ar ekonomikas ministru V.Dombrovski un Ekonomikas ministrijas valsts sekretāru M.Lazdovski. Tikšanās laikā puses pārrunāja abu valstu ekonomiskās attīstības aktualitātes un uzņēmējdarbības vides priekšrocības. Zhong Shan atzīmēja, ka Ķīnas valdība gatavojas palielināt importu no Centrālās un Austrumeiropas valstīm. Tāpat ir daudzas vēl neapgūtas investīciju iespējas. Delegācija arī tikās ar Satiksmes ministrijas, Rīgas Brīvostas, kā arī LIAA pārstāvjiem.

Latvija-ASV

2014. gada 9.-10. jūlijā Latviju apmeklēja 24 ASV uzņēmēju delegācija, pārstāvējot autobūves, farmācijas, dzīvības zinātņu, IT, dažādu plastmasas plēvju ražošanas un citas nozares. ASV uzņēmēju vizīti Latvijā organizēja LIAA sadarbībā ar Ārlietu ministriju, Latvijas vēstniecību ASV, ASV vēstniecību Latvijā, Amerikas Tirdzniecības palātu Latvijā un Latvijas goda konsuliem ASV. Šī ir atbildes vizīte iepriekšējos gados notikušajām amatpersonu darba vizītēm uz ASV, kā arī Ministru prezidentes L.Straujumas darba vizītei uz ASV, kurā piedalījās 19 uzņēmēji no Latvijas. Vizītes mērķis bija iepazīstināt ASV biznesa pārstāvjus ar Latviju kā pievilcīgu uzņēmējdarbības galamērķi, kā arī klātienē pārrunāt ASV un Latvijas biznesa sadarbības iespējas. Misijas laikā tika organizēts biznesa seminārs, ko atklāja ekonomikas ministrs V.Dombrovskis, kontaktbirža un arī individuālas tikšanās ar Latvijas uzņēmumiem un nozaru asociācijām, kā arī ar augsta līmeņa valdības amatpersonām.

Latvija-Japāna

2014. gada 23. septembrī ekonomikas ministrs V.Dombrovskis piedalījās Latvijas-Japānas biznesa forumā, kas notika Japānas uzņēmēju apvienības "Koken-Kai" delegācijas vizītes ietvaros. "Koken-Kai" vizītes mērķis bija iepazīstināt Japānas uzņēmumu vadītājus ar Latvijas ekonomiku, politiku, starptautiskajām attiecībām un uzņēmējdarbību, kā arī veicināt sadarbību ar Latvijas uzņēmējiem, politikas veidotājiem un īstenotājiem. Japānas delegācijā bija 68 Japānas uzņēmumu vadītāji, pārstāvējot dažādus ražošanas sektorus, IT un finanšu pakalpojumu sektoru, infrastruktūras attīstības sektoru u.c.

6.6. ielikuma turpinājums

Latvija-Turcija

2014. gada 22.-23. oktobrī notika Turcijas Valsts prezidenta *Recep Tayyip Erdoğan* oficiālā vizīte Latvijas Republikā. Vizītes pasākumos piedalījās arī Latvijas ekonomikas ministrs V.Dombrovskis. Vizītes ietvaros notika Latvijas-Turcijas Biznesa forums, kurā piedalījās aptuveni 40 Latvijas uzņēmumu pārstāvji, kā arī vairāk nekā 40 Turcijas uzņēmēji, pārstāvot tādas jomas kā enerģētika, kuģubūve, mašīnbūve, būvniecība, arhitektūra, IT, telekomunikācijas, tūrisms u.c.

Latvija-Gruzija

2014. gada 25.-27. novembrī notika ekonomikas ministres D.Reiznieces-Ozolas vizīte Gruzijā Latvijas Republikas Valsts prezidenta A.Bērziņa vizītes ietvaros, kurā piedalījās arī plaša uzņēmēju delegācija. Vizītes ietvaros tika rīkoti divi Latvijas-Gruzijas biznesa forumi (Tbilisi un Batumi), kuros no Latvijas puses piedalījās 58 uzņēmumu pārstāvji. Paralēli vizītei no 24. novembra līdz 10. decembrim Gruzijā notika Latvijas dienas ar Latvijas šefpavāru paraugdemonstrējumiem, modes skati, Latvijas preču stendiem, kā arī pārtikas produktu marķēšanu tirdzniecības vietās u.c. Tāpat vizītes ietvaros notika Latvijas-Gruzijas Lietišķās sadarbības padomes (LSP) 1. sēde, kurā tika parakstīts nolikums par LSP izveidi. Vizītes laikā tika identificētas potenciālās sadarbības jomas, tādas kā tūrisms, pārtikas rūpniecība, metālapstrāde, kokapstrāde un būvniecība, IT, ķīmiskā rūpniecība, farmācija, transports un loģistika, tīrās tehnoloģijas, t.sk. atkritumu apsaimniekošana, ūdens attīrīšana u.c.

Latvija-Turkmenistāna

2014. gada 9. decembrī Ašgabatā (Turkmenistāna) notika Latvijas-Turkmenistānas Starpvaldību komisijas ekonomiskās, rūpnieciskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos (SVK) 2. sēde. SVK sēdes ietvaros tika skatīts plašs jautājumu loks abu valstu divpusējās ekonomiskās sadarbības veicināšanai gan valdības, gan uzņēmēju līmenī. Īpaša uzmanība tika pievērsta divpusējās sadarbības paplašināšanas iespējām transporta un tranzīta, izglītības un zinātnes, lauksaimniecības u.c. jomās. Līdztekus notika arī divpusējās tikšanās ar Turkmenistānas amatpersonām, kuru ietvaros tika pārrunāta esošā sadarbība un ekonomiskās sadarbības potenciāls.

SVK ietvaros tika izveidota un 2014. gada 8. decembrī notika Latvijas-Turkmenistānas Transporta darba grupas 1. sanāksme. Darba grupas ietvaros tika apspriestas abu valstu turpmākās sadarbības iespējas transporta jomā, sekmējot dažādu ar transportu saistītu, t.sk. autotransporta, aviācijas, dzelzceļa, ostu jautājumu ātrāku risināšanu.

Latvija-Baltkrievija

2014. gada 10. decembrī Minskā (Baltkrievija) jau 10. reizi norisinājās Latvijas-Baltkrievijas Starpvaldību komisijas ekonomiskās, zinātniskās un tehniskās sadarbības jautājumos sēde. Tās dienas kārtībā tika skatīts plašs jautājumu loks abu valstu divpusējās ekonomiskās sadarbības veicināšanai, īpaša uzmanība tika pievērsta divpusējās sadarbības paplašināšanas iespējām uzņēmējdarbības un rūpniecības, transporta un tranzīta, lauksaimniecības, izglītības un zinātnes, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju, kā arī tūrisma un reģionālās sadarbības jomās.

Paralēli SVK sēdei norisinājās arī Latvijas-Baltkrievijas Lietišķās sadarbības padomes sēde, kuras ietvaros Latvijas un Baltkrievijas uzņēmēji pārrunāja ekonomiskās sadarbības problēmu jautājumus, potenciālās sadarbības jomas, kā arī iepazīs ar aktualitātēm abu valstu uzņēmējdarbības vidē.

Latvijas prezidentūra ES Padomē

2014. gadā Latvijai būtiska bija gatavošanās Latvijas prezidentūrai ES Padomē 2015. gada pirmajā pusē. Katra ES dalībvalsts rotācijas kārtībā kļūst par prezidējošo valsti un vada ES Padomes darba norisi sešus mēnešus.

Prezidentūra tiek īstenota, sadarbojoties trim dalībvalstīm. Trio prezidentūru 2014. gada 1. jūlijā ievadīja Itālija, 2015. gada pirmajā pusē tai sekos Latvija, un 2015. gada otrajā pusē to noslēgs Luksemburga. 2014. gadā Latvija kopā ar trio partnervalstīm Itāliju un Luksemburgu ir izstrādājusi un apstiprinājusi kopīgu darba programmu. Latvijas sešu mēnešu darba programma tiks publicēta 2015. gada sākumā.

Prezidentūras laikā Latvijai nāksies organizēt un vadīt apmēram 1500 sanāksmes Briselē un Luksemburgā. Latvijas prezidentūras sagatavošanā un īstenošanā ir iesaistīti gan ministriju un to padotības iestāžu, gan LR Pastāvīgās pārstāvniecības ES pārstāvji. Kopskaitā tie ir aptuveni 1140 ierēdņi un darbinieki, kuri prezidentūras laikā veiks ES Padomes darba grupu vadītāju, to vietnieku, nozaru ekspertu, nozares jautājumu koordinatoru un nozares jautājumu komunikatoru funkcijas.

Prezidentūras uzdevums ir būt godīgam un neitrālam sarunu starpniekam. Tāpat prezidējošai valstij ir jāsadarbjas ar citām ES dalībvalstīm, ES Padomes Ģenerālsekretariātu, EK, Eiropas Parlamentu un

Eiropadomes priekšsēdētāju. Prezidentūra reprezentē ES Padomi attiecībā ar EK, kā arī pārstāv ES Padomi ārpus ES.

Lai veicinātu sadarbību un sekmētu lēmumu pieņemšanu, neoficiālā gaisotnē apmēram 200 sanāksmes tiks rīkotas Latvijā (skatīt 6.6. ielikumu). Latvijā galvenā sanāksmju mītne būs Nacionālā bibliotēka. Tādējādi ir paredzams, ka Latviju apmeklēs aptuveni 25000 ierēdņu no citām ES dalībvalstīm. Šī ir iespēja popularizēt Latvijas tēlu pasaulē.

Lai padarītu Latvijas prezidentūras darba programmu saskaņotāku un mērķtiecīgāku, ir izvirzītas Latvijas prezidentūras vērtības jeb *3i – Iesaistīšanas, Izaugsme un Ilgtspēja*.

Latvijas prezidentūrai ES Padomē noteikti trīs prioritārie darba virzieni:

1) Konkurētspējīga ES kā pamats izaugsmei un cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Latvija aktīvi iesaistīsies ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģijas īstenošanā, veicot pasākumus ES konkurētspējas celšanai, kā arī izstrādājot *ceļu karti* Eiropas semestra koordinācijai Latvijas prezidentūrā. Mūsu prioritāte būs uzņēmējdarbības vides uzlabošana, t.sk. atbalsts mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kvalitatīvu darbavietu izveidei, pakalpojumu un izglītības pieejamībai, kā arī ārējās konkurētspējas sekmēšana.

Latvija organizēs ES-Āzijas valstu izglītības ministru konferenci.

2) Informācijas sabiedrības stiprināšana.

Latvijas prioritāte būs ES rīcība digitālās plaiss mazināšanā un informētas sabiedrības veidošanā. Latvija ir apsteigusi daudzas ES dalībvalstis informācijas tehnoloģiju un digitālo risinājumu jomā. 2014. gadā turpināsies ES dalībvalstu diskusija par digitālās ekonomikas potenciāla izmantošanu, lai celtu ES konkurētspēju iepretim Ziemeļamerikai un Āzijas valstīm. Latvija piedalīsies ES politiku izstrādē, aktualizējot ES vienotā digitālā tirgus izveidi, e-pārvaldību un iedzīvotāju e-prasmju uzlabošanu, kā arī informācijas drošību digitālajā vidē un interneta brīvības jautājumus. Prezidentūras laikā Latvija izmantos iespēju prezentēt savus sasniegumus, tostarp e-pārvaldes risinājumus un

e-platformas pilsoniskās līdzdalības veicināšanai.

3) ES lomas stiprināšana globālajā mērogā, labklājības un drošības telpas veidošana Eiropas Savienības kaimiņu reģionos.

Latvijas prezidentūras laikā šā virziena ietvaros īpaša uzmanība tiks pievērsta Eiropas kaimiņattiecībām, jau 2014. gadā aktīvi īstenojot līdzšinējās politikas un iniciatīvas Austrumu partnerības un Centrālāzijas valstīs gan attiecībā uz ekonomisko dimensiju, gan stiprinot demokrātiskos un drošības procesus. Latvija turpinās iestāties par transatlantisko saišu stiprināšanu, īpaši uzsverot ES un ASV Tirdzniecības un investīciju partnerības līguma sagatavošanu, kā arī ES stratēģisko partnerību ietvaros, veicinot sadarbību ar Brazīliju, Japānu, Krieviju, Indiju un Ķīnu.

6.7. ielikums

Pasākumi Latvijas prezidentūras ES Padomē laikā Ekonomikas ministrijas kompetences jomās

2015. gada pirmajā pusē Rīgā plānotie pasākumi:

- Eiropas Enerģētikas ministru konference *Eiropas Enerģētikas savienība* (2015. gada 6. februāris)
- ES Konkurētspējas ministru neformālā sanāksme (2015. gada 26.-27. marts)
- ES vienotā tirgus forums (2015. gada 26. marts)
- Vides un enerģētikas ministru neformālā sanāksme (2015. gada 15.-16. aprīlis)
- Patērētāju tiesību aizsardzības konference (2015. gada 23.-24. aprīlis)
- Eiropas Konkurences diena (2015. gada 7. maijs)
- Eiropas Standartizācijas samits (2015. gada 3.-5. jūnijs)
- ES Inovācijas uzņēmējdarbības nedēļas konference *Finanšu instrumenti inovācijai un uzņēmējdarbībai 2015* (2015. gada 15.-17. jūnijs)

6.2.3. Eiropas Savienības vienotais tirgus

ES vienotais tirgus aptver 31 valsti (28 ES dalībvalstis un 3 Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstis – Norvēģiju, Islandi un Lihtenšteinu) ar vairāk nekā 500 milj. patērētāju. ES vienotais tirgus nozīmē teritoriju bez iekšējām robežām, kurā nodrošināta preču, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte, kā arī personu brīva kustība. Pēc ilgstoša un koordinēta darba ES ietvaros ir izstrādāti vienoti principi un noteikumi saimnieciskās darbības veicējiem, atcelta robežkontrole, izveidota konkurētspējīgāka komercdarbības vide, patērētājiem nodrošināts plašāks preču un pakalpojumu klāsts, radītas jaunas darba vietas, iedzīvotājiem nodrošināta iespēja dzīvot, strādāt un mācīties citā dalībvalstī, rasta iespēja ieviest vienotu valūtu, kā arī nodrošināti daudzi citi ieguvumi. Tomēr ES vienotā tirgus potenciāls joprojām nav izmantots pilnībā, un tā pilnveidošana aizvien turpinās, veicinot ES ekonomikas ilgtspējīgu, stablu attīstību un iedzīvotāju labklājību.

Latvijas ES tiesību aktu pārņemšanas deficīts līdz 2014. gada maijam bija 0,6% pēdējo sešu mēnešu laikā, paliekot dalībvalstu grupā ar deficītu zem ES vidējā rādītāja 0,7%. Latvija arī ir viena no dalībvalstīm, kas pēc termiņa beigām transponē nokavētās direktīvas visātrāk – vidēji tie ir 5,3 mēneši.

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 34.-36. un 49.-62. pantā noteikto preču un pakalpojumu sniegšanas brīvību un tiesības veikt komercdarbību

Latvijā uzrauga un koordinē Ekonomikas ministrija, pastāvīgi identificējot tiesību normas, kas potenciāli vai faktiski var kavēt ES vienotā tirgus brīvību īstenošanu, tajā skaitā izvērtējot vēl izstrādes stadijā esošos normatīvos aktus.

Tehnisko noteikumu paziņošanas procedūra kalpo kā preventīvs, vienots un caurskatāms monitoringa instruments, lai izvērtētu un novērstu tādu prasību noteikšanu normatīvajos aktos, kuras varētu radīt šķēršļus brīvai preču, kā arī informācijas sabiedrības pakalpojumu aprītei. Tehnisko noteikumu saskaņošanas procesā piedalās ne tikai ES dalībvalstu atbildīgās institūcijas, tajā var iesaistīties ikviens komersants, lai sniegtu savus komentārus un iebildumus par citu ES dalībvalstu sagatavotajiem projektiem, kas potenciāli var ietekmēt komersanta produkcijas eksportu vai informācijas sabiedrības pakalpojumu pārrobežu sniegšanu. Informācija par dalībvalstu paziņotajiem tehnisko noteikumu projektiem ir brīvi pieejama *Tehnisko noteikumu informācijas sistēmas* (TRIS) datu bāzē <http://ec.europa.eu/enterprise/tris/lv/>, kurā tehnisko noteikumu projektu var aplūkot latviešu valodā. Ja komersantam ir radušies iebildumi par citu valstu tehniskajiem noteikumu projektiem, kuri potenciāli vai faktiski var ietekmēt viņa produkta noietu attiecīgās ES valsts tirgū, komersants ir tiesīgs iesniegt savus iebildumus atbildīgajā ministrijā, kuras kompetencē ir attiecīgās politikas jomas koordinēšana Latvijā. Informācija par tehnisko noteikumu projektu paziņošanu

ir pieejama Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē: https://www.em.gov.lv/lv/eiropas_savieniba/es_vienota_tirgus_centrs/tehnisko_noteikumu_pazinosana/tehnisko_noteikumu_pazinosana/.

Savstarpējās atzišanas princips ir tiesisks mehānisms brīvas preču aprites nodrošināšanai Eiropas Savienībā. Šis princips būtībā paredz, ka galamērķa dalībvalstīs nedrīkst liegt tirgot to teritorijā preces, kuras jau likumīgi tirgo citā dalībvalstī, pat tad, ja tās ir ražotas saskaņā ar tādām prasībām, kas atšķiras no galamērķa dalībvalsts prasībām. Šo principu piemēro precēm, uz kurām neattiecas saskaņoti ES tiesību akti (brīva preču aprīte neharmonizētā sfērā).

Lai uzlabotu savstarpējās atzišanas principa piemērošanu, 2008. gada 2. septembrī stājās spēkā *Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr. 764/2008, ar ko nosaka procedūras, lai dažus valstu tehniskos noteikumus piemērotu citā dalībvalstī likumīgi tirgotiem produktiem, un ar ko atceļ Lēmumu Nr. 3052/95/EK*, kuras mērķis ir noteikt kārtību, kādā savstarpējās atzišanas princips ir jāievēro valsts institūciju darbā, kā arī veicot komunikāciju ar komersantiem. Lai turpinātu uzlabot savstarpējās atzišanas principa piemērošanu praksē, EK 2013. gada 16. augustā publicēja juridiski nesaistošu darba dokumentu *Norādījumi. Jēdziens "likumīgi tirgots" Savstarpējās atzišanas regulā (EK) Nr. 764/2008*, kurā valsts iestādēm skaidrota jēdziena „likumīgi tirgots” pareiza piemērošana.

Regula 764/2008 arī nosaka pienākumu valstij izveidot *Produktu informācijas punktus (PCP)*. PCP uzņēmumiem un dalībvalstu atbildīgajām iestādēm sniedz informāciju par noteikumiem, kurus piemēro konkrētam produkta veidam, un informāciju par to, vai kādam produkta veidam ir nepieciešams saņemt atļaujas pirms tā laišanas tirgū. Latvijā PCP funkcijas pilda Ekonomikas ministrija (e-pasts: pcp@em.gov.lv). 2014. gadā PCP ir atbildējis uz 39 komersantu informācijas pieprasījumiem.

Lai nodrošinātu EEZ valsts pārvaldes iestāžu administratīvo sadarbību, EK ir izveidojusi **Iekšējā tirgus informācijas sistēmu (IMI)**. IMI sistēma ļauj ātri un efektīvi sazināties Eiropas Ekonomikas zonas valstu atbildīgajām iestādēm valsts, reģionālā un vietējā līmenī. Dalībvalstu iestādes, izmantojot IMI sistēmu, var pārbaudīt juridisko un fizisko personu iesniegumos norādīto informāciju, citās dalībvalstīs izdoto dokumentu autentiskumu, kā arī noskaidrot citus jautājumus saskaņā ar attiecīgajos ES tiesību aktos noteikto. Tādējādi dokumentu iesniedzējs tiek atbrīvots no birokrātiskiem šķēršļiem dažādu pārrobežu jautājumu risināšanā ES vienotajā tirgū. Nacionālais IMI sistēmas koordinators Latvijā ir Ekonomikas ministrija. Šobrīd Latvijā IMI sistēma darbojas *Pakalpojumu direktīvas (2006/123/EK)*, *Profesionālās kvalifikācijas direktīvas (2005/36/EK)*, *Darbinieku norīkošanas direktīvas (96/71/EK)*, *Pacientu tiesību direktīvas (2011/24/ES)*, *Regulas par euro skaidras naudas pārrobežu autopārvadājumiem (1214/2011)*, *Direktīvas par nelikumīgi izvestu kultūras priekšmetu atgriešanu (2014/60/ES)* jomā, pilotprojekta veidā – *E-komercijas direktīvas (2000/31/EK)* un *Komisijas īstenošanas lēmuma par*

vilcienu vadītāju apliecībām (2014/89/ES) jomā. *Pakalpojumu direktīvā* dalībvalstīm noteikts pienākums informēt par pakalpojumiem, kas var radīt būtisku kaitējumu cilvēku veselībai, dzīvībai un videi, tāpēc IMI sistēmā ir izveidots *Bridinājuma mehānisms*, kas nodrošina uzraudzības iestāžu sadarbību risku novēršanā. IMI sistēmā ir reģistrētas 74 Latvijas atbildīgās iestādes, pakalpojumu jomai piesaistītas 59 iestādes, profesionālās kvalifikācijas jomai – 18, darbinieku norīkošanas jomai – 6, pacientu tiesību jomai – 4, e-komercijas jomai – 2, vilcienu vadītāju apliecību jomai – 2 (viena iestāde var tikt piesaistīta vairākām jomām).

No 2014. gada janvāra līdz novembrim Latvija citām dalībvalstīm ir nosūtījusi 24 informācijas pieprasījumus IMI sistēmā: pakalpojumu jomā – 5, profesionālās kvalifikācijas jomā – 11, darbinieku norīkošanas jomā – 8; Latvijā ir saņemts 81 informācijas pieprasījums: pakalpojumu jomā – 4, profesionālās kvalifikācijas jomā – 66, darbinieku norīkošanas jomā – 8, pacientu tiesību jomā – 3.

Kopš 2004. gada Latvijā darbojas EK un dalībvalstu izveidots alternatīvs ES vienotā tirgus problēmu risināšanas tīkls – **SOLVIT centri**. To uzdevums ir rast ātru un praktisku risinājumu ES vienotā tirgus problēmām, kuras ir izraisījuši valsts iestāžu darbība, nepareizi piemērojot ES tiesību normas. Situācijās, kad iedzīvotājs vai uzņēmējs cieš no citu dalībvalstu atbildīgo iestāžu prettiesiski pieņemtajiem lēmumiem, SOLVIT centrs darbojas kā bezmaksas problēmu risināšanas instruments. SOLVIT centri atrodas katrā ES dalībvalstī (arī Islandē, Norvēģijā, Lihtenšteinā). No 2014. gada janvāra līdz novembrim Latvijas SOLVIT centrs ir saņēmis 35 sūdzības. Lai iesniegtu sūdzību SOLVIT centrā, lietai jāatbilst šādiem kritērijiem: 1) lēmumu ir pieņēmusi valsts iestāde; 2) valsts iestāde atrodas citā ES dalībvalstī (pārrobežu elements); 3) ir pārkāptas ES tiesību normas (regulas, direktīvas u.tml.). Visbiežāk Latvijas SOLVIT centrā risinātās iedzīvotāju lietas ir saistītas ar sociālajiem pabalstiem un uzturēšanās atļauju izsniegšanu citās dalībvalstīs, uzņēmējiem – ar preču un pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumiem un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu.

Pamatojoties uz Eiropas 2012. gada 8. jūnija paziņojumā Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai „Par Vienotā tirgus labāku pārvaldību” minēto, izveidots elektronisks „**Vienotā tirgus centrs**” Ekonomikas ministrijas mājas lapā (skatīt https://www.em.gov.lv/lv/eiropas_savieniba/es_vienota_tirgus_centrs/), lai vienkopus būtu pieejama informācija par ES informācijas un palīdzības dienestiem.

Lai veicinātu komercdarbību un inovācijas pakalpojumu sektorā, kā arī valsts pārvaldes pakāpenisku modernizāciju un vienkāršošanu, viena no Latvijas prioritātēm ES ir **pakalpojumu sniegšanas brīvības veicināšana**. Pakalpojumu jomā sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām un valsts pārvaldes iestādēm tiek regulāri veikta normatīvo aktu prasību analīze un gatavoti priekšlikumi nepieciešamajām izmaiņām, lai

mazinātu administratīvo slogu komersantiem. Tiek pārskatītas administratīvās barjeras un procedūras, attiecīgi likvidējot vai vienkāršojot prasības atļauju (licenču, sertifikātu, apliecinājumu u.c. dokumentu) izsniegšanai, kā arī radot iespēju nepieciešamās procedūras veikt elektroniski. Papildus turpinās vienas pieturas aģentūras principa ieviešana, uzlabojot publiskās pārvaldes sniegto pakalpojumu pieejamību Vienotajā kontaktpunktā – vienotajā valsts un pašvaldību pakalpojumu portālā www.latvija.lv.

Viens no publiskās pārvaldes modernizāciju veicinošiem instrumentiem, lai samazinātu iestāžu kavēšanas lēmumu pieņemšanā, izmaksas un nelabvēlīgas sekas, kas rodas maziem un vidējiem komersantiem, ir „klusēšanas-pieķiršanas” princips. Tas nosaka, ka gadījumā, ja noteiktajā termiņā nav saņemta atbildīgās iestādes atbilde uz atļaujas pieteikumu, uzskatāms, ka atļauja pakalpojumu sniedzējam ir piešķirta un pakalpojumu sniedzējs ir tiesīgs uzsākt pakalpojumu sniegšanu. 2012. gada 12. jūnijā ar MK rīkojumu Nr. 264 tika apstiprināts pasākumu plāns *Par Pasākumu plānu „klusēšanas-pieķiršanas” principa ieviešanai un piemērošanai atbildīgo institūciju administratīvajā praksē*, kurā tika paredzēts sākotnēji „klusēšanas-pieķiršanas” principu ieviest 15 pakalpojumiem. Saskaņā ar pasākumu plānu šobrīd „klusēšanas-pieķiršanas” princips ir ieviests jau 14 minētajā pasākumu plānā noteiktajiem pakalpojumiem (princips vēl šobrīd nav ieviests kārtībā, kādā sociālo pakalpojumu sniedzējs tiek reģistrēts sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā un izslēgts no tā). Paraleli minētajām aktivitātēm un pasākumu plānā minētajiem pakalpojumiem „klusēšanas-pieķiršanas” princips ir ieviests vēl papildus 4 pakalpojumiem. Darbs pie principa

ieviešanas turpinās ar Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra 2013. gada 20. maija rīkojumu Nr. 94 izveidotajā darba grupā, kuras ietvaros tika izvērtēti 229 valsts iestāžu sniegtie pakalpojumi. To starpā identificēti pakalpojumi, kuriem iespējams ieviest minēto principu. Līdz 2014. gada beigām iecerēts izstrādāt jaunu pasākumu plānu, to integrējot *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānā*.

Latvija arī piedalās **frontrunners iniciatīvā**. Šo iniciatīvu uzsāka Lielbritānijas, Dānijas, Zviedrijas un Nīderlandes valsts pārvaldes iestādes, un šobrīd tajā piedalās jau 16 ES dalībvalstīs. *Frontrunners* iniciatīvas mērķis ir, dalībvalstīm sadarbojoties un apmainoties ar labo praksi, risināt problēmas, ar kurām sastopas uzņēmēji un patērētāji ES vienotajā tirgū. Pašreiz dalībvalstis sadarbojas tādās svarīgās jomās kā:

- *Vienotā tirgus centru* izveide, lai uzņēmējiem vienuviet būtu pieejama informācija par ES vienotā tirgus palīdzības un informācijas dienestiem;
- vienoto kontaktpunktu attīstīšana pakalpojumu jomā, kuros uzņēmēji var veikt visas nepieciešamās formalitātes, lai darbotos pakalpojumu jomā, t.sk. citā dalībvalstī;
- profesionālo kvalifikāciju atzīšana, lai mazinātu reglamentēto profesiju skaitu un novērstu šķēršļus profesionālās kvalifikācijas atzīšanas procesā citās dalībvalstīs;
- augstākā līmeņa domēnu vārdu piešķiršanas kārtības pārskatīšana, veicot izpēti par šķēršļiem augstākā līmeņa domēnu vārdu reģistrēšanas procesā.

6.3. Industriālā politika

Latvijas industriālās politikas (NIP) plānošanas dokumentu ietvaru veido vairāku dokumentu kopums, no kuriem nozīmīgākie ir: *Nacionālais attīstības plāns, Viedās specializācijas stratēģija*, kura ir ietverta *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes, Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes, Izglītības attīstības pamatnostādnes* u.c. nozaru politikas plānošanas dokumentos.

Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes

Latvijas Nacionālās industriālās politikas pamatnostādnes tika apstiprinātas MK 2013. gada 28. maijā, un to mērķis ir veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta komplikētībai.

Lai sasniegtu pamatnostādnēs definēto mērķi, ir noteikti šādi sasniedzamie rezultatīvie rādītāji:

- apstrādes rūpniecības īpatsvars iekšzemes kopproduktā 2020. gadā – 20%;
- apstrādes rūpniecības produktivitātes pieaugums 2020. gadā pret 2011. gadu – 40%;

- apstrādes rūpniecības pieaugums 2020. gadā, salīdzinot ar 2011. gadu, – 60%;
- ieguldījumi pētniecībā un attīstībā – 1,5% no IKP.

Lai identificētu tirgus nepilnības, tika veikta eksportspējīgāko nišu un produktu un pakalpojumu ar augstāku pievienotās vērtības potenciāla noteikšana un padziļināta ražotāju analīze, kuras rezultātā tika secināts, ka svarīgākie NIP izaicinājumi, uz kuriem vēršama valsts aktīva rīcība, ir:

- finansējuma ierobežojumi;
- darbaspēka izmaksas un cenu konkurētspēja;
- zema produktivitāte un vājš inovācijas sniegums;
- starptautiskā biznesa transformācija;
- demogrāfiskā situācija (darbaspēka novecošanās).

Ņemot vērā Latvijas uzņēmumu priekšrocības un galvenos izaicinājumus, NIP noteiktie rīcības virzieni ir vērsti uz:

- **darbaspēka pieejamības un prasmes** jautājumiem, tādiem kā profesionālās izglītības sistēmas un augstākās izglītības sistēmas tālāku

reformu īstenošana, koncentrējot un piemērojot darba tirgus prasībām atbilstošas profesionālās izglītības programmas, kā arī palielinot praktiskās programmas daļas īpatsvaru; valsts atbalsta instrumentu turpināšana, kuri ir vērsti uz uzņēmumā nodarbināto speciālistu kvalifikācijas un prasmju paaugstināšanu, pārkvalificēšanās iespējām uz tirgū pieprasītām specialitātēm; vispārējo vidējo izglītību apgūstošo izglītojamo skaita mazināšana par labu profesionālās izglītības sistēmai;

- **industriālo zonu attīstības** jautājumiem, tādiem kā esošu industriālo zonu pielāgošana, ceļu un inženierkomunikāciju (elektrība, ūdensvads, kanalizācija, gāze, apgaismojums u.c.) sakārtošana līdz ražošanas objektiem, jaunu industriālo zonu izveide starptautiskas, nacionālās un reģionālās nozīmes centros;
- **finanšu pieejamības** jautājumiem, tādiem kā jaundibināto, mikro un mazo uzņēmumu nodrošināšana ar nepieciešamo finansējumu, atbalsta sniegšana apgrozāmo līdzekļu nodrošināšanai vai sākotnējo investīciju veikšanai, aizdevumu garantiju izsniegšanas turpināšana, UIN atvieglojuma ražošanas veicināšanai, iegādājoties jaunas ražošanas iekārtas, turpināšana, riska kapitāla veida instrumentu radīšana, kas stimulētu investīcijas uzņēmumu attīstībā un darbības paplašināšanā;
- **inovācijas veicināšanas** jautājumiem, tādiem kā komersantu pētniecības un inovācijas kapacitātes paaugstināšana, UIN nodokļa atlaides pētniecības un attīstības izmaksām aizstāšana ar jaunu atvieglojumu, nosakot noteiktu pētniecības un attīstības izmaksu norakstīšanu trīskāršā apmērā, pētniecības bāzes un izcilības attīstība;
- **eksporta veicināšanas** jautājumiem, tādiem kā klasteru iniciatīvas atbalstīšana, eksporta darījuma

risku minimizēšana, ārējo tirgu apgūšana un sertifikācijas izmaksu kompensācija;

- **energoresursu izmaksas** jautājumiem, tādiem kā atbalsta programmas energoefektivitātes paaugstināšanas un emisiju samazināšanas risinājumu rūpniecības sektorā izstrāde.

Atbilstoši piedāvātajiem rīcības virzieniem ir izstrādāts aktivitāšu plāns līdz 2017. gadam, paredzot katram rīcības virzienam noteiktu aktivitāšu kopumu, nosakot par aktivitāšu īstenošanu atbildīgās institūcijas, kā arī definējot sasniedzamos darbības rezultātus rādītājus.

Rīcības plāna izpildes ietvaros Ekonomikas ministrija ir uzsākusi darbu pie ES plānošanas perioda 2014.-2020. gadam ietvaros plānoto atbalsta pasākumu izstrādes.

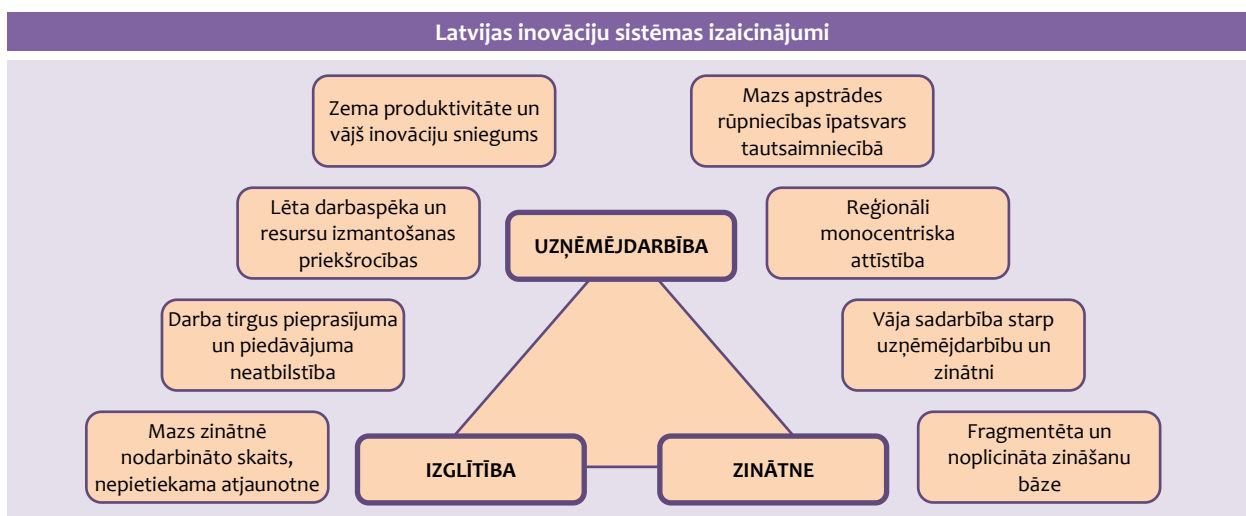
Viedās specializācijas stratēģija

Viedās specializācijas stratēģija (VSS) paredz vīzijas izstrādi, konkurētspējas priekšrocību atrašanu, stratēģisku prioritāšu izvēli un tādas politikas izvēli, kas maksimāli atraisa reģiona uz zināšanām balstīto attīstības potenciālu un tādējādi nodrošina tautsaimniecības izaugsmi.

Stratēģija ir ietverta un apstiprināta MK 2013. gada 28. decembrī ar *Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādņu 2014.-2020. gadam* pieņemšanu.

Veidojot viedās specializācijas stratēģiju, ir svarīgi apzināties, kāds ir valsts tautsaimniecības izaugsmes scenārijs. Analizējot Latvijas tautsaimniecības attīstību, ir secināts, ka tās ilgtspējīgai attīstībai nepieciešams veicināt ekonomikas strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai, t.sk. rūpniecības lomas palielināšanai, rūpniecības un pakalpojumu modernizācijai un eksporta sarežģītības attīstībai. Tas ir būtisks priekšnosacījums Latvijas tautsaimniecības konverģencei ar attīstītajām ES valstīm un iedzīvotāju labklājības pieaugumam, ko var panākt, palielinot Latvijas ekonomikas konkurētspēju, kas balstīta uz inovāciju.

6.7. attēls

Vienlaikus, izstrādājot viedās specializācijas stratēģiju, ir nepieciešams identificēt pastāvošās problēmas inovāciju sistēmā (skatīt 6.9. nodaļu). Latvijas un EK eksporta skatījumā Latvijas inovāciju sistēmā pastāv astoņi būtiskākie izaicinājumi, kuri shematiski ir aprakstīti 6.7. attēlā.

Atbilstoši veiktajai analīzei ir identificēti, ka izaicinājumi ir sastopami visos svarīgākajos inovācijas sistēmas pīlāros.

Balstoties uz izvirzītajiem secinājumiem un analīzi, ir izstrādāta *Viedās specializācijas stratēģijas* ietvars, kurā ir definēti tautsaimniecības transformācijas virzieni, tautsaimniecības izaugsmes virzieni un viedās specializācijas jomas (skatīt 6.3. tabulu).

Lai precizētu *Viedās specializācijas stratēģijā* definēto politikas mērķu sasniegšanas rezultātu rādītājus un specializācijas jomas, Ekonomikas ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija un Zemkopības ministrija organizēja 14 publiskās diskusijas, kurās piedalījās vairāk nekā 500 zinātnisko institūciju, izglītības iestāžu, nozaru asociāciju pārstāvji. Galvenais diskusiju secinājums ir, ka Latvijas industrijai ir raksturīga augsta relatīvā specializācija, tāpēc industrijas specializācija kopumā nav Latvijas tautsaimniecības problēma. Tika atzīts, ka *Viedās specializācijas stratēģijas* īstenošanā jāizvairās no vienpusīgas ekonomikas izaugsmes atbalsta – jāveido ekonomisko aktivitāti veicinoša tautsaimniecības vide un cilvēkresursu attīstība.

6.3. tabula

Viedās specializācijas stratēģijas ietvars		
Tautsaimniecības transformācijas virzieni	Izaugsmes prioritātes	Viedās specializācijas jomas
1. Ražošanas un eksporta struktūras maiņa tradicionālajās tautsaimniecības nozarēs	1.prioritāte: Efektīvāka pirmapstrādes produktu izmantošana augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanai, jaunu materiālu un tehnoloģiju radīšana un pielietošanas dažādošana. Netehnoloģisko inovāciju un Latvijas radošās industrijas potenciāla plašāka izmantošana tautsaimniecības nozaru augstākas pievienotās vērtības produktu un pakalpojumu ražošanai.	1.Zināšanu ietilpīga bioekonomika;
2. Nākotnes izaugsmes nozares, kurās eksistē vai var rasties produkti un pakalpojumi ar augstu pievienoto vērtību	2.prioritāte: Tādas inovācijas sistēmas izveide, kas nodrošina atbalstu jaunu produktu un tehnoloģiju radīšanai esošo nozaru un starpnozaru ietvaros, kā arī jaunām nozarēm ar augstu izaugsmes potenciālu, kas balstītas uz izaugsmi noteicošajām atslēgtehnoloģijām un nodrošina efektīvu jaunu produktu/ pakalpojumu identifikāciju sistēmu, spēj atrast un sniegt atbalstu jaunu produktu radīšanai gan esošo nozaru un starpnozaru ietvaros, gan arī veidot jaunas nozares ar augstu izaugsmes potenciālu.	2.Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas;
3. Nozares ar nozīmīgu horizontālo ietekmi un ieguldījumu tautsaimniecības transformācijā	3.prioritāte: Energoefektivitātes paaugstināšana, kas ietver jaunu materiālu radīšanu, ražošanas procesu optimizāciju, tehnoloģisko jauninājumu ieviešanu, alternatīvo energoresursu izmantošanu u.c. risinājumus. 4.prioritāte: Modernas un mūsdienu prasībām atbilstošas IKT sistēmas attīstība privātajā un valsts sektorā. 5.prioritāte: Moderna un nākotnes darba tirgus prasībām atbilstoša izglītības sistēma, kas veicina tautsaimniecības transformāciju un VSS prioritāšu īstenošanai nepieciešamo kompetenci, uzņēmējspējas un radošuma attīstību visos izglītības līmeņos. 6.prioritāte: Attīstīta zināšanu bāze (fundamentālā zinātne un zinātnes infrastruktūra) un cilvēkkapitāls zināšanu jomās, kurās Latvijai ir salīdzinošās priekšrocības un kas ir nozīmīgas tautsaimniecības transformācijas procesā: zināšanu jomās, kas saistītas ar viedās specializācijas jomām (1) zināšanu ietilpīga bioekonomika, (2) biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas, (3) viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas, (4) viedās enerģētikas un (5) IKT, kā arī EK identificētajās atslēgtehnoloģijās (nanotehnoloģijas, mikro un nano-elektronika, fotonika, avāncētie materiāli un ražošanas sistēmas, biotehnoloģijas). 7.prioritāte: Teritoriju esošo resursu apzināšana un specializācija, izvirzot perspektīvās ekonomiskās attīstības iespējas un virzienus, t.sk. vadošos un perspektīvos uzņēmējdarbības virzienus pašvaldības teritorijās.	3.Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas 4.Viedā enerģētika 5.Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas

Vairākās diskusijās kā pamata uzdevums tika minēts produktivitātes uzlabošana. Iespējas tās paaugstināšanai industriju pārstāvji redz gan jaunos produktos, gan esošo produktu ražošanas metožu un tehnoloģiju uzlabošanā. Latvijas uzņēmumiem ir salīdzinoši zema produktivitāte, it īpaši darbaspēka produktivitāte – Latvijā gan ražošanas, gan pakalpojumu jomā notiek specializācija nozarēs ar zemu pievienoto vērtību, savukārt tajās nozarēs, kurās

kopumā pievienotā vērtība ir virs vidējā, Latvijas uzņēmumi bieži ir iesaistīti ražošanas posmos, kuros pievienotā vērtība ir salīdzinoši zema, un pamatā zemo un vidējo tehnoloģiju nozarēs viens no ceļiem produktivitātes paaugstināšanai ir arī pakāpeniska pāreja uz augsto tehnoloģiju nozarēm un produktiem. Tāpat tika uzsvērts, ka zinātnē ir nepieciešama zināšanu daudzveidība. Specializāciju industrijas vajadzībām var

nodrošināt ar darbības fokusu uz konkrētu problēmu risināšanu, iesaistot industriju pārstāvjus pētniecības grantu un projektu apstiprināšanā.

Viens no diskusiju uzdevumiem bija identificēt iespējamās konkurētspējas nišas katras specializācijas jomas ietvaros. Diskusiju dalībnieku identificētās potenciālās Latvijas industrijas potenciālās specializācijas

nišas katras *Viedās specializācijas* jomas ietvaros ir apkopotas 6.4. tabulā. Diskusiju dalībnieki uzsvēra, ka nosauktās specializācijas nišas ir tās, kurās Latvijai jau šobrīd pastāv zināmas konkurētspējas priekšrocības un kurās, pēc pašreizējās informācijas, ir iespējama turpmāka izaugsme.

6.4. tabula

Latvijas industrijas potenciālās specializācijas nišas <i>Viedās specializācijas</i> jomas ietvaros, saskaņā ar ZTAI pamatnostādnēm	
Specializācijas jomas	Industrijas potenciālās specializācijas nišas 2014. gada diskusiju skatījumā
1. Zināšanu ietilpīga bioekonomika.	Ilgtpējīga un produktīva meža audzēšana mainīgos klimata apstākļos; Koksnes biomasas pilnīga izmantošana ķīmiskajai pārstrādei un enerģijai; Inovatīvas, riskus mazinošas augu un dzīvnieku audzēšanas tehnoloģijas; Inovatīvu augstas pievienotās vērtības nišas produktu izstrāde no koksnes, tradicionālām un netradicionālām lauksaimniecības augu un dzīvnieku izejvielām; augu un dzīvnieku audzēšanas un pārstrādes blakusproduktu izmantošanas tehnoloģiskie risinājumi; Pārtikas drošība.
2. Biomedicīna, medicīnas tehnoloģijas, biofarmācija un biotehnoloģijas.	1. Farmaceitisko un bioaktīvo vielu iegūšanas ķīmiskās un biotehnoloģiskās metodes un produkti; 2. Jaunu un esošo humāno un veterināro zāļu izstrāde un izpēte; 3. Molekulārās un individualizētās ārstēšanas un diagnostikas metodes un šūnu tehnoloģijas; 4. Funkcionālā pārtika, ārstnieciskā kosmētika un bioaktīvi dabas vielu produkti.
3. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas.	Implantu materiāli, kompozītmateriāli, plānie slāņi un pārklājumi, iekārtas, mehānismi un darba mašīnas, stikla šķiedras izstrādājumi un viedie materiāli uz stikla šķiedras bāzes.
4. Viedā enerģētika.	Resursu cenas; Energoresursu patēriņa intensitāte; ES klimata un enerģētikas ietvars 2030.
5. Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas.	Inovatīva zināšanu pārvaldība, sistēmu modelēšanas un programmatūras izstrādes metodes un rīki; inovatīvi nozaru IKT aparātūras (<i>hardware</i>) un programmatūras (<i>software</i>) lietojumi; kiberfizikālās sistēmas, valodu tehnoloģijas un semantiskais tīmeklis; lielapjoma datu un zināšanu infrastruktūra; informācijas drošība un kvantu datori; datorsistēmu testēšanas metodes.

6.4. Enerģētikas politika

Latvijas efektīvas, sabalansētas, uz tirgus principiem balstītas enerģētikas politikas galvenie virzieni, kas noteikti MK 2013. gada 28. maija sēdē apstiprinātajā informatīvajā ziņojumā *Enerģētikas ilgtermiņa stratēģija 2030 – konkurētspējīga enerģētika sabiedrībai (Enerģētikas stratēģija 2030)*, ir vērsti uz valsts ekonomikas konkurētspējas attīstību, sekmējot sabiedrības labklājību.

Enerģētikas stratēģijas 2030 galvenais uzdevums ir nodrošināt enerģētikas sektora pozitīvu ietekmi uz

Latvijas tautsaimniecību, vienlaikus tiecoties uz energoapgādes drošību un ilgtspēju:

- energoapgādes drošums – enerģijas lietotājiem pieejamas stabilas enerģijas piegādes un attīstīta infrastruktūra;
- ilgtspējīga enerģija – mazināta atkarība no energoresursu importa, veicinātas jaunas efektīvas atjaunojamo energoresursu izmantošanas tehnoloģijas, veikti energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi.

6.8. ielikums

Enerģētika Latvijā

Latvijā izmanto importētos (dabasgāze, elektroenerģija, naftas produkti, ogles, kokss u.c.) un vietējos (hidroenerģija, vēja enerģija, kurināmā koksne, kokogles, salmi, cita biomasas, biogāze, bioetanol, biodīzeļdegviela, kūdra, noliektās rieksti, sadzīves atkritumi kurināšanai) energoresursus tautsaimniecības nozaru, komerciālo lietotāju un iedzīvotāju nodrošināšanai ar kurināmo, elektroenerģiju un siltumenerģiju.

Daļu elektroenerģijas saražo Latvijas HES, TEC, biomasas, biogāzes un vēja elektrostacijas, daļa tiek importēta. Elektroenerģijas izstrādes daudzums Latvijā ir atkarīgs no Daugavas un citu upju caurteces. Aptuveni 80% Latvijā ražotās elektroenerģijas saražo AS „Latvenergo”, kas nodrošina arī elektroenerģijas importu un piegādi lietotājiem. Siltumenerģijas ražošanā galvenokārt izmanto importēto kurināmo – dabasgāzi, ogles un mazutu un vietējo kurināmo – kurināmo koksnī.

2013. gadā Latvijā saražotie energoresursi un otrreizēji pārstrādātie produkti sasniedza 89,8 PJ apjomu, bet energoresursu imports bija 169,9 PJ, no tā dabasgāzes imports – 58,4 PJ. Latvijas kopējais primāro energoresursu patēriņš sasniedza 187,1 PJ, kas ir par 1,8% mazāk nekā 2012. gadā. Pašnodrošinājums kopējā primāro energoresursu patēriņā 2013. gadā bija 34,9%. Kopējā primāro energoresursu patēriņā no vietējiem energoresursiem visvairāk tika izmantota kurināmā koksne, kuras kopējais patēriņš bija 53,1 PJ, turpretim hidroelektrostacijās un vēja elektrostacijās saražotā elektroenerģija bija 10,9 PJ.

Balstoties uz *Enerģētikas stratēģijā 2030* noteiktajiem enerģētikas politikas attīstības virzieniem, Ekonomikas ministrija izstrādā jaunas *Enerģētikas politikas pamatnostādnes laika periodam no 2014.-2020. gadam*, kas aizstās ar MK 2006. gada 27. jūnija rīkojumu Nr. 571 apstiprinātās

Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2007.-2016. gadam. Pamatnostādnes ietvers pasākumus, kas īstenojami līdz 2020. gadam, Latvijas enerģētikas nozares attīstības mērķu sasniegšanai.

6.5. tabula

Primāro energoresursu patēriņš Latvijā (PJ)							
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Kopējais patēriņš* tai skaitā:	163,8	192,1	189,0	194,8	184,2	190,6	187,1
ogles un kokss	3,1	3,3	3,5	4,5	4,6	3,8	3,0
kūdra	2,5	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
naftas produkti	56,4	61,9	62,4	64,6	59,5	58,4	59,3
dabaszāze	45,6	56,9	51,4	61,3	54,0	50,8	50,3
kurināmā koksne	39,7	49,4	52,6	45,6	46,9	52,5	53,1
elektroenerģija**	16,6	19,9	18,6	16,0	15,1	19,8	15,8
citi energoresursi***	-	0,6	0,5	2,7	4,1	5,2	5,6

* Visi energoresursi rēķināti pēc zemākās siltumspējas
 ** Hidroenerģija, vēja enerģija un elektroenerģijas neto imports
 *** Noliektās riepas, sadzīves atkritumi kurināšanai, kokogles, salmi, cita biomasas, biogāze, bioetanol, biodīzeļdegviela

Elektroenerģijas tirgus

Saskaņā ar Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas elektroenerģijas tirdzniecības reģistru uz 2014. gada 19. novembri elektroenerģijas tirdzniecībai ir reģistrēti 61 tirgotājs. Elektroenerģijas tirgū darbojas 23 elektroenerģijas tirgotāji, kas ir noslēguši sistēmas lietošanas līgumu ar AS „Sadales tīkls”.

Latvijas elektroenerģijas tirgus tiek pakāpeniski atvērts jau kopš 2007. gada, kad par aktīviem tirgus dalībniekiem kļuva uzņēmēji un citas juridiskas personas. Šobrīd

brīvajā tirgū ir vairāk nekā 24 tūkst. elektroenerģijas lietotāju, kas patērē aptuveni 75% elektroenerģijas.

2014. gada 20. martā, Saeimai apstiprinot likumprojektu *Grozījumi Elektroenerģijas tirgus likumā*, tika noteikts, ka elektroenerģijas tirgus liberalizācijas pēdējais solis, pilnībā atceļot elektroenerģijas cenu regulāciju (tarifus) un nodrošinot mājāsaimniecībām, tāpat kā juridiskiem lietotājiem, iespēju brīvi izvēlēties tirgotāju un vienojoties ar to par elektroenerģijas cenu, tiks veikts 2015. gada 1. janvārī.

6.9. ielikums

Sociālā atbalsta instruments

Sociālā atbalsta instruments noteiktam lokam elektroenerģijas lietotāju, kas definēti kā aizsargātie lietotāji, nodrošinās atbalstu saistībā ar elektroenerģijas cenu kāpumu, kas prognozējams līdz ar elektroenerģijas tirgus atvēršanu mājāsaimniecībām 2015. gada 1. janvārī, kad tiks pārtraukta administratīvi regulēto elektroenerģijas cenu (tarifu) piemērošana elektroenerģijas tirdzniecībai.

Aizsargātais lietotājs ir trūcīga vai maznodrošināta ģimene (persona) vai daudz bērnu ģimene, kura izlieto elektroenerģiju savā mājāsaimniecībā pašas vajadzībām (galapatēriņam). Aizsargātā lietotāja sociālā atbalsta instruments tiks ieviests divos posmos.

Pirmajā jeb pārejas posmā – 2015. gadā – atbalstu aizsargātajiem lietotājiem sniegs AS „Latvenergo”. Pārejas posmā būs šāds atbalsts:

- trūcīgai vai maznodrošinātai ģimenei (personai) atbalsts būs ne vairāk kā 100 kilovatstundu elektroenerģijas tirdzniecība par cenu 0,0131 eiro par vienu kilovatstundu katrā norēķinu periodā (kalendāra mēnesī);
- daudz bērnu ģimenei – ne vairāk kā 300 kilovatstundu elektroenerģijas tirdzniecība par cenu 0,0131 eiro par vienu kilovatstundu katrā norēķinu periodā (kalendāra mēnesī).

Šajā gadījumā kopējā elektroenerģijas cena (ieskaitot elektroenerģijas cenu, tirdzniecības pakalpojumus, obligāto iepirkuma komponenti, pievienotās vērtības nodokli un tīkla pakalpojumus) būs vienāda ar Starta tarifu – 11,64 eiro par vienu kilovatstundu. Par elektroenerģijas apjomu, kas norēķinu periodā pārsniedz minēto aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma apjomu (t.i., 100 kilovatstundas trūcīgai vai maznodrošinātai ģimenei (personai) un 300 kilovatstundas daudz bērnu ģimenei) aizsargātais lietotājs maksās AS „Latvenergo” piedāvāto un viņa izvēlēto elektroenerģijas cenu vai AS „Latvenergo” noteikto universālā pakalpojuma cenu.

Otrajā posmā – no 2016. gada 1. janvāra – aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojumu nodrošinās tirgotājs, kuru konkursa kārtībā izraudzīsies Ekonomikas ministrija, pamatojoties uz tā spēju nodrošināt aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanu ar viszemāko valsts budžeta līdzfinansējumu. Aizsargātā lietotāja tirdzniecības pakalpojuma sniegšanas nosacījumus, finansēšanas apjomus un kārtību otrajā posmā noteiks MK noteikumi, kuri tiks sagatavoti līdz 2015. gada 1. jūnijam.

Ar 2014. gada 18. septembra grozījumiem atbalsta instruments (skatīt 6.9. ielikumu). *Elektroenerģijas tirgus likumā* ir izveidots pastāvīgs sociālā

6.10. ielikums

Elektroenerģijas obligātā iepirkuma komponente

Ņemot vērā Ekonomikas ministrijas 2012. un 2013. gadā veikto risku novērtējumus¹ attiecībā uz elektroenerģijas kopējās cenas pieaugumu, kā arī, lai gūtu pārliecību par atbalsta elektroenerģijas obligātā iepirkuma un garantētās maksas par uzstādīto elektrisko jaudu intensitātes pamatotību, 2014. gadā tika īstenoti kompleksi pasākumi, kas vērsti uz obligātā iepirkuma komponentes (turpmāk - OIK) noturēšanu 2,69 eiro centu apmērā par kilovattstundu, tai skaitā pasākumi, kas vērsti uz Eiropas Komisijas lēmuma par atbalsta saderību ar iekšējo tirgu saņemšanu.

Arī 2015. gadā, tāpat kā 2014. gadā elektroenerģijas lietotāju atbalstam paredzēti papildu līdzekļi no valsts budžeta, kas pamatā tiek nodrošināti no 2014. gada 1. janvāra ieviestā subsidētās elektroenerģijas nodokļa (SEN) un, kas tieši mazina OIK izmaksu ietekmi visiem elektroenerģijas galalietotājiem.

Atbilstoši likuma *Par valsts budžetu 2014. gadam* 4. pielikumam apakšprogrammā 29.02.00 *Elektroenerģijas lietotāju atbalsts* 2014. gadā tika paredzēti līdzekļi 29,3 milj. eiro apmērā. Savukārt atbilstoši likuma *Par valsts budžetu 2015. gadam* 4. pielikumam apakšprogrammā 29.02.00 elektroenerģijas lietotāju atbalstam 2015. gadā ir paredzēti līdzekļi 28 milj. eiro apmērā. OIK apjoms elektroenerģijas lietotājiem Latvijā no 2014. gada 1. aprīļa nav pieaudzis. Elektroenerģijas lietotāju atbalsta īstenošana no valsts budžeta līdzekļiem paredzēta periodā līdz 2017. gadam.

MK 2014. gada 19. novembra sēdē tika pieņemts zināšanai Ekonomikas ministrijas informatīvais ziņojums *Par subsidētās elektroenerģijas nodokļa izpildes progresu*, kas detalizēti apskata SEN piemērošanu praksē, kā arī skaidro elektroenerģijas lietotāju atbalsta mehānisma finanšu plūsmu, pamatojot valsts budžeta līdzekļu nepieciešamību.

MK 2014. gada 26. augusta sēdē izskatīja Ekonomikas ministrijas sagatavoto informatīvo ziņojumu *Par energointensīvo uzņēmumu konkurētspējas veicināšanu*, kas sniedz priekšlikumus rīcībai, lai turpmāk ierobežotu OIK maksājumus tādiem apstrādes rūpniecības energoietilpīgajiem uzņēmumiem, kuru darbību reģionālajos un starptautiskajos tirgos visvairāk ietekmē elektroenerģijas cenas pieaugums attiecībā pret līdzīgiem uzņēmumiem attiecīgajos tirgos. Apzinoties Latvijas apstrādes rūpniecības uzņēmumu konkurētspējas izaicinājumus, sastopoties ar elektroenerģijas cenu pieauguma riskiem, valsts budžeta 2015. gadam sagatavošanas ietvaros tika sagatavots deputātu priekšlikums grozījumiem Elektroenerģijas tirgus likumā (ETL) (pieņemts Saeimā galīgajā lasījumā 2014. gada 17. decembrī), kas paredz deleģējumu MK noteikt kārtību, kādā energoietilpīgi apstrādes rūpniecības uzņēmumi iegūst tiesības uz samazinātu līdzdalību izdevumu kompensēšanai publiskajam tirgotājam. Jaunā norma (ETL 30.2 pants), kurā ir ietverts minētais deleģējums, stāsies spēkā 2015. gada 1. jūlijā un līdz šim datumam paredzēts pabeigt darbu pie jauno Ministru kabineta noteikumu izstrādes. MK noteikumu ieviešanas priekšnoteikums ir ne tikai atbalsta mehānisma atbilstības nodrošināšana jaunajām EK Pamatnostādnēm par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.-2020. gadam, pirms atbalsta uzsākšanas saņemot saskaņojumu no Eiropas Komisijas par tā atbilstību Eiropas Savienības iekšējam tirgum, bet arī OIK izmaksu sloga nepieaugšana pārējiem elektroenerģijas lietotājiem minētā atbalsta mehānisma rezultātā.

Ekonomikas ministrijai liels izaicinājums saistīts ar tālāku atjaunojamās enerģijas attīstību un jauna atbalsta mehānisma izveidošanas iespējām. Līdz tam 2015. gadā ir jāpieņem lēmums par moratorija turpināšanas nepieciešamību attiecībā uz atbalsta mehānismu obligāto elektroenerģijas iepirkuma un garantētās maksu par uzstādīto jaudu veidā (MK 2009. gada 10. marta noteikumi Nr. 221 un 2010. gada 16. marta noteikumi Nr. 262), tai skaitā apzinoties, ka turpmāks atbalsts fosilajiem energoresursiem nebūs atbilstošs jaunajām EK Pamatnostādnēm par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.-2020. gadam.

Saskaņā ar ES trešajā enerģijas iekšējā tirgus liberalizācijas tiesību aktu paketē noteikto viens no faktoriem, kas nodrošina elektroenerģijas tirgus optimālu funkcionēšanu, ir tīklu pakalpojumu nodalīšana no ražošanas un tirdzniecības darbībām.

AS „Latvenergo” – vertikāli integrēta ergoapgādes komersanta, kura akciju turētāja ir Ekonomikas ministrija, restrukturizācijas gaitā tika juridiski nodalīti elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmas operatori.

2012. gada 1. janvārī darbību ārpus „Latvenergo” koncerna uzsāka AS „Augstsprieguma tīkls” – neatkarīgs pārvades sistēmas operators, kas ir atbildīgs par pārvades tīkla attīstību, elektroenerģijas pārvades drošumu, energosistēmas stabilitāti un elektroenerģijas kvalitāti un nodrošina to atbilstoši tehniski ekonomiskajām prasībām un mūsdienu tehnoloģijām un kura akciju turētāja ir Finanšu ministrija. Pārvades sistēmas aktīvu īpašniece ir AS „Latvenergo” meitassabiedrība AS „Latvijas elektriskie tīkli”, kas darbu sāka 2011. gada 1. aprīlī.

¹ Informatīvais ziņojums *Par atbalsta mehānismiem elektroenerģijas ražošanai, izmantojot atjaunojamās energoresursus* (MK 2012. gada 28. augusta sēdes protokols Nr. 49, 41.§). (<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40246892&mode=mk&date=2012-08-28>); Informatīvais ziņojums *Par elektroenerģijas cenu pieauguma riskiem un to ierobežošanu* (MK 2013. gada 8. janvāra sēdes protokols Nr. 2, 29. §). (<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40272838&mode=mk&date=2013-01-08>); Informatīvais ziņojums *Par elektroenerģijas obligātā iepirkuma ražošanas atbalsta fondu* (MK 2013. gada 4. jūnija sēdes protokols Nr. 33, 29. §). (<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40286844&mode=mk&date=2013-06-04>); Informatīvais ziņojums *Komplekss risinājums elektroenerģijas tirgus problemātikai* (MK 2013. gada 13. augusta sēdes protokols Nr. 44, 156. §). (<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40294599&mode=mk&date=2013-08-13>); Informatīvais ziņojums *Rcības plāns elektroenerģijas kopējās cenas pieauguma risku ierobežošanai* (MK 2013. gada 9. aprīļa sēdes protokols Nr. 18, 35. §). (<http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40280663&mode=mk&date=2013-04-09>).

Kopš 2007. gada 1. jūlija elektroenerģijas sadales sistēmas operatora funkcijas veic AS „Latvenergo” neatkarīga meitassabiedrība AS „Sadales tīkls”. AS „Sadales tīkls” nodrošina elektroenerģijas piegādi vairāk nekā vienam miljonam elektroenerģijas lietotāju objektu, aptverot ar savu pakalpojumu 99% no valsts teritorijas. Kopumā Latvijā darbojas 11 sadales sistēmas

operatori. Galvenās prasības attiecībā uz sadales pakalpojuma kvalitāti ir noteiktas MK 2011. gada 4. oktobra noteikumos *Noteikumi par publisko elektroapgādes tīklu sprieguma prasībām*, kas nosaka par obligāti piemērojamu Latvijā pārņemto ES standartu *LVS EN 50160: 2010 Publisko elektroapgādes tīklu sprieguma raksturlielumi*.

6.11. ielikums

Elektroenerģija un centralizētā siltumenerģija Latvijā

2013. gadā kopējā elektroenerģijas piegāde bija 7564 GWh, kas ir par 3,8% mazāk nekā 2012. gadā. AS „Latvenergo” savās stacijās saražoja 64,2% no kopējās elektroenerģijas piegādes, 17,9% – iepirka no mazajiem elektroenerģijas ražotājiem un arī 17,9% – veidoja elektroenerģijas neto imports.

No 2013. gada kopējā elektroenerģijas galapatēriņa pakalpojumiem realizēti 41,2%, rūpniecībai un būvniecībai – 27,5%, mājāsaimniecībām – 27,1%, lauksaimniecībai – 2,2%, transportam – 1,9 procenti.

2013. gadā centralizēto siltumenerģiju pārdošanai ražoja 638 katlumājs un 166 koģenerācijas stacijas, kuras pārdošanai kopā saražoja 7,3 TWh centralizētās siltumenerģijas. Centralizētās siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanā pārsvarā tika izmantota dabasgāze. Saražotās centralizētās siltumenerģijas īpatsvars, par kurināmo izmantojot dabasgāzi, bija 71,2%, kurināmo šķeldu – 21,8%, malku – 2%, mazutu – 0,3%, pārējos kurināmā veidus – 4,7 procenti.

Centralizētās siltumapgādes lietotāju struktūra pēdējo gadu laikā nav mainījusies, un centrālā apkure tajā ir 65-70%, karstā ūdens apgāde – 30-35%. No 2013. gada kopējā centralizētās siltumenerģijas galapatēriņa mājāsaimniecībām realizēti 71,1%, pakalpojumiem – 25,6%, rūpniecībai un būvniecībai – 2,2%, lauksaimniecībai – 1,1%. Savukārt centralizētās siltumenerģijas galapatēriņa sadalījums pa reģioniem ir šāds: Rīgas reģions – 52,6%, Pierīgas reģions – 10,9%, Vidzeme – 7,1%, Kurzeme – 10,3%, Zemgale – 8,4% un Latgale – 10,7 procenti.

Latvijas, kā arī Lietuvas un Igaunijas elektroenerģijas tirgu pilnīga **integrācija ES kopējā tirgū**, pievienojoties Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgum, vienlaicīgi ir svarīgs mērķis visai ES un arī pašām Baltijas valstīm.

2009. gada 17. jūlijā starp EK un virkni Baltijas valstu, tostarp Latviju, tika noslēgts nodomu protokols par *Baltijas enerģijas tirgus starpsavienojumu plāna* (BEMIP) izstrādāšanu. BEMIP ir vērstas uz efektīvi funkcionējoša Baltijas enerģijas tirgus izveidi, iespēju realizēt dalībvalstu solidaritātes mehānismus, apgādes drošuma paaugstināšanu Baltijā un Baltijas enerģijas tirgus integrāciju ar Ziemeļvalstu elektroenerģijas tirgu, tādējādi nodrošinot tā integrāciju kopējā ES enerģijas tirgū. Galvenie BEMIP paredzētie pasākumi ir saistīti ar elektroenerģijas iekšējo tirgu (attīstīta pārrobežu tirdzniecība, pārvades sistēmas operatoru nodalīšana, konkurētspējīgas cenas), elektroenerģijas starpsavienojumiem un ģenerējošām jaudām un dabasgāzes iekšējo tirgu un infrastruktūru, tajā skaitā starpsavienojumiem.

Latvijas elektroenerģijas tirgus, tāpat kā visas Baltijas enerģētikas tirgus, pašlaik ir savienots ar kopējo Eiropas enerģētikas tirgu tikai ar diviem Igaunijas un Somijas energosistēmas savienošiem jūras kabeļiem *Estlink I*, kura pārvades jauda – 350 MW, un *Estlink II*, kura pārvades jauda ir 650 MW. Abu starpsavienojuma saišu pārvades jauda ir pietiekama, lai tiktu izlīdzinātas elektroenerģijas cenas NPS Igaunijas un Somijas tirdzniecības apgabalos. Lai gan šāda projekta realizēšana potenciāli uzlabo situāciju Igaunijas un Somijas energosistēmu integrācijas un Igaunijas un Somijas tirdzniecības apgabalu likviditātes nodrošinājumā, tā nemazina pārslodzes rašanās risku Latvijas-Igaunijas šķērssgriezumā, kam, lai arī ir izteikti sezonāls raksturs, tomēr raksturīga negatīva ietekme uz elektroenerģijas cenu dinamiku NPS Latvijas un Lietuvas tirdzniecības

apgabalos. Turklāt *Estlink II* noslodze virzienā no Somijas uz Igauniju varētu radīt papildu noslodzi Latvijas-Igaunijas šķērssgriezumā, tādējādi vairojot pārslodzes vai līniju atslēguma risku.

Latvijas-Igaunijas šķērssgriezuma šī brīža caurlaides spēja nav pietiekama, lai nodrošinātu visu pieprasīto elektroenerģijas tirdzniecības apjomu Baltijas reģionā: starp Igauniju, kurā gada griezumā ir saražotās elektroenerģijas pārpalikums, un Latviju un Lietuvu, kur vērojams izteikts elektroenerģijas deficīts. Īpaši būtiski elektroenerģijas tirdzniecību Baltijas valstīs šis apstāklis ietekmē vasaras sezonā. Minētais caurlaides spēju ierobežojums būtiski apgrūtina Latvijas un Lietuvas, kā arī atsevišķos gadījumos Krievijas reģiona iespējas importēt elektroenerģiju no lētākiem elektroenerģijas cenu apgabaliem – Igaunijas un Skandināvijas valstīm, kā rezultātā Latvijā un Lietuvā vidējā elektroenerģijas cena ir augstāka par Igaunijas un Skandināvijas elektroenerģijas cenām.

Pašlaik notiek darbs pie Lietuvas-Zviedrijas starpsavienojuma „NordBalt” ar 700 MW pārvades jaudu attīstības, īstenojot arī projektu *Kurzemes loka*, kura ietvaros paredzēts izbūvēt 330 kV gaisvadu augstsprieguma elektrolīniju Latvijas rietumu daļā, lai novērstu līdz šim iztrūkstošo palielinātas jaudas pieslēgumu iespējamību, nodrošinātu vēja parku attīstību un palielinātu elektroapgādes drošumu Kurzemē. *Kurzemes loka* pirmais posms ietver 330 kV augstsprieguma līnijas izbūvi, savienojot Rīgas pilsētas 330 kV apakšstacijas „Rīgas TEC-1” ar apakšstaciju „Imanta”; līnijas izbūves darbi, t.sk., pārbaudes, pabeigti 2013. gada 25. septembrī. *Kurzemes loka* otrais posms ietver 330 kV augstsprieguma līnijas Grobiņa-Ventspils izbūvi, projektēšanas fāze uzsākta 2010. gadā, un darbi pabeigti 2014. gadā. *Kurzemes loka* pirmā un otrā posma izbūves izmaksas ir 98,5 milj. eiro, no tiem 38,5 milj. eiro

sedza no Eiropas Enerģētikas atjaunošanas programmas līdzekļiem. Līdz šim jau pirmā un otrā posmā ir ieguldīti 66 milj. eiro. *Kurzemes loka* trešā posma izmaksas ir 127,4 milj. eiro, un to plānots pabeigt 2018. gada beigās. BEMIP nosaka, ka stratēģiski svarīga ir jauna – trešā Latvijas-Igaunijas starpsavienojuma būvniecība, kas ļaus novērst esošās pārvades tīkla pārslodzes un palielināt pieejamo Latvijas-Igaunijas starpsavienojuma pārvades kapacitāti. Trešais Latvijas-Igaunijas starpsavienojuma projekts būtiski uzlabotu energoapgādes drošumu šķērsgrīzumā starp Igauniju un Latviju, kā arī abu valstu energosistēmās, nodrošinot efektīvu jaudas pārvades koridoru starp Baltijas un Ziemeļvalstu elektroenerģijas sistēmām. Latvijas-Igaunijas trešais starpsavienojums veicinās arī Latvijas, Igaunijas un Lietuvas infrastruktūras attīstību, jo pārvades tīkla modernizācijas un rekonstrukcijas projekta *Kurzemes loks* trešā posma realizācija ļaus izveidot Latvijas-Igaunijas trešā starpsavienojuma pieslēguma punktu. Latvijas-Igaunijas starpsavienojuma kopējās izmaksas ir aptuveni 112 milj. eiro. Atkarībā no izbūvējamās līnijas garuma Latvijas pusei būs jāsedz 102,3 milj. eiro, bet Igaunijai ~9 milj. eiro, un projektam plānots piesaistīt ES līdzfinansējumu. Pašlaik tiek īstenots projekta ietekmes uz vidi novērtējums un trases izpēte. Starpsavienojuma būvniecību plānots sākt 2017. gadā, un 2020. gadā to ir paredzēts nodot ekspluatācijā.

Elektroenerģijas tirgus izolācijas novēršanai *Eiropas Savienojumu instrumenta* (CEF) ietvaros Eiropas Kopējās intereses projektu (KIP) sarakstā ir iekļauti 2 Latvijas energoapgādes komersantu pieteiktie projekti – *Kurzemes loka projekta trešais posms* un *Latvijas-Igaunijas trešais starpsavienojums*.

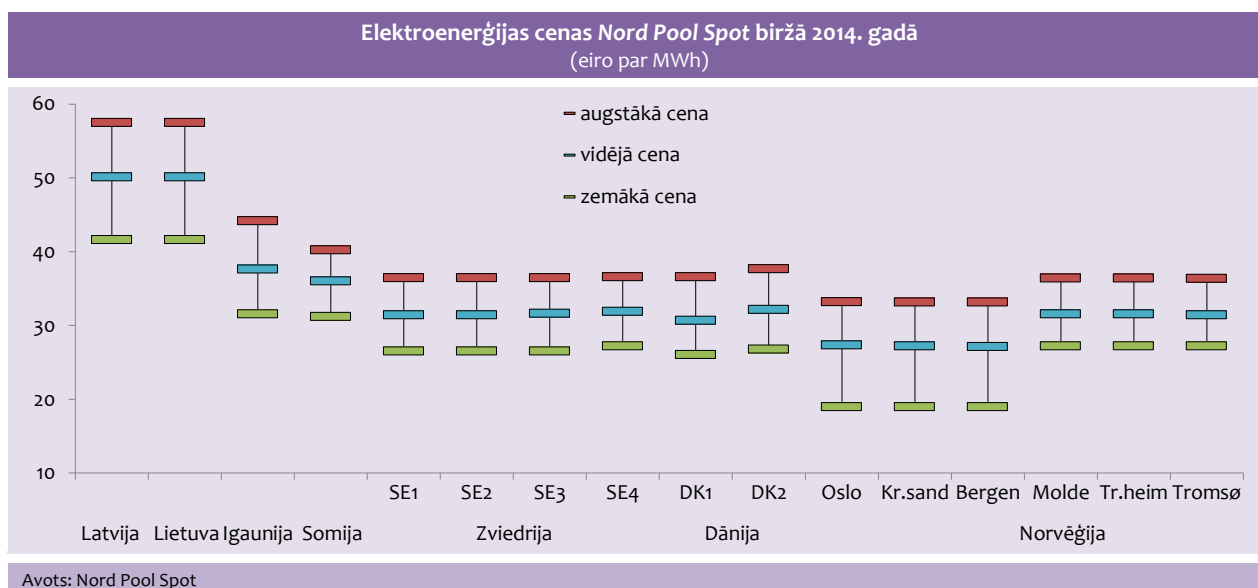
Novērtējot pieteikto projektu būtisko ietekmi uz elektroenerģijas tirgus attīstību Latvijā un Baltijas valstīs, CEF ietvaros projektam *Kurzemes loka trešais posms* piešķirts 55,1 milj. eiro un projektam *Latvijas - Igaunijas trešais starpsavienojums* – 112,3 milj. eiro liels finansējums.

Reģionālā izpratnē starp nozīmīgākajiem risināmajiem jautājumiem, kas nodrošinātu elektroenerģijas tirgus efektīvu darbību, šobrīd jāmin:

- iekšējā tirgus prasību pilnīga ieviešana Baltijas valstīs, tajā skaitā tirgus pilnīga atvēršana, nodrošinot Baltijas valstu līdzdalību ES kopējā tirgū;
- uz tirgus principiem balstīta pārslodzes vadība, elektroenerģijas biržas Nord Pool Spot (NPS) organizētas netiešās jaudas izsoles starp Baltijas valstīm (noderīgas pārslodzes vadībai Latvijas-Igaunijas šķērsgrīzumā);
- kopēja rezervju un balansēšanas tirgus izveide;
- finanšu produktu tirgus izveide Latvijā un Lietuvā, darbu uzsākot biržai *Nasdaq OMX Commodities*;
- Baltijas valstu infrastruktūras projektu, kas iekļauti KIP sarakstā, īstenošana;
- Paneiropas elektroenerģētikas tirgus modeļu reģionālās dimensijas izstrādē esošo elementu pilnveide;
- iespējama Baltijas valstu energosistēmu (pārvades tīklu) sinhronizācijas maiņa.

Funkcionējoša reģionāla tirgus izveide tiek uzskatīta par nepieciešamu priekšnoteikumu tālākai Baltijas integrācijai NPS Ziemeļvalstu reģionā, vienlaikus pārņemot arī NPS darbības principus. NPS ir Eiropas lielākā elektroenerģijas tirdzniecības birža, kura tās dalībniekiem piedāvā nākošās dienas un tās pašas dienas elektroenerģijas tirdzniecības iespējas, un Baltijas valstu darbība tajā attīstītu pārrobežu tirdzniecību, kā arī radītu konkurenci tirgū. NPS Latvijas tirdzniecības apgabals darbu uzsāka 2013. gadā 3. jūnijā. Šobrīd NPS tirdzniecības apgabali ir atvērti visās trīs Baltijas valstīs – Igaunijā, Lietuvā un Latvijā, un elektroenerģijas tirdzniecība notiek vienoti un saskaņoti visā Baltijas jūras reģionā.

6.8. attēls

Šobrīd Latvijas – Igaunijas starpsavienojuma nepietiekamas caurlaides spējas rezultātā Latvijas un Lietuvas tirdzniecības apgabalā ir augstāka elektroenerģijas cena nekā citos elektroenerģijas biržas NPS tirdzniecības apgabalos. Elektroenerģijas fizisko plūsmu starp Igauniju un Latviju pašlaik nodrošina divas 330 kV pārvades līnijas, kuru caurlaides spēja ir nepietiekama.

Atvērtais NPS Latvijas elektroenerģijas tirdzniecības apgabals un ieviestais nākošās dienas elektroenerģijas tirgus ELSPOT dod iespēju tirgus dalībniekiem iesniegt savus cenu piedāvājumus darījumiem, kuri notiks nākošajā dienā. Nākamais solis elektroenerģijas tirgus attīstībai Latvijā bija tās pašas dienas tirgus – ELBAS izveidošana. ELBAS tirgus Latvijā tika veiksmīgi atvērts 2013. gada 10. decembrī. Atšķirība tās pašas dienas elektroenerģijas tirgum no nākamās dienas tirgus ir tāda, ka cenu piedāvājumi tiek iesniegti darījumiem, kuri notiks esošajā dienā pēc tam, kad būs publicēti ELSPOT tirdzniecības sesijas rezultāti. Abu tirgu esamība nodrošina ne tikai lielāku Latvijas elektroenerģijas tirgus likviditāti, bet arī efektīvāku caurlaides spēju izmantošanu un nodrošina tirgus dalībniekiem uzticamu un caurspīdīgu elektroenerģijas cenu.

Viens no faktoriem, kas ietekmē enerģētikas ilgtspējību, ir valsts nodrošinājums ar ģenerējošām

jaudām, jo tas nosaka lielumu riskiem, kas saistīti ar elektroenerģijas un primāro energoresursu importu. Lai gan faktiskais pašnodrošinājuma līmenis ar ģenerējošām jaudām Latvijā 2013. gada beigās bija 77%, visas Latvijas elektrostacijas kopā spēj segt 100% elektroenerģijas pieprasījumu.

Kopš *ES enerģētikas rīcības plāna 2050* pieņemšanas, kas nosaka, ka ģenerāciju attīstība un valstu jaudas pietiekamība ir jākoncentrē uz teritorijām ar atjaunojamo energoresursu potenciālu, lai stimulētu CO₂ izmešu samazināšanu un siltumnīcgāzu efekta samazināšanu, sekmētu efektīvāku, konkurētspējīgu elektrostaciju attīstību, vērtējot ģenerējošo jaudu pietiekamību, ir jāņem vērā arī pieejamās caurlaides spējas uz un no valsts un reģiona, tas ir, starpsavienojumu jaudas.

Latvijas un Baltijas valstu elektroenerģētikas sektora attīstībai un tirgus integrācijai ilgtermiņā nozīmīgs ir jautājums par Baltijas elektroenerģijas pārvades sistēmas sinhronizāciju ar kontinentālo Eiropu.

2013. gada oktobrī EK publicēja paziņojumu *Ilgtermiņa redzējums infrastruktūras jomā Eiropai un ārpus tās*, kurā uzsvērts, ka elektroenerģijas jomā viens no nākotnes izaicinājumiem ir Baltijas elektroenerģijas sistēmu sinhronizācija ar kontinentālās Eiropas energosistēmām, izbeidzot to faktisko izolāciju no citām ES valstīm.

6.6. tabula

Elektroenerģijas piegāde Latvijā (GWh)							
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Kopējā elektroenerģijas piegāde	5922	7054	7223	7500	7340	7859	7564
Elektroenerģijas bruto izstrāde tai skaitā:	4136	4906	5569	6627	6095	6168	6209
no atjaunojamiem energoresursiem:							
lielās HES*	2794	3263	3391	3445	2823	3627	2852
mazās HES	25	62	66	75	64	80	60
biomasas elektrostacijas	–	6	4	9	13	65	215
biogāzes elektrostacijas	–	36	44	57	107	223	287
vēja elektrostacijas	5	47	50	49	71	114	120
no fosiliem energoresursiem:							
lielās TEC**	1163	1278	1476	2402	2425	1409	1957
citas TEC	149	214	538	590	592	650	718
Elektroenerģijas neto imports	1786	2148	1654	873	1245	1691	1355
* Daugavas kaskāde – Rīgas HES, Ķeguma HES un Pļaviņu HES							
** Rīgas TEC-1 un Rīgas TEC-2, avots: AS „Latvenergo”							

Vēsturiski Igaunijas, Lietuvas un Latvijas elektroenerģijas pārvades tīkli ir cieši integrēti Baltkrievijas un Krievijas pārvades tīklos un darbojas paralēlā, sinhronā režīmā ar tiem. Šobrīd tirgu pārrobežu darbība ar Krieviju un Baltkrieviju notiek tikai virzienā uz Baltijas valstīm NPS elektroenerģijas biržas platformā saskaņā ar Baltijas valstu likumdošanu un Baltijas

pārvades sistēmu operatoru noteikto kārtību. Energosistēmu operatīvo darbību nosaka starp Baltkrievijas, Krievijas, Igaunijas, Latvijas un Lietuvas pārvades sistēmām noslēgtais *BRELL* līgums. Krievijas un Baltkrievijas, kā arī citu Neatkarīgo Valstu Sadraudzības valstu elektroenerģijas iekšējā tirdzniecība, to energosistēmu režīmu svārstības un avārijas tehniski

ietekmē un noslogo Baltijas valstu elektrotīklu, ierobežojot Baltijas valstu iespējas pilnībā ieviest ES tiesisko regulējumu elektroenerģijas tīrgū, īpaši attiecībā uz jaudu rēķināšanu un plānošanu, pārslodzes vadību, tīklu balansēšanu.

Pēc Ignalinas atomelektrostacijas slēgšanas 2009. gada beigās viens no izvērtējamajiem jautājumiem Baltijas valstu enerģētikas politikas kontekstā ir jaunās *Visaginas AES projekts*. Latvija kopumā atbalsta *Visaginas AES projektu*, pamatojoties uz reģionālās solidaritātes principu. Lemjot par Latvijas energokompānijas AS „Latvenergo” līdzdalību *Visaginas AES projektā*, tiks vērtēts projekta ekonomiskais izdevīgums un citi būtiski, ar projekta realizēšanu saistīti jautājumi.

Dabasgāzes tirgus

Latvijas dabasgāzes apgādes sistēma nav savienota ar ES kopējo dabasgāzes apgādes sistēmu. Latvija dabasgāzi saņem tikai no Krievijas. Latvijā atrodas vienīgā dabasgāzes krātuve Baltijas reģionā – Inčukalna pazemes gāzes krātuve (PGK), kuras kopējais apjoms ir 4,3 miljardi kubikmetru, tajā skaitā aktīvās dabasgāzes apjoms 2,3 miljardi kubikmetru. Dabasgāzes kopējais patēriņš 2013. gadā bija 1461 milj. m³, kas ir par 3,1% mazāk nekā 2012. gadā. Lielākie dabasgāzes lietotāji 2013. gadā bija AS „Latvenergo” TEC un siltumapgādes uzņēmumi – 68,9%, rūpniecība un būvniecība – 11,9%, pārējie lietotāji – 16,8%, bet pārējo daļu veidoja dabasgāzes patēriņš enerģētikas sektorā un zudumi. Rīgas reģionā tiek patērēti aptuveni 65% no Latvijā izmantotās dabasgāzes.

Pasreiz Latvijas dabasgāzes tīrgū darbojas viens komersants – AS „Latvijas Gāze”, kuram saskaņā ar 1997. gadā noslēgto *Privatizācijas līgumu* ir ekskluzīvas tiesības veikt dabasgāzes pārvadi, sadali, uzglabāšanu un tirdzniecību līdz 2017. gadam.

ES mērogā dabasgāzes tirgus darbības principus nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada

13. jūlija *Direktīva 2009/73/EK* par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par *Direktīvas 2003/55/EK* atcelšanu (*Direktīva 2009/73/EK*).

Nemot vērā, ka Latvijas dabasgāzes apgādes sistēma nav savienota ar ES kopējo dabasgāzes apgādes sistēmu, Latvija līdz 2017. gadam ir piemērojusi „izolēta tirgus” atkāpi no *Direktīvas 2009/73/EK*. 2014. gada 20. martā Saeimā apstiprinātais likumprojekts *Grozījumi Enerģētikas likumā*, kas paredz pakāpenisku tirgus liberalizāciju, nosaka, ka visiem dabasgāzes lietotājiem būs tiesības brīvi izvēlēties dabasgāzes tirgotāju no 2017. gada 3. aprīļa, līdz tam brīdim ir jābūt pabeigtai sadales sistēmas operatora nodalīšanai. Pārvades sistēmas operatora nodalīšanai ir jābūt pabeigtai līdz 2017. gada 3. aprīlim, ja ātrāk nav iestājies viens no šādiem apstākļiem:

- Latvijas dabasgāzes sistēma ir tieši savienota ar jebkuras ES dalībvalsts starpsavienoto dabasgāzes sistēmu, izņemot Igauniju, Lietuvu un Somiju;
- dominējošā piegādātāja daļa kopējā Latvijas dabasgāzes patēriņa nodrošināšanā ir mazāka par 75 procentiem.

Vienlaikus grozījumi paredz, ka, sākot ar 2014. gada 4. aprīli, dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas un sašķidrinātās dabasgāzes sistēmas operatoriem ir jānodrošina visiem sistēmas lietotājiem un pretendentiem, kuri to pieprasa, vienlīdzīga un atklāta pieeja attiecīgajai sistēmai, sniedzot tiem dabasgāzes pārvades, sadales, uzglabāšanas vai sašķidrinātās dabasgāzes pakalpojumus. Nemot vērā, ka pirmās komerciālās dabasgāzes piegādes saskaņā ar pirmo ilgtermiņa līgumu Latvijā notika 2004. gada 3. aprīlī, līdz 2014. gada 4. aprīlim Latvija piemēroja atkāpi no *Direktīvas 2009/73/EK* prasībām attiecībā uz trešās puses pieeju dabasgāzes apgādes sistēmai.

6.12. ielikums

Dabasgāzes piegādes drošības riska novērtējums

Riska novērtējumā tiek analizēts dabasgāzes tirgus, izvērtēta esošā dabasgāzes apgādes fiziskā infrastruktūra, novērtēti politiskie un administratīvie riski, sastādīti riska cēlonības scenāriji, riska ietekmes scenāriji un operatīvo rīcību scenāriji, izveidota Latvijas nacionālā līmeņa gāzes apgādes pārtraukumu riska matrica un noteikti pasākumi iekļaušanai *Preventīvās rīcības plānā*.

Preventīvās rīcības plānā ir norādīti pasākumi Latvijas dabasgāzes piegādes drošības riska novērtējumā identificēto risku novēršanai vai mazināšanai gan dabasgāzes piegādes jomā (ieguldījumi infrastruktūrā, ilgtermiņa līgumu izmantošana, darbību avārijas gadījumā plānošana), gan pieprasījuma jomā (pārtraucamu līgumu izmantošana, kurināmā aizstāšana), preventīvie pasākumi, kuri saistīti ar nepieciešamību uzlabot starpsavienojumus starp kaimiņos esošajām dalībvalstīm un iespēju dažādot gāzes ceļus un piegādes avotus.

Ārkārtas rīcības plānā ir norādīti pasākumi gāzes piegādes traucējumu radītās ietekmes novēršanai vai mazināšanai, ja tos nav iespējams novērst, izmantojot *Preventīvās rīcības plānā* noteiktās darbības, un energoapgādes komersanti vieni paši vairs nespēj atbilstīgi reaģēt uz gāzes piegādes traucējumiem. Latvijas *Ārkārtas rīcības plāns* ir izstrādāts, balstoties uz *Regulā 994/2010* noteiktajiem trīs galvenajiem krīzes līmeņiem:

- savlaicīgas brīdināšanas līmenis (savlaicīga brīdināšana);
- trauksmes līmenis (trauksme);
- ārkārtas stāvokļa līmenis (enerģētiskā krīze).

Ārkārtas rīcības plānā ir noteikta dabasgāzes uzņēmumu un enerģijas ražotāju loma un pienākumi, kompetentās iestādes un citu struktūru, kurām ir deleģēti uzdevumi, loma un pienākumi katrā no krīzes līmeņiem, procedūras un pasākumi, kas jāievēro attiecībā uz katru krīzes līmeni, personas, kas atbild par riska pārvaldību, un to lomas, īstenojamie pasākumi, lai novērstu trauksmes stāvokļa līmeņa situāciju un mazinātu ārkārtas stāvokļa līmeņa situāciju, dabasgāzes uzņēmuma ziņošanas pienākumi, darbības gāzes piegādes nodrošināšanai ārkārtas situācijā, kā arī mehānismi sadarbībai ar citām dalībvalstīm.

Lai sekmētu dabasgāzes piegādes avotu diversifikāciju un mazinātu atkarību no viena piegādātāja, biogāzi un no biomasas ražoto gāzi, kā arī gāzveida stāvoklī pārvērstu sašķidrināto dabasgāzi, sākot ar 2015. gada 1. janvāri, būs atļauts ievadīt dabasgāzes pārvades sistēmā.

Stiprinot dabasgāzes apgādes drošību ES, 2010. gada 20. oktobrī tika pieņemta Eiropas Parlamenta un Padomes *Regula (ES) Nr. 994/2010* par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un Eiropas Padomes *Direktīvas 2004/67/EK* atcelšanu (*Regula 994/2010*). *Regula 994/2010* cita starpā paredz dalībvalsts kompetentās iestādes (Latvijas gadījumā Ekonomikas ministrijas) pienākumu izstrādāt *Dabasgāzes piegādes drošības riska novērtējumu* un, balstoties uz to, *Preventīvās rīcības plānu* un *Ārkārtas rīcības plānu* (skatīt 6.12. ielikumu).

Latvijas Preventīvās rīcības plāns un *Ārkārtas rīcības plāns* ir apstiprināts ar Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra 2013. gada 23. maija rīkojumu Nr. 98.

Dabasgāzes piegāžu diversifikācijai Latvijā un visā Baltijas reģionā ir nepieciešams iesaistīt alternatīvus dabasgāzes piegādātājus tirgū. To iespējams panākt (skatīt 6.13. ielikumu):

- izbūvējot BEMIP paredzēto Lietuvas-Polijas dabasgāzes apgādes sistēmu starpsavienojumu GIPL;
- realizējot reģionālā SDG termināla projektu;
- nodrošinot trešo pušu dabasgāzes piegādes reģionam ar esošās dabasgāzes apgādes infrastruktūras starpniecību (t.i., diversificējot dabasgāzes piegādes avotus nevis ceļus).

6.13. ielikums

Dabasgāzes piegāžu diversifikācijas projekti

GIPL savienos Rembelčiznas (*Rembelszczyzna*) gāzes kompresoru staciju Polijā un Jauniunai (*Jauniunai*) gāzes kompresoru staciju Lietuvā. Projekta mērķis ir ne tikai integrēt Baltijas valstu izolēto dabasgāzes tirgu ES, bet arī nodrošināt pieeju ES gāzes tirdzniecības platformām (piemēram, Centrāleiropas gāzes tirdzniecības platformai CEGH) un pasaules sašķidrinātās dabasgāzes (SDG) tirgum. 2011. gadā tika veikta priekšizpēte, savukārt 2013. gadā tika sagatavots projekta tehniski ekonomiskais pamatojums. GIPL būvniecība paredzēta 2014.-2017. gadā, bet, ņemot vērā projekta mērogu un raksturu, tā realizācijas termiņi var būt mainīti. Projekta investori ir Lietuvas kompānija „Amber Grid” un Polijas dabasgāzes pārvades operators GazSystem S.A. Projekta tehniski ekonomiskā pamatojuma veikšanai tika sniegts ES finansiālais atbalsts 50% apmērā. GIPL ir iekļauts ES prioritāro projektu sarakstā, un 2014. gada novembrī projektam CEF ietvaros tika piešķirts 306 milj. eiro liels finansējums. GIPL izbūve izmaksās apmēram 558 milj. eiro. GIPL būvniecība nodrošinās Latvijai pieeju citiem dabasgāzes piegādes avotiem, ne tikai Krievijai, un integrēs Baltijas valstu izolēto dabasgāzes tirgu ES dabasgāzes tirgū.

EK izpēte, piesaistot neatkarīgu ekspertu, secina, ka optimālākā vieta reģionālam SDG terminālim būtu Somu līcī. Jāpiezīmē, ka jebkurā no variantiem nozīmīga loma Baltijas reģiona dabasgāzes tirgus funkcionēšanā ir Inčukalna PGK.

Tā kā Inčukalna PGK ir būtiska Baltijas reģiona dabasgāzes apgādes sistēmas sastāvdaļa, kas nodrošina dabasgāzes piegādi ne tikai Latvijai, bet arī Igaunijai un Krievijai, kā arī kalpo kā drošības rezerves elements Lietuvai, ir paredzēts īstenot projektu *Inčukalna PGK modernizācija un paplašināšana*.

Projekta mērķis ir paaugstināt enerģētikas piegādes drošības līmeni Baltijas jūras reģionā, kā arī pēc GIPL un Igaunijas-Somijas starpsavienojumu pabeigšanas veicināt energoresursu piegādes ceļu un avotu diversifikāciju. Projekta plānotās izmaksas – modernizācijai 191 milj. eiro, paplašināšanai 360 milj. eiro. Inčukalna PGK modernizācijas un paplašināšanas projekta pirmais posms paredz palielināt dabasgāzes izņemšanas kapacitāti. Patlaban no krātuves var izņemt 30 milj. kubikmetru dabasgāzes diennaktī. Iecerēts, ka 2020. gadā dabasgāzes izņemšanas kapacitāte būs 32 milj. kubikmetru diennaktī. Situācijās, kad pieprasījums pēc dabasgāzes būs lielāks nekā ierasti, piemēram, klimatisko apstākļu dēļ vai dabasgāzes piegāžu no trešajām valstīm traucējumu dēļ, Inčukalna PGK spēš nodrošināt pieprasītos apjomus ne tikai Latvijā, bet arī Lietuvā un Igaunijā.

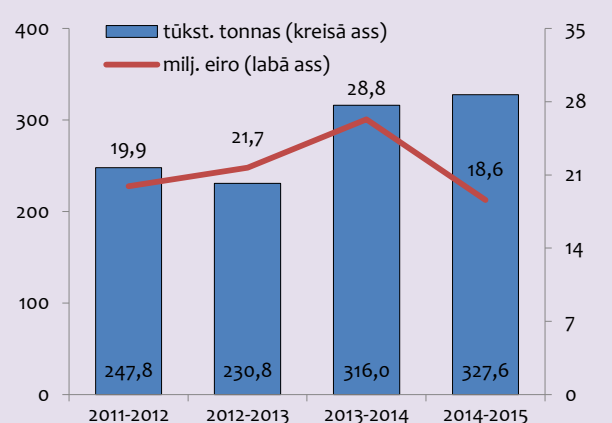
Naftas produktu drošības rezerves

Sākot ar 2013. gada 1. janvāri, ir mainīta naftas produktu drošības rezervju aprēķinu metode, un ES dalībvalstij kopienas teritorijā ir jānodrošina naftas krājumu apjoms, kas ir lielāks no diviem piedāvātajiem Komisijas aprēķinu variantiem: vai nu 90 dienām tīrā

importa dienas vidējam daudzumam vai 61 dienai dienas vidējam iekšzemes patēriņam. Tā kā Latvija ir naftas produktu importētāja valsts, naftas produktu drošības rezerves tiek veidotas 90 dienām tīrā importa dienas vidējam daudzumam.

6.9. attēls

Naftas produktu drošības rezervju apjoms un līgumos samaksātās summas*

* 2011.-2012. gadā līgumi par I kategorijas naftas produktiem tika noslēgti, sākot ar 2012. gada janvāri.

Atjaunojamie energoresursi

Latvija, tāpat kā citas ES dalībvalstis, ir apņēmusies sasniegt *Direktīvā 2009/28/EK* par atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanu, ar ko groza un sekojoši atceļ *Direktīvas 2001/77/EK* un *2003/30/EK*, un *Latvijas nacionālajā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* minēto Latvijas kvantitatīvo mērķi – panākt 2020. gadā atjaunojamās enerģijas 40% īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā, kā arī 10% atjaunojamās enerģijas īpatsvaru enerģijas bruto galapatēriņā transporta sektorā. Ekonomiski pamatota vietējo energoresursu izmantošana un droša energoapgāde ir viens no galvenajiem valsts ekonomiskās neatkarības un energoapgādes drošības nosacījumiem. Līdz ar to aizvien ir būtiska esošo siltumapgādes sistēmu efektivitātes uzlabošana, energoresursu efektīvāka izmantošana, kas sniedz arī

būtisku ieguldījumu siltumnīcefektu izraisīto gāzu emisiju samazināšanā.

Palielinot elektroenerģijas biržas NordPoolSpot Latvijas tirdzniecības apgabala likviditāti un caurskatāmību, veicinot elektroenerģijas tirdzniecības cenas atbilstību faktiskajai tirgus situācijai, kas ilgtermiņā atstās pozitīvu ietekmi uz Latvijas nākotnes tautsaimniecības attīstību, veikti grozījumi MK 2007. gada 12. jūnija noteikumos Nr. 382 *Elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu piemērošanas kārtība*.

Lai rastu risinājumu energointensīvo Latvijas uzņēmumu atbalstam, mazinot elektroenerģijas izmaksu pieauguma negatīvo efektu uz šo uzņēmumu konkurētspēju, MK 2014. gada 26. augusta sēdē tika izskatīts informatīvais ziņojums *Par energointensīvo uzņēmumu konkurētspējas veicināšanu*.

6.7. tabula

No AER ražotas enerģijas īpatsvars (procentos, saskaņā ar Direktīvas 2009/28/EK metodoloģiju)							
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Enerģijas bruto galapatēriņā	33,0	32,3	34,3	32,5	33,5	35,8	37,1
Elektroenerģijas sektorā	50,5	43,0	41,9	42,1	44,7	44,9	48,8
Apsildē un dzesēšanā	39,7	42,7	47,9	43,8	44,8	47,4	49,7
Transporta sektorā	1,5	1,4	1,1	3,3	3,2	3,1	3,1

MK 2014. gada 19. novembra sēdē tika izskatīts informatīvais ziņojums *Par subsidētās elektroenerģijas nodokļa*

izpildes progresu, apskatot subsidētā elektroenerģijas nodokļa izpildes progresu attiecībā uz valsts budžetu.

6.14. ielikums**Atjaunojamā enerģija Latvijā**

Nemot vērā Latvijas no Direktīvas 2009/28/EK un Latvijas nacionālās reformu programmas „ES 2020” stratēģijas īstenošanai izrietošo mērķi sasniegt 40% atjaunojamās enerģijas īpatsvaru 2020. gadā, 2012. gadā sasniegts īpatsvара rādītājs – 35,8 procenti.

2013. gadā bruto elektroenerģijas ražošanas apjoms sasniedza 6209 GWh, kas ir par 0,7% vairāk nekā 2012. gadā. No kopējā saražotā bruto elektroenerģijas daudzuma 56,9% (3534 GWh) tika saražoti no AER (HES, vēja, biogāzes, biomasas u.c.).

Savukārt kopējā uzstādītā jauda elektroenerģijas ražošanai no AER 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, pieauga par 63 MW, kopā veidojot 1764 MW. 2013. gadā vēja elektrostaciju uzstādītā jauda bija 67 MW (59 MW 2012. gadā), savukārt biomasas un biogāzes staciju uzstādītā elektriskā jauda – 108 MW (66 MW 2012. gadā), palielinot arī saražotās elektroenerģijas apjomu.

Latvijā 2012. gadā transportā patērētās kopumā 23,8 tūkst. tonnu biodegvielas (tīrā veidā vai fosilās degvielas un biodegvielas sajaukumos). 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, biodegvielu patēriņš enerģijas galapatēriņā transportā samazinājās, sasniedzot bioetanola patēriņu 264 TJ (2012. gadā – 279 TJ) un biodīzeldegvielas patēriņu 521 TJ (2012. gadā – 526 TJ).

Periodā līdz 2020. gadam ne tikai esošo instrumentu devums, bet arī tuvākajos gados izvēlētie atbalsta pasākumi no atjaunojamiem energoresursiem ražotai enerģijai būs izšķiroši, lai Latvija sniegtu savu devumu klimata pārmaiņu novēršanā un samazinātu fosilo energoresursu importu, īpašu uzsvāru liekot uz siltumapgādes sektoru. Ieviešot jaunus atbalsta pasākumus elektroenerģijai, kas saražota, izmantojot atjaunojamās energoresursus, ir jāierobežo ekonomiski neizdevīgu projektu attīstība.

Jāņem arī vērā Eiropadomes 2014. gada 23.-24. oktobra sēdē pieņemtais lēmums attiecībā uz ES

klimata un enerģētikas politiku satvaru laika posmam līdz 2030. gadam un no tā izrietošie politiku mērķi.

Lai būtiski palielinātu elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošanu no atjaunojamiem energoresursiem, dažādotu primāro enerģijas resursu piegādes un paaugstinātu elektroenerģijas pašnodrošinājumu, tiek īstenota darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.5.2.2. aktivitāte **Atjaunojamo energoresursu izmantojošu koģenerācijas elektrostaciju attīstība**. Projektu iesniegumu atlases ietvaros ir noslēgti līgumi par 10 projektu īstenošanu ar Kohēzijas fonda (KF) finansējumu 30,5 milj. eiro.

6.8. tabula

Enerģijas galapatēriņš transporta sektorā							
	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013
TJ							
Enerģijas galapatēriņš	31360	44658	47773	50269	45231	43834	44478
Fosilā degviela	30814	44018	47164	48679	43850	42565	43247
Biodegviela, tai skaitā:	–	107	173	1137	935	705	785
Bioetanol	–	–	108	350	318	279	264
Biodīzeļdegviela	–	107	65	787	617	526	521
Elektroenerģija	547	533	436	453	446	464	446
procentos							
Fosilā degviela	98,3	98,6	98,7	96,8	96,9	97,1	97,2
Biodegviela	–	0,2	0,4	2,3	2,1	1,8	1,8
Elektroenerģija	1,7	1,2	0,9	0,9	1,0	1,1	1,0

Lai sasniegtu noteikto mērķi attiecībā uz enerģijas, kas ražota no atjaunojamiem energoresursiem, īpatnību enerģijas bruto galapatēriņā transporta sektorā, būtu jāveicina biodegvielu patēriņš dažādos enerģijas galapatēriņa sektoros, videi draudzīgāka gan privātā, gan sabiedriskā transporta izmantošana, kā arī papildus jāīsteno pasākumi publiskās un privātās elektrotransporta infrastruktūras, piemēram, dzelzceļa elektrifikācijas un privāto elektrisko transportlīdzekļu uzlādes infrastruktūras attīstīšanai.

Energoefektivitāte

Īstenojot energoefektivitātes pasākumus enerģijas galapatēriņa un enerģijas pārveidošanas sektorā, Latvija virzās uz noteikto mērķi 2020. gadā panākt enerģijas ietaupījumu 0,67 Mtoe apmērā. Līdzās šim mērķim Latvijai līdz 2020. gadam jāsasniedz arī valsts obligātais uzkrātais gala enerģijas ietaupījums 0,85 Mtoe, kā arī katru gadu jārenovē 3% no centrālās valdības ēku platības.

Turpinās Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra *Direktīvas 2012/27/ES* par energoefektivitāti, ar ko groza *Direktīvas 2009/125/EK* un *2010/30/ES* un atceļ *Direktīvas 2004/8/EK* un *2006/32/EK*, prasību pārņemšana normatīvajos aktos. Ir izstrādāts likumprojekts *Energoefektivitātes likums*. Likumprojekta mērķis ir nodrošināt enerģijas efektivitāti enerģijas ražošanā, sadalē un gala patēriņā, nodrošināt energoauditu pieejamību un regulārus, obligātus energoauditus lielajos uzņēmumos, kā arī veicināt energopakalpojumu tirgus attīstību un izveidot valstī energoefektivitātes fondu.

Ir izstrādāts likumprojekts *Grozījumi Publisko iepirkumu likumā*. Likumprojekta mērķis ir veicināt energoefektīvu produktu un pakalpojumu patēriņu, nosakot tiešās pārvaldes iestādēm pienākumu iegādāties tikai preces un pakalpojumus, kuriem ir augsts energoefektivitātes līmenis.

Ir izstrādāts likumprojekts *Grozījumi Enerģētikas likumā*. Likumprojekta mērķis ir nodrošināt vienotas terminoloģijas izmantošanu enerģētikas jomu regulējošos normatīvajos aktos, kā arī radīt apstākļus energoefektivitātes paaugstināšanai, kas veicinās primārās enerģijas patēriņa samazināšanos.

Lai paaugstinātu siltumenerģijas ražošanas efektivitāti, samazinātu siltumenerģijas zudumus pārvades un sadales sistēmās un sekmētu fosilo kurināmā veidu aizvietošanu ar atjaunojamajiem kurināmajiem, KF ietvaros tiek īstenoti vairāki projekti. Līdz 2014. gada 27. novembrī darbības programmas *Infrastruktūra un pakalpojumi* papildinājuma 3.5.2.1.1. apakšaktivitātes *Pasākumi centralizētās siltumapgādes sistēmu efektivitātes paaugstināšanai* ietvaros noslēgti 106 līgumi par projektu īstenošanu par KF finansējumu 67,1 milj. eiro, no tiem pabeigti 49 projekti par KF finansējumu 39,9 milj. eiro. Projektu īstenošanas rezultātā plānots uzstādīt 291,8 MW siltuma jaudas, kā arī rekonstruēt 156,98 km siltumtīklu. Papildus no 2014. gada 15. septembra līdz 14. novembrim tika izsludināta aktivitātes projektu iesniegumu atlases 6. kārtā par KF finansējumu 14,2 milj. eiro, kuras ietvaros iesniegti 50 projekti. Lēmumus par projektu iesniegumu apstiprināšanu vai noraidīšanu plānots pieņemt līdz 2015. gada 1. janvārim.

Enerģiju patērējošo preču energoefektivitāte

EK turpinās darbs enerģiju patērējošu preču energoefektivitātes (ekodizaina) uzlabošanai, lai mazinātu šo preču negatīvo ietekmi uz vidi un panāktu lielākus energoietāupījumus to ekspluatācijas laikā, kā arī energomarķējuma izstrādāšanai dažādu preču grupām, lai paplašinātu patērētāju informētību par energoefektivitāti.

Kopš 2008. gada ir pieņemtas vairāk nekā 30 EK ekodizaina un energomarķējuma regulas, kuras nosaka noteiktas energoefektivitātes un marķēšanas prasības enerģiju patērējošajām precēm un ir saistošas Latvijas ražotājiem, importētājiem un izplatītājiem. Ekodizaina un energomarķējuma regulas attiecas uz tādām preču grupām

kā mājāsaimniecības un biroja iekārtas, apgaismojums, sadzīves tehnika (t.sk. televizori, veļas mazgājamās mašīnas, kondicionieri, putekļsūcēji), sildierīces un dzesēšanas iekārtas u.c. (pilns pieņemto ekodizaina regulu saraksts ir pieejams EK Uzņēmējdarbības un Rūpniecības un Enerģētikas ģenerāldirektorātu tīmekļa vietnēs (ekodizains – http://ec.europa.eu/energy/efficiency/ecodesign/doc/overview_legislation_eco-design.pdf; energomarķējums – http://ec.europa.eu/energy/efficiency/labelling/doc/overview_legislation_energy_labelling_household_appliances.pdf). Tuvāko divu gadu laikā plānots izstrādāt regulējumu vēl vismaz 15 preču grupām, ieskaitot tādas preces kā kompresori, logi, notekūdeņu sūkņi un dušu uzgaļi.

6.5. Būvniecības un mājokļu politika

Viens no galvenajiem mērķiem valsts būvniecības politikā ir uzņēmējdarbības vides uzlabošana, valsts uzraudzības sistēmas pilnveidošana, kā arī administratīvā sloga samazināšana. Viens no instrumentiem šo mērķu sasniegšanā ir būvniecību reglamentējošo normatīvo aktu sistēmas pilnveidošana un nozares institucionālās sistēmas uzlabošana un optimizēšana.

2014. gada 1. oktobrī stājās spēkā **Būvniecības likums**, kas paredz jaunu regulējumu būvniecības procesa organizācijai Latvijā. Likums nosaka būvniecības dalībnieku savstarpējās attiecības, viņu tiesības un pienākumus būvniecības procesā un atbildību par būvniecības rezultātā tapušās būves atbilstību tās uzdevumam, ekonomiskajam izdevīgumam, paredzētajam kalpošanas ilgumam un attiecīgajiem normatīvajiem aktiem, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci attiecīgajā būvniecības jomā.

2014. gada 1. oktobrī stājās spēkā no *Būvniecības likuma* izrietošie MK noteikumi *Vispārīgie būvnoteikumi* un speciālie būvnoteikumi: *Ēku būvnoteikumi*, *Elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales būvju būvnoteikumi*, *Ostu, hidrotehnisko, siltumenerģijas, gāzes un citu, atsevišķi neklasificētu, inženierbūvju būvnoteikumi*, *Dzelzceļa būvnoteikumi*, *Hidrotehnisko un meliorācijas būvju būvnoteikumi* un *Elektrisko sakaru tīklu ierīkošanas, būvniecības un uzraudzības kārtība*. 2014. gada 25. oktobrī stājās spēkā vēl divi speciālie būvnoteikumi – *Autoceļu un ielu būvnoteikumi* un *Latvijas Republikas iekšējo ūdeņu, teritoriālās jūras un ekskluzīvās ekonomiskās zonas būvju noteikumi*.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 9. marta **Regula Nr. 305/2011**, ar ko nosaka saskaņotus būvizrādājumu tirdzniecības nosacījumus un atceļ Padomes *Direktīvu 89/106/EEK*, paredz vairākus pasākumus, kas vienkāršo CE marķējuma iegūšanu, tādējādi samazinot administratīvo slogu uzņēmumiem, it īpaši mikrouzņēmumiem, kuriem būs vienkāršota iespēja savas produkcijas CE marķēšanai, ja to tirgū laistie būvizrādājumi nerada bažas par drošumu. Īpaši vienkāršoti pasākumi ir paredzēti attiecībā uz individuāli vai pēc pasūtījuma neindustriālā ražošanas procesā izgatavotiem būvizrādājumiem. *Regula Nr. 305/2011* tiek norādīta CE marķējuma konkrētā nozīme, kā arī precīzi noteikti ražotāju, izplatītāju un importētāju pienākumi. Ar saskaņotām tehniskām specifikācijām nosaka testēšanas vai aprēķinu metodes, kuras ir vispiemērotākās, lai novērtētu un pārbaudītu būvizrādājuma ekspluatācijas īpašību atbilstību saskaņotam standartam vai Eiropas tehniskam

doc/overview_legislation_eco-design.pdf; energomarķējums – http://ec.europa.eu/energy/efficiency/labelling/doc/overview_legislation_energy_labelling_household_appliances.pdf). Tuvāko divu gadu laikā plānots izstrādāt regulējumu vēl vismaz 15 preču grupām, ieskaitot tādas preces kā kompresori, logi, notekūdeņu sūkņi un dušu uzgaļi.

novērtējumam. *Regula Nr. 305/2011* nosaka jaunus un stingrākus pilnvarošanas (notificēšanas) kritērijus iestādēm, kuras kā trešā puse veic deklarēto ekspluatācijas īpašību un šo īpašību noturības pārbaudes un novērtēšanu, kā arī izvirza stingrākus noteikumus tehniskā novērtējuma institūciju (TNI) izvirzīšanai.

Lai noteiktu kārtību, kādā *Regula Nr. 305/2011* izvirzītās prasības tiek īstenotas Latvijā, 2014. gada 25. februārī tika pieņemti MK noteikumi *Būvizrādājumu tirgus uzraudzības kārtība* un *Noteikumi par Eiropas tehnisko novērtējumu*.

Noteikumi par Eiropas tehnisko novērtējumu nosaka kārtību, kādā izraugās Eiropas tehniskā novērtējuma institūciju, kā arī kārtību, kādā izdod Eiropas tehnisko novērtējumu. Savukārt *Būvizrādājumu tirgus uzraudzības kārtība* nosaka institūcijas, kuras veic būvizrādājumu tirgus uzraudzību, kā arī kārtību, kādā veic būvizrādājumu tirgus uzraudzību, tās ietvaros pieprasa un saņem būvizrādājumu paraugus, veic laboratoriskās vai cita veida ekspertīzes, un gadījumus, kad izdevumus par attiecīgu ekspertīžu veikšanu sedz būvmateriālu ražotājs vai izplatītājs. Latvijā būvizrādājumu tirgus uzraudzību veic Patērētāju tiesību aizsardzības centrs, pārbaudot būvizrādājumu atbilstību prasībām, kas attiecīgajiem būvizrādājumiem noteiktas normatīvajos aktos, kā arī ražotāja deklarētajām ekspluatācijas īpašībām.

Lai nodrošinātu būvniecības kvalitāti un drošību, kā arī pilnveidotu valsts uzraudzības sistēmu būvniecības nozarē, jaunais *Būvniecības likums* paredz **Būvniecības valsts kontroles biroja** izveidošanu. 2014. gada 1. oktobrī stājās spēkā MK noteikumi *Būvniecības valsts kontroles biroja nolikums*, kurā noteikta biroja kompetence, struktūra un atbildība. No 2015. gada 1. janvāra birojs nodrošinās publisko ēku ekspluatācijas uzraudzību; no 2015. gada 1. jūlija biroja pārraudzībā būs jaunu publisku ēku un ekspluatācijā pieņemtu publisku ēku pārbūves būvdarbu valsts kontrole, kā arī jaunu būvju būvniecība vai ekspluatācijā nodotu būvju pārbūve, ja ieceres iesniedzējs ir pašvaldība un publisku būvdarbu līguma līgumcena ir 1,5 milj. eiro vai lielāka. Birojs organizēs būvprojektu un būvju ekspertīzi gadījumos, kad būvniecības pasūtītājs ir publisko tiesību juridiskā persona vai strīdus gadījumos; sniedz metodisku palīdzību savas kompetences jautājumos.

Lai nodrošinātu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu trešajām personām, kas ir cietušas būvdarbu veicēju un būvspeciālistu darbības vai bezdarbības rezultātā,

2014. gada 1. oktobrī stājās spēkā MK noteikumi *Noteikumi par būvspeciālistu un būvdarbu veicēju civiltiesiskās atbildības obligāto apdrošināšanu*, kuros nosaka būvspeciālista profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas kārtību, būvdarbu veicēja civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas kārtību un minimālo atbildības limitu.

Lai saskaņotu sabiedrības un būvniecības ierosinātāja intereses, kā arī nodrošinātu būvvaldes lēmuma atklātumu saistībā ar attiecīgās teritorijas attīstību, 2014. gada 5. novembrī stājās spēkā MK noteikumi *Būvniecības ieceres publiskas apspriešanas kārtība*, kuros noteikta kārtība, kādā ir jāorganizē publiskas apspriešanas.

Lai veicinātu sabiedrības līdzdalību būvniecības politikas izstrādē un īstenošanā, MK 2014. gada 26. augustā pieņēma noteikumus *Latvijas Būvniecības padomes izveidošanas un darbības kārtība*. Padome ir konsultatīva koordinējoša institūcija, kuras darbības mērķis ir atbilstoši sabiedrības interesēm sniegt Ekonomikas ministrijai un citām nozaru ministrijām priekšlikumus par normatīvo aktu projektiem un politikas plānošanas dokumentu projektiem, kā arī ES starptautisko tiesību aktu projektiem, kas skar būvniecības nozari, kā arī informēt sabiedrību par aktualitātēm būvniecības jomā. 2014. gada 24. novembrī notika pirmā Latvijas Būvniecības padomes sanāksme.

Lai informētu Latvijas pašvaldību pārstāvjus, būvvalžu darbiniekus un nozares interesus par galvenajām izmaiņām būvniecības procesā līdz ar jaunā būvniecības regulējuma spēkā stāšanos, Ekonomikas ministrija 2014. gada septembrī organizēja semināru ciklu *Jaunais būvniecības procesa regulējums, tā piemērošana*.

Pašreiz uzsākta Latvijas būvnormatīvu izstrādāšana atbilstoši jaunajam regulējumam.

Mājokļu politikas jomā, lai veicinātu konkurētspēju dzīvojamo māju pārvaldīšanas tirgū un kvalitatīvu dzīvojamo māju pārvaldīšanu, *Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma* un MK 2011. gada 3. maija *Dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistra vešanas un aktualizēšanas noteikumi* noteiktajā kārtībā kopš 2012. gada 1. janvāra Ekonomikas ministrijā ir izveidots un darbojas Dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistrs, kas no 2014. gada ir pieejams *Būvniecības informācijas sistēmā* (https://bis.gov.lv/bisp/lv/house_managers).

Minētā reģistra galvenais uzdevums ir nodrošināt aktuālu informāciju par personām, kas nodarbojas vai vēlas nodarboties ar dzīvojamo māju pārvaldīšanu un atbilst likuma prasībām. Būvniecības informācijas sistēmas mājas lapā ir publicēti pārvaldnieku reģistra ieraksti par pārvaldnieka pakalpojumiem, pakalpojumu sniegšanas teritoriju, pārvaldnieka vai tā darbinieku kvalifikāciju, kā arī reģistrs satur norādi par pārvaldnieka tiesībām piedāvāt pārvaldīšanas pakalpojumus tirgū atkarībā no iegūtās profesionālās kvalifikācijas. Reģistra ziņas par pārvaldnieka pārvaldīšanā esošajām dzīvojamajām mājām ir pieejamas autorizētiem lietotājiem.

Līdz 2014. gada 25. novembrim dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistrā ir reģistrēti 601 pārvaldnieks, t.sk. 2014. gadā – 53 pārvaldnieki.

Lai veicinātu elektroniskās vides pakalpojumu izmantošanu, 2014. gada 21. oktobrī pieņemti *Grozījumi MK 2011. gada 3. maija noteikumos „Dzīvojamo māju pārvaldnieku reģistra vešanas un aktualizēšanas noteikumi”*, paredzot iespēju personai sniegt pārvaldnieku reģistram nepieciešamo informāciju elektroniski, autorizējoties *Būvniecības informācijas sistēmā* un parakstot iesniegumus ar drošu elektronisko parakstu, tādējādi samazinot administratīvo slogu dzīvojamo māju pārvaldniekiem. Pārvaldnieku reģistrā turpmāk pārvaldniekam būs iespēja norādīt sniedzamo pakalpojumu veidus atbilstoši saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai NACE 2. red., kā arī iekļaut ziņas par dzīvojamās mājas īpašnieka (dzīvokļu īpašnieku) noteikto kontaktpersonu, kas nodrošina ar dzīvojamās mājas pārvaldīšanu saistītās informācijas apriti. Ekonomikas ministrija būs tiesīga aktualizēt ziņas pārvaldnieku reģistrā, pamatojoties uz kontaktpersonas sniegto informāciju pārvaldnieka maiņas gadījumos.

2014. gada 7. oktobrī MK pieņemti *Būvspeciālistu kompetences novērtēšanas un patstāvīgās prakses uzraudzības noteikumi*, kuros noteikta kārtība, kādā fiziskajām personām piešķir, reģistrē un anulē, aptur un atjauno sertifikātus patstāvīgai praksei arhitektūras, būvniecības vai elektroenerģētikas jomā. Noteikumi paredz būvspeciālista sertifikāta iegūšanai nepieciešamās praktiskās darba pieredzes ilgumu attiecīgajā jomā, būvspeciālistu kompetences pārbaudes organizēšanas nosacījumus un saturu, būvspeciālistu patstāvīgās prakses uzraudzības kārtību, maksas pakalpojumu apmēru, būvspeciālistu kompetences pārbaudes iestādes pilnvaras un būvspeciālistu reģistrā iekļaujamo ziņu apjomu.

Atbilstoši noteikumiem būvspeciālistu kompetences novērtēšanu un patstāvīgās prakses uzraudzību inženierpētē, projektēšanā, būvdarbu vadīšanā un būvuzraudzībā veiks būvspeciālistu kompetences pārbaudes iestādes, kas akreditētas kā personāla sertificēšanas institūcijas. Par šī uzdevuma veikšanu Ekonomikas ministrija ar iestādēm noslēgs deleģēšanas līgumus. Savukārt būv ekspertīzē šo uzdevumu, sākot no 2016. gada, veiks Būvniecības valsts kontroles birojs.

Lai noteiktu būvinspektoriem izvirzāmās prasības, būvinspektoru reģistrācijas kārtību un kārtību, kādā būvinspektoros izslēdz no būvinspektoru reģistra, (https://bis.gov.lv/bisp/lv/building_inspectors), 2014. gada 19. augustā MK pieņemti *Noteikumi par būvinspektoriem*. Noteikumi paredz būvinspektoriem atšķirīgu tiesību apjomu atkarībā no iegūtās pirmā vai otrā līmeņa profesionālās izglītības – būvdarbu un būvju ekspluatācijas pašvaldības un valsts kontroles tiesības, kā arī dzelzceļa inženierbūvju būvdarbu kontroles tiesības. Valsts un pašvaldību būvinspektoriem obligāta prasība ir būvspeciālista sertifikāts un pēdējos 10 gados iegūta vismaz 5 gadus ilga patstāvīgā prakse attiecīgajā jomā. Vispārīgie būvnoteikumi paredz būvinspektoram aizliegumu stāties darba tiesiskajās attiecībās ar būvkomersantu un sniegt būvniecības pakalpojumus. Būvinspektora amata pienākumu pildīšana tiks iekļauta personas praktiskā darba pieredzē, kas nepieciešama

būvspeciālista sertifikāta saņemšanai, kā arī būvspeciālista patstāvīgajā praksē.

Līdz 2014. gada 25. novembrim būvinspektoru reģistrā ir reģistrēti 213 būvinspektori, t.sk. 2014. gadā – 28 būvinspektori.

2014. gadā 11. Saeima turpināja izskatīt 2012. gadā Ekonomikas ministrijas izstrādāto likumprojektu *Grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā* un 2014. gada oktobrī pieņēma to 2. lasījumā. Ar likumprojektu tiek noteikti dzīvokļa īpašuma atsavināšanas nosacījumi, lai veicinātu parādu samaksu par pārvaldīšanas pakalpojumiem un

pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, dzīvokļa īpašuma atsavināšanas gadījumos, kā arī ar likumprojektu tiek precizēts termiņš, ar kuru dzīvokļa īpašuma ieguvējam ir pienākums uzsākt norēķināties par pārvaldīšanas pakalpojumiem un pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvokļa īpašuma lietošanu, ja dzīvokļa īpašums tiek atsavināts piespiedu izsoles ceļā.

Ievērojot to, ka likumprojekta izskatīšana netika pabeigta 11. Saeimas pilnvaru laikā, tā tiks turpināta 12. Saeimā no 1. lasījuma.

6.15. ielikums

Būvniecības nozari raksturojošie dati

CSP dati liecina, ka 2014. gada 3. ceturksnī būvorganizāciju saviem spēkiem veikto būvdarbu apjoms bija 559,4 milj. eiro, tajā skaitā jaunās būvniecības apjoms 261,9 milj. eiro un remontdarbu apjoms 297,5 milj. eiro, bet kopējais būvniecības apjoms (faktiskajās cenās) bija 574,0 milj. eiro (jaunā būvniecība attiecīgi bija 268,8 milj. eiro un veikto remontdarbu apjoms bija 305,2 milj. eiro).

2014. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada 3. ceturksnī, būvniecības produkcijas apjoms pēc sezonāli izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās pieauga par 0,6 procentiem.

2014. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada 3. ceturksnī, būvniecības produkcijas apjoms pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem salīdzināmajās cenās pieauga par 0,6 %. Ēku būvniecības apjoms palielinājās par 34,7%. Tai skaitā administratīvo ēku būvniecība pieauga par 10,9%, dzīvojamā ēku būvniecība – par 24,4%, nedzīvojamā ēku – par 38%, skolu, universitāšu un zinātniskās pētniecības iestāžu – par 106,9%. Produkcijas apjoma kritums bija satiksmes un sakaru ēku būvniecībā – par 40,4%, rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu būvniecībā – par 1,7% un sporta ēku – par 38,4 procentiem.

Inženierbūvju produkcija 2014. gada 3. ceturksnī samazinājās par 19,1% salīdzinājumā ar 2013. gada 3. ceturksnī, un to ietekmēja tiltu un tuneļu, šoseju, ielu, ceļu un dzelzceļu līniju, kā arī citu inženierbūvju apjoma kritums – attiecīgi par 19,6%, 11,2% un 30,5 procentiem.

2014. gada 3. ceturksnī izsniegtas 725 būvatļaujas viena dzīvokļa māju būvniecības uzsākšanai, kapitālajam remontam, rekonstrukcijai un restaurācijai ar kopējo platību 149,26 tūkst. m². Salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, tas ir par 48 būvatļaujām vairāk, un kopējā paredzētā platība palielinājusies par 0,6%. Jaunu viena dzīvokļa māju būvniecībai ar kopējo platību 104,3 tūkst. m² izsniegtas 478 būvatļaujas jeb par 0,01% lielāku platību un tādu pašu skaitu būvatļauju.

Savukārt rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu būvniecībai ar kopējo platību 177,5 tūkst. m² izsniedza 133 būvatļaujas. Salīdzinot ar pagājušā gada 3. ceturksnī, ir izsniegts par 9 būvatļaujām mazāk un par 0,2% mazākai platībai.

2014. gada 3. ceturksnī ārpus valsts robežām Latvijas būvnieku spēkiem veikto būvdarbu apjoms (faktiskajās cenās) bija 21,5 milj. eiro, salīdzinot ar 2013. gada 4. ceturksnī (20,4 milj. eiro), veikto būvdarbu apjoms palielinājies par 1,1 milj. eiro.

2014. gada 3. ceturksnī, salīdzinot ar 2013. gada 3. ceturksnī, būvniecības izmaksas palielinājās vidēji par 0,2%. Strādnieku darba samaksa pieauga par 3%, izmaksas mašīnu un mehānismu uzturēšanai un ekspluatācijai – par 0,1 %, bet būvmateriālu cenas samazinājās – par 0,6 procentiem.

Ekonomikas ministrijas uzturētajā būvkomersantu reģistrā, kas no 2014. gada pieejams *Būvniecības informācijas sistēmā* (https://bis.gov.lv/bisp/lv/construction_merchants), līdz 2014. gada 25. novembrim reģistrēti 5235 komersanti, kas veic komercdarbību būvniecības, arhitektūras vai elektroenerģētikas jomā, t.sk. 2014. gadā – 904 būvkomersanti, kā arī būvspeciālistu reģistrā (<https://bis.gov.lv/bisp/lv/certificates>) reģistrēti 9146 būvspeciālisti, t.sk. 2014. gadā – 732 būvspeciālisti.

6.6. Tūrisma politika

Latvijā tūrisma politika tiek veidota tā, lai sekmētu vietējā un starptautiskā tūrisma attīstību, panākot tūrisma nozares konkurētspējas palielināšanos un tūrisma pakalpojumu eksporta pieaugumu.

2010. gadā tika izstrādāta un apstiprināta *Latvijas tūrisma mārketinga stratēģija 2010.-2015. gadam*, kurā definēta Latvijas tūrisma attīstības vīzija un mērķi tās sasniegšanai, kā arī noteikti prioritārie Latvijas tūrisma produkti, to attīstības pamatprincipi un mērķa tirgi. Saskaņā ar stratēģijā izvirzītajām prioritātēm un iesaistot tūrisma nozares pārstāvjus, tika izstrādāts jauns Latvijas tūrisma tēls, kas tagad ir vieninojoša ideja un kopīgs elements publiskā un privātā sektora produktu un mārketinga veidošanas aktivitātēm.

2014. gada 1. jūlijā tika pieņemts vidēja termiņa tūrisma politikas plānošanas dokuments *Latvijas Tūrisma*

attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam, kur kā stratēģiskie tūrisma veidi noteikti MICE (darījumu un pasākumu) tūrisms, veselības tūrisms, dabas tūrisms, kultūras tūrisms un radošās industrijas. Par tūrisma attīstības politikas mērķi ir noteikta ilgtspējīga Latvijas tūrisma attīstība, veicinot tūrisma pakalpojumu konkurētspējas palielināšanos ārvalstu tirgos. Sasniedzamie politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji:

- ārvalstu vairākdienu ceļotāju skaita pieaugums;
- vidējās noslodzes (gultasvietu noslogojums) palielināšanās izmitināšanas mītnēs ārpus noslogotākās vasaras sezonas (izņemot jūniju-augustu);
- viena ārvalstu vairākdienu ceļotāja vidējo izdevumu diennaktī pieaugums;

- ārvalstu vairākdienu ceļotāju kopējo izdevumu gadā pieaugums.

Galvenie rīcības virzieni:

- nodrošināt Latvijas tūrisma piedāvājuma atpazīstamību mērķa tirgos, īpaši izmantojot mūsdienīgos saziņas līdzekļus;
- veicināt tūrisma produktu kvalitātes uzlabošanu, t.sk. nodrošinot labāku nozares tiesisko

regulējumu un atbalstu gan tūrisma komersantiem, gan produktu patērētājiem;

- veicināt konkurētspējīgu tūrisma produktu attīstību, atbalstot jaunu, inovatīvu tūrisma produktu izstrādi ar augstāku pievienoto vērtību, t.sk. attīstot infrastruktūru tūrisma izaugsmei, veicinot reģionālo tūrisma puduru veidošanos un Latvijas tūrisma produkta iekļaušanu kopējā Baltijas jūras reģiona valstu tūrisma piedāvājumā.

6.16. ielikums

Tūrisma attīstības rādītāji

Saskaņā ar ANO Pasaules Tūrisma organizācijas sniegtajiem datiem starptautisko tūristu skaits 2013. gadā sasniedzis 1,087 milj., kas salīdzinājumā ar 2012. gadu ir par 5% jeb 52 milj. ceļotāju vairāk. Lai gan reģionu vērtējumā vislabākos rezultātus uzrādījusi Āzija un Okeānija (+6%), stabila izaugsme vērojama arī Eiropā (+5%), ko lielā mērā sekmējis ceļotāju skaita pieaugums Centrālajā un Austrumeiropā (+7%), kā arī Dienvideiropas un Vidusjūras reģiona valstīs (+6%).

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem, tūrisma nozares izaugsme vērojama arī Latvijā – 2013. gadā tūrisma eksports pieauga par 7,5%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Par 16,6% pieauga ārvalstu ceļotāju izdevumi atpūtas un citiem personiskajiem braucieniem Latvijā, turpretī darījumu braucienu izdevumi samazinājās tikai par 1%. Tūrisma ietekme uz tautsaimniecību 2013. gadā kopumā sasniedz gandrīz 4% no iekšzemes kopprodukta.

2013. gadā kopumā pieaudzis ārvalstu ceļotāju skaits par 4,5% vairāk nekā 2012. gadā. Pērn ārvalstu ceļotāji mūsu valstī iztērēja 608,4 milj. eiro, kas ir par 62,5 milj. eiro jeb 11,5% vairāk nekā gadu iepriekš. Savukārt 2013. gada otrajā pusē, salīdzinot ar 2012. gada otro pusi, par 14,3% (līdz 1,1 milj.) pieaudzis arī Latvijas viesnīcās un citās tūristu mītnēs apkalpoto personu skaits. Jāatzīmē, ka par 16% palielinājies arī naktsmītnēs apkalpoto ārvalstu viesu skaits (2013. gada otrajā pusē – 723,6 tūkst.). Lielāko īpatsvaru – 25% veidoja ceļotāji no Krievijas, kam sekoja tūristi no Vācijas (10%) un Lietuvas (9%).

Savukārt 2014. gada 3. ceturksnī viesnīcās un citās tūristu mītnēs apkalpoti 764,6 tūkst. viesu, kas ir par 11,3% vairāk nekā pērnā gada 3. ceturksnī. No visiem apmeklētājiem 68,6% bija ārvalstu viesi un 31,4% – Latvijas iedzīvotāji. Līdzīgs viesu sadalījums bija arī iepriekšējos ceturkšņos. Ārvalstu viesu skaits pieauga par 11,1%, savukārt Latvijas viesu skaits palielinājās par 11,8%, salīdzinot ar pērnā gada 3. ceturksni.

Kopējais tūristu mītnēs pavadīto nakšu skaits 2014. gada 3. ceturksnī bija 1,5 milj., kas ir par 13,5% vairāk nekā 2013. gada 3. ceturksnī. Vidējais ārvalstu viesu uzturēšanās ilgums 3. ceturksnī bija 2 nakts. Salīdzinot ar iepriekšējā gada 3. ceturksni, pieaudzis tūristu skaits no kaimiņvalstīm – no Baltkrievijas par 29,9%, Lietuvas – 9,6%, Igaunijas – 8,1%, savukārt no Krievijas Federācijas viesu skaits samazinājās par 14,2%. Ievērojams pieaugums šajā ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, bija vērojams viesiem no Japānas – par 63,5%, Apvienotās Karalistes – 59,6%, Turcijas – 37,6%, Austrijas – 32,9% un Vācijas – 31,5 procentiem.

Turpmāk tūrisma produktu attīstībai ir jābalstās uz septiņām pamatvērtībām – kvalitāte, ilgtspēja (t.sk. videi draudzīgo tehnoloģiju un pieeju ieviešana), individualizācija, augsta pievienotā vērtība, sadarbība, tūristu iesaiste/pieredzes gūšana un sadarbība konkurētspējas nodrošināšanai.

Lai nodrošinātu konsekventu nozares partneru iesaisti tūrisma politikas īstenošanā, aktīvi darbojas Tūrisma attīstības valsts aģentūras (TAVA) konsultatīvā padome, kas apvieno pilnvarotos pārstāvjus no profesionālajām un reģionālajām tūrisma asociācijām, no reklāmas nozares, kā arī no Ārlietu ministrijas un Rīgas Tūrisma attīstības biroja.

Atbalsta pasākumi

2014. gadā Ekonomikas ministrijas padotības iestādes TAVA galvenās prioritātes saistītas ar vienotas tūrisma informācijas sistēmas sekmēšanu, Latvijas tūrisma tēla atpazīstamības veicināšanu un Latvijas kā tūrisma galamērķa popularizēšanu, mārketinga pētījumu veikšanu vietējā un starptautiskajā tūrisma tirgū, tūrisma pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, kā arī vietējā tūrisma attīstību un starptautiskās sadarbības īstenošanu.

Tūrisma attīstības veicināšanai paredzēts ikgadējais valsts budžeta līdzfinansējums ERAF darbības programmas *Ārējo tirgu apgušana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana* īstenošanai. Apakšaktivitātes ietvaros tiek atbalstītas šādas darbības:

- nacionālo standu organizēšana starptautiskajās izstādēs ārvalstīs;
- reklāmas kampaņu organizēšana ārvalstīs;
- konsultāciju pakalpojumu sniegšana komersantiem, pašvaldībām un ostu pārvaldēm par ārvalstu tirgiem, tai skaitā tiešo vizīšu, tirdzniecības misiju organizēšana, atbalsts dalībai izstādēs un sadarbības partneru atrašana.

2014. gadā kopējais finansējuma apjoms (valsts budžeta finanšu līdzekļi un ERAF līdzfinansējums, kā arī finansējums projekta EDEN īstenošanai) tūrisma mārketingam veido 3,9 milj. eiro.

Šobrīd TAVA izstrādā *Latvijas tūrisma mārketinga stratēģiju 2015.-2020. gadam*.

6.17. ielikums

Normatīvās bāzes pilnveidošana

2013. gada 19. novembrī MK sēdē tika atbalstīts Ekonomikas ministrijas sagatavotais rīkojuma projekts, ar kuru visai Jūrmalas pilsētas administratīvajai teritorijai, izņemot Vārnukroga, Priedaines un Bražciema teritorijas, tiek piešķirts kūrorta statuss. MK noteikumi *Kūrorta statusa piešķiršanas un anulēšanas kārtība*, kas regulē kūrorta statusa piešķiršanu, tika pieņemti 2012. gada 18. decembrī, bet Jūrmalas pilsēta šim statusam tika pieteikta 2013. gada februārī.

Lai nodrošinātu „klusēšanas-pieķiršanas” principa (atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra direktīvai 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū) ietveršanu tūrisma aģentu un operatoru darbības reģistrācijā *Tūrisma aģentu un tūrisma operatoru (TATO) datubāzē*, 2013. gada 8. februārī spēkā stājās grozījumi 2010. gada 13. aprīļa noteikumos *Noteikumi par tūrisma operatora, tūrisma aģenta un klienta tiesībām un pienākumiem, kompleksa tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un īstenošanas kārtību, klientam sniedzamo informāciju un naudas drošības garantijas iemaksas kārtību*.

Lai nodrošinātu efektīvu Eiropas Padomes 13.06.1990. direktīvas par kompleksiem ceļojumiem, kompleksām brīvdienām un kompleksām ekskursijām izpildi, informējot gan patērētājus, gan arī citus interesentus par nozarē strādājošo komersantu darbību, kā arī veicinot krāpniecības gadījumu novēršanu nozarē, Ekonomikas ministrija 2010. gadā ir izveidojusi TATO datubāzi (<http://tato.em.gov.lv>). 2014. gada 20. novembrī datubāzē reģistrēti kopumā 644 komersanti, no kuriem 53 ir reģistrējuši savu darbību kā tūrisma operatori, 176 – kā tūrisma aģenti un operatori, bet 415 – kā tūrisma aģenti. Datubāzē iekļautā informācija ir publiski pieejama ikvienam interesentam, un Ekonomikas ministrija aicina Latvijas ceļotājus pārliecināties par pakalpojumu sniedzēju darbības atbilstību normatīvo aktu prasībām, īpaši par tūristu iemaksātās naudas drošības garantijas nodrošinājumu.

Starptautiskā sadarbība tūrisma jomā

2014. gadā Latvija turpina attīstīt ciešāku sadarbību tūrisma jomā ar citām valstīm, īpaši ar augsti prioritārajiem tūrisma mērķa tirgiem: Lietuvu, Igauniju, Somiju, Zviedriju, Krieviju un Vāciju. Jautājumi, kas attiecas uz sadarbības veicināšanu tūrisma jomā, regulāri tiek iekļauti starpvaldību komisiju un valsts augstāko amatpersonu ārvalstu vizīšu darba kārtībā.

TAVA piešķirtais finansējums prioritāri tiek izlietots reklāmas kampaņu un mārketinga aktivitātēm minētajos mērķa tirgos.

XII *Eiropas Tūrisma foruma* laikā 2013. gada 17. oktobrī Viļņā, Lietuvā, parakstīts protokols par grozījumiem *Latvijas Republikas valdības, Igaunijas Republikas valdības un Lietuvas Republikas valdības nolīgumā* par sadarbību tūrisma jomā, kas uzskatāms par starptautisku apliecinājumu Baltijas valstu sasniegumiem, veidojot reģiona sadarbību tūrisma jomā.

Nolīguma grozījumu mērķis ir veicināt Baltijas valstu integrāciju starptautiskajās tūrisma aktivitātēs. Viens no svarīgākajiem grozījumiem paredz iespēju dibināt kopīgus tūrisma informācijas birojus vai iecelt kopīgus tūrisma pārstāvjus attiecīgajās un trešajās valstīs. Tāpat Nolīguma grozījumi precizē un papildina Līgumslēdzēju pušu sadarbības virzienus, piemēram, paredzot sadarbību Baltijas tūrisma zīmola attīstībā, administratīvā sloga mazināšanā, moderno tehnoloģiju tūrisma attīstībai pielietošanā, dažādu starptautisko palīdzības programmu (piemēram, ES fondu) projektu attīstībā.

Kā nozīmīgs solis starptautiskās sadarbības veicināšanā jāatzīmē fakts, ka 2013. gada oktobrī Latvija ir saņēmusi uzaicinājumu pievienoties OECD Tūrisma komitejai. Atbildīgās Latvijas tūrisma institūcijas nākotnē sagaida kopīgs darbs ar pārējām OECD dalībvalstīm,

attīstot vietējā un starptautiskā tūrisma perspektīvas, kā arī popularizējot ilgtspējīgu tūrisma izaugsmi.

2014. gadā Baltijas valstu nacionālās tūrisma organizācijas sadarbojas kopīgu mārketinga aktivitāšu īstenošanā tālajos tirgos (Japānā, ASV, Ķīnā), kā arī īsteno citus sadarbības pasākumus – organizē starptautisko darbsemināru tūrisma profesionāļiem *Baltic Connecting 2014*, žurnālistu un tūroperatoru vizītes, izdod Baltijas tūrisma informācijas materiālus, rīko Baltijas valstu tūrisma prezentācijas un preses konferences.

Starptautiskā līmenī Latvijas interešu pārstāvniecība tūrisma jomā pamatā tiek nodrošināta, piedaloties Eiropas tūrisma institūciju darbā. Latvija regulāri piedalās Eiropas Komisijas Tūrisma konsultatīvās komitejas darbā, kā arī Latvija ir aktīvs biedrs Eiropas Ceļojumu komisijā, kas nodarbojas ar Eiropas, tostarp Latvijas kā tūrisma galamērķa atpazīstamības veicināšanu.

Tūrisma attīstības valsts aģentūra 2014. gadā uzsākusi īstenot divus Eiropas Komisijas finansētus projektus. Projektu *Eiropas izcilākie tūrisma galamērķi – EDEN* sadarbībā ar Lietuvas valsts tūrisma departamentu, kā arī projektu *Dzelzs priekšskara maršruts – Eiro Velo 13 (The Iron Curtain Trail – Euro Velo 13)* kura mērķis ir veicināt Eiro Velo 13 maršruta attīstību valstīs, kurās tas vēl nav pilnībā izveidots, izstrādāt tūrisma produktus velotūristiem, lai veicinātu tūristu plūsmu pa šo maršrutu. Lai sasniegtu projekta mērķus, projekta vadošais partneris un Eiro velo maršruta koordinators Eiropā – Eiropas Riteņbraucēju federācija, izvērtējot esošo situāciju un maršruta attīstību katrā no valstīm, kā partnerus piesaistījis nacionālā un reģionālā līmeņa tūrisma organizācijas, tūroperatorus un izglītības iestāžu pārstāvjus, pavisam 13 organizācijas no 8 valstīm.

6.7. Uzņēmējdarbības vides uzlabošana

Būtisks instruments uzņēmējdarbības vides novērtēšanā ir Pasaules Bankas starptautiskais pētījums *Doing Business*, kā arī *Administratīvo procedūru ietekmes uz uzņēmējdarbības vidi pētījums*, ar kuru palīdzību tiek izziņāts uzņēmēju viedoklis par to darbību kavējošiem faktoriem un sagatavots veicamo uzdevumu saraksts ikgadējā *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* ietvaros.

Pasaules Bankas *Doing Business 2015* pētījumā, kura atskaite periods ir no 2013. gada 2. jūnija līdz 2014. gada 1. jūnijam, 189 valstu konkurencē Latvija ierindota augstajā 23. vietā. Uzņēmējiem labvēlīgas vides novērtējumā Latvija atrodas 9. vietā ES dalībvalstu vidū,

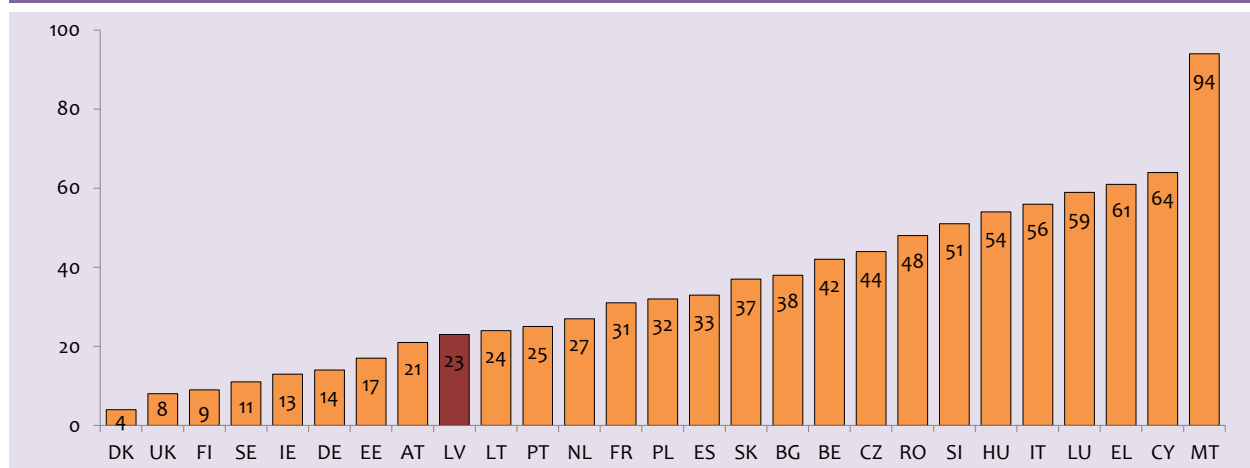
novērtējumā piekāpjoties Dānijai, Lielbritānijai, Somijai, Zviedrijai, Īrijai, Vācijai, Austrijai un Igaunijai.

Jāatzīmē, ka *Doing Business 2015* daudzos rādītājos notikušas metodikas izmaiņas, tādējādi novērtējumā iekļauti rādītāji, kuri līdz šim mērti savādāk, un attiecīgi ir mainīts Latvijas novērtējums. Līdz ar to nevar objektīvi salīdzināt iepriekšējā gada valstu novērtējumus ar *Doing Business 2015*.

2014. gada sākumā pēc Ekonomikas ministrijas pasūtījuma septīto reizi tika veikta uzņēmēju aptauja par administratīvo procedūru ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, un 2014. gada jūnijā publicēti tās rezultāti.

6.10. attēls

Latvijas un ES dalībvalstu pētījuma Pasaules Bankas pētījumā *Doing Business 2015*
(uzņēmējdarbības vide kopumā)

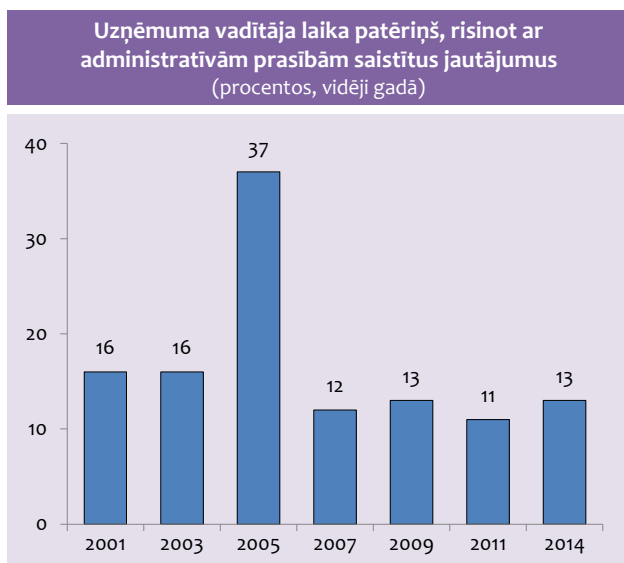
2014. gada aptauja liecina, ka Latvijas uzņēmēji, risinot ar administratīvām prasībām saistītus jautājumus, vidēji tērē 13% sava darba laika, turklāt pētījuma instrumentārijā iekļautās regulējošās jomas, administratīvās procedūras, iespējamie uzņēmējdarbības šķēršļi šogad retāk nekā iepriekšējos pētījumos (kopš 2001. gada) tika vērtēti kā kavējoši uzņēmumu attīstībai.

Latvijā pasākumi uzņēmējdarbības vides uzlabošanai tiek īstenoti kopš 1999. gada. Ekonomikas ministrija, iesaistoties plašam nozaru ministriju un uzņēmēju pārstāvošo organizāciju lokam, sagatavo *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plānu*, kas katru gadu tiek atjaunots un apstiprināts valdībā.

6.9. tabula

Latvijas salīdzinošie rādītāji Pasaules Bankas pētījumā <i>Doing Business 2014-2015</i>			
	2014	2015	Izmaiņas
Uzņēmējdarbības uzsākšana	26	36	-10
Būvniecības atļaujas	48	47	-1
Elektroenerģijas pieslēgumi	82	89	-6
Nekustamā īpašuma reģistrācija	33	32	+1
Kredītu reģistrs	3	23	-20
Investoru (mazākuma) tiesību aizsardzība	48	49	-1
Nodokļu maksāšana	28	24	+4
Pārrobežu tirdzniecība	26	28	-2
Līgumsaistību izpilde	15	16	-1
Uzņēmējdarbības izbeigšana	38	40	-2

6.11. attēls

MK 2013. gada 24. aprīlī tika apstiprināts plāns 2013.-2014. gadam, kurā tika iekļauts 31 pasākums un 55 apakšpasākumi – no tiem uz 2014. gada 1. oktobri realizēti 12 pasākumi un 30 apakšpasākumi. Galvenie ieviestie pasākumi ir:

- **būvātļauju saņemšanas jomā** – stājies spēkā *Būvniecības likums* un apstiprināti ar jauno būvniecības regulējumu saistītie MK noteikumi, kas būtiski maina līdzšinējo būvniecības kārtību, īpašu uzsvāru liekot uz būvdarbu organizēšanas procesu un iesaistīto pušu atbildību, vienlaicīgi samazinot birokrātisko procedūru skaitu;
- **uzņēmējdarbības uzsākšanas jomā** – noteikts, ka uzņēmuma dalībnieki, dibinot uzņēmumu, vienlaikus apliecina savus parakstus pie UR valsts notāra, kā arī samazinātas uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas (mikrouzņēmumus var nodibināt ar izmaksām 50 eiro apmērā);
- **nodokļu jomā** – ieviesta elektroniskās algas nodokļu grāmatiņa un nodrošināta vienkāršotu nodokļu deklarēšanas formu aizpildīšana elektroniskās deklarēšanas sistēmā;
- **investoru tiesību aizsardzības jomā** – ieviests jauns UR pakalpojums – paziņojuma nosūtīšana par tiesību subjekta reģistrācijas lietā saņemtajiem pieteikumiem, tādējādi nodrošinot iespēju personām savlaicīgi iepazīties ar potenciālajām izmaiņām tiesību subjekta reģistrācijas lietā un ātri reaģēt uz iespējamiem personas tiesību un likumisko interešu aizskārumiem;
- **līgumsaistību izpildes jomā** – nodrošināta iespēja personām iepazīties ar tiesvedības gaitas datiem un tiesu nolēmumiem tiešsaistē; apstiprināts uzlabots šķīrējtiesu regulējums (stājies spēkā 2015. gada 1. janvārī), tādējādi plānots ne tikai uzlabot šī institūta kvalitatīvu darbību, bet arī potenciāli atslēgt tiesu noslodzi komercstrīdu risināšanā. Papildus stiprināta tiesas priekšsēdētāja loma attiecībā uz tiesvedības procesu ilgumu konkrētajā tiesā – noteikts pienākums

pirms katra kalendāra gada sākuma noteikt tiesas darba mērķus attiecībā uz vidējiem lietu izskatīšanas termiņiem tiesā un pārraudzīt lietu izskatīšanas faktiskos termiņus tiesā;

- **uzņēmējdarbības izbeigšanas jomā** – apstiprināti grozījumi *Maksātnespējas likumā*, kuru spēkā stāšanās plānota 2015. gada 1. martā. Grozījumi paredz uzlabojumus juridisko personu maksātnespējas regulējumā, kā arī sabalansētas izmaiņas fizisko personu maksātnespējas nosacījumos. Attiecībā uz juridisko personu maksātnespējas procesos ar grozījumiem nodrošināta lielāka uzņēmumu aizsardzība tiesiskās aizsardzības procesa laikā un maksātnespējas procesa laikā – tiek ierobežots izsoļu „reiderisms”, iespējas uzņēmuma īpašniekiem un vadībai iztukšot uzņēmumu pirms maksātnespējas, kā arī citi uzlabojumi.

2014. gada 28. novembrī apstiprināts plāns 2014.-2015. gadam. Tā mērķis ir „vienkārši un kvalitatīvi pakalpojumi uzņēmējdarbībā: vairāk e-pakalpojumu”. Plānā nākošajam periodam iekļauti 49 pasākumi, no kuriem 31 ir jauns pasākums. Prioritāri tuvākā gada laikā ir veicami šādi uzdevumi:

- **uzņēmējdarbības uzsākšanas jomā** pārskatīt UR e-pakalpojumu *Reģistrācija UR vestajos reģistros*, lai uzlabotu pakalpojuma efektivitāti, uzlabot procesu uzņēmuma datu grozījumu veikšanai Komercreģistrā, vienkāršojot informācijas sniegšanas prasības, veikt uzņēmumu UR arhīvā esošo dokumentu elektronizēšanu un atteikties no uzņēmumu ģeogrāfiskās lietu piekritis;
- **būvniecības procesa jomā** nodrošināt Būvniecības informācijas sistēmas projekta pilnīgu darbību ar 2015. gada 1. jūliju; ieviest būvkomersantu klasifikāciju;
- **nekustamā īpašuma reģistrācijas jomā** ieviest elektronisku nekustamā īpašuma reģistrēšanu, kā arī izstrādāt grozījumus normatīvajos aktos, kas paredz paplašināt Zemesgrāmatās no pašvaldības elektroniski saņemamās informācijas apjomu, t.i., informāciju par atteikšanos no pirmpirkuma tiesībām.
- **grāmatvedības un nodokļu jomā** izstrādāt jaunu *Gada pārskata likumu*, kas atbilstu *Direktīvai 2013/34/ES*, kuras mērķis ir sniegt iespējas dalībvalstīm noteikt atvieglotas prasības mikro un mazajiem uzņēmumiem un pārskatīt obligātās revīzijas sliekšņus. Tāpat plānots ieviest nodokļu maksājumu uzskaiti pēc uzkrājuma principa – nodrošināt vienu kontu visiem nodokļu maksājumiem un ieviest maksājumu veikšanu pēc FIFO metodes principa (pirmais iekšā – pirmais ārā);
- **investoru aizsardzības jomā** pārskatīt *Komerclikuma* normas un vērtēt iespēju noteikt kapitālsabiedrību dalībnieku līgumu noteikumu spēku, sekas un izpildāmību un vērtēt iespēju veikt Komercreģistrā pieteikto ziņu pareizības pārbaudi pēc būtības, kā arī vērtēt iespēju *Komerclikumā* noteikt imperatīvas normas attiecībā uz akciju sabiedrībām (iespējams, arī

sabiedrībām ar ierobežotu atbildību), kuru būtisku pārkāpumu gadījumā attiecīgie sabiedrības pārvaldes institūciju lēmumi un citas darbības automātiski atzīstamas par spēkā neesošām;

- **ligumsaistību izpildes jomā** sakārtot normatīvo regulējumu elektronisko dokumentu aprites ieviešanai tiesu iestādēs, kā arī turpināt darbu pie tiesnešu specializācijas principu stiprināšanas, noteikt lietas slodzes rādītājus.

Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna izstrādē piedalījās gan nozaru ministriju un to padotībā esošo iestāžu pārstāvji, gan sadarbības partneri no Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, kā arī tika ņemtas vērā Ārvalstu investoru padomes Latvijā 2014. gada 25. maijā sniegtās rekomendācijas. Informācija par *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna* īstenošanas gaitu pieejama Ekonomikas ministrijas tīmekļa vietnē: https://www.em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vidē/uznemejdarbibas_vidē_uzlabosana/.

6.8. Mazie un vidējie uzņēmumi

Latvijā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) tāpat kā citur Eiropā veido lielu tautsaimniecības daļu, un tiem ir nozīmīga loma iekšzemes kopprodukta radīšanā un nodarbinātībā.

Mikrouzņēmumu veidošanas veicināšanas un attīstības atbalsta pasākumi.

MK 2009. gada 30. oktobrī apstiprināja *Koncepciju par mikrouzņēmumu atbalsta pasākumiem*, kuras mērķis ir radīt

nepieciešamos priekšnoteikumus, lai bez darba palikušos iedzīvotājus mudinātu uzsākt komercdarbību, izveidot mikrouzņēmumu darbību veicinošu komercdarbības vidi, samazinot bezdarba līmeni, kā arī attīstīt uzņēmēja spējas, tādējādi palielinot uzņēmēju īpatsvaru kopējo nodarbināto skaitā. Koncepcija veiksmīgi tiek īstenota, un tālāk tiek raksturoti būtiskākie panākumi uzņēmējdarbības pilnveidošanā.

6.17. Ielikums

Mazo un vidējo uzņēmumu skaits Latvijā

Saskaņā ar CSP 2013. gada datiem Latvijā bija 93775 ekonomiski aktīvie individuālie komersanti un komercsabiedrības (neskaitot zemnieku, zvejnieku saimniecības un pašnodarbinātās personas, kuras veic saimniecisko darbību), no kuriem 99,6% atbilda MVU kategorijai. Latvijā ekonomiski aktīvo MVU sadalījums: mikro uzņēmumi – 86,2%, mazie uzņēmumi – 11,1%, vidējie uzņēmumi – 2,3%, lielle uzņēmumi – 0,4%. Būtisks ekonomisko aktivitāti raksturojošs rādītājs ir ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību (tai skaitā zemnieku, zvejnieku saimniecību un pašnodarbināto personu, kuras veic saimniecisko darbību) skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Latvijas rādītājs ir konstanti audzis pēdējo 10 gadu laikā no 17 – 2001. gadā līdz 78 – 2013. gadā.

Tikpat nozīmīgi ir akcentēt individuālo darba veicēju (pašnodarbināto) skaitu – 2013. gadā 50882 (25 uz 1000 iedzīvotājiem) un zemnieku, zvejnieku saimniecību skaitu – 2013. gadā 11366 (6 uz 1000 iedzīvotājiem). Ņemot vērā to, ka ES dalībvalstu vidū nepastāv vienota metodoloģiskā prakse tāda ekonomisko aktivitāti raksturojošā rādītāja aprēķināšanā kā uzņēmumu skaits uz 1000 iedzīvotājiem (*enterprises per 1000 inhabitants*), ir grūti veikt objektīvu šī raksturlieluma salīdzinošo analīzi. Pašreizējā ES atbildīgo institūciju prakse liecina, ka uzņēmumu skaita uz 1000 iedzīvotājiem aprēķinā tiek iekļauti kā individuālie komersanti un komercsabiedrības, tā arī individuālā darba veicēji, zemnieku, zvejnieku saimniecības u.c. Tādējādi, piemērojot analoģu praksi, Latvijā 2013. gadā bija 78 saimnieciskās darbības veicēji uz 1000 iedzīvotājiem.

Saskaņā ar UR statistiku 2013. gadā UR vestajos reģistros reģistrēti 18035 subjekti un izslēgti 4300 subjekti. Savukārt uz 2014. gada 1. decembri UR vestajos reģistros ir reģistrēti 13813 subjekti, bet izslēgti – 5145 subjekti.

MVU definīcija

Komercdarbības atbalsta kontroles likumā, MK 2008. gada 25. novembra noteikumos Nr. 964 *Noteikumi par komercsabiedrību deklarēšanas kārtību atbilstoši mazajai vai vidējai komercsabiedrībai un EK regulā 800/2008 noteiktā MVU definīcija:*

vidējie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 50 – 249;
- gada apgrozījums nepārsniedz 50 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 43 milj. eiro;

mazie uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 10 – 49;
- gada apgrozījums nepārsniedz 10 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 10 milj. eiro;

mikro uzņēmumi:

- darbinieku skaits: 1 – 9;
- gada apgrozījums nepārsniedz 2 milj. eiro;
- gada bilances kopsumma nepārsniedz 2 milj. eiro.

2010. gada maija grozījumi *Komerclikumā* būtiski samazināja uzņēmējdarbības uzsākšanas izmaksas,

nosakot, ka sabiedrību ar ierobežotu atbildību (SIA) var dibināt ar samazinātu pamatkapitālu (sākot no 1 euro).

Tāpat tika samazinātas valsts nodevas, reģistrējot šādu SIA. Saskaņā ar UR datiem, uz 2014. gada 1. decembri reģistrētas 12 tūkst. SIA, no kurām 60,7% ir SIA ar samazinātu pamatkapitālu.

No 2010. gada 1. septembra juridiskas un fiziskas personas var iegūt mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu, ja atbilst noteiktiem kritērijiem (dalībnieki ir fiziskās personas, apgrozījums nepārsniedz 100 tūkst. eiro kalendārā gadā un darbinieku skaits ir ne lielāks par pieciem) un veikt mikrouzņēmumu nodokļa maksājumus 9% apmērā (ietver visus valsts noteiktos nodokļu maksājumus, izņemot patēriņa nodokļus) no apgrozījuma jeb saimnieciskās darbības ieņēmumiem. No 2010. gada 1. septembra līdz 2014. gada 1. janvārim VID kopumā ir reģistrēti 32 tūkst. mikrouzņēmumu nodokļa maksātāju, no tiem 53,5% ir jaundibināti uzņēmumi. Mikrouzņēmumos ir nodarbināti vairāk nekā 75,9 tūkst. darbinieku, un to vidējā alga ir 432 eiro. Šiem mikrouzņēmumiem ir atvieglota formalitāšu kārtošana VID (deklarācijas 4 reizes gadā).

Jāatzīmē, ka Saeima 2013. gada 6. novembrī pieņēma grozījumus *Mikrouzņēmuma nodokļa likumā*, ieviešot izmaiņas kārtībā, kādā tiek aprēķināta mikrouzņēmuma nodokļa likme. Grozījumi paredz, ka mikrouzņēmuma nodokļa maksātajam, kura apgrozījums gadā nepārsniedz 7 tūkst. eiro, likme ir 9%, bet, ja apgrozījums pārsniedz šo

summu, likme 2015. gadā ir 11%, 2016. gadā – 13%, bet no 2017. gada – 15%. Minētais ieviests, lai paaugstinātu mikrouzņēmumu nodokļu maksātāju darbinieku sociālās garantijas.

No 2010. gada 1. janvāra fiziska persona, kas veic saimniecisko darbību noteiktās profesijās vai darbībās, var izvēlēties maksāt patentmaksu, kas ir galīgs nodokļa maksājums par fiziskās personas saimniecisko darbību noteiktā profesijā (pārsvarā amatniecības pakalpojumiem). Patentmaksas maksātāji ir nodrošināti ar atbilstošām sociālajām garantijām. Kopš 2010. gada 1. janvāra līdz 2014. gada 1. decembrim no 2,2 tūkst. patentmaksas maksātāju VID ir apstiprināti 1,8 tūkst. reģistrācijas iesniegumu patentmaksas veikšanai. Attiecīgajā laika periodā vidējais patentmaksas maksātāju skaits mēnesī ir 353 personas. Galvenokārt kā patentmaksas maksātāji izvēlas reģistrēties tādu profesiju pārstāvji kā fotogrāfi, aukles, frizieri un nagu kopšanas speciālisti.

Uzņēmējdarbības uzsākšanas veicināšanas pasākumi

Lai veicinātu jaunu, dzīvotspējīgu un konkurētspējīgu komersantu veidošanos un attīstību Latvijas reģionos, nodrošinot tos ar komercdarbībai nepieciešamo vidi un konsultatīvajiem pakalpojumiem, LIAA īsteno ERAF līdzfinansētu projektu *Biznesa inkubatoru attīstība Latvijā*.

6.18. ielikums

ES aktivitātes uzņēmējdarbības atbalstam

Mazās Uzņēmējdarbības Akts Eiropai

EK 2008. gada 25. jūnijā apstiprināja ziņojumu *Mazās Uzņēmējdarbības Akts Eiropai*, kura galvenais mērķis ir, integrējot domā par mazajiem vispārīgā principa pielietojumu politikas dokumentu sagatavošanas procesā, uzlabot vispārējo politisko pieeju attiecībā uz uzņēmējdarbību, jo īpaši veicinot MVU attīstību un palīdzot novērst tās attīstību kavējošos šķēršļus. Akts ietver 10 politiski saistošu vadlīniju un vairākus konkrētus normatīvo aktu regulējuma priekšlikumus. Līdz šim ES un dalībvalstu līmenī īstenotas dažādas aktivitātes, kas ievēro Mazās uzņēmējdarbības aktā noteiktās vadlīnijas.

2014. gada 8. septembrī EK uzsāka publisko konsultāciju, lai apkopotu dalībvalstu un uzņēmēju pārstāvošo organizāciju viedokļus un idejas, kā Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts būtu jāpārskata, turpinot Eiropas atbalsta politiku MVU 2015.–2020. gadā. Konsultācijas pamatā ir izpētes darbs, ko veicis MVU sūtņu tīkls, un tajā ņemtas vērā politiskās debātes par turpmāko MVU politiku, kas 2013. gada septembrī risinājās Konkurētspējas ministru Padomē. Mazās uzņēmējdarbības akta četras galvenās ievirzes – atvieglot MVU pieeju finansējumam un tirgiem, mazināt administratīvo slogu un veicināt uzņēmējdarbību – ir prioritātes arī nākamajos gados. Papildus pēc MVU sūtņu ierosinājuma ir rosināta vēl piektā prioritāte: novērst kvalificēta darbaspēka trūkumu.

Publiskā konsultācija par Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktu noslēgusies 2014. gada 15. decembrī, un plānots, ka EK konsultāciju rezultātus publicēs 2015. gada pirmajā pusē.

Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu nedēļa

Lai īstenotu Mazās Uzņēmējdarbības Aktā Eiropai noteikto mērķu īstenošanu, 2014. gadā EK organizēja gadskārtējo Eiropas mēroga kampaņu *Eiropas mazo un vidējo uzņēmumu nedēļa*, lai sniegtu esošajiem un topošajiem uzņēmumiem informatīvu atbalstu (seminārus, konferences, diskusijas u.c.) par ES, dalībvalstu, reģionālo un pašvaldību institūciju aktivitātēm uzņēmējdarbības sakārtošanā, tādējādi popularizējot uzņēmējdarbību un izrādot atzinību uzņēmējiem par ieguldījumu Eiropas labklājībā, darbavietu radīšanā, inovācijās un konkurētspējā.

MVU nedēļas 2014 Latvijā ietvaros no septembra līdz novembrim tika organizēti 46 pasākumi, iesaistot vairāk nekā 2000 uzņēmēju, kas vēlti inovatīvu biznesa ideju īstenošanai, uzņēmējdarbības uzsākšanai, eksporta veicināšanai un sadarbības tīklu stiprināšanai starp uzņēmējiem, zinātnisko sektoru un potenciālajiem investoriem. Minēto pasākumu ietvaros Latvijā tika organizēta *Mazā biznesa diena*, lai sniegtu praktisku informāciju uzņēmējiem par to, kā paplašināt klientu loku, uzrunāt potenciālos partnerus un kā saredzēt jaunas biznesa iespējas. Mazā biznesa dienas tika organizētas Daugavpilī, Ogrē, Liepājā, Ventspilī, Valmierā, Jelgavā un Rīgā, iesaistot vairāk nekā 300 dalībnieku.

Informācija par MVU nedēļas 2014 norisi pieejama Ekonomikas ministrijas interneta vietnē: https://em.gov.lv/lv/nozares_politika/nacionala_industriala_politika/uznemejdarbibas_vida/es_uznemejdarbibas_veicinasana/es_mv_u_nedela/.

Kopumā 10 Latvijas biznesa inkubatoros – Latvijas reģionos un radošo nozaru biznesa inkubatorā Rīgā – uz 2014. gada 3. ceturkšņa beigām inkubācijas pakalpojumus saņem 600 mikro, mazie un vidējie komersanti. Minētie

komersanti nodrošina (saglabā) 1360 darba vietas. 2014. gada 3. ceturksnī, piesaistot Ekonomikas ministrijas pārstāvjus un LIAA Programmu sadarbības iestādes pārstāvjus, tiem biznesa inkubatoru operatoriem, ar

kuriem beidzies noslēgto iepirkumu līgumu darbības termiņš, veikta darbības gala izvērtēšana, secinot, ka kopumā sasniegti plānotie rezultāti. Biznesa inkubatoru sniegto atbalsta pakalpojumu nodrošināšanai programmas ietvaros 2014. gadā (ieskaitot 3. ceturksni) tika izlietots 3,2 milj. eiro, savukārt kopā programmas ietvaros līdz 2014. gada beigām izlietoti 20,3 milj. eiro. Programmas ietvaros kopējais pieejamais finansējums ir 28,6 milj. eiro (t.sk. 24,4 milj. eiro ERAF finansējums).

Lai apgūtu visu projektā pieejamo finansējumu, LIAA 2014. gada 2. septembrī ir izsludinājusi iepirkumu par Biznesa inkubācijas pakalpojumu sniegšanu (kopējā līgumcena – 4 milj. eiro, līgumus paredzēts slēgt 2015. gada janvārī ar termiņu līdz 2015. gada 31. oktobrim). Piedāvājumus LIAA pieņēma līdz 2014. gada 11. decembrim.

Finanšu pieejamības nodrošināšana uzņēmējdarbības veicējiem

Nozīmīga loma atbalsta instrumentu īstenošanā ir ALTUM, kas kopš 2014. gada 1. janvāra pārņēmusi Latvijas Hipotēku un zemes bankas (Hipotēku banka) funkcijas. Lai arī ALTUM darbojas jaunā statusā – kā finanšu institūcija bez kredītiestādes licences, šīs institūcijas darbības mērķis saglabājas nemainīgs – valsts atbalsta programmu īstenošana, finansējot MVU attīstību, veicinot uzņēmējdarbības uzsākšanu un atbalstot citas uzņēmējdarbības jomas ar mērķi uzlabot Latvijas ekonomikas efektivitāti un līdz ar to arī iedzīvotāju dzīves līmeni.

2013. un 2014. gadā ALTUM īstenoja šādas atbalsta programmas:

- ERAF līdzfinansēto *Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmu*;
- ESF līdzfinansēto atbalsta programmu *Atbalsts pašnodarbinātības un komercdarbības uzsākšanai*;
- *Latvijas un Šveices mikrokrēdītēšanas programmu*;
- *MVU izaugsmes aizdevumu programmu*;
- *Lauksaimniecības apgrozāmo līdzekļu programmu*;
- *Lauksaimniecības zemes iegādes krēdītēšanas programmu*.

Šobrīd pēc krēdītu apjoma nozīmīgākā atbalsta programma, ko īsteno ALTUM, ir 2008. gada maijā MK akceptētā **Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programma**. Programmas ietvaros tiek atbalstīti Latvijā reģistrēti mikro, mazie un vidējie komersanti, kuriem ir ekonomiski pamatoti turpmākās darbības plāni, bet nav pieejams krēdītiestāžu finansējums paaugstinātu risku dēļ. Programmas ietvaros tiek izsniegti investīciju aizdevumi (līdz 1,4 milj. eiro) un apgrozāmo līdzekļu aizdevumi (līdz 0,7 milj. eiro). Ja aizdevums paredzēts virs 500 tūkst. eiro, klientam pirms aizdevuma saņemšanas ALTUM jāsaņem akcepts no savas komercbankas, ja klientam tajā ir saistības. Komersantu konkurētspējas uzlabošanas atbalsta programmas ERAF finansētās daļas ietvaros kopš tās darbības sākuma līdz 2014. gada novembrim ir piešķirts 121 aizdevums 76,9 milj. eiro apmērā. Biežāk pārstāvētās atbalstīto projektu nozares ir kokapstrāde, elektroenerģijas ražošana, farmaceitisko produktu ražošana un pārtikas rūpniecība.

6.19. ielikums

Attīstības finanšu institūcijas izveide

2012. gada oktobrī MK tika atbalstīts informatīvais ziņojums par vienotas attīstības finanšu institūcijas (AFI) izveidi. Plānots, ka vienota AFI īsteno valsts atbalsta programmas, kas tiek īstenotas finanšu instrumentu veidā, ko līdz šim ir veikusi Hipotēku banka, SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) un VAS „Lauku attīstības fonds” (LAF), nodrošinot esošo programmu nepārtrauktību, jaunu programmu uzsākšanu, vienlaikus spējot pildīt iepriekš uzņemtās saistības. AFI arī veicinās vienas pieturas tipa valsts atbalsta pakalpojumu sniegšanu, nodrošinās kvalitatīvāku ieguldīto līdzekļu pārraudzību un izmaksu optimizāciju.

2014. gada 29. jūlijā valdība iepazīnās ar Finanšu ministrijas informatīvo ziņojumu par vienotās Attīstības finanšu institūcijas (AFI) veidošanas gaitu un apstiprināja AFI veidošanas procesu divos posmos un tam nepieciešamās darbības. Saskaņā ar lēmumu pirmajā posmā ALTUM, Latvijas Garantiju aģentūras un Lauku Attīstības fonda kapitāldaļas tiks nodotas AFI, izveidojot attīstības finanšu institūciju koncernu. Otrajā posmā notiks AFI, ALTUM, LGA un LAF reorganizācija, meitas sabiedrības pievienojot AFI.

2014. gada 11. septembrī izveidots AS „Attīstības finanšu institūcija” koncerns. Koncernā ietilpst ALTUM, „Latvijas Garantiju aģentūra” un „Lauku attīstības fonds”.

2009. gada martā MK apstiprinātā ESF līdzfinansētā programma **Atbalsts pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības uzsākšanai** piedāvā kompleksu atbalstu biznesa uzsācējiem un jaundibinātajiem komersantiem, t.i., konsultācijas, apmācības un finansējumu aizdevumu (līdz 85 tūkst. eiro) un procentu likmes subsīdiju veidā sava biznesa uzsākšanai. Uz atbalstu var pretendēt iedzīvotāji darbības vecumā, ieskaitot bezdarbniekus, kuri ir izteikuši vēlmi uzsākt komercdarbību vai pašnodarbinātību, kā arī jaundibinātie komersanti. Par jaundibinātiem komersantiem šīs programmas izpratnē tiek uzskatīti komersanti, kuri ir reģistrējuši savu darbību likumā noteiktajā kārtā ne agrāk kā trīs gadus pirms griešanās pēc atbalsta programmas ietvaros, kā arī uzņēmēji ar komercdarbības pieredzi, kuri

paredz ražot pilnīgi jaunu produktu vai sniegt jaunu pakalpojumu, ja viņi šim mērķim veido jaunu komersantu. Biznesa plānā paredzētā projekta apjoms nedrīkst pārsniegt 85 tūkst. eiro, vienlaicīgi projektiem, kuriem aizdevuma summa pārsniedz 7 tūkst. eiro, ir jānodrošina līdzfinansējums sava biznesa plāna īstenošanai vismaz 10% apmērā no biznesa plānā paredzētās projekta summas.

Kopš programmas uzsākšanas atbalstīti 1343 uzsācēju projekti par kopējo aizdevumu summu 22,9 milj. eiro apmērā.

2009. gada septembrī MK pieņēma noteikumus par aizdevumiem sīko (mikro), mazo un vidējo komersantu un lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību attīstības veicināšanai. Atbilstoši šiem noteikumiem

ALTUM 2010. gada februārī uzsāka **MVU izaugsmes aizdevumu programmas** īstenošanu. Programmas mērķis ir uzlabot Latvijā reģistrētu saimnieciskās darbības veicēju pieeju finansējumam, tādējādi veicinot tautsaimniecības attīstību. Aizdevumu maksimālā summa vienam saimnieciskās darbības veicējam ir 430 tūkst. eiro, lauksaimniekiem – 3,1 milj. eiro. Bez tam atbilstoši programmas nosacījumiem pakalpojumu jomās strādājošajiem mazajiem komersantiem aizdevumu maksimālā summa ir 43 tūkst. eiro. Līdz 2014. gada oktobrim programmas ietvaros ir piešķirti 1066 aizdevumi 69,7 milj. eiro apmērā.

ALTUM 2010. gada maijā uzsāka **Apdrošināmo līdzekļu aizdevumu programmu lauksaimniecības produktu ražotājiem**. Apdrošināmo līdzekļu aizdevumus no 7 tūkst. līdz 1 milj. eiro uz termiņu līdz 2 gadiem var saņemt lauksaimniecības produktu ražotāji, kā arī augļu un dārzeņu ražotāju grupas, lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvām sabiedrībām maksimālais aizdevums var sasniegt 2,8 milj. eiro. Šiem aizdevumiem var tikt piesaistītas arī LAF garantijas. Līdz šim programmas ietvaros piešķirti 1098 aizdevumi par 51,2 milj. eiro.

MK 2011. gada septembrī tika apstiprināta **Latvijas un Šveices Mikrokreditēšanas programma**. Programmas mērķis ir palielināt mikrouzņēmumu iespēju saņemt finansiālo atbalstu saimnieciskās darbības uzsākšanai vai attīstīšanai. Programma tiek īstenota Latvijas un Šveices sadarbības programmas ietvaros, un tās kopējais finansējums ir 7,2 milj. eiro¹, t.sk. 6,6 milj. eiro paredzēti mikro aizdevumiem investīcijām un apgrozāmiem līdzekļiem līdz 14,2 tūkst. eiro, kā arī 620 tūkst. eiro – grantiem aizdevumu dzēšanai. Programma darbosies līdz 2015. gada jūnijam. Līdz šim mikro aizdevumi piešķirti 1040 mikrouzņēmumiem 8,6 milj. eiro apmērā.

2012. gada maijā MK apstiprināja **Lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas** noteikumus. Programmas ietvaros pieejami aizdevumi līdz 430 tūkst. eiro lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produktu ražošanai un uz tās esošu būvju iegādei, ja būvju kadastrālā vērtība nepārsniedz 30% no zemes kadastrālās vērtības. Atbilstoši MK noteikumiem ALTUM programmas ietvaros veic aizdevumu pieteikumu pieņemšanu, izvērtēšanu, aizdevumu izsniegšanu un administrēšanu, bet lēmumu par aizdevuma piešķiršanu, pamatojoties uz bankas ieteikumu, pieņem LAF. Programmas praktiskā darbība tika uzsākta 2012. gada jūlijā, un līdz šim ir piešķirti 464 aizdevumi 23,23 milj. eiro apmērā.

SIA „Latvijas Garantiju aģentūra” (LGA) ir valsts kapitālsabiedrība, kuras mērķis ir veicināt finansējuma pieejamību Latvijā reģistrētiem komersantiem. LGA uz šo

brīdi piedāvā sešus dažādus finanšu instrumentus konkurētspējas uzlabošanai:

- uzņēmumiem tiešā veidā sniegtie instrumenti:
 - kredītu garantijas, kuru mērķis ir palīdzēt komersantiem piesaistīt kredītresursus gadījumos, kad to rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu saņemšanai;
 - eksporta kredīta garantijas, kuru mērķis ir atbalstīt eksportētājus, sedzot ar eksporta darījumiem saistītos politiskos un komerciālos riskus;
 - mezanīna aizdevumi, kuru mērķis ir sniegt ilgtermiņa finansējumu Latvijas komersantiem papildus bankas izsniegtajam aizdevumam, lai segtu visas ieguldījumu projekta izmaksas materiālos un nemateriālos aktīvos;
- uzņēmumiem netiešā veidā (caur finanšu institūcijām) sniegtie instrumenti:
 - sēklas kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu, kas paredzēts produkta vai biznesa idejas sākotnējās koncepcijas izpētei, novērtēšanai un attīstīšanai. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *Imprimatur Capital*;
 - sākuma (*start-up*) kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu komersantu produktu izstrādei un sākotnējam mārketingam. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *Imprimatur Capital*;
 - riska kapitāla investīcijas, kuru mērķis ir nodrošināt finansējumu produktu izstrādei un sākotnējam mārketingam, komersantu izaugsmei un darbības paplašināšanai, paaugstinot ražošanas jaudas, attīstot noieta tirgus un produktus vai piesaistot papildu apgrozāmo kapitālu. Šo instrumentu LGA administrētā Ieguldījumu fonda ietvaros ievieš *BaltCap*.

2009. gada 10. martā MK pieņēma noteikumus **Par darbības programmas “Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.2.1.3. aktivitāti “Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai”**. Noteikumu mērķis ir nodrošināt komersantiem pieeju finansējumam komercdarbības attīstībai un ES fondu projektu ieviešanai, saņemot garantijas situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekams kredītresursu piesaistei nepieciešamajā apjomā un bankas komersantu novērtē kā pārāk riskantu, kā arī veicināt Latvijas komersantu konkurētspēju, sekmēt jaunu tirgu apgušanu un nostiprināšanos esošajos.

2009. gada aprīlī LGA uzsāka aktivitātes **Garantijas komersantu konkurētspējas uzlabošanai** īstenošanu. Aktivitātes ietvaros piešķirtais ERAF finansējums bija 15,4 milj. eiro. 2013. gada beigās aktivitāte tika slēgta.

¹ Programmas ietvaros finansiālā atbalsta – mikro aizdevumu un grantu sniegšanai izveidots Aizdevumu fonds, un to finansē Šveices puse 80% apmērā un ALTUM – 20% apmērā. Savukārt programmas vadības izdevumus finansē Šveice 80% apmērā un valsts budžets – 20% apmērā.

Aktivitātes ietvaros piešķirtais finansējums arī turpmāk tiek izmantots valsts atbalsta sniegšanai, tai skaitā garantiju izsniegšanai.

LGA sniedz kredīta garantijas par tādiem finanšu pakalpojumiem kā aizdevumi investīcijām, apgrozāmo līdzekļu aizdevumi, finanšu līzings, vietējais faktoringš, kā arī banku garantijas (konkursa, avansa maksājuma, maksājuma, izpildes vai laika garantija). Garantijas sedz līdz 80% no finanšu pakalpojuma pamatsummas, bet ne vairāk kā 1,5 milj. eiro vienam uzņēmumam.

No 2009. gada līdz 2014. gada 31. oktobrim **Kreditu garantiju programmas** ietvaros izsniegtas 365 kredītu garantijas par kopējo summu 117,5 milj. eiro.

Kreditu garantijas programmas ietvaros līdz 2014. gada 31. martam visvairāk garantijas pēc apjoma tika izsniegtas uzņēmumiem, kas darbojas šādās nozarēs: apstrādes nozare – 44%, būvniecība – 22%, elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana – 8%. Pēc skaita lielāko daļu no izsniegtām garantijām veido apgrozāmo līdzekļu garantijas – 44%, investīciju garantijas – 21% un finanšu līzinga garantijas – 24 procenti.

2013. gada 30. maijā LGA uzsāka garantiju sniegšanu mājokļu siltināšanas projektiem. Līdz 2014. gada 31. martam mājokļu siltināšanas projektiem izsniegtas 45 garantijas par kopējo garantiju apjomu 6,1 milj. eiro. Visvairāk garantijas pēc apjoma izsniegtas Kurzemes reģionā – 29%, Vidzemē – 27%, Rīgas reģionā – 21 procenti.

2009. gada maijā MK pieņēma noteikumus *Istermiņa eksporta kredīta noteikumi*, kas nosaka **īstermiņa eksporta kredītu garantiju** segumu, saņēmējus, garantiju sniegšanas kārtību un kārtību, kādā garantētājs sedz zaudējumus. LGA eksporta kredīta garantija sedz līdz 90% no atliktā maksājuma apjoma, bet ne vairāk kā 1 milj. eiro vai ekvivalentu citā valūtā. Atliktā maksājuma termiņš nevar pārsniegt 2 gadus.

Kopš eksporta kredīta garantiju programmas uzsākšanas brīža līdz 2014. gada 31. oktobrim **Eksporta kredītu garantiju programmas** ietvaros ir noslēgti 142 eksporta garantiju līgumi par kopējo summu 13,4 milj. eiro.

Lielākā daļa (99%) no uzņēmumiem, ar kuriem noslēgti līgumi, pārstāv apstrādes rūpniecību (piemēram, sakaru iekārtu ražošana, sadzīves elektroiekārtu ražošana, finiera lokšņu un koka paneļu ražošana, ziepju, mazgāšanas, tīrīšanas un spodrināšanas līdzekļu ražošana, pārtikas produktu ražošana u.c.). Valstu sadalījumā visvairāk garantiju izsniegtas uz NVS valstu tirgiem – Krieviju (31%), Kazahstānu (19%) un Baltkrieviju (18%), kā arī uz tādām valstīm kā Azerbaidžāna (6%), Indonēzija (5%), Uzbekistāna (4%), u.c.

2011. gada augustā MK pieņēma noteikumus *Noteikumi par mezanīna aizdevumiem saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai*, kas nosaka atbalsta

piešķiršanas nosacījumus **mezanīna aizdevuma** veidā saimnieciskās darbības veicēju konkurētspējas uzlabošanai. Mezanīna aizdevuma maksimālais apmērs ir 5000000 eiro. Aizdevuma apmērs nepārsniedz 40% no ieguldījumu projekta kopējām izmaksām.

Līdz 2014. gada 31. oktobrim izsniegti 54 mezanīna aizdevumi 13,8 milj. eiro apmērā. Mezanīna aizdevuma mērķis ir sniegt ilgtermiņa finansējumu Latvijas komersantiem papildus bankas izsniegtajam aizdevumam, lai segtu visas ieguldījumu projekta izmaksas materiālos un nemateriālos aktīvos, kas ir saistīti ar jauna komersanta izveidi, esoša komersanta paplašināšanu, produkcijas daudzveidošanu ar jauniem papildu produktiem vai vispārējā ražošanas procesa būtisku maiņu.

2012. gada janvārī tika pabeigta aktivitātes 2.2.1.1. *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijas, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos* pārņemšana no Eiropas Investīciju fonda.

Ieguldījumu fonda aizdevumu instrumenta ietvaros līdz 2014. gada 31. oktobrim ir izsniegti 32 aizdevumi 7,6 milj. eiro apmērā un riska kapitāla instrumentu ietvaros veikts 74 dažādu stadiju riska kapitāla ieguldījums 23,9 milj. eiro apmērā.

2013. gada 6. augustā tika izveidoti trīs jauni riska kapitāla fondi, kuri darbojas saskaņā ar MK 2012. gada 29. maijā apstiprināto jauno riska kapitāla valsts atbalsta programmu **Izaugsmes kapitāla fondiem**. Šie fondi – *Expansion Capital Fund*, *FlyCap Investment Fund I* un *ZGI-3* – turpina nodrošināt Latvijas MVU pieeju riska kapitāla finansējumam uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, kā arī veicina uzņēmēju konkurētspēju un izaugsmi. Izaugsmes kapitāla fondi pilnveido un paplašina riska kapitāla nozari Latvijā, papildinot citu LGA jau ieviesto riska kapitāla fondu piedāvājumu. Izaugsmes kapitāla fondi ļauj saņemt riska kapitālu situācijās, kad uzņēmuma pašā nodrošinājums nav pietiekošs un uzņēmuma plānoto ieguldījumu risks ir pārāk augsts, lai varētu piesaistīt kredītiestāžu finansējumu nepieciešamajā apjomā.

2014. gada augustā darbu ir sākuši divi **mikroaizdevumu fondi: Capitalia un Grand Credit**. Mikroaizdevums ir vidēja termiņa aizdevums maziem un vidējiem uzņēmumiem, lai finansētu apgrozāmo līdzekļu un pamatlīdzekļu investīcijas. Šis finansējuma veids ir īpaši piemērots gadījumos, kad bankas finansējums uzņēmumam nav pieejams vai nav piemērots dēļ nepieciešamiem aizdevuma nosacījumiem, piemēram, uzņēmuma darbības jomas un ilguma, pieejamā nodrošinājuma vai citiem iemesliem. Mikroaizdevums ir līdz 25 tūkst. eiro, kas tiek piešķirts, lai nodrošinātu finansējumu saimnieciskās darbības veicēju izveidei, izaugsmei un darbības paplašināšanai, kā arī piesaistītu apgrozāmos līdzekļus dzīvotspējīgu uzņēmējdarbības projektu īstenošanai. Līdz 2014. gada 31. oktobrim ir izsniegti 13 mikroaizdevumi par kopējo summu 0,2 milj. eiro.

6.20. ielikums**Izaugsmes kapitāla fondi**

Expansion Capital Fund fokusējas uz izaugsmes etapa uzņēmumiem, kuri jau pabeiguši produktu izstrādes posmu un kuriem nepieciešams finansējums, lai sāktu komerciālu ražošanu, agresīvāku mārketingu un produkta realizāciju. Priekšroka būs uzņēmumiem, kas ir orientēti uz eksportu, kā arī tiem uzņēmumiem, kuros ir saskatāms augsts izaugsmes potenciāls. Fonda komandai ir liela pieredze kokapstrādes, metālapstrādes, iekārtu un aprīkojuma ražošanas, ķīmijas industrijas, transporta, pārtikas, IT pakalpojumu, atkritumu pārstrādes, poligrāfijas, veselības aprūpes un iepakojšanas nozarēs.

FlyCap Investment Fund I papildus izaugsmes stadijas uzņēmumu finansēšanai 20-30% fonda līdzekļu plāno ieguldīt jaundibinātos uzņēmumos, kuriem jau ir izstrādāts biznesa modelis un pārbaudīta produkta dzīvotspēja, piesaistot pirmos klientus. Prioritārās nozares ir ražošana, IT, veselības aprūpe un biznesa pakalpojumi.

ZGI-3 plāno diversificēt savu portfeli, aptuveni 10% no fonda līdzekļiem ieguldot uzņēmumos sēklas kapitāla stadijā, 20% sākuma kapitāla stadijā, bet atlikušos līdzekļus – izaugsmes kapitāla stadijā.

Izaugsmes kapitāla fondi var veikt investīcijas mikro, mazos un vidējos uzņēmumos, kuru saimnieciskās darbības vieta ir Latvija. Investīcijas līdz 1,5 milj. eiro vienā uzņēmumā var saņemt, lai nodrošinātu finansējumu uzņēmuma produkta vai biznesa idejas sākotnējās koncepcijas izpētei, novērtēšanai un attīstīšanai, produktu izstrādei un sākotnējam mārketingam, izaugsmei un darbības paplašināšanai, paaugstinot ražošanas jaudas, attīstot noieta tirgus un produktus. Izaugsmes kapitāla

fondi investē uzņēmumos ar augstu izaugsmes potenciālu. Izaugsmes kapitāla fondi tiek finansēti no ES struktūrfondu apakšaktivitātes *Ieguldījumu fonds investīcijām garantijās, paaugstināta riska aizdevumos, riska kapitāla fondos un cita veida finanšu instrumentos* ietvaros pieejamā finansējuma. Paredzēts, ka izaugsmes kapitāla fondu kopējais investīciju apjoms Latvijas uzņēmumos varētu sasniegt līdz 30 milj. eiro.

6.9. Inovācija un jaunās tehnoloģijas

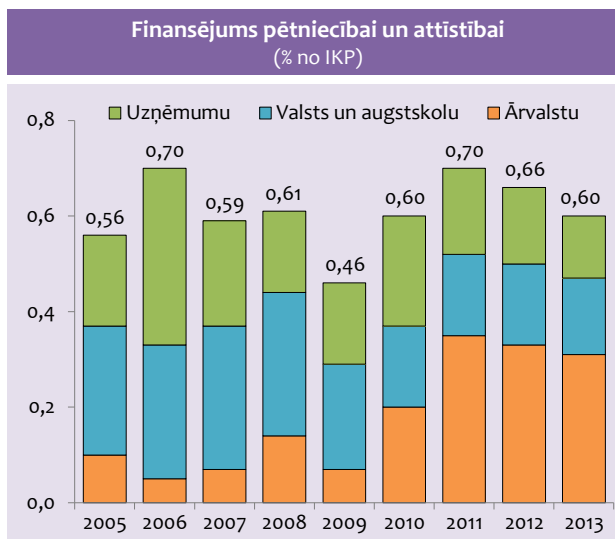
Saskaņā ar CSP datiem, Latvijā kopējais finansējums pētniecībai un attīstībai (P&A) 2013. gadā ir samazinājies un bija 0,6% no IKP jeb 139,2 milj. eiro (2012. gadā 0,66% jeb 145,4 milj. eiro). Privātā sektora (uzņēmumu) ieguldījums P&A 2013. gadā veido tikai 21,8% no kopējiem ieguldījumiem P&A jeb 0,13% no IKP (2012. gadā 0,16% no IKP). 2013. gadā novērojams neliels kritums arī valsts un augstskolu finansējumam P&A darbībām, kas faktiskajos skaitļos 2013. gadā bija 37 milj. eiro jeb 0,16% no IKP pretnostatot 38,5 milj. eiro 2012. gadā (0,16% no IKP). Analizējot ārvalstu, t.sk. ES struktūrfondu ieguldījuma apjomu P&A, redzams, ka 2013. gadā tas salīdzinājumā ar 2012. gadu ir nedaudz samazinājies un bija 71,8 milj. eiro (2012. gadā – 73,3 eiro), veidojot 0,31% no IKP (2012. gadā – 0,33%).

Ievērojot negatīvo tendenci kopējiem P&A izdevumiem pēdējos divos gados samazināties, būtiski norādīt, ka *Latvijas nacionālajā reformu programmā „ES 2020” stratēģijas īstenošanai* (skatīt 6.1.2. nodaļu) izvirzītā P&A ieguldījuma mērķa (2015. gadā Latvijas kopējā P&A investīciju apjoms paaugstināt līdz 1% no IKP, bet 2020. gadā līdz 1,5% no IKP) sasniegšana ir liels izaicinājums.

Vērtējot CSP veikto inovācijas apsekojumu par 2010.-2012. gadu, secināms, ka Latvijā konkrētajā pārskata periodā ir pieaudzis inovācijas jomā aktīvo uzņēmumu skaits, kas veido 30,4% no visiem uzņēmumiem salīdzinājumā ar 29,9% inovatīvu aktīvu uzņēmumu 2008.-2010. gada pārskata periodā. Analizējot inovatīvo uzņēmumu struktūru pēc to lieluma, redzams, ka inovācijas jomā visaktīvākie ir lielie uzņēmumi – 64,6% no visiem lielajiem uzņēmumiem. Turpretim starp visiem vidējiem uzņēmumiem inovācijas jomā aktīvi ir 43,2%,

bet mazo uzņēmumu kategorijā tikai 26,5% identificēti kā inovatīvi. Mazo un vidējo uzņēmumu inovācijas sniegumu ietekmē gan ierobežotie cilvēkresursi, gan pašu finanšu resursi, kas pieejami šiem uzņēmumiem pētniecības, attīstības un inovācijas aktivitāšu īstenošanai, tostarp ierobežotas iespējas piesaistīt finansējumu augstā tehnoloģiskā un biznesa riska dēļ. Jāatzīmē, ka no 2010.-2012. gada pārskata periodā apsekotajiem 30,4% inovācijas jomā aktīvajiem uzņēmumiem 64% uzņēmumu bija ieviesuši produktu un procesu inovāciju, savukārt 36% no visiem inovatīvajiem uzņēmumiem ieviesuši mārketinga vai organizatorisko inovāciju.

6.12. attēls

Galvenie virzieni Latvijas inovācijas sistēmas pilnveidošanai ir koncentrēti uz:

- zinātniskās darbības potenciāla attīstību;
- uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības sekmēšanu;
- atbalstu inovatīvu uzņēmumu attīstībai.

Zinātniskās darbības potenciāla attīstībai

2014. gadā tika turpinātas aktivitātes, lai Latvijā izveidotu starptautiski konkurētspējīgas zinātniskās institūcijas ar modernu materiāltehnisko nodrošinājumu (zinātnisko institūciju konsolidēšana un to infrastruktūras stiprināšana), palielinātu nodarbināto skaitu zinātnē un pētniecībā.

2014. gada 16. septembrī MK apstiprināja 14 *Valsts pētījumu programmas*¹ 2014.-2017. gadam. Valsts pētījumu programmas ir valsts pasūtījums zinātnisku pētījumu veikšanai noteiktā ekonomikas, izglītības, kultūras vai citā valstij prioritārā nozarē ar mērķi veicināt šīs nozares attīstību. Finansējums valsts pētījumu programmām tiek piešķirts ikgadējā valsts budžeta finansējuma ietvaros.

2014. gadā tika turpināta ES struktūrfondu aktivitātes *Zinātnes infrastruktūras attīstība* īstenošana, kas sniedz ieguldījumu vadošo valsts nozīmes pētniecības centru infrastruktūras pilnveidē un mūsdienīgas materiāltehniskās bāzes pētniecības aktivitātēm nodrošināšanā. Aktivitātes kopējais ES struktūrfondu līdzfinansējums ir 103,9 milj. eiro, un tā tiek īstenota 2 atlases kārtās. 1. kārtā par kopējo ES struktūrfondu līdzfinansējumu 80,2 milj. eiro kopš 2011. gada nogales tiek īstenoti 9 projekti, modernizējot un atbilstoši aprīkojot 9 valsts nozīmes pētniecības centrus, kas aptver 27 valsts zinātniskās institūcijas. Aktivitātes 2. projektu atlases kārtā tiek īstenoti 8 uzņēmumu projekti par kopējo ES struktūrfondu līdzfinansējuma apjomu 23,7 milj. eiro. Projektu ietvaros norisinās pētniecības infrastruktūras attīstīšana privātajā sektorā, kā arī tiek nodrošināta pētniecības pakalpojumu sniegšana privātajam sektoram. Kopš projektu uzsākšanas līdz 2014. gada vidum finansējuma saņēmējiem zinātnes infrastruktūras uzlabošanai kopumā izmaksāti 64,7 milj. eiro ES struktūrfondu finansējuma.

2014. gadā tika turpināta ES struktūrfondu aktivitāte *Atbalsts zinātnei un pētniecībai*, kuras ietvaros atbalsts tiek sniegts praktiskas ievirzes pētniecības projektu īstenošanai valstij prioritārajos zinātnes virzienos. 2013. gada beigās noslēdzās visu 120 projektu atlases 1. kārtā atbalstīto projektu īstenošana par kopējo finansējuma apjomu 45,8 milj. eiro, bet 2014. gadā turpinājās projektu iesniegumu atlases 2. kārtā 24 apstiprināto projektu īstenošana par kopējo ES fondu finansējumu 6,2 milj. eiro. 2014. gada 3. ceturksnī noslēdzās 3. kārtas projektu iesniegumu atlase, kurā no 112 projektu iesniegumiem tika atbalstīts 41 projekts par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 11,9 milj. eiro. Līdz 2014. gada novembrim visu īstenoto projektu ietvaros kopumā publicētas 795 starptautiski atzītas publikācijas un iesniegti 92 starptautiskie patentu pieteikumi.

Uzņēmumu un zinātnieku ilgtermiņa sadarbības sekmēšanai

2014. gadā tika turpināta aktivitāšu īstenošana, lai veicinātu pētniecības rezultātu komercializēšanu un pilnveidotu tehnoloģiju pārneses sistēmu. Šajā jomā nozīmīgākā aktivitāte ir sniegtais atbalsts programmas *Kompetences centri* ietvaros, kā arī uzsāktais darbs pie jaunas tehnoloģiju pārneses sistēmas ieviešanas.

ES struktūrfondu programmas *Kompetences centri* ietvaros LIAA 2014. gadā turpināja sniegt atbalstu zinātnieku un uzņēmumu sadarbībai kopīgu rūpniecisko pētījumu veikšanai un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei. Kompetences centri ir izveidoti 6 Latvijas tautsaimniecībai nozīmīgās nozarēs (farmācija un ķīmiskā rūpniecība, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, meža nozare, elektrisko un optisko iekārtu ražošana, vides, bioenerģētikas un biotehnoloģiju nozare, transporta un mašīnbūves nozare). Programma *Kompetences centri* tiks īstenota līdz 2015. gada jūnijam, un tās kopējais publiskais finansējums ir 53,17 milj. eiro. Paredzams, ka visu kompetences centru darbības rezultātā papildus tiks piesaistīts privātais līdzfinansējums P&A darbībām vismaz 19 milj. eiro apmērā. Programmā izveidotajos 6 kompetences centros kopumā tiek īstenoti 197 rūpniecisko pētījumu un jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādes projekti, no kuriem ir pabeigti 56 projekti. Kompetences centros kopumā ir iesaistīti 140 uzņēmumi un 15 zinātniskās institūcijas, kā arī projektu īstenošanā nodarbināti 336 zinātniskie darbinieki. Kompetences centru programmas īstenošana tika pagarināta līdz 2015. gada beigām.

2014. gadā turpinājās LIAA administrētās, no ES struktūrfondu līdzfinansētās programmas *Klasteru programmas* īstenošana, lai uzlabotu vienas nozares savstarpēji nesaistītu uzņēmumu, pētniecības, izglītības un citu institūciju sadarbību ar nolūku paaugstināt nozaru un uzņēmumu konkurētspēju, īstenojot aktivitātes, kas vērstas ne vien uz jaunu produktu un pakalpojumu veidošanu, bet arī plānojot mērķtiecīgas rīcības jaunu eksporta tirgu apgūšanai. *Klasteru programmā* atbalsts tiek sniegts 11 klasteru projektiem, un tajos kopumā ir iesaistīti vairāk nekā 300 uzņēmumu un vairāk nekā

¹ MK apstiprinātās valsts pētījumu programmas (VPP): 1) VPP *Energoefektivitāte un oglekļa mazietilpīgi risinājumi drošai, ilgtspējīgai un klimata mainību mazināšanai energoapgādei*; 2) VPP *Latvijas ekosistēmu vērtība un tās dinamika klimata ietekmē*; 3) VPP *Daudzfunkcionālie materiāli un kompozīti, fotonika un nanotehnoloģijas*; 4) VPP *Inovatīvi materiāli un viedās tehnoloģijas vides drošumam*; 5) VPP *Kiberfizikālās sistēmas, ontoloģijas un biofotonika drošai un viedai pilsētai un sabiedrībai*; 6) VPP *Nākamās paaudzes informācijas un komunikāciju tehnoloģiju pētniecības valsts programma*; 7) VPP *Biomedicīna sabiedrības veselībai*; 8) VPP *Meža un zemes dzīvju resursu izpēte, ilgtspējīga izmantošana – jauni produkti un tehnoloģijas*; 9) VPP *Lauksaimniecības resursi ilgtspējīgai kvalitatīvas un veselīgas pārtikas ražošanai Latvijā*; 10) VPP *Inovatīvi risinājumi sociālajā telerehabilitācijā Latvijas skolās iekļaujotās izglītības kontekstā*; 11) VPP *Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai – jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai*; 12) VPP *Inovācija un ilgtspējīga attīstība: Latvijas pēckrizes procesi globālā kontekstā*; 13) VPP *Latvijas kultūras tradīciju ilgtspēja inovatīvā vidē*; 14) VPP *Letonika*.

20 izglītības un pētniecības iestādes, kā arī virkne nevalstisko organizāciju un pašvaldību. Kopējais programmas publiskais finansējums līdz 2015. gadam ir 4,83 milj. eiro.

2014. gadā notika arī tehnoloģiju pārnese sistēmas pilnveide, kuras darbībai tiktu piesaistīts jaunā ES struktūrfondu plānošanas perioda 2014.-2020. gadam finansējums. Tehnoloģiju pārnese sistēma tiek veidota, lai paaugstinātu zinātnisko institūciju ienākumus no valsts finansētu pētījumu komercializēšanas, kā arī panāktu, ka zinātnisko institūciju pētījumu rezultāti ir tirgus orientēti un tiek īstenoti praktiskā uzņēmējdarbībā. Tehnoloģiju pārnese sistēmas ietvars paredz izveidot divu līmeņu pārnese sistēmu, stiprinot valsts aģentūras kapacitāti gan tehnoloģiju pārnese, gan pakalpojumu sniegšanas zinātniskajām institūcijām jomā, kā arī atbalstot 1-2 tehnoloģiju pārnese centru izveidi universitāšu un zinātnisko institūciju līmenī. Vienlaikus, apzinoties nepieciešamību paaugstināt komercializācijas piedāvājumu gatavības pakāpi, kā arī lai sekmētu licenciātu/ investoru piesaisti, paredzēts veidot īpaši šim nolūkam paredzētu fondu.

Inovatīvu uzņēmumu attīstībai 2014. gadā tika turpināts atbalstīt uzņēmumu projektus, kas paredz jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi un ieviešanu ražošanā, t.sk. vērsti uz tehnoloģiju ar samazinātu ietekmi uz vidi attīstību, kā arī atbalstot uzņēmumu investīcijas jaunu ražotņu izveidē.

Programmā *Jaunu produktu un tehnoloģiju ieviešana ražošanā*, kas tiek līdzfinansēta no ES struktūrfondiem, 2014. gadā atbalsts tika sniegts uzņēmumu projektiem, kuru ietvaros paredzēts ieviest ražošanā jaunus vai nozīmīgi uzlabotus produktus, tehnoloģijas vai tehnoloģiskos procesus. 2014. gadā tika turpināta programmas 1. un 2. iesniegumu atlases kārtā atbalstīto 116 projektu (par kopējo finansējumu 37,7 milj. eiro) īstenošana, no kuriem uz 2014. gada 1. decembri pabeigti 112 projekti par kopējo finansējumu 35,3 milj. eiro. Programmā atbalsts galvenokārt tika sniegts vidēja lieluma uzņēmumiem, kas darbojas apstrādes rūpniecības nozarē, un programmas ietvaros vidējais piešķirtais atbalsta apjoms vienam projektam bija 0,37 milj. eiro. 2014. gadā tika turpināta arī programmas *Jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde – atbalsts rūpnieciskā īpašuma tiesību nostiprināšanai* ietvaros noslēgto 3 līgumu īstenošanai par kopējo ES struktūrfondu finansējumu 0,06 milj. eiro.

ES struktūrfondu līdzfinansētājā valsts atbalsta programmā *Augstas pievienotās vērtības investīcijas* 2014. gadā tika turpināta programmas 1., 2. un 3. projektu iesniegumu atlases kārtā atbalstīto 107 projektu īstenošana par kopējo finansējumu 137,1 milj. eiro. Līdz 2014. gada 1. decembrim programmas 1. un 2. projektu atlases kārtā atbalstīto projektu īstenošanai kopā izmaksāti 92,4 milj. eiro, kā arī pabeigti 28 projekti par 61,9 milj. eiro. Vienlaikus 2014. gadā programmā tika organizēta projektu atlases 4. kārtā ar pieejamo finansējumu 82,1 milj. eiro, tādējādi ļaujot atbalstīt plašāku uzņēmumu loku. Saskaņā ar MK lēmumu par

finansējuma piešķiršanu programmas 4. kārtai tika lemts arī par atbalsta intensitātes palielināšanu vienam projektam no 35% līdz 45%, kā arī panāktu vienošanās, ka minimālais kopējo attiecināmo izmaksu apjoms vienam projektam ir samazināts līdz 50 tūkst. eiro, bet maksimālais publiskā finansējuma apjoms vienai projekta iesniedzēja saistīto personu grupai tiek palielināts līdz 2,13 milj. eiro. Projektu iesniegumu atlases 4. kārtā tika saņemti 157 projektu iesniegumi par kopējo pieprasīto atbalsta apjomu 110 milj. eiro. Pēc projektu vērtēšanas tika noslēgti 102 līgumi par iesniegto projektu atbalstīšanu par kopējo atbalsta summu 71,5 milj. eiro. Programmas mērķis ir kāpināt Latvijas ražojošo uzņēmumu potenciālu ieguldīt zināšanu vai tehnoloģiju intensīvos projektos, tostarp piesaistīt ārvalstu investīcijas jomās ar augstu pievienoto vērtību, atbalstot ražošanas iekārtu iegādi, ražotņu būvniecību vai modernizāciju, lai sekmētu jaunu darba vietu rašanos.

Kopš 2012. gada nogales līdz 2014. gada 30. aprīlim LIAA turpināja pieņemt projektu pieteikumus ES struktūrfondu līdzfinansētājā programmā *Mikro, mazo un vidējo komersantu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstības programma*. Programmas mērķis ir veicināt mikro (sīko), mazo un vidējo uzņēmumu inovācijas aktivitātes jaunu produktu vai tehnoloģiju attīstīšanas jomā, sniedzot atbalstu ārējo pakalpojumu iegādei, lai veiktu pētījumus, rūpniecisko īpašumtiesību nostiprināšanu un jauna produkta vai tehnoloģijas sertificēšanu. Kopējais programmā pieejamais ES struktūrfondu finansējums bija 2,85 milj. eiro, bet viens finansējuma saņēmējs varēja pretendēt uz 14,23 tūkst. eiro ar maksimāli pieļaujamo finansējuma intensitāti 60% apmērā. Līdz 2014. gada 30. aprīlim programmā tika iesniegti 42 projekti, no kuriem atbalstīti 25 projekti (noslēgti līgumi) par finansējuma apjomu 0,3 milj. eiro. No šiem projektiem uz 2014. gada 1. decembri bija pabeigti (t.sk. izmaksāts finansējums) 7 projekti par finansējumu 0,08 milj. eiro, kā arī 2014. gada decembrī LIAA plāno noslēgt līgumu ar vēl vienu atbalstītā projekta īstenošanai.

2014. gada 21. janvārī LIAA no Norvēģijas finanšu instrumenta 2009.-2014. gadam līdzfinansētās programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* ietvaros izsludināja atklātu konkursu projekta iesniegumu pieņemšanai. Programmas atklāta konkursa ietvaros, ar pieejamo finansējumu 7,77 milj. eiro, atbalsts tika sniegts jaunu produktu un tehnoloģiju ar samazinātu ietekmi uz vidi ieviešanai ražošanā. Projektu konkursā tika saņemti 13 projekta iesniegumi, pēc kuru izvērtēšanas tika lemts par atbalsta piešķiršanu 3 projektiem par kopējo atbalsta summu 1,5 milj. eiro. Ņemot vērā, ka pirmā atklāta konkursa rezultātā netika apgūti 6,3 milj. eiro, LIAA ir izsludinājusi atklāta konkursa projektu iesniegumu otro atlases kārtu no 2014. gada 14. novembra līdz 2015. gada 16. janvārim. Vienlaikus programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* ietvaros darbu ir uzsācis Latvijas Universitātes, Rīgas Tehniskās universitātes un Norvēģijas Industriālās attīstības korporācijas (SIVA) kopīgi dibinātais *Zaļo tehnoloģiju inkubators*. Inkubatora

darbības mērķis ir sekmēt tehnoloģiju komercializāciju, atbalstot jaundibinātu uzņēmumu veidošanos un attīstību. Zaļo tehnoloģiju inkubatorā pirmsinkubācijas atbalstu saņem 40 biznesa ideju attīstītāju komandas. Paralēli LIAA 2014. gada jūlijā izsludināja Norvēģijas finanšu instrumenta 2009.-2014. gadam līdzfinansētās programmas *Inovācijas „zaļās” ražošanas jomā* ietvaros neliela apjoma grantu shēmas projektu iesniegumu atlases pirmo kārtu. Pirmajā atlases kārtā tika iesniegti 7 projektu pieteikumi par visu pirmajā kārtā pieejamo finansējumu 0,9 milj. eiro. 2014. gada 30. septembrī LIAA izsludināja programmas neliela apjoma grantu shēmas projektu iesniegumu atlases otro kārtu par pieejamo atbalstu 0,9 milj. eiro, kas noslēdzās 2014. gada 1. decembrī, projektu iesniegumu vērtēšanu plānojot pabeigt līdz 2015. gada februārim.

2014. gadā LIAA jau piekto gadu turpināja atbalstīt dažādu pasākumu īstenošanu no ES struktūrfondiem līdzfinansētās programmas *Pasākumi motivācijas celšanai inovācijām un uzņēmējdarbības uzsākšanai* ietvaros, kuras mērķis ir veicināt izpratni un izglītēt par inovāciju un uzņēmējdarbību, kā arī motivēt sabiedrību pievērsties uzņēmējdarbības aktivitātēm un praktiskā veidā iesaistīt personas inovatīvu ideju un risinājumu izstrādes un to tālākas attīstīšanas procesā. Motivācijas programmas mērķauditorija ir pamata, vidējās un profesionālās izglītības iestāžu audzēkņi un skolotāji, kā arī augstskolu studenti, topošie un esošie uzņēmēji, inovatīvo ideju attīstītāji, individuālie izgudrotāji u.c. Līdz 2014. gada septembrim Motivācijas programmas pasākumos piedalījušies 4165 interesenti. Programmas ietvaros 2014. gadā notika informatīvi un izglītojoši pasākumi dažādām interesentu grupām – organizēti informatīvie un tehnoloģiju komercializēšanas semināri, apmācību kursi un popularitāti ieguvušais konkurss Ideju kauss 2014, kā arī TV sacensības Firmas noslēpums. Vairāki simti skolēnu un skolotāju guvuši noderīgas zināšanas uzņēmējdarbības uzsākšanā un piedalījušies skolēnu mācību uzņēmumu veidošanā, tostarp mācību vizīšu ietvaros apmeklējusi sekmīgākos Latvijas uzņēmumus. Savukārt studentiem, sadarbojoties uzņēmumiem,

nodrošināta iespēja strādāt pie jaunu produktu izveides starptautiskās sadarbības platformas *DEMOLA* ietvaros. Motivācijas programmā tiek īstenota arī mentoringa aktivitāte, kuras laikā jaunie uzņēmēji var saņemt pieredzējušu mentoru padomus un atbalstu savas uzņēmējdarbības pilnveidošanai. 2014. gadā Motivācijas programmā uzsākta jauna aktivitāte, kas paredz sekmēt jaunu inovatīvu uzņēmumu (*start-up*) attīstību to agrīnajā stadijā, sniedzot biznesa ideju autoriem un uzņēmumu attīstītājiem nepieciešamās konsultācijas un zināšanas projektu sagatavošanai un īstenošanai, kā arī ārējo finanšu avotu piesaistei. Kopējais Motivācijas programmā pieejamais finansējums ir 3 milj. eiro, bet 2014. gadā visu Programmā paredzēto aktivitāšu īstenošanai plānots izlietot 0,9 milj. eiro. Lai secīgi nodrošinātu atbalstu topošajiem un jaunajiem uzņēmējiem arī turpmāk, Motivācijas programmas termiņu plānots pagarināts līdz 2015. gada beigām.

Kopš 2014. gada 1. jūlija uzņēmumi var izmantot uzņēmumu ienākuma nodokļa stimulu uzņēmumu P&A izmaksām, kas var tikt norakstītas tajā gadā, kad tās radušās, piemērojot vērtību palielinošu koeficientu – 3. Attiecināmās P&A izmaksas, kurām var tikt piemērots nodokļa stimuls, ir 1) uzņēmuma zinātniskā un zinātnes tehniskā personāla izmaksas, kas saistītas ar uzņēmuma veikto pētniecības un attīstības darbu, 2) pētniecības pakalpojumu, kas saņemti no zinātniskajām institūcijām izmaksas, kā arī 3) sertifikācijas, testēšanas un kalibrēšanas pakalpojumu izmaksas, saņemot pakalpojumus no akreditētām sertifikācijas, testēšanas un kalibrēšanas institūcijām. P&A nodokļa stimuls tika ieviests, balstoties uz Saeimas 2013. gada 6. novembrī pieņemtajiem grozījumiem likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli*. Vienlaikus 2014. gada 1. jūlijā spēkā stājās MK noteikumi *Par pētniecības un attīstības darbību uzņēmumu ienākuma nodokļa piemērošanai*, kas uzņēmumu ienākuma nodokļa aprēķināšanai nosaka prasības P&A darbības atbilstības novērtēšanai, prasības P&A projekta dokumentācijai, kā arī gan P&A izdevumu uzskaites kārtības, gan P&A izdevumu atbilstības un novērtēšanas prasības.

6.10. Informācijas sabiedrība

Informācijas sabiedrība ir sabiedrības attīstības fāze, kas balstās uz brīvu savstarpēju informācijas apmaiņu un attīsta uz zināšanām balstītu ekonomiku. Informācijas sabiedrību veido tehnoloģiskā bāze (infrastruktūra, programmatūra), sabiedrībai pieejamo informācijas pakalpojumu klāsts, kā arī indivīdu prasmju un zināšanu līmenis.

Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju (IKT) attīstības rezultātā informācija un zināšanas arvien plašāk tiek izmantotas darbā un darba attiecībās, mācībās, kā arī sadzīvē (skatīt 6.21. ielikumu).

Gatavojoties jaunajam daudzgadu budžeta periodam (2014.-2020. gadam), ir izstrādātas pamatnostādnes,

konceptijas un informatīvie ziņojumi, piemēram, *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam, pamatnostādnes „Latvijas kiberdrošības stratēģija 2014.-2018. gadam”, Valsts izglītības informācijas sistēmas (VIIS) attīstības koncepcija, Latvijas ģeotelpiskās informācijas attīstības koncepcija, informatīvais ziņojums „Par drošu un aizsargātu dokumentu apriti publiskajā pārvaldē”, informatīvais ziņojums „Par pasākumiem administratīvā sloga samazināšanai platjoslas elektronisko sakaru tīkla attīstībai” u.c.*, kā arī pamatnostādņu, koncepciju un informatīvo ziņojumu projekti, piemēram, *pamatnostādņu projekts „Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzības un nodrošināšanas pamatnostādnes 2014.-2018. gadam”, koncepcijas projekts „Valsts tiesās*

pārvaldes un centrālo valsts iestāžu tīmekļa vietņu attīstības koncepcija”, informatīvais ziņojums „Par elektronisko sakaru infrastruktūras kartēšanas informācijas sistēmas izveidi”,

informatīvais ziņojums par pamatnostādņu „e-Veselība Latvija” 2008.-2013. gadā un pamatnostādņu „e-Veselība Latvija” īstenošanas plāna 2008.-2013. gadam ieviešanu u.c.

6.21. ielikums

IKT sektora loma

Pēc CSP datiem, 2013. gadā IKT sektora īpatsvars IKP sastādīja 3,7%. 2013. gadā IKT sektorā Latvijā darbojās 5053 uzņēmumi, kas nodarbināja vairāk nekā 23,6 tūkst. strādājošo, uzņēmumu apgrozījums pārsniedza 3,1 miljardu eiro, personāla izmaksas – 362 milj. eiro. IKT ražošanas pievienotā vērtība sasniedza 47 milj. eiro, IKT pakalpojumu sniegšanā – 620 milj. eiro. IKT ārējās tirdzniecības balance bija negatīva – -105,9 milj. eiro, jo imports pārsniedza eksportu, kas bija attiecīgi 873,1 milj. eiro un 767,2 milj. eiro. Jāatzīmē, ka 2013. gadā, salīdzinot ar 2012. gadu, IKT produktu imports pieauga par 18,6%, eksports – par 27,1 procentu.

Atbilstoši CSP apsekojuma *Datoru un interneta lietošana mājāsaimniecībās* datiem 2014. gadā no visām mājāsaimniecībām interneta pieslēgums bija 73% mājāsaimniecību (mājāsaimniecības, kurās dzīvo vismaz 1 persona vecumā no 16-74 gadiem). Visbiežāk interneta pieejamībai no mājāsaimniecībām ar interneta pieslēgumu tika izmantotas šādas ierīces: portatīvais dators – 68%, galddators – 58%, mobīlais tālrunis un citas mobīlās ierīces – 37%, citas ierīces – 10%. Interneta pieejamības ziņā mājāsaimniecībām vislabākā situācija bija Rīgas reģionā – 80% un Pierīgas reģionā – 79%, bet pārējos reģionos – Zemgales reģionā – 71%, Kurzemes reģionā – 69%, Latgales reģionā – 66% un Vidzemes reģionā – 63% situācija bija sliktāka. Regulāri (vismaz reizi nedēļā) datoru un internetu lietoja 72% iedzīvotāju vecumā no 16 līdz 74 gadiem. Platjoslas interneta pieslēgums bija 86% no mājāsaimniecībām ar interneta pieslēgumu.

2014. gadā datori bija 98% uzņēmumu ar 10 un vairāk darbiniekiem, interneta pieslēgums – 96% šādu uzņēmumu, savā tīmekļa vietne internetā – 56% šādu uzņēmumu. 2014. gadā no visiem uzņēmumu darbiniekiem internetam pieslēgtu datoru lietoja 41% darbinieku.

2013./2014. mācību gada sākumā vispārīgglītojošās skolās mācību procesam tika izmantoti 25,6 tūkst. datoru, kas ir aptuveni 1 dators uz 8 skolēniem. No 827 skolām ar interneta pieslēgumu sava mājas lapa internetā bija 615 skolām jeb 74,4% skolu.

MK 2013. gada 1. oktobrī apstiprinātajās *Informācijas sabiedrības attīstības pamatnostādnēs 2014.-2020. gadam* ir analizēti gan iepriekšējos 7 gados sasniegtie rezultāti, gan ir noteiktas prioritātes līdz 2020. gadam.

No sasniegtajiem politikas rezultātiem būtiskākie ir augstais regulāro interneta lietotāju skaits, salīdzinoši lielais mājāsaimniecību īpatsvars ar platjoslas interneta pieslēgumu, augstais darbinieku skaits, kuri lieto datoru un internetu ikdienā, kā arī salīdzinoši augstais iedzīvotāju īpatsvars, kuri izmanto tālmācības pakalpojumus. Savukārt no nesasniegtajiem politikas rezultātiem jāatzīmē: nesasniegtais noteiktais IKT nozares īpatsvars IKP, nelielais iedzīvotāju skaits, kuri iepērkas internetā, un nelielais uzņēmumu apgrozījums no pārdošanas internetā.

Pamatnostādnēs jaunajam plānošanas periodam ir izvirzīti šādi mērķi:

- palielināt publiskās pārvaldes darbības efektivitāti (optimizējot procesus);
- uzlabot uzņēmējdarbības vidi (uzlabojot e-komercijas rādītājus);
- palielināt iedzīvotāju e-prasmju līmeni (uzlabojot vidējo prasmju līmeni un samazinot interneta nelietotāju īpatsvaru);
- palielināt interneta pieejamību (palielinot mājāsaimniecību interneta pieejamību);
- nodrošināt pakalpojumu ērtu pieejamību elektroniskā vidē (palielinot gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu īpatsvaru, kuri izmanto internetu sadarbībai ar valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī ārstniecības iestādēm);
- palielināt ieguldījumu pētniecībā un inovācijā (palielinot ieguldījumu apjomu un inovatīvo uzņēmumu īpatsvaru).

Elektroniskās pārvaldes un informācijas sabiedrības attīstībai līdz 2014. gadam tika apgūts ES struktūrfondu

finansējums, kā arī valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi 149 milj. eiro apmērā.

Savukārt nākošajā daudzgadu budžeta periodā (2014.-2020. gadam) tiek plānots izmantot ES struktūrfondu finansējumu 192,8 milj. eiro apmērā.

Realizējot Kohēzijas politikas prioritārā virziena *IKT pieejamība, e-pārvalde un pakalpojumi* pasākumus, ir plānots sniegt atbalstu visas Latvijas teritorijas līdzsvarotas attīstības veicināšanai, izveidojot vai uzlabojot elektronisko sakaru infrastruktūru, vienlaikus attīstot saimniecisko darbību veicinošu vidi, kas balstās uz pieejamu informāciju, publiskā sektora informācijas atkalizmantošanu, publiskā un privātā sektora integrētiem IKT risinājumiem un Latvijas iekļaušanos Eiropas vienotajā digitālā tirgū, kā arī uzlabojot iedzīvotāju kopējo dzīves kvalitāti, sniedzot ieguldījumu pakalpojumu pieejamībā, sabiedrības produktivitātes paaugstināšanā, administratīvā sloga samazināšanā un mobilitātes paaugstināšanā.

Arī nozares NVO aktīvi piedalās informācijas sabiedrības veidošanā. Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģiju asociācija (LIKTA) 2012. gadā izstrādāja *IKT nozares prioritāšu hartu*, kurā noteica 6 mērķa virzienus turpmākajiem 5 gadiem. Savukārt 2014. gada 9. aprīlī LIKTA, VARAM, SIA „Lattelecom”, LPS, LLPA un LTRK parakstīja sadarbības memorandu par nacionāla mēroga valsts iestāžu un pašvaldību e-pārvaldes efektivitātes mērījumu „*Latvijas e-indeks*”.

Līdz ar iestāšanos ES Latvijai ir kļuvušas saistošas ES iniciatīvas, kas attiecas uz informācijas sabiedrības veidošanu.

EK 2010. gada 26. augustā pieņemtajā paziņojumā *Digitālā programma Eiropai* (skatīt 6.22. ielikumu) tika nosprausts mērķis – atbilstoši *ES 2020* stratēģijai gūt tautsaimniecisku un sabiedrisku labumu no digitālā vienotā tirgus, kas balstīts uz ātru un īpaši ātru internetu.

6.22. ielikums

Digitālās programmas Eiropai rīcības plāns

Digitālajā programmā Eiropai ir noteikti septiņi prioritārie pasākumi (rīcības jomas): digitāla vienotā tirgus izveide, IKT rīku un pakalpojumu sadarbības pamatnosacījumu uzlabošana, interneta drošības un lietotāju uzticēšanās palielināšana, ātrāka piekļuve internetam, vairāk ieguldījumu pētniecībā un izstrādē, digitālo prasmju, iemaņu un iekļautības uzlabošana, kā arī IKT piemērošana, lai risinātu sabiedrībā aktuālas problēmas, piemēram, klimata pārmaiņas, veselības aprūpi un sabiedrības novecošanos. Programmā minētajās jomās kopumā ir paredzēti 132 pasākumi.

Rīcības plānā kā īpaši atbalstāmas ir atzīmētas šādas jomas:

- *ātra un īpaši ātra interneta pieejamība.* Lai nodrošinātu elektronisko sakaru pakalpojumu vienlīdzīgu pieejamību visā Latvijas teritorijā: jāizstrādā un jārealizē valsts platjoslas tīkla ieviešanas plāns, jāpieņem atbilstoši tiesību akti, kas atvieglotu ieguldījumus platjoslas tīklos, pilnībā jāizmanto ES struktūrfondu (skatīt nodaļu par platjoslas internetu) un Lauku attīstības fonda līdzekļi un jāīsteno Eiropas radiofrekvenču spektra politikas programma;
- *digitālo prasmju, iemaņu un iekļautības uzlabošana.* Lai veicinātu informācijas sabiedrības attīstību, sniedzot iespēju Latvijas iedzīvotājiem apgūt e-prasmju atbilstoši viņu izglītības un profesionālās aktivitātes līmenim: jāievieš ilgtermiņa e-prasmju un digitālo līdzekļu lietošanas prasmju politika un jāveicina attiecīga MVU un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu motivācija; jāievieš telesakaru regulējuma un *Audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu direktīvas* noteikumi par invaliditāti; valsts izglītības un apmācības modernizēšanas politikā jāintegrē e-mācības;
- *uzticamība un drošība.* Lai vairotu cilvēku uzticēšanos interneta izmantošanai: jāpievienojas un jāizmanto Eiropas mēroga *Informācijas tehnoloģiju drošības incidentu novēršanas tīkls* (CERT tīkls); jāveic plaša mēroga uzbrukuma imitācija un jātestē apkarošanas stratēģija; jāievieš karstās līnijas ziņošanai par aizvainojošu vai kaitīgu tiešsaistes saturu, jāorganizē izpratnes veidošanas kampaņas par interneta drošību bērniem.

Rīcības plāns paredz pasākumus arī pārējās rīcības jomās. Rīcības jomā *Digitālais vienotais tirgus*: jāīsteno galvenās direktīvas, kas atbalsta digitālo vienoto tirgu, ieskaitot *Pakalpojumu direktīvu*, *Negodīgas komercprakses direktīvu* un telesakaru regulējumu, kā arī jāpielāgo likumdošana par rēķinu piesūtīšanas noteikumiem. Rīcības jomā *Sadarbība un standarti*: jāpieņem *Eiropas sadarbības regulējums* (t.sk. ģeotelpiskās informācijas jomā) un jāīsteno *Malmes un Granādas Deklarācijās* noteiktās saistības sadarbības un standartu jomā. Rīcības jomā *Pētniecība un inovācijas*: līdz 2020. gadam jādubulto publiskā sektora kopējie izdevumi IKT, attiecīgi piesaistot līdzvērtīgus privātos izdevumus, un jāiesaistās plaša mēroga izmēģinājuma projektos, lai testētu un izstrādātu novatoriskus un sadarbības risinājumus sabiedrības interešu jomās. Rīcības jomā *ES sabiedrības ieguvumi no IKT*: jāievieš viedie skaitītāji un jāvienojas par to papildu funkcijām, apgaismes iekārtu iepirkumu specifikācijās jāiekļauj nosacījumi par iekārtu kopējām darbmuža izmaksām; jāuzlabo e-pārvaldes pakalpojumu sadarbība; jānodrošina vienoto kontaktpunktu atbilstība *Pakalpojumu direktīvai*; jāvienojas par galveno pārrobežu sabiedrisko pakalpojumu kopīgu sarakstu; jāizpilda *Eiropas dzelzceļa satiksmes vadības sistēmas* prasības.

Lai izvērtētu *Digitālās programmas Eiropai* sasniegtos rezultātus, Eiropas Komisija 2014. gada maijā ir publicējusi informāciju par programmas ieviešanā sasniegto progresu kopš programmas sākuma (*Progress Report Digital Agenda Targets 2014*). Kopumā rezultāti ir vērtējami pozitīvi, jo: interneta izmantošana ir strauji pieaugusi (par 12 procentpunktiem), sasniegta 72% no visiem iedzīvotājiem; tiešsaistes iepirkšanās arī ir pieaugusi par 10 procentpunktiem, sasniegta 47%; ātrgaitas platjoslas internets ir pieejams 62% iedzīvotāju (par 33 procentpunktiem vairāk), vairums no kuriem gan dzīvo pilsētās (lauku reģionos rādītāji ir ievērojami sliktāki). Savukārt kā trūkumi ir atzīmēti: lēnais e-pārvaldes izmantošanas palielinājums (tikai par 4 procentpunktiem 4 četros gados), bet atsevišķās valstīs pat kritums; nelielais e-komercijas pieaugums MVU sektorā līdz 14% (par 2 procentpunktiem 4 gados), kas atzīmēts kā šķērslis jaunu darbavietu radīšanā; niecīgais valsts atbalsts pētniecībai un attīstībai IKT; pārrobežu tiešsaistes tirdzniecība palielinās ļoti lēni.

Atšķirībā no vispārējām ES tendencēm Latvijai virs ES vidējiem rādītājiem ir e-pārvaldes izmantošanas rādītāji un nākamās paaudzes platjoslas piekļuves tīkla pārklājums (pilsētās). Digitālās prasmes un IKT sektorā nodarbināto īpatsvars kopējā nodarbināto skaitā ir mazliet zem ES vidējā līmeņa. Tomēr e-komercijas pieaugums MVU sektorā un valsts atbalsts pētniecībai un attīstībai IKT sektorā nav pietiekošs. Vislielākā atšķirība no ES vidējiem rādītājiem 2013. gadā bija fiksētā platjoslas interneta pieejamībai lauku reģionos (Latvijā – 44%, ES vidēji – 90%), ko daļēji kompensē salīdzinoši labais nākamās paaudzes platjoslas piekļuves tīkla pārklājums (Latvijā – 29%, ES vidēji – 18%).

2015. gada pirmajā pusē Latvija būs prezidējošā valsts Eiropas Savienības Padomē. Kā viena no trim Latvijas prezidentūras prioritātēm būs patiesi digitālas Eiropas izveide, veltot īpašu uzmanību uzticības veidošanai Digitālajam vienotajam tirgum, valsts sektora digitalizācijai, kā arī drošības veicināšanai digitālajā vidē. 2012. gada 18. decembrī EK, izvērtējot *Digitālās programmas Eiropai* izpildes progresu, formulēja steidzami darāmo darbu sarakstu digitālajā jomā nākamajiem

2 gadiem, īpaši uzsverot platjoslas interneta nozīmi ekonomiskās attīstības veicināšanā Eiropā (skatīt 6.23. ielikumu).

2013. gadā *E-prasmju nedēļa* (no 18. līdz 24. martam) tika parakstīts sadarbības memorands par „E-prasmju partnerības” izveidi Latvijā. To parakstīja valsts sektora, IKT nozares un NVO pārstāvji, atbildot uz ES iniciatīvu „*Lielā digitālo darbavietu koalīcija*” (*The Grand Coalition for digital jobs creation*).

6.23. ielikums**EK paziņojums *Digitālo darbu saraksts: jaunās digitālās prioritātes 2013.-2014. gadam***

2012. gada 18. decembrī EK formulēja steidzami darāmo darbu sarakstu digitālajā jomā, kurā nosauca 7 galvenās prioritātes 2013.-2014. gadam:

- jaunas un stabilas platjoslas interneta normatīvās vides izveide;
- jaunas publisko digitālo pakalpojumu infrastruktūras izveide, izmantojot Eiropas infrastruktūras savienības instrumentu;
- Lielās digitālo darbvieta koālijas izveide digitālo prasmju un IKT nodarbinātības veicināšanai;
- ES kibernetikas stratēģijas un direktīvas ierosināšana;
- ES autortiesību regulējuma atjaunināšana;
- mākoņskaitļošanas plaša pielietošana, izmantojot publiskā sektora resursus;
- jaunas elektroniskās rūpniecības stratēģijas veidošana.

Apzinoties sagaidāmās IKT sektora iespējas Eiropas IKP izaugsmes nodrošināšanā pēc krīzes un analizējot digitālo prioritāšu atbilstību, 2014. gada 16. janvārī EK

prezentēja pētījumu „*IKT izaugsmes potenciāla atvēršana Eiropā: iedzīvotāju un uzņēmumu aktivizēšana*” (skatīt 6.24. ielikumu).

6.24. ielikums**EK pētījums *IKT izaugsmes potenciāla atvēršana Eiropā: iedzīvotāju un uzņēmumu aktivizēšana***

2014. gada 16. janvārī EK prezentēja pētījumu, kurā ir secināts, ka ir nepieciešams atvērt IKT sektora izaugsmes potenciālu Eiropā un ir dots stratēģisks redzējums Eiropai būt gatavai vadīt jaunus tehnoloģiju attīstības viļņus (mobīlā platjosla, mākoņdatošana, Lielie dati, lietiskais internets). Pētījumā ir apzināti 4 dažādi iespējamie attīstības scenāriji. Lai Eiropa neklūtu par „digitālo tuksnesi”, ir jāpievērš uzmanība šaurajām vietām, proti, tirgus un likumdošanas sadrumstalotībai, ieguldījumu trūkumam IKT infrastruktūrā un prasmēs, gatavībai pieņemt un integrēt jaunas tehnoloģijas. Uzsverta arī steidzama nepieciešamība pēc integrēta vienota digitālā un telesakaru tirgus. EK ir jāturpina darbs pie vairākiem pasākumiem – mākoņdatošanas stratēģijas izstrādes un „Lielās koālijas” nākotnes digitālo prasmju izstrādei izveides, kas aptvertu plašu biznesa, valdības un akadēmisko institūciju tīklu.

Elektroniskie pakalpojumi

Latvijā kā vienots piekļuves punkts valsts un pašvaldību pakalpojumiem ir izveidots interneta portāls *www.latvija.lv*. Lai uzlabotu tā pārskatāmību, 2013. gada beigās portāls tika pilnveidots un papildināts ar aktuālām sadaļām „Dzīves notikumi” (aptuveni 80 dažādi dzīves notikumi) un „Atgriešanās Latvijā”.

Informācija par e-iegādājumiem un e-pakalpojumu attīstību ir pieejama Valsts reģionālās attīstības aģentūras tīmekļa vietnē (*www.vraa.gov.lv*), bet informācija par e-pārvaldi un informācijas sabiedrības politiku ir pieejama Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas tīmekļa vietnē (*www.varam.gov.lv*).

Pēc Valsts reģionālās attīstības aģentūras datiem, 2013. gadā valsts un pašvaldību iestādes ir iegādājušās preces *Elektronisko iepirkumu sistēmā* par 31,1 milj. eiro (2012. gadā – 26 milj. eiro). Lielāko daļu sastādīja datortehnika un programmatūra, ārstniecības līdzekļu, drukas iekārtu piederumu un kancelejas preču iepirkumi.

Atbilstoši *Eurostat* datiem 18% Latvijas uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk 2012. gadā izmantoja internetu, piedāvājot preces vai pakalpojumus valsts iestāžu elektronisko iepirkumu sistēmā Latvijā (vidēji ES – 13%) un 6% citās ES valstīs (vidēji ES – 2%).

2012. gada 2. aprīlī tika uzsākta elektronisko identifikācijas karšu (eID) izsniegšana. Elektroniskās identifikācijas karte, kas ir līdzvērtīga pasei, vienlaicīgi ir arī droša elektroniskā paraksta nesējs (tajā iekļauti 120 bezmaksas laika zīmogi dokumentu parakstīšanai ar drošu elektronisko parakstu). 2014. gada beigās elektroniski parakstīto dokumentu skaits pārsniedza 7 miljonus.

Pirms 12. Saeimas vēlēšanām 2014. gada 4. oktobrī aktualizējās jautājums par iespējām balsot, izmantojot internetu. Tā kā daļai Latvijas pilsoņu (27,5 tūkst.) vienīgais personu apliecinošais dokuments bija eID, tad daļībai vēlēšanās Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes nodaļās bija jāsaņem vienreizlietojama vēlētāja apliecība, ko izņēma tikai aptuveni 20%. Pirms 12. Saeimas vēlēšanām Saeimā tika iesniegta iniciatīva „Vēlēšanas internetā”, tomēr 2014. gada 26. novembrī pēc iesnieguma izskatīšanas Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijā ir nolemts aicināt Saeimu noraidīt šo iniciatīvu, pamatojot to ar atbilstošu drošu tehnoloģisku risinājumu trūkumu.

Platjoslas internets

Atbilstoši *Eurostat* datiem 2013. gada beigās Latvijā 97,4% no visiem interneta pieslēgumiem nodrošināja platjoslas interneta ātrumu (vidēji ES – 97,3%). 50,8% no visiem platjoslas pieslēgumiem bija ar ātrumu virs 30 Mbit/s (vidēji ES – 21,2%) un 35,6% pat ar ātrumu virs 100 Mbit/s (vidēji ES – 5,3%).

Saskaņā ar interneta pētījumu kompānijas „Ookla Net Metrics” interneta ātruma mērījumu vietnē *speedtest.net* publicētajiem datiem 2014. gada decembra beigās Latvija ar lejupielādes ātrumu 40,8 Mbit/s ierindojas 14. vietā un augšupielādes ātrumu 36,7 Mbit/s – 7. vietā starp 195 pasaules valstīm.

2011. gada 9. novembrī EK saskaņā ar ES valsts atbalsta noteikumiem ir apstiprinājusi 101,7 milj. eiro vērtu atbalsta shēmu, kas paredzēta īpaši ātrdarbīga platjoslas interneta tīkla izvēršanai Latvijā.

No 2012. gada oktobra līdz 2015. gada augustam, izmantojot ERAF finansējumu 23,1 milj. eiro un privāto finansējumu 3,4 milj. eiro apmērā, plānots realizēt

projekta *Nākamās paaudzes elektronisko sakaru tīklu attīstība lauku reģionos* pirmo kārtu. Projektu īsteno VAS „Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs”, izveidojot 165 interneta piekļuves punktus un ierīkojot optisko kabeļu trases 1900 km garumā, kas ļaus nodrošināt iedzīvotājiem un uzņēmumiem kvalitatīvu internetu ar ātrumu no 30 līdz 100 Mbit/s un samazinās digitālo plaisu starp pilsētas un lauku teritorijām. Līdz 2014. gada 1. jūnijam bija realizēta vairāk 1/3 no projekta 1. kārtas. Savukārt projekta otrajā kārtā plānots turpināt jaunu piekļuves punktu izbūvi un optisko kabeļu trašu ierīkošanu. Otrā kārtu plānots pabeigt līdz 2018. gadam. Plānotais finansējums ir 78,7 milj. eiro (ieskaitot ES struktūrfondus).

Lai noteiktu turpmākos nākamās paaudzes elektronisko sakaru tīkla attīstības virzienus, 2012. gada 7. decembrī MK atbalstīja *Nākamās paaudzes platjoslas elektronisko sakaru tīklu attīstības koncepciju 2013.-2020. gadam* piedāvāto risinājumu pirmos variantus, kas paredz turpmāku maģistrālo tīklu attīstību, jaunu interneta optiskās piekļuves punktu izveidi pagastos (281 teritoriālai vienībai), jaunu elektronisko sakaru komersantu piesaistīšanu tīkla izveidē, valsts atbalsta programmas izstrādi abonentlīniju („pēdējās jūdzes”) izveidei u.c. pasākumus.

Lai veicinātu privāto investīciju veikšanu 4G tīkla attīstībā, lielākajiem investoriem tiks piešķirtas UIN atlaides. Ministru kabinets 2013. gada 21. maijā atbalstīja UIN atlaides piešķiršanu SIA „Latvijas Mobilais Telefons” investīciju projekta „Nākamās paaudzes

mobilo sakaru tīkla attīstība Latvijas mazāk blīvi apdzīvotajās teritorijās” īstenošanai un 2013. gada 26. novembrī atbalstīja UIN atlaides piešķiršanu SIA „Bite Latvija” investīciju projekta „BITE 4G tīkla attīstība ārpus lielākajām Latvijas pilsētām” īstenošanai.

Cīņa ar datorpirātismu

Datorpirātisma līmenis atbilstoši starptautiskās datorprogrammu autortiesību aizsardzības organizācijas „Business Software Alliance” (BSA) datiem Latvijā 2013. gadā sasniedza 53% (vidēji Centrāl- un Austrumeiropas valstīs – 61%). Datorpirātisma nodarītie zaudējumi Latvijas ekonomikai sastādīja 39,6 milj. eiro.

E-komercija

Pēc *Eurostat* datiem 2013. gadā preces vai pakalpojumus tiešsaistē pasūtījuši 34% Latvijas iedzīvotāju (ES vidēji – 50%), savukārt preces vai pakalpojumus tiešsaistē no citām ES valstīm pasūtīja 16% Latvijas iedzīvotāju (ES vidēji – 15%).

2013. gadā 32% uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk pirkuši preces vai pakalpojumus, izmantojot internetu vai citus datortīklus (ES vidēji – 38%). Savukārt 9% uzņēmumu (izņemot finanšu sektoru) ar darbinieku skaitu 10 un vairāk 2013. gadā ir pārdevuši preces vai pakalpojumus, izmantojot internetu vai citus datortīklus (ES vidēji – 18%). E-komercijas apgrozījums sastādījis 8% no šo uzņēmumu kopējā apgrozījuma (ES vidēji – 15%).

6.11. Konkurences politika

Konkurences politikas mērķis ir nodrošināt iespēju katram tirgus dalībniekam veikt ekonomisko darbību brīvas un godīgas konkurences apstākļos, kā arī veicināt konkurences attīstību visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs. Konkurence veicina katra individuāla uzņēmuma un tautsaimniecības attīstību, kā arī nodrošina zemākas cenas, plašāku izvēli, labāku kvalitāti, inovatīvus risinājumus patērētājiem.

Par konkurences politikas īstenošanu valstī ir atbildīga Konkurences padome (KP) – tā izmeklē un novērš konkurences tiesību pārkāpumus, rūpējas, lai valsts un pašvaldību normatīvie akti neradītu nepamatotus šķēršļus brīvai un godīgai uzņēmumu konkurencei, kā arī izglīto uzņēmumu un valsts un pašvaldību pārstāvjus, tā veicinot izpratni par konkurences tiesībām un neiecietību pret to pārkāpumiem.

Iestādes galvenie darbības virzieni ir konkurences aizsardzība un kontrole, novēršot pārkāpumus, un konkurences kultūras attīstība, palīdzot radīt godīgai uzņēmumu sāncensībai labvēlīgu vidi.

Konkurences aizsardzība un kontrole

Konkurences aizsardzību KP veic, vērsoties pret *Konkurences likuma* pārkāpumiem – aizliegtām vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu – un nodrošinot lielo uzņēmumu apvienošanās kontroli.

KP darbības prioritāte ir atklāt un novērst smagākos *Konkurences likuma* pārkāpumus – tādas aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus, kas rada lielāko kaitējumu tirgiem, konkurencei un patērētājiem.

Saskaņā ar *Konkurences likumu* ir aizliegtas jebkuras tādas uzņēmumu vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir brīvas un godīgas konkurences ierobežošana. Piemēram, uzņēmumiem ir aizliegts vienoties par noteiktu cenu līmeni līdzīgām precēm, par tirgus sadali, lai izvairītos no konkurences vienās un tajās pašās teritorijās, par dalību vai, tieši otrādi, nepiedalīšanos publiskos iepirkumos un citām darbībām, kas patērētājiem izdevīgo uzņēmumu sāncensību aizstāj ar neatļautu sadarbību.

2014. gada otrajā pusē KP noslēdza vairāku smagu aizliegtu vienošanos izmeklēšanu. Piemēram, trīs lietās iestāde konstatēja, ka konkurenci kropļoja uzņēmumi nozaru asociāciju ietvaros (skatīt 6.25. ielikumu).

6.25. ielikums**Tirgus dalībnieki izmanto asociācijas aizliegtu vienošanos īstenošanai**

2014. gada otrajā pusē KP konstatēja trīs gadījumus, kad uzņēmumi konkurenci kropļojošu lēmumu pieņemšanai izmantojuši asociācijas. Tā secīgi par līdzīgu pārkāpumu īstenošanu tika sodīta Latvijas Lizinga devēju asociācija un biedrība „Auto Asociācija”.

Latvijas Lizinga devēju asociācijas pārkāpums izpaudās kā biedru – tai skaitā Latvijas lielāko lizinga devēju – aizliegta vienošanās par būtiskiem komercdarbības principiem. Tā, piemēram, asociācija vienojās par nosacījumiem attiecībā uz operatīvā lizinga termiņu un pirmās iemaksas apmēru, automašīnas atpirkuma vērtību un pirmpirkuma tiesībām, kā arī nosacījumiem attiecībā uz servisu un tehniskās apkopes veikšanu. Tāpat asociācijas biedri saskaņoja principus, pēc kādiem tie veic norēķinus ar auto dīleriem, kā arī saskaņoja sadarbības principus ar apdrošināšanas sabiedrībām.

Biedrības „Auto Asociācija” biedri – lielākie jaunu automašīnu tirgotāji un pilnvaroto servisu īpašnieki Latvijā – asociācijas ietvaros apsprieda jautājumus, kas saskaņā ar *Konkurences likumu* katram uzņēmumam jārisina individuāli. „Auto Asociācijas” biedri savā starpā apsprieda kopīgu stratēģijas veidošanu attiecībā uz apdrošināšanas akciju sabiedrībām, kā arī vienotu noteikumu izstrādi, kas operatīvā lizinga gadījumā nosaka, kur veikt jaunu automašīnu apkopi un remontu.

Savukārt Latvijas kuģu brokeru un aģentu nacionālo asociācija saviem biedriem bija noteikusi minimālo vai fiksēto cenu par kuģu aģentu sniegtajiem pakalpojumiem. Šāda aizliegta vienošanās ir vērsta uz vienota cenu līmeņa veidošanu, tādējādi tiek mazināts konkurences spiediens un iespēja kuģu aģentiem neatkarīgi veidot savu cenu politiku.

Būtiski, ka 2014. gadā pirmo reizi Latvijas KP bija iespēja atklāt uzņēmumu aizliegtu vienošanos pēc pārkāpēja ziņojuma iecietības programmas ietvaros (skatīt 6.26. ielikumu).

6.26. ielikums**Pirmo reizi Latvijā pārkāpums atklāts pēc iecietības programmas ziņojuma**

Pēc pārkāpumā iesaistīta uzņēmuma ziņojuma saņemšanas KP konstatēja divu būvniecības uzņēmumu aizliegtu vienošanos, piedaloties iepirkumos. Uzņēmums, kas sniedza ziņojumu, tika atbrīvots no soda. Otram pārkāpuma dalībniekam – pārkāpuma iniciatoram SIA „RCI Gulbene” – piemērots naudas sods 125001,32 eiro apmērā.

Abi uzņēmumi trīs iepirkumos, kuru kopējā līgumcena bija 684770 eiro, bija savstarpēji vienojušies nekonkurēt. Divos no iepirkumiem rīkoja zemnieku saimniecības un vienu – pašvaldības skola, bet visos gadījumos būvdarbu veikšanai bija piesaistīti ES fondu līdzekļi.

Aizliegtā vienošanās tika īstenota šādi – viens uzņēmums iesniedza pasūtītājam savu vēlamu tām, bet otrs iesniedza mākslīgi sadārdzinātu tām. Divos no iepirkumiem pasūtītāju saņēma SIA „RCI Gulbene”. Vienā iepirkumā pasūtītāju saņēma otrs uzņēmums, bet reālie darbi 100% apmērā kā apakšuzņēmējam tika nodoti SIA „RCI Gulbene”. Par šādu „izlīdzināšanu” SIA „RCI Gulbene” otram pretendenta izmaksāja atlīdzību 3% apmērā no iepirkuma līgumcenas.

Ja uzņēmumi patiesu konkurenci aizstāj ar konkurences imitāciju, pasūtītājs tiek maldināts par reālo tirgus situāciju, kā arī nesaņem tos ieguvumus, ko sniedz uzņēmumu sāncensība – zemākas cenas, plašāku izvēli, labāku kvalitāti, ātrākus darbu izpildes termiņus, izdevīgākus garantijas nosacījumus vai citus labumus, ko uzņēmumi var piedāvāt, cīnoties par pasūtītāja izvēli.

Pārkāpums tika atklāts, pateicoties uzņēmuma (pārkāpuma dalībnieka) ziņojumam. Iecietības programma ļauj ikvienam uzņēmumam, kas ir vai ir bijis iesaistīts aizliegtās vienošanās, pirmajam pēc savas iniciatīvas ziņot KP, iesniegt pierādījumus par pārkāpumu un saņemt pilnīgu atbrīvojumu no soda. Vairumā Rietumeiropas valstu, kā arī EK līmenī lielākā daļa konkurences tiesību pārkāpumu, kas ir slēpti un ļoti grūti atklājami, tiek konstatēti tieši pēc iecietības programmu ziņojumos sniegtās informācijas.

Līdzīgi kā aizliegtas vienošanās, būtisku kaitējumu konkurencei un patērētājiem var nodarīt tirgū dominējošie uzņēmumi, ja tie savu tirgus varu izmanto ļaunprātīgi. Dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana

lielajiem uzņēmumiem ir aizliegta saskaņā ar *Konkurences likumu*. Lai mazāk smagus pārkāpumus novērstu pēc iespējas ātri un efektīvi, KP var darboties kā mediators uzņēmumu sarunās (skatīt 6.27. ielikumu).

6.27. ielikums**KP brīdina SIA „Rīgas ūdens” un mediācijas ceļā risina uzņēmumu konfliktu**

Pēc KP brīdinājuma SIA „Rīgas ūdens” noslēdza līgumu par pilsētas ūdensvada un kanalizācijas lietošanu ar namu apsaimniekošanas uzņēmumu SIA „Hausmaster”, kam tas iepriekš tika atteikts iepriekšējā namu apsaimniekotāja uzkrātu parādu dēļ.

Pārrunas ar SIA „Rīgas ūdens” KP uzsāka pēc SIA „Hausmaster” iesnieguma saņemšanas. Izvērtējot iesniegumu, KP lēma neierosināt pārkāpuma lietu, bet izvēlējās uzņēmumu konfliktu risināt mediācijas ceļā. Pēc KP pārrunām ar katru no uzņēmumiem tie panāca savstarpēju vienošanos par risinājumu attiecībā uz parādu nomaksu un pakalpojumu piegādes līguma redakciju.

Konkurences tiesību pārkāpumu izmeklēšana parasti ir sarežģīts un laikietilpīgs process, kas var ilgt pat divus gadus, turklāt vairumam sodošo lēmumu seko vismaz tikpat ilga tiesvedība. Tāpēc līdzīgās situācijās, kad iespējamais pārkāpums ir salīdzinoši neliels un uzņēmums izmeklēšanas sākotnējā stadijā pēc Konkurences padomes brīdinājuma to labprātīgi novērš, iestāde var izteikt uzņēmumam brīdinājumu un oficiālu pārkāpuma lietu neierosināt. Tādējādi kaitējums tirgum un patērētājiem tiek novērsts pēc iespējas ātrāk, negaidot lietas izpēti noslēgumu, pārkāpuma formālu konstatēšanu un iespējamās tiesvedības laiku un taupot visu iesaistīto pušu resursus.

Lai nepieļautu būtisku konkurences samazināšanos uzņēmumu apvienošanās rezultātā, KP veic lielo uzņēmumu apvienošanās kontroli, atļaujot vien tādus apvienošanās darījumus, kas nerada kaitējumu tirgum. Tāpat, atļaujot apvienošanās, KP ir tiesīga uzņēmumiem

noteikt saistošus noteikumus, kas novērš kaitējumu, ko apvienošanās varētu radīt. Saskaņā ar *Konkurences likumu* KP atļauj nepieciešama, ja apvienošanās dalībnieku kopējais apgrozījums iepriekšējā finanšu gadā Latvijas teritorijā ir bijis ne mazāks par 35572000 eiro vai ja

apvienošanās dalībnieku kopējā tirgus daļa konkrētajā tirgū pārsniedz 40 procentus.

2014. gada otrajā pusē KP ir izvērtējusi sešus apvienošanās darījumus, un visos gadījumos uzņēmumiem dota atļauja veikt plānoto darījumu.

Viens no būtiskākajiem konkurences kontroles un veicināšanas rīkiem ir KP veiktās tirgus uzraudzības jeb padziļināta konkurences situācijas analīze kādā konkrētā tirgū. Tirgus uzraudzības ļauj iestādei ne vien atklāt un

novērst *Konkurences likuma* pārkāpumus, bet arī konstatēt pastāvošās administratīvās barjeras, izstrādāt un iesniegt atbildīgajām institūcijām priekšlikumus konkurences situācijas uzlabošanai, kā arī informēt sabiedrību par konkurences situāciju konkrētos tirgos. Viena no 2014. gada pirmajā pusē pabeigtajām tirgus uzraudzībām ļāva KP padziļināti izvērtēt sodu nomaksas problemātiku un ļaunprātīgas izvairīšanās praksi, kā arī meklēt risinājumus efektīvai sodu nodrošināšanai (skatīt 6.28. ielikumu).

6.28. ielikums

KP veic pētījumu par uzņēmumiem piemēroto sodu nomaksu

KP ir noslēgusi tirgus uzraudzību, kuras ietvaros pārbaudīja, kā naudas sodu nomaksu veic uzņēmumi, kas 2009. gadā tika sodīti par iesaistīšanos sadzīves elektropreču cenu kartelī. Uzraudzībā gūtās atziņas, kā arī saistītā tiesu prakse ļauj secināt, ka pārkāpēji nevar izvairīties no naudas soda nomaksas, likvidējoties un turpinot to pašu komercdarbību jaunu uzņēmumu veidolā.

Vairumā gadījumu pēc KP lēmuma stāšanās galīgā spēkā (parasti – pēc tiesvedības) uzņēmumi naudas sodu nomaksā. Ja uzņēmums tiek atzīts par maksātnespējīgu, KP piesaka kreditora prasījumu. Savukārt, ja pastāv pamatotas aizdomas, ka uzņēmuma aktīvi nodoti citām juridiskām personām, lai izvairītos no naudas soda nomaksas, KP vērsas ar soda piedziņas prasību pret to uzņēmumu, kas šos aktīvus un saistības ir pārņēmis.

Tas jo īpaši jāņem vērā uzņēmumiem, kas plāno citu uzņēmumu iegādi. Pircēja pienākums ir pārbaudīt, vai pārņemamais uzņēmums nav bijis iesaistīts konkurences tiesību pārkāpumā. Pārņemot uzņēmumu vai tā aktīvus un pastāvot ekonomiskai un funkcionālai pēctecībai, pircējs var pārņemt arī pārdevēja saistības atbildēt par naudas soda nomaksu, kas uzlikta par Konkurences likuma pārkāpumu pārdevējam.

Tiecoties panākt uzņēmumiem piemēroto sodu nomaksu, šis tirgus uzraudzības ietvaros KP pirmo reizi veica tik apjomīgu un gan juridiski, gan ekonomiski sarežģītu izpēti, izmantojot iestādei konkurences tiesībās paredzētās iespējas. Lai arī izpētes ietvaros iegūta būtiska informācija, KP secina, ka sodu izpildes uzraudzība ir ievērojams slogs iestādei, kuras pamatdarbība saistīta ar konkurences tiesību pārkāpumu izmeklēšanu. Ar līdzīgām situācijām, kad uzņēmumi izvairās no naudas soda nomaksas, saskaras arī citas valsts pārvaldes iestādes Latvijā, tāpēc KP uzskata, ka ir nepieciešams rast valstisku – efektīvāku un vieglāk īstenojamu risinājumu naudas sodu piedziņai. Citu valstu prakse liecina, ka piemērojamie sodi konkurences lietās tiek nodrošināti ar garantiju un pārsūdzība tiesā neaptur naudas soda izpildi.

Konkurences kultūras attīstīšana

Lai veicinātu konkurenci visās tautsaimniecības nozarēs, KP palīdz izskaust un nepieļaut administratīvas barjeras brīvai konkurencei un izglīto uzņēmējus un plašāku sabiedrību par konkurences tiesībām un konkurences lomu sabiedrības labklājības nodrošināšanā. Tāpat KP sadarbojas ar citu valstu konkurences uzraugiem un starptautiskām organizācijām, tā līdzdarbojoties starptautiskās konkurences politikas veidošanā un izmantojot citu valstu informāciju un pieredzi efektīvai konkurences aizsardzībai Latvijā.

Lai samazinātu administratīvos šķēršļus, ko brīvai uzņēmumu konkurencei var radīt normatīvie akti, KP izskata normatīvo aktu projektus un sniedz savus atzinumus, ja secina, ka normatīvais akts var radīt nepamatotu kaitējumu konkurencei un attiecīgi būtu labojams. Starp būtiskākajiem 2014. gada otrajā pusē izskatītajiem normatīvajiem aktiem minams MK noteikumu projekts *Kartība, kādā atbrīvo no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm, iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem*. KP norādīja, ka šajā projektā nepieciešams mazināt barjeras atkritumu apsaimniekotāju darbības uzsākšanai tirgū (piemēram, apsaimniekotājam pirmajā darbības gadā jānodrošina māsaimniecībās radītā izlietotā iepakojuma un vienreiz lietojamo trauku savākšana 50 šķiroto atkritumu savākšanas laukumos), kā arī ieteica citus uzlabojumus konkurences situācijas uzlabošanai.

Būtisku uzmanību KP ir pievērsusi sabiedrības informēšanai un izglītošanai, lai veicinātu neiecietību pret

konkurences tiesību pārkāpumiem, kā arī pēc iespējas izskaustu gadījumus, kad uzņēmumi pārkāpj likumu nezināšanas dēļ. Lai palīdzētu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem izstrādāt savas konkurences tiesību ieviešanas programmas – apmācīt darbiniekus un mazināt riskus, ka uzņēmums pārkāps likumu, KP ir izstrādājusi īpašu digitālu rokasgrāmatu. Savukārt iecietības programmas izmantošanas principi skaidroti viegli saprotamā un uzskatāmā infografikā. Tāpat izveidota informatīva animācijas filma, kas skaidro iepirkumu karteļu nodarīto kaitējumu sabiedrībai un informē par iespējām izmantot iecietības programmu, ja uzņēmums iesaistījies šādā pārkāpumā. Savukārt, lai arī ikdienas komunikāciju ar sabiedrību veidotu pēc iespējas dinamisku, ērtu un ātru, KP ir izveidojusi iestādes tvitera kontu [@KPgovLV](#).

Lai dažādām mērķauditorijām skaidrotu tām būtiskos konkurences tiesību piemērošanas aspektus, KP ir organizējusi seminārus, konferences un citus pasākumus, kas ļauj tikties ar klausītājiem, stāstīt par aktualitātēm un atbildēt uz jautājumiem. Starp būtiskākajiem informatīvi izglītojošajiem pasākumiem minams seminārs uzņēmumiem *Rēzeknes Biznesa dienu* ietvaros, kā arī seminārs Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameras biedriem. Tāpat tika rīkoti divi semināri valsts un pašvaldību iestāžu un uzņēmumu iepirkumu rīkotājiem Valsts administrācijas skolā, kā arī atsevišķi apmācīti vairāku iestāžu iepirkumu rīkotāji.

Viena no Latvijas ārējās ekonomiskās politikas prioritātēm ir OECD dalībvalsts statusa iegūšana.

2014. gadā nogalē Latvijas KP eksperti pārstāvēja valsti OECD Konkurences komitejas gala ziņojuma par

konkurences politiku Latvijā izskatīšanā. Šis pasākums ir būtisks solis Latvijas uzņemšanas procesā.

6.12. Eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes politika

Lai sasniegtu Nacionālajā attīstības plānā ietvertu Latvijas „ekonomikas izrāvienu” un sekmīgi īstenotu Nacionālajās industriālās politikas pamatnostādnes ietvertos mērķus (skatīt 6.3. nodaļu), MK sēdē 2013. gada 28. maijā tika atbalstītas **Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes 2013.-2019. gadam**.

Latvijas uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšana, mērķtiecīgi pasākumi ārvalstu tiešo investīciju piesaistei un atbalsts komersantiem ārējo tirgu apgūšanai ir galvenie pamatnostādnes ietvertie rīcības virzieni, kas nodrošinās Latvijas kā investīcijām labvēlīgas vides veidošanu un veicinās tās atpazīstamību starptautiskajā līmenī, sekmēs Latvijas uzņēmumu izešanu ārējos tirgos.

Pamatnostādnes definēti eksporta un ārvalstu tiešo investīciju (ĀTI) piesaistes veicināšanas politikas galvenie mērķi, principi un rīcības virzieni turpmākajiem septiņiem gadiem. Pamatnostādņu sekmīgai īstenošanai nozīmīgi ir izveidot vienotu un dinamisku visu pušu sadarbības modeli, kas sevī ietvertu gan valsts un pašvaldību institūcijas, gan privāto sektoru un zinātniskās institūcijas.

Konkrēti pasākumi šajos rīcības virzienos tiek īstenoti saskaņā ar *Latvijas preču un pakalpojumu eksporta veicināšanas un ārvalstu investīciju piesaistes pamatnostādnes paredzēto uzdevumu un pasākumu plānu 2013.-2019. gadam*, kas ir pievienots pamatnostādņu dokumentam.

Ārvalstu tiešo investīciju piesaiste

ĀTI piesaistes politika ir vērsta uz Latvijas kā investīcijām pievilcīgas vides konkurētspējas celšanu, ņemot vērā investoriem svarīgākos aspektus: valstu makroekonomiskos rādītājus, uzņēmējdarbības vidi – birokrātisko procedūru vienkāršību un stabilu nodokļu politiku, atbilstošas kvalifikācijas darbaspēka pieejamību, tirgus potenciālu, nepieciešamās infrastruktūras pieejamību, piedāvātos atbalsta instrumentus un stimulus. Būtiski ir piesaistīt ārvalstu investīcijas nozarēs, kas nodrošina tautsaimniecības struktūras maiņu par labu uz ārējo pieprasījumu orientētām¹ nozarēm, īpaši nozarēs, kas tiek definētas kā vidēji augstas un augstas tehnoloģiju nozares².

ĀTI Latvijas ekonomikas tālākās izaugsmes sekmēšanā ir nozīmīgas gan ar dažādu ražošanas un menedžmenta prasmju apgūšanu, gan jaunu darba vietu

izveidi, kas rada iespēju izmantot jaunas tehnoloģijas un priekšnosacījumus tehnoloģiju pārnei, veicina valsts integrēšanos starptautiskajā tirdzniecībā un uzņēmumu iesaistīšanos ražošanas noietu ķēdēs.

Ārvalstu investīciju piesaistē prioritāri jāorientējas uz ģeogrāfiski tuvajām kaimiņvalstīm, kurās Latvija ir atpazīstama, un nav jāiegulda papildu resursi informatīviem pasākumiem; ekonomiski stabilām un attīstītām valstīm, kurās tautsaimniecības nozaru attīstības potenciāls un vajadzības atbilst Latvijas perspektīvas sadarbības iespējām; valstīm, no kurām globāli ir lielākās izejošo investīciju plūsmas (ASV, Francija, Vācija, Lielbritānijas un Ziemeļlīrijas Apvienotā Karaliste, Japāna, Ķīna, Krievija, Indija).

Lai veiksmīgi konkurētu investīciju piesaistes tirgū un pilnveidotu valstij nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu virzību, LIAA, sākot ar 2010. gadu, ir uzsākusi investīciju piesaistes metodoloģijas *Polaris* īstenošanu, kas paredz vienotu un saskaņotu ministriju, pašvaldību, infrastruktūras uzņēmumu un valsts iestāžu rīcību stratēģiski nozīmīgu vietējo un ārvalstu investīciju projektu īstenošanā, kā arī privātā sektora, universitāšu un zinātnisko institūciju iesaisti.

Lai mērķtiecīgi koncentrētu pieejamos resursus un palielinātu atdevi no tiem ĀTI piesaistē, tajos ir noteikti turpmākās rīcības pamatprincipi:

- paplašināta un aktīva ĀTI piesaistes metodika – *POLARIS process*, saskaņā ar kuru tiek īstenotas turpmākās ar investīciju piesaisti saistītās aktivitātes;
- investīciju piesaistes mārketinga aktivitātes.

Ņemot vērā ierobežotos resursus, ĀTI piesaistei 2013.-2015. gadā paredzēta aktivitāšu koncentrēšana uz nelielu skaitu mērķa valstu (Ziemeļvalstis, Vācija, Apvienotā Karaliste) un atsevišķām mērķa nozarēm (metālapstrāde un mašīnbūve, kokrūpniecība un informācijas tehnoloģijas, t.sk. ārpakalpojumu centru (*shared service center*) izveide).

Līdz ar esošajiem nodokļu stimuliem, lai veicinātu investīciju veikšanu un veidotu Latvijā uzņēmējdarbībai pievilcīgu vidi, 2013. gada 13. martā MK tika apstiprināti *Noteikumi par darbības programmas „ Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma 1.3.1.1.6. apakšaktivitāti „Atbalsts darba vietu radīšanai”*, kas vērsta uz labi atalgotu darbavietu skaita palielināšanu un pievienotās vērtības un eksporta pieaugumu. Šobrīd notiek sešu atbalstīto projektu īstenošana. Kopumā tika atbalstīti visi iesniegtie projekti, kuru kopējā projektu izmaksu summa ir 24,4 milj. eiro, kur ES struktūrfondu finansējums 6,5 milj. eiro, un tiek plānots izveidot vismaz 863 jaunas darba vietas. Četri atbalstītie projekti ir saistīti ar kombinētiem biroju administratīvajiem pakalpojumiem,

¹ Uz ārējo pieprasījumu orientētās nozares – lauksaimniecība, ieguves rūpniecība, apstrādes rūpniecība, transports un glabāšana, informācijas un komunikācijas pakalpojumi.

² Vidēji augstas un augstas tehnoloģiju nozares – farmācijas produktu, datoru, elektronisko, optisko iekārtu, lidaparātu un to iekārtu un medicīnas instrumentu ražošana un ķīmisko vielu, ieroču, elektrisko iekārtu, mehānismu un darba mašīnu, automobiļu, kuģu, dzelzceļa u.c. transporta (bez lidaparātiem) ražošana un iekārtu un ierīču remonts un uzstādīšana (NACE 2.red. 20, 25.4, 27, 28, 29, 30 (bez 30.3), 33)

viens projektu iesniegums saņemts no plastmasas iepakojuma ražotāja, viens – no automobiļu ražotāja. Šobrīd notiek projektu īstenošana, un līdz 2014. gada 30. septembrim projektu ietvaros tika izveidotas 418 jaunas darba vietas.

Lai veicinātu apstrādes rūpniecības komersantu attīstību un sniegtu atbalstu ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai, 2013. gada 21. maijā MK tika apstiprināti *Noteikumi par darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.3.2.2.2. apakšaktivitāti „Atbalsts ieguldījumiem ražošanas telpu izveidei vai rekonstrukcijai”*. Aktivitātes mērķis bija veicināt jaunu komersantu veidošanos vai paplašināšanos, attīstot industriālo telpu izveidi reģionos. Projekta ietvaros tika atbalstītas vienas vai vairāku ēku būvniecība, renovācija vai rekonstrukcija, kas saistīta ar ražošanas ēku izveidi. Maksimālais atbalsta finansējums vienam projektam – 1 milj. latu. Maksimāli pieļaujamā atbalsta intensitāte – 50%. Aktivitātes noteikumi paredzēja, ka pēc izveidotās ēkas nodošanas ekspluatācijā tā ir jāiznomā vismaz 3 savstarpēji un ar projekta iesniedzēju nesaistītiem sīkiem (mikro), maziem vai vidējiem komersantiem, kuri saimniecisko darbību veic apstrādes rūpniecībā, kā arī jānodrošina, ka minētie komersanti 3 gadu laikā izveido vismaz 50 jaunas darba vietas ar pilnu slodzi. Pirmajā kārtā tika atbalstīti 6 projekti no 9 pieteiktajiem projektiem. Projektus šajā aktivitātē paredzēts īstenot Daugavpils, Jelgavas, Jūrmalas, Liepājas un Ventspils pilsētās vai to tuvumā. Otrajā kārtā tika atbalstīti divi projekti no 4 pieteiktajiem projektiem. Abi projekti tiks īstenoti Jelgavā.

Investīciju piesaistes veicināšanai 2013. gada 6. novembrī Saeima pieņēma grozījumus likumā *Par uzņēmumu ienākuma nodokli*, kas paredz pagarināt valsts atbalsta programmu *Nodokļa atlaide par atbalstāmo investīciju projekta ietvaros veiktajiem sākotnējiem ilgtermiņa ieguldījumiem* līdz 2020. gada 31. decembrim, vienlaikus paaugstinot minimāli nepieciešamo investīciju summu līdz 10 milj. eiro. Lai uzņēmēji 2015. gadā varētu iesniegt investīciju projektu pieteikumus atbalsta saņemšanai, šobrīd nacionālie tiesību akti tiek pielāgoti jaunajam ES valsts atbalsta regulējumam, kas stājas spēkā 2014. gada 1. jūlijā. Līdz 2013. gada 31. decembrim MK ir atbalstīti 25 lielo investīciju projekti par kopējo ieguldījumu summu 318,7 milj. eiro. Lielākā daļa jeb 23 no 25 atbalstītajiem investīciju projektiem tiks īstenoti apstrādes rūpniecības nozarē, savukārt 2 investīciju projekti – informācijas komunikācijas tehnoloģiju nozarē.

Plašāka informācija par piesaistītajām ārvalstu tiešajām investīcijām ir sniegta ziņojuma 4.3.3. nodaļā.

Eksporta atbalsta instrumenti

Latvijas eksportētājiem ir pieejams plašs tiešo eksporta atbalsta pakalpojumu klāsts, kas ietver konsultācijas ar eksportu saistītos jautājumos, tostarp par ārvalstu tirgiem, specifiskām tirdzniecības prasībām un biznesa partneru meklēšanu. Tāpat tiek organizēti eksporta prasmju un informatīvie semināri par ārējiem tirgiem un notiek eksporta un investīciju projektu identificēšana un virzīšana.

Lai veicinātu Latvijas uzņēmumu ārējās konkurētspējas pieaugumu, LIAA 2014. gada deviņos mēnešos ir organizējusi 32 tirdzniecības misijas un 9 uzņēmēju delegācijas augstāko amatpersonu vizīšu un starpvaldību komisiju ārvalstīs ietvaros. Šajā periodā organizēti 12 nozaru nacionālie stendi starptautiskajās izstādēs ārvalstīs un sniegts atbalsts 51 Latvijas uzņēmējam dalībai 27 starptautiskajās izstādēs ārvalstīs. Tāpat Latvijas uzņēmējiem tika organizētas 45 individuālās biznesa vizītes ārvalstīs un sniegtas 433 sākotnējās konsultācijas par ārējiem tirgiem un biznesa partneru meklēšanu.

2014. gada trīs ceturkšņos Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību darbība tika nodrošināta Baltkrievijā, Dānijā, Francijā, Japānā, Krievijā, Ķīnā, Lielbritānijā, Lietuvā, Nīderlandē, Norvēģijā, Polijā, Ukrainā, Vācijā un Zviedrijā. Pārstāvniecības nodrošina atbalstu Latvijas komercsabiedrībām biznesa kontaktu veidošanā un uzturēšanā, kā arī ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā un sniedz konsultācijas par attiecīgo ārvalstu tirgus prasībām.

Latvijas Ārējās ekonomiskās pārstāvniecības un LIAA pakalpojumus komersantiem nodrošina pēc vienas pieturas aģentūras principa, tādējādi pārstāvniecības nodrošina uzņēmēju individuālās biznesa vizītes, sniedz atbalstu uzņēmumu dalībai starptautiskajās izstādēs ārvalstīs, apstrādā eksporta pieprasījumus un projektus, kā arī ārvalstu investīciju piesaistes jomā nodrošina konsultāciju un informācijas pieprasījumu apstrādi.

ES struktūrfondu darbības programmas 2007.-2013. gadam Uzņēmējdarbība un inovācijas pasākuma *Uzņēmējdarbības atbalsta aktivitātes* ietvaros tiek īstenota 2.3.1.1. aktivitāte **Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketinga**. Tās ietvaros komersantiem tiek sniegts plašs atbalsts ārējā mārketinga pasākumu īstenošanā – dalībai izstādēs, kontaktbiržās, tirdzniecības misijās, semināru un konferenču organizēšanā. 2014. gada trīs ceturkšņos izvērtēti 530 projekta pieteikumi.

Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padome 2014. gadā turpināja darbību, lai nodrošinātu saskaņotu valsts pārvaldes iestāžu un uzņēmēju organizāciju sadarbību sekmīgas ārējās ekonomiskās politikas veidošanā un īstenošanā Latvijas tautsaimniecības konkurētspējas celšanai un eksportspējas stiprināšanai. Uzņēmējiem pieejams augstu valsts amatpersonu ārvalstu vizīšu kalendārs 2014. gadam, kurās paredzēta Latvijas uzņēmēju līdzdalība. Kalendārs ļauj uzņēmējiem laikus ieplānot dalību biznesa delegācijās, turpretī vizīšu organizētājiem iespējams savlaicīgi identificēt uzņēmēju interesi. 2014. gada 3. jūlijā Ārlietu ministrijā notika Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomes sēde, kurā padomes ekspertus iepazīstināja ar Latvijas augstākās izglītības eksporta veicināšanas plāniem un attīstību.

Reaģējot uz 2014. gada 6. augustā Krievijas Federācijas ieviesto embargo pārtikas produktu importam no ES, ASV, Austrālijas, Kanādas un Norvēģijas, tika nodrošināts nodokļu un kredītu atbalsts uzņēmumiem, kas cietuši no Krievijas sankcijām, kā arī tika piešķirts

papildu finansējums jaunu noieta tirgu apgūšanas aktivitātēm. MK lēmums paredz piešķirt valsts atbalstu tiem komersantiem, kuru sankcijām pakļauto eksporta darījumu īpatsvars uz Krieviju ir lielāks par 10% no kopējā realizācijas apjoma vai kuru darbība ir saistīta ar sankcijām pakļauto preču eksportu un ražošanu vismaz 10% apmērā no kopējā realizācijas apjoma.

Veicot grozījumus MK 2010. gada 21. septembra noteikumos Nr. 887 *Noteikumi par darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma 2.3.1.1.aktivitātes „Ārējo tirgu apgūšana” 2.3.1.1.2.apakšaktivitāti „Ārējo tirgu apgūšana – nozaru starptautiskās konkurētspējas stiprināšana”*, no 2014. gada 31. oktobra ERAF projektam *Nozaru nacionālā stendi starptautiskajās izstādēs ārvalstīs un eksporta konsultācijas* tika piešķirts papildu finansējums 4 milj. eiro apmērā, lai organizētu eksporta atbalsta pasākumu kopumu Latvijas komersantiem jaunu eksporta tirgu apgūšanai.

Lai mērķtiecīgi apgūtu šo finansējumu, īstenojot pasākumus, kas visvairāk atbilst uzņēmumu interesēm, kopš augusta tiek organizētas diskusijas, informācijas un viedokļu apmaiņas ar sociālajiem partneriem, tai skaitā nozaru asociācijām. Ir organizētas vairākkārtīgas tikšanās gan Ekonomikas ministrijā, gan LIAA, diskutējot, kuri pasākumi un kuros tirgos uzņēmumiem šobrīd visvairāk būtu nepieciešami, lai mazinātu Krievijas noteiktā embargo sekas. Atbalsts pamatā ir paredzēts nozarēm, kas visvairāk cietušas no Krievijas noteiktā embargo. Tā ietvaros LIAA slēdz sadarbības līgumus ar lielākajām Latvijas nozaru asociācijām tirgus pētījumu, tirdzniecības aģentu, pagaidu pārstāvniecību ārvalstīs izveidei, u.c. pakalpojumu iegādei, lai nodrošinātu eksporta tirgu paplašināšanu.

Tāpat tika veikti grozījumi MK 2009. gada 17. jūnija noteikumos Nr. 582 *Noteikumi par darbības programmas „Uzņēmējdarbība un inovācijas” papildinājuma*

2.3.1.1.1.apakšaktivitātes „Ārējo tirgu apgūšana – ārējais mārketing” sesto un turpmākajām kārtām”, tos papildinot ar jaunām atbalstāmām darbībām – individuālām vizītēm pie sadarbības partneriem mērķa tirgos ārvalstīs, ko organizē LIAA vai biedrība vai nodibinājums, ražotņu un produktu atbilstības novērtēšanu (sertifikāciju), ja šāda atbilstības novērtēšana ir obligāts priekšnosacījums, lai uzsāktu produktu tirdzniecību ārvalstu tirgos. Paredzēts atbalsts arī liela mēroga starptautisko konferenču rīkošanai Latvijā. Vienlaikus tika arī palielināta ES fondu līdzfinansējuma atbalsta intensitāte līdz 70 procentiem.

2014. gadā Latvijas piena pārstrādātājiem pirmajiem Baltijas valstīs ir dota iespēja eksportēt savu produkciju uz Ķīnas tirgu. Jūlijā Ķīnas Galvenā kvalitātes uzraudzības, inspekcijas un karantīnas administrācija pieņēma Latvijas iesniegto piena sertifikātu. Turpmāk tirdzniecības uzsākšanai nepieciešama tikai sertifikātu apmaiņa un nekādas papildu vienošanās nav jāparaksta, vienīgi jāsaņem atzišana no Ķīnas puses, kura notiek pēc uzņēmumu pārbaudes.

Lai sekmētu uzņēmumu kopējo eksporta apjomu (sevišķi uz valstīm ar augstu riska pakāpi) palielināšanu un eksporta tirgu paplašināšanu (NVS reģions, strauji augošās ekonomikas u.c.), kā arī nostiprināšanos esošajos eksporta tirgos, ir pieejamas īstermiņa eksporta kredītu garantijas, kas plašāk aprakstītas 6.8. nodaļā.

Lai papildinātu finanšu tirgū pieejamo apdrošināšanas instrumentu klāstu un sekmētu uz eksportu orientētu uzņēmumu attīstību, 2015. gadā Ekonomikas ministrija ir paredzējusi izstrādāt vidēja un ilgtermiņa eksporta kredīta garantiju programmu. Programma un tās ieviešanas modelis tiks izstrādāts atbilstoši tirgus izpētes rezultātiem, kā arī ņemot vērā citu valstu pieredzi apdrošināšanas instrumentu ieviešanā un sasniegtos rezultātus – ietekmi uz eksporta darījumu plūsmu un attiecīgi uz eksporta orientētu uzņēmumu attīstību.

6.13. Patērētāju tiesību aizsardzība un tirgus uzraudzība

Patērētāju tiesību aizsardzības sistēma Latvijā pastāvīgi tiek stiprināta un attīstīta, lai nodrošinātu efektīvu tirgus uzraudzību un patērētāju tiesību aizsardzību. Ekonomikas ministrija strādā, lai pilnveidotu un attīstītu esošo regulējumu un nodrošinātu augstu patērētāju tiesību aizsardzības līmeni.

2014. gada 24. aprīlī Saeimā pieņemti grozījumi *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*. 2014. gada 13. jūnijā stājās spēkā normas, kas skaidri nosaka pušu tiesības un pienākumus gadījumos, kad patērētājs izmanto atteikuma tiesības, t.i., 14 dienu laikā patērētājs var pārdomāt un atsaukt pirkumu (attiecas arī uz izsolēm internetā, tādām kā eBay, tomēr izsolēs iegādātās preces var nosūtīt atpakaļ tikai tad, ja tās iegādātas no oficiāla tirgotāja). Regulējums ir vienots darījumiem visā ES, un turpmāk tirgotājiem būs jāatmaksā patērētājam preces cena 14 dienās pēc saņemta

atsaukuma, kā arī jāsedz piegādes izmaksas. Jaunais regulējums nosaka aizliegumu interneta vietnēs izmantot iepriekš atzīmētas ailītes, aizliegumu saziņai ar tirgotāju noteikt paaugstinātas maksas zvanu tarifus, kā arī iekasēt no patērētājiem augstāku maksu par faktiskajām izmaksām, kas saistītas ar to, ka patērētājs samaksai izmanto kredītkarti. Tāpat jaunais regulējums nosaka lielāku cenu caurskatāmību, izvairoties no krāpnieku mēģinājumiem samaksāt par bezmaksas pakalpojumu, noteikta vienota ES mēroga atsaukuma veidlapas parauga ieviešana, kā arī noteikta labāka patērētāju aizsardzība digitālo preču jomā, proti, patērētāji turpmāk varēs atsaukt digitālā satura iepirkumus, piemēram, mūzikas vai videoierakstus. 2014. gada 13. jūnijā stājušies spēkā arī *Noteikumi par distances līgumu* un *Noteikumi par ārpus pastāvīgās vai saimnieciskās darbības vietas noslēgto līgumu*.

6.29. ielikums

Normatīvās bāzes pilnveidošana

2014. gada 4. februārī stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2014/17/ES par patērētāju kredītlīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu, grozot Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr.1093/2010. Direktīva paredz noteikt prasības hipotekārās kredīvēšanas pakalpojumu reklāmai, pirms līguma noslēgšanas sniedzamajai informācijai, patērētāja kredītspējas pārbaudei, gada procentu likmes aprēķinam, kredīta pirmstermiņa atmaksai, pieejai kredītspējas izvērtēšanas datu bāzēm, kā arī kredīta starpnieku un kredīta devēju uzraudzības mehānismu un kompetences prasības minētajiem pakalpojumu sniedzējiem. Ekonomikas ministrija 2014. gada 11. jūlijā izveidoja darba grupu *Patērētāja kredīvēšanas likumprojekta* izstrādei, kurā iekļauti gan nozares, gan patērētāju interešu nevalstisko organizāciju, gan iesaistīto valsts institūciju deleģētie pārstāvji. Likumprojektu plānots iesniegt Saeimā līdz 2015. gada 1. jūlijam.

Lai veicinātu patērētāju tiesību aizsardzību, nodrošinot patērētājiem iespēju īstenot un aizsargāt savas likumīgās tiesības, izmantojot neatkarīgus, ātrus, efektīvus un taisnīgus ārpustiesas strīdu risināšanas veidus, Ekonomikas ministrija ir sagatavojusi likumprojektus – *Patērētāju ārpustiesas strīdu risinātāju likums* un *Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā* (2013. gada 14. novembrī iesniegti starpinstiūciju saskaņošanai). Ar likumprojektiem tiks ieviestas Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija direktīvas 2013/11/ES par patērētāju strīdu alternatīvu izšķiršanu un ar ko groza Regulu (EK) 2006/2004 un Direktīvu 2009/22/EK prasības, kā arī tiks nodrošināta atbilstība 2007. gada 12. jūlija OECD rekomendācijā C(2007)74 par patērētāju strīdu risināšanu un atbildzinājumu noteiktajiem principiem. Ar minētajiem likumprojektiem paredzēts nodrošināt efektīvu, ātru un patērētājiem pieejamu ārpustiesas strīdu risināšanas kārtību, kad patērētāji bez vēršanās tiesā varēs atrisināt līgumiskus strīdus ar pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju par preces vai pakalpojuma iegādi. Plānots, ka likumprojekti stāsies spēkā 2015. gada 9. jūlijā, un jaunā patērētāju ārpustiesas strīdu risināšanas kārtība būs piemērojama no 2016. gada 1. janvāra.

Savukārt 2014. gada 1. jūlijā stājušies spēkā grozījumi *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā*, kas izstrādāti, lai izvairītos no gadījumiem, kad komersants izsniedz kredītus, nepietiekami izvērtējot patērētāja maksātspēju. Grozījumi paredz skaidrus nosacījumus tam, kāda informācija kredīta devējam jāpieprasa patērētājam, izvērtējot viņa spēju atmaksāt kredītu. Tāpat tiek noteikts, ka patērētāja maksātspēja jāvērtē, izsniedzot jebkura apmēra kredītu, t.i., iedzīvotāja spēja atmaksāt kredītu

jāvērtē arī kredītam viena eiro apmērā. Likumā noteikts, ka gadījumos, kad patērētāja spēja atmaksāt kredītu nav tikusi izvērtēta, patērētājam ir tiesības par kapitāla lietošanu maksāt tikai likumiskos procentus, t.i., 6% gadā. Tāpat likumā ietverta norma par obligātu pirmo iemaksu patērētāju kredīvēšanas līgumiem, nosakot, ka, ja ar kredīvēšanas līgumu tiek finansēta jaunas preces iegāde par summu, kas pārsniedz 1400 eiro, kredīts izsniedzams ne vairāk kā 90% apmērā no attiecīgās preces cenas.

6.30. ielikums

Pasākumi patērētāju aizsardzības jomā Latvijas prezidentūras Eiropas Savienības Padomē laikā

2013. gada 9. jūlijā EK apstiprināja priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kompleksiem ceļojumu pakalpojumiem un atbalstītiem ceļojumu pakalpojumiem. Direktīvas projekta mērķis ir ne tikai radīt vienlīdzīgus apstākļus operatoriem, likvidēt juridiskos šķēršļus pārrobežu tirdzniecībai un samazināt atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem, bet arī vienlaicīgi panākt augstu patērētāju aizsardzības līmeni un mazināt kaitējumu patērētājiem, precizējot, kādas ceļojumu pakalpojumu kombinācijas tiek aizsargātas saskaņā ar ES komplekso ceļojumu noteikumiem, un aizstājot neskaidros un novecojušos noteikumus. Šobrīd ES Ministru padomes darba grupā notiek aktīvs darbs pie direktīvas projekta. Darbs pie direktīvas projekta virzības tiks turpināts Latvijas Prezidentūras Eiropas Savienības Padomē laikā 2015. gada pirmajā pusē.

Tāpat paredzams, ka darbs Latvijas Prezidentūras Eiropas Savienības Padomē laikā turpināsies arī pie 2013. gada 13. februārī EK ierosinātā tiesību aktu kopuma par ražojumu drošumu un tirgus uzraudzību, kas ietver priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, kura attiecas uz ražojumu tirgus uzraudzību un priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par patēriņa preču drošumu. Projekti paredz būtiski uzlabot vienotā tirgus aprītē esošo patēriņa preču drošību un pastiprināt tirgus uzraudzību attiecībā uz visām nepārtikas precēm. Patēriņa preču drošuma regulas projektā noteikts, ka patēriņa precēm jābūt drošām, saimnieciskās darbības veicējiem uzlikti konkrēti pienākumi, kā arī izklāstīti noteikumi par standartu izstrādi drošuma prasību atbalstam. Ar jauno tirgus uzraudzības regulas projektu paredzēts harmonizēt tirgus uzraudzības noteikumu piemērošanu dažādās ES dalībvalstīs, labāk aizsargājot patērētājus un citus lietotājus, kā arī samazināt administratīvo slogu saimnieciskās darbības veicējiem, regulēt informācijas apmaiņu starp tirgus uzraudzības iestādēm.

2015. gada 23.-24. aprīlī Latvijas prezidentūras ES ietvaros plānots organizēt Patērētāju tiesību aizsardzības konferenci. Patērētāju tiesību aizsardzības jomas aktualitātēm veltītā starptautiskā konference ir plānota kā viedokļu un labāko prakšu apmaiņas platforma, kas pulcinātu jomas augsta līmeņa politikas veidotājus un patērētāju uzraudzības institūcijas gan no ES, gan EFTA dalībvalstīm, Eiropas Komisijas, OECD pārstāvjiem, kā arī Eiropas mēroga patērētāju un biznesa organizāciju pārstāvjiem. Konferencē laikā paredzēts augstākajā līmenī apspriest patērētāju politikas attīstību, diskutējot par nākamā perioda prioritātēm, uz klausot gan ES dalībvalstu, gan OECD labāko praksi, gan EK, gan Eiropas biznesa un patērētāju organizāciju viedokļus. Tāpat konferences ietvaros plānotas diskusijas par nākamajiem soļiem patērētāju tiesību dienas kārtībā un praktiskiem aspektiem patērētāju tiesību aizsardzības nodrošināšanā.

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs (PTAC) ir galvenā un koordinējošā institūcija patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu uzraudzības jomā, kuras

darbības mērķis ir efektīvas patērētāju tiesību un interešu aizsardzības nodrošināšana.

6.31. ielikums**Noslēdzas Eiro ieviešanas pasākumi**

2014. gadā notika pāreja uz jauno valūtu – no latiem uz eiro, un līdz ar to 2014. gada beigās noslēgsies arī ar eiro ieviešanu saistītie pasākumi.

Līdz 2014. gada beigām tika turpināts preču un pakalpojumu cenu monitorings, kura ietvaros tiek novērotas cenas populārākajām precēm un pakalpojumiem vairāk nekā 400 tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās lielākajās Latvijas pilsētās. No 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. martam cenu monitoringa rezultāti tika publicēti četras reizes mēnesī, savukārt no 2014. gada 1. aprīļa līdz 31. decembrim informācija tika publicēta reizi mēnesī. Patēriņa cenu monitorings bija viens no *Latvijas Nacionālā eiro ieviešanas plānā* iekļautajiem pasākumiem, kura galvenais mērķis ir novērot cenu svārstības pirms eiro ieviešanas un tās laikā, lai identificētu nepamatotu un spekulatīvu cenu kāpumu tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās. Monitoringa rezultāti liecina, ka lielākajai daļai apsekoto preču un pakalpojumu cena palikusi nemainīga. Cenu monitoringa ietvaros tika konstatētas cenu konvertāciju neatbilstības, kā arī pakalpojumu grupā novēroti atsevišķi gadījumi, kad cenu svārstības varētu būt skaidrojamas ar eiro cenu noapaļošanu. Tomēr jāatzīmē, ka pakalpojumu cenas atsevišķos gadījumos apaļotas arī uz leju. Cenu monitoringa rezultāti norāda, ka preču un pakalpojumu cenu līmenis ir stabils un esošās svārstības atkarīgas no procesiem, kas pastāv neatkarīgi no eiro ieviešanas.

2014. gada 30. jūnijā noslēdzās iniciatīva *Godīgs eiro ieviešs*, kas norisinājās no 2013. gada 12. jūlija. Iniciatīvas mērķis bija aizsargāt patērētāju intereses, aicinot uzņēmējus veikt pareizu un precīzu cenu pārrēķinu, kā arī cenu norādīšanu pirms un pēc eiro ieviešanas. Iniciatīvai bija pievienojušies vairāk kā 1224 komersanti, un iniciatīvas atpazīšanas zīme tika lietota vairāk nekā 12 tūkst. tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās, komersantiem tādā veidā apņemoties īstenot godprātīgas uzņēmējdarbības praksi eiro ieviešanas laikā un būt par palīgiem iedzīvotājiem aprast ar jauno valūtu.

Tāpat ir noslēdzies cenu paralēlais atspoguļošanas periods, kas ilga no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam. Cenu paralēlajā cenu atspoguļošanas periodā PTAC veica cenu kontroles, lai uzraudzītu prasību ievērošanu tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas vietās. Obligātās prasības cenu norādīšanai abās valūtās bija paredzētas, lai nodrošinātu patērētāju tiesību aizsardzību, kā arī palīdzētu patērētājiem pieņemt uz informāciju balstītu un ekonomiski pamatotu lēmumu. Kopš 2013. gada 1. oktobra kopā veiktas 27056 pārbaudes. Neatbilstības konstatētas 31% gadījumu. Pārkāpumus pārbaudes brīdī bija novērsuši vai arī atkārtotās pārbaudes ietvaros tika konstatēti, ka iepriekš konstatētie pārkāpumi ir novērsti, vai arī ir iesnieguši pierādījumus 5 darba dienu laikā 86% komersantu (objektu). PTAC pieņēmis 183 administratīvā pārkāpuma lēmumus. Informācija ir publicēta tīmekļa vietnē: www.ptac.gov.lv.

Lai nodrošinātu iestādes funkciju izpildi, PTAC realizē patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzības aktivitātes (gan patērētāju ekonomisko interešu aizsardzības jomā, gan patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzību līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem), izskata patērētāju sūdzības, nodrošina

patērētāju un uzņēmēju informēšanu un sniedz konsultācijas, realizē negodīgas komercprakses, e-komercijas un reklāmas uzraudzības pasākumus, preču un pakalpojumu drošuma un atbilstības uzraudzības pasākumus, veic valsts metroloģisko uzraudzību, bīstamo iekārtu uzraudzību un bīstamo iekārtu avāriju izmeklēšanu.

6.32. ielikums**PTAC darbība 2014. gada deviņos mēnešos**

Savas darbības ietvaros 2014. gada deviņos mēnešos PTAC sniedzis patērētājiem un juridiskām personām 27536 konsultācijas. Salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo periodu, sniegto konsultāciju skaits ir nedaudz palielinājies – PTAC sniedzis par 1339 konsultācijām vairāk jeb sniegto konsultāciju skaits palielinājies par 5%. Patērētāji, pieprasot konsultācijas, visbiežāk interesējušies par jautājumiem, kas saistīti ar viņu tiesībām, ja iegādāta nekvalitatīva prece vai saņemts nekvalitatīvs pakalpojums. Visvairāk jautājumu ir bijis par apaviem, mobilajiem telefoniem, elektroprecēm, distances līgumu pakalpojumiem, elektronisko sakaru pakalpojumiem, ires un komunālajiem pakalpojumiem un avio pakalpojumiem. Tāpat patērētāji interesējās, kā rīkoties, ja preces piegādes vai pakalpojuma izpildes termiņš nav izpildīts. Daudzi patērētāji interesējās par jautājumiem, kas nav PTAC kompetencē vai par kuriem PTAC nav tiesīgs pieņemt saistošu lēmumu, bet var tikai sniegt konsultāciju, īpaši par elektronisko sakaru kvalitāti, apdrošināšanas atlīdzības izmaksām, kā arī par komunālajiem pakalpojumiem un pārtikas precēm.

Šajā periodā PTAC saņēmis 1734 patērētāju sūdzības. Visbiežāk sūdzībās patērētāji izteikuši pretenzijas par iegādātām līguma noteikumiem neatbilstošām precēm un pakalpojumiem. Liels skaits sūdzību ir saņemts arī par komercpraksi, reklāmu un e-komerciju, kā arī par līgumslēdzēju tiesiskās vienlīdzības principa neievērošanu. No saņemtajām sūdzībām par precēm visvairāk sūdzību ir par mobilajiem telefoniem, kam seko sūdzības par elektroprecēm un apavu kvalitāti. Pakalpojumu jomā lielākā daļa sūdzību ir par avio pakalpojumiem, ires un komunālajiem pakalpojumiem, kā arī distances līgumu pakalpojumiem. Ir vērojams neliels sūdzību skaita pieaugums – par 5%, salīdzinot ar pagājušā gada deviņu mēnešu periodu. Aizvien aktuālāki ir jautājumi par distances ceļā iegādātām precēm, kas skaidrojams ar interneta vides attīstības tendencēm un patērētāju aktivitāti, aizvien biežāk saviem pirkumiem izvēloties tieši interneta vides piedāvātās iespējas.

PTAC **patērētāju tiesību uzraudzībā** 2014. gadā noteiktas tādas prioritārās jomas kā komercprakses uzraudzība, norādot aviobiļešu cenas tiešsaistē, piedāvājot uztura bagātinātājus, komercprakses uzraudzība patērētāju kredītiņēšanas jomā, komercprakses un līguma noteikumu uzraudzība, patērētājiem piedāvājot elektroenerģijas pakalpojumus, automašīnu nomas

pakalpojumu sniegšanas jomā, autoskolu pakalpojumu jomā, kolektīvās iepirkšanās tiešsaistes jomā, cenu salīdzināšanas mājaslapās īstenotās komercprakses jomā, komercprakses uzraudzību atkritumu apsaimniekošanas jomā, komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzēju patērētājiem sniegto drošības garantiju un piedāvāto līgumu noteikumu uzraudzība, kā arī komercprakses

preču un pakalpojumu cenu norādīšanas uzraudzība saistībā ar eiro ieviešanu, kā arī ārpus pastāvīgās tirdzniecības vai pakalpojumu sniegšanas vietas īstenotās komercprakses uzraudzība.

2014. gada deviņos mēnešos uzsāktas 205 lietas par patērētāju kolektīvo interešu pārkāpumiem, t.sk. komercprakses, reklāmas, e-komercijas un līgumu noteikumu jomās. Galvenokārt lietas uzsāktas par īstenoto komercpraksi un līguma noteikumiem kredītēšanas pakalpojumu jomā, piedāvājot uztura bagātinātājus, e-komercijas, eiro ieviešanas, kolektīvās iepirkšanās un elektroenerģijas jomā. Tiek turpināta arī kredītu devēju, kas neatbilst kredītiestādes statusam, un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšana un licenču pārreģistrācija, kā arī veikta regulāra uzņēmēju uzraudzība.

Atbalstu un informāciju patērētājiem neveiksmīgu **ES pārrobežu pirkumu gadījumos** turpina nodrošināt Eiropas Patērētāju informēšanas centrs (ECC Latvija). ECC Latvia ir Eiropas Patērētāju centru tīkla (ECC-NET) dalībnieks, kas darbojas Patērētāju tiesību aizsardzības centra ietvaros ar Eiropas Komisijas atbalstu. 2014. gada deviņos mēnešos patērētājiem sniegtas 680 konsultācijas par pārrobežu problēmām ES ietvaros un izskatīta 181 sūdzība par pārrobežu problēmām ES ietvaros. Lielākoties iedzīvotāji vērsušies ECC Latvija par pārrobežu pirkumiem interneta vidē, kas skaidrojams ar to, ka aizvien aktīvāk patērētāji pirkumu veikšanai izmanto interneta vides sniegtās priekšrocības.

2014. gadā **tirgus uzraudzībā** PTAC noteikti šādi prioritārie virzieni: preču drošuma un atbilstības uzlabošana tādās jomās kā būvizstrādājumi, elektropreces, mašīnietkārtas, radio un telekomunikāciju galiekārtas, rotallietas. Iepļānoti arī bīstamo iekārtu pārbaužu projekti kravas celtnu un atrakciju iekārtu jomās.

Īstenojot tirgus uzraudzību, noslēdzies 2013. gadā uzsāktais cenu uzraudzības projekts saistībā ar to, ka 2014. gada 1. janvārī Latvija pievienojās eirozonai un no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam tika noteikts paralēlās cenu atspoguļošanas periods (skatīt

6.29. ielikumu). Laika periodā no 2013. gada 1. oktobra līdz 2014. gada 30. jūnijam PTAC (t.sk. Patērētāju interešu aizstāvības asociācija uz līdzdarbības līguma pamata) veica 27056 pārbaudes cenu norādīšanas jomā, kur 31% gadījumu tika atklāti pārkāpumi. Pozitīvā tendence ir tāda, ka pārkāpumus pārbaudes brīdī vai 5 darba dienu laikā novērsuši 86% pārbaudīto komersantu.

Ņemot vērā 2013. gada traģiskos notikumus, sabrūkot lielveikala jumtam, un pārbaužu rezultātus būvizstrādājumu jomā, kur konstatētas būtiskas neatbilstības gan visos pārbaudītajos būvlaukumos, gan testējot būvmateriālus, 2014. gadā uzsākts īstenot uzraudzības un sabiedrības izglītošanas aktivitātes, lai uzlabotu komersantu un būvniecības procesā iesaistīto informētības un profesionalitātes līmeni. 2014. gada deviņos mēnešos ir veiktas 53 pārbaudes būvobjektos un pārbaudīti 420 reglamentētās sfēras būvizstrādājumi. Kopā neatbilstības tika konstatētas 186 būvizstrādājumu modeļiem, t.sk. 140 būvizstrādājumu modeļi, t.i., 33%, nebija nodrošināti ar ražotāja sastādītu deklarāciju. Tas liek secināt, ka būvnieki nepārbauda būvizstrādājumu ekspluatācijas īpašības un to atbilstību projektā paredzētajam. Ņemot vērā negatīvo tendenci, PTAC uzsācis darbu pie patērētāju un komersantu izglītošanas kampaņas.

Valsts metroloģiskajā uzraudzībā 2014. gada deviņos mēnešos PTAC veicis pārbaudes mērīšanas līdzekļu atbilstības novērtēšanai normatīvajām prasībām to lietošanas vietās 64 ražošanas, tirdzniecības un pakalpojumu sniegšanas uzņēmumos. Valsts metroloģiskajai uzraudzībai tika pakļauti 420 mērīšanas līdzekļi. Ņemot vērā, ka Latvijā pēdējo gadu laikā ir ievērojami mainījušies garšvielu, sāls, tējas un kafijas piedāvājums un pieaudzis vietējo ražotāju skaits, pārskata periodā veikta fasēto preču metroloģiskās uzraudzības projekta realizācija garšvielu, sāls, tējas un kafijas preču grupā, prioritāri kontrolei izvēloties preces ar „e” zīmes marķējumu. Projekta ietvaros tika veiktas pārbaudes 23 uzņēmumos.

6.14. Kvalitātes nodrošināšana

6.14.1. Kvalitātes struktūrpolitika

Produktu un pakalpojumu atbilstības nodrošināšanas jomā valsts institūciju galvenais uzdevums ir veicināt normatīvo aktu prasību pareizu piemērošanu un ievērošanu reglamentētajā un nereglamentētajā sfērā, kā arī pilnveidot normatīvo aktu bāzi atbilstoši ES prasībām, ņemot vērā nacionālā tirgus un tautsaimniecības vajadzības, nodrošinot produktu un pakalpojumu atbilstību, sekmējot uzņēmēju konkurētspējas pieaugumu un starpvalstu tirdzniecības šķēršļu mazināšanu.

Latvijā kvalitātes infrastruktūras sistēmu galvenokārt reglamentē likums *Par atbilstības novērtēšanu, Standartizācijas*

likums, kā arī likums *Par mērījumu vienotību*, kā arī citi saistītie normatīvie akti.

Galvenie politikas virzieni:

- atbilstības novērtēšanas infrastruktūras (t.sk. testēšanas un kalibrēšanas laboratoriju, inspicēšanas un sertificēšanas institūciju, vides verificētāju) nodrošināšana un pilnveidošana atbilstoši Latvijas tautsaimniecības vajadzībām, lai aizsargātu personas un apkārtējo vidi no neatbilstošiem produktiem un pakalpojumiem, veicinātu komersantu konkurētspēju un uzticamību Latvijas ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem;
- attiecīgās informatīvās un konsultatīvās bāzes pilnveidošana;

- nacionālo akreditācijas, standartizācijas un metroloģijas institūciju dalības starptautiskajās organizācijās nodrošināšana, uzturot to starptautisko atzišanu un Latvijas kvalitātes nodrošināšanas infrastruktūras atbilstību starptautiskajām prasībām;
- nacionālās metroloģijas etalonu bāzes uzturēšana un starptautiskā salīdzināšana, lai nodrošinātu nepieciešamo mērījumu izsekojamību, kā arī aizsargātu iedzīvotājus no neprecīzi veiktiem mērījumiem;
- kvalitātes pārvaldības, vides un citu brīvprātīgo pārvaldības sistēmu ieviešanas veicināšana uzņēmumos, lai nodrošinātu augstvērtīgas produkcijas ražošanu, pakalpojumu sniegšanu un veicinātu Latvijas komersantu konkurētspēju starptautiskajos tirgos;
- efektīvas tirgus uzraudzības veicināšana, lai nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus visiem tirgus dalībniekiem un aizsargātu patērētājus no iespējamās komersantu negodīgas konkurences.

6.14.2. Akreditācija, standartizācija, metroloģija

Nacionālo standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas institūciju funkcijas un uzdevumus veic Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošās kapitālsabiedrības ar ierobežotu atbildību „Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs” attiecīgie biroji: Standartizācijas birojs (LVS), Latvijas Nacionālais akreditācijas birojs (LATAK) un Metroloģijas birojs (LATMB).

Standartizācija

LVS atbilstoši *Standartizācijas likumam* kā nacionālā standartizācijas organizācija pārzina un koordinē Latvijas komersantu un organizāciju darbību standartizācijā.

LVS galvenās funkcijas ir, sadarbojoties ar starptautiskajām un Eiropas standartizācijas organizācijām, veidot Latvijas standartu fondu un izdot Latvijas standartus.

Kopš 2004. gada LVS ir Eiropas Standartizācijas komitejas (CEN) un Eiropas Elektrotehnikas standartizācijas komitejas (CENELEC) pilntiesīgs biedrs, kā arī 2015. gada 1. janvārī kļuva par Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO) pilntiesīgu biedru. Tāpat LVS ir Starptautiskās Elektrotehniskās komisijas (IEC) asociētais biedrs.

Atbilstoši apstiprinātajiem plāniem prioritārie LVS darbības virzieni ir standartizācijas informācijas izplatīšana, Latvijas standartu fonda papildināšana un uzturēšana, standartu elektroniskās pārdošanas sistēmas pilnveidošana, sadarbība ar starptautiskajām, Eiropas un valstu nacionālajām standartizācijas organizācijām.

Līdz 2014. gada 1. novembrim LVS reģistrēti vairāk nekā 39900 standartizācijas dokumentu, t.sk. 33100 Latvijas standarta statusā adaptēto Eiropas standartu. 2014. gadā adaptēti 989 Eiropas standarti, latviešu valodā

iztulkoti 42 obligāti piemērojamie standarti, t.sk. 18 Eirokodeksi. Standartizācijas informācijas pakalpojumi sniegti 3278 juridiskām un fiziskām personām.

LVS ieviestā automātiskā informācijas elektroniskā izziņošanas sistēma sniegusi klientiem bezmaksas pakalpojumu – *Ikmēneša ziņojums par Latvijas standarta statusā reģistrētajiem standartiem un atceltajiem Latvijas standartiem* klientu interesējošās jomās 546 pastāvīgiem klientiem.

Noslēgtā sadarbības līguma ietvaros par informācijas apmaiņu ar „Latvijas Vēstnesi” LVS mājas lapas sadaļa „Standarti likumdošanā” 2014. gadā papildināta ar 16 MK noteikumiem un ar 35 piemērojamo standartu sarakstiem, kuros ir 862 atsauces uz obligātajiem un piemērojamiem standartiem.

Ar 2014. gada 14. augustu LVS pārraudzībā darbību uzsākusi e-komentēšanas vietne www.viedoklis.lvs.lv, kurā uzņēmējiem un nozaru ekspertiem ir iespēja paust savu viedokli par Latvijas un Eiropas standartu projektiem. Publiskā komentēšanas vietne tapusi Eiropas uzņēmējdarbības un inovāciju programmas ietvaros.

Ar 2014. gada 8. septembri pieejama LVS jaunā mājas lapa, kas sniedz lietotājiem virkni priekšrocību, t.sk. meklēt vārdu vai frāzi visā standarta tekstā, sekot konkrētam standartam vai ICS grupai, izvēloties informācijas saņemšanas biežumu, lasīt standartus 24 stundas, sekot līdzī pasūtījumu vēsturei savā profilā, piešķirt standartu lietotāja tiesības citam darbiniekam uzņēmumā (vairāklietotāju licence).

Turpinās gatavošanās 2015. gada 3.-5. jūnijā plānotajam Eiropas standartizācijas samitam Latvijas prezidentūras Eiropas Padomē laikā, kurš notiks Rīgā. Plānots, ka šajā pasākumā piedalīsies vairāk nekā 250 dalībnieki, tai skaitā nacionālās standartizācijas organizācijas no 50 valstīm. Plānots, ka Eiropas standartizācijas samitu apmeklēs ne tikai Eiropas standartizācijas institūciju vadītāji (pašlaik 33 pilntiesīgi biedri un 16 afiletie biedri), bet arī augsta ranga amatpersonas no ES un starptautiskajām standartizācijas institūcijām - ISO un IEC.

Lai atvieglotu studentiem pieeju mācību procesā nepieciešamajiem tehniskajiem dokumentiem, izveidota Latvijas standartu lasīšana vieta RTU. Tiešsaistes standartu lasītava izveidota Patērētāju tiesību aizsardzības centra darbiniekiem un Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledža studentiem.

Papildu informācija par standartizāciju ir atrodama LVS mājas lapā www.lvs.lv.

Akreditācija

LATAK nodrošina nacionālās akreditācijas institūcijas darbību atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes *regulai Nr. 765/2008*.

LATAK uztur akreditācijas sistēmas atbilstību Eiropas Akreditācijas kooperācijas (EA) daudzpusējās atzišanas līgumam (MLA) septiņās jomās:

- testēšanas laboratoriju akreditācija (ISO/IEC 17025), ieskaitot medicīnas laboratoriju akreditāciju (ISO 15185);

- kalibrēšanas laboratoriju akreditācija (ISO/IEC 17025);
- produktu sertifikācijas institūciju akreditācija (ISO 45011/ISO/IEC 17065);
- personu sertifikācijas institūciju akreditācija (ISO 17024);
- inspicēšanas institūciju akreditācija (ISO/IEC 17020);
- pārvaldības sistēmu sertifikācijas institūciju akreditācija (ISO/IEC 17021);
- siltumnīcefekta gāzu (GHG/SEG) ziņojumu un tonnkilometru ziņojumu verificētāju akreditācija (ISO 14065).

Akreditācija kā kompetences un uzticības apliecināšanas instruments ir noteikta vairāk nekā 120 nacionālajos normatīvajos aktos. Papildus LATAK nodrošina vides vadības un audita sistēmas (EMAS) verificētāju akreditāciju atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra *Regulai (EK) Nr.1221/2009* par organizāciju brīvprātīgu dalību *Kopienas vides vadības un audita sistēmā* (EMAS).

2014. gada 4. aprīlī EK Akreditācijas un licencēšanas iestāžu foruma (FALB) sanāksmē tika pieņemts lēmums Latvijas Nacionālajam akreditācijas birojam saglabāt kompetenci EMAS jomā līdz 2017. gadam.

Lai pastāvīgi nodrošinātu atbilstību izvirzītajām prasībām un harmonizētu akreditācijas procedūras EA biedru starpā, LATAK darbinieki piedalās visās EA tehniskajās komitejās un darba grupās, Daudzpusējās atzišanas līguma Padomes sanāksmēs un EA Ģenerālajās asamblejās, kā arī citu valstu nacionālo akreditācijas institūciju EA salīdzinošajās vērtēšanās.

LATAK darbinieki piedalās arī Akreditēto un licencēto institūciju foruma (FALB) rīkotajās sanāksmēs un citu valstu FALB salīdzinošajās vērtēšanās EMAS jomā, kā arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas un Eiropas Komisijas rīkotajās sanāksmēs un apmācībās Labas laboratorijas prakses jomā.

LATAK ir veicinājis nacionālo laboratoriju līdzdalību starptautisko starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas programmās un organizējis prasmes pārbaudes.

Tiek organizēti mācību semināri atbilstības novērtēšanas institūcijām un LATAK iesaistītajiem ekspertiem.

Pēdējo gadu laikā akreditēto institūciju skaita pieaugums liecina par akreditācijas procesa nozīmīgumu un stabilitāti atbilstības novērtēšanas jomā. Arvien jaunas institūcijas izvēlas apliecināt savu kompetenci ar akreditāciju. Daudzas institūcijas paplašina arī savu darbības jomu. Pašlaik akreditācijas statuss tiek uzturēts 256 akreditētām institūcijām.

Vienlaikus akreditācija tiek uzturēta trijām laboratorijām Krievijas Federācijā, vienai laboratorijai Kazahstānā un trijām – Azerbaidžānā. Papildus starpvalstu sadarbības ietvaros sadarbība tiek uzturēta ar

Gruzijas, Krievijas Federācijas, Baltkrievijas, Moldovas un Ukrainas nacionālajām akreditācijas institūcijām.

Atbilstoši Labas laboratoriju prakses principiem atbilstība tiek uzturēta vienai Latvijas laboratorijai.

LATAK 2014. gadā uzsāka akreditāciju 8 jaunās jomās:

- meža inventarizācijas veicēju sertificēšana;
- nesagraujošās testēšanas speciālistu sertificēšana;
- elektrotehniskais personāls (elektrodrošības grupu A, Bz, B, Cz un C piešķiršana);
- būvspeciālistu kompetences novērtēšana un patstāvīgās prakses uzraudzība;
- pārtikas produktu radioloģiskā testēšana;
- zivju pārstrādes produktu parazitoloģiskā testēšana;
- transportējamo gāzes balonu hidrostatiskā testēšana;
- kriminālistikā – informācijas tehnoloģiju izpēte; šāviena pēdu izpēte.

Papildu informācija par akreditāciju un akreditētajām institūcijām pieejama LATAK mājas lapā www.latak.lv.

Metroloģija

LATMB no 2009. gada 1. jūlija ir Latvijas nacionālā metroloģijas institūcija, kuras mērķis ir nodrošināt un attīstīt mērījumu ticamību un izsekojamību valstī. Metroloģijas birojs pilda likuma *Par mērījumu vienotību* noteiktos uzdevumus metroloģijas jomā.

Nacionālo mērvienību etalonu uzturēšanas ietvaros tiek veikta Nacionālo mērvienību etalonu kalibrēšana ES nacionālajos metroloģijas institūtos (NMI).

2014. gada septembrī tika nokalibrēti nacionālie masas mērvienību etaloni Dānijas NMI Fundamentālās metroloģijas institūtam.

Regulāri tiek aktualizēts apstiprināto tipu saraksts internetā Metroloģijas biroja mājas lapā.

2014. gada otrajā pusē sagatavots Metroloģijas biroja kvalitātes pārvaldības sistēmas kārtējais gada pārskats un iesniegts vērtēšanai Eiropas Nacionālo metroloģijas institūtu apvienības (EURAMET) tehniskajā komitejā „Kvalitāte” (TC-Q). Veikti nepieciešamie pasākumi kalibrēšanas un labākas mērīšanas spēju starptautiskās atzišanas uzturēšanai, izmantojot Starptautisko svaru un mēru biroja (BIPM) datu bāzi - KCDB.

Veikta SIA „Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs” 12 references etalonu, kā arī 2 masas komparatoru kalibrēšana.

Metroloģijas birojs 2014. gadā turpina uzturēt sadarbību ar EURAMET, kā arī ar Starptautisko reglamentētās metroloģijas organizāciju (OIML) un Eiropas reglamentētās metroloģijas kooperāciju (WELMEC).

Papildu informācija par LATMB ir atrodama mājas lapā: www.latmb.lv.

6.15. Privatizācija

Privatizācijas mērķis ir, mainot valsts vai pašvaldības īpašuma īpašnieku, radīt labvēlīgu vidi privātā kapitāla darbībai Latvijas tautsaimniecības attīstības interesēs un sašaurināt darbību, ko valsts un pašvaldības veic kā komersanti.

Tā kā Latvijā realizētās masveida privatizācijas mērķis pamatā ir sasniegts, 2005. gada 1. septembrī stājās spēkā Saeimas pieņemtais *Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums* (*Privatizācijas pabeigšanas likums*), kas nosaka, kā pabeidzams privatizācijas process, zemes reforma un nodrošināma privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšana (skatīt 6.30. ielikumu).

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizācija

Valsts īpašuma objektu un zemes privatizāciju saskaņā ar likumu *Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju* veic un privatizācijas ierosinājumus apkopo valsts akciju sabiedrība „Privatizācijas aģentūra”.

Lēmumu par valsts īpašuma objekta, tai skaitā, kapitāla daļu un neapbūvēta zemesgabala nodošanu

privatizācijai pieņem MK, bet apbūvēta zemesgabala, uz kura atrodas citai personai piederošas ēkas vai būves, – Privatizācijas aģentūra. Lēmums tiek pieņemts, pamatojoties uz jebkuras fiziskās vai juridiskās personas iesniegtu privatizācijas ierosinājumu.

No 2005. gada 1. septembra, kad stājās spēkā *Privatizācijas pabeigšanas likums*, līdz 2014. gada 31. oktobrim Privatizācijas aģentūras privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti 636 nekustamo īpašumu privatizācijas ierosinājumi, 57 valsts kapitāla daļu privatizācijas ierosinājumi un 4465 zemesgabalu privatizācijas vai privatizācijas turpināšanas ierosinājumi. Pēc 2006. gada 31. augusta privatizācijas ierosinājumu reģistrā reģistrēti tie privatizācijas ierosinājumi, kas līdz šim datumam kļūdaini iesniegti citās valsts vai pašvaldību institūcijās un vēlāk pēc piekritības pārsūtīti Privatizācijas aģentūrai.

MK vēl nav izskatījis 4 privatizācijas ierosinājumus, kas saņemti par valsts īpašuma objektiem, jo to izskatīšanu pašreiz apgrūtinā juridiskas problēmas.

6.33. ielikums

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums

Privatizācijas pabeigšanas likums nosaka:

- termiņu – 2006. gada 31. augustu, līdz kuram jebkura juridiska vai fiziska persona varēja ierosināt nodot privatizācijai jebkuru valsts vai pašvaldības īpašumu;
- kārtību, kādā izskata personas iesniegto privatizācijas ierosinājumu un pieņem lēmumu par valsts vai pašvaldību īpašuma nodošanu privatizācijai;
- ka atteikt nodot privatizācijai un saglabāt valsts vai pašvaldības īpašumā var īpašumu, kas ir nepieciešams valsts pārvaldes funkciju vai valsts vai pašvaldības komercdarbības veikšanai;
- ka lēmumus par valsts vai pašvaldības īpašuma, par kuru radies īpašuma tiesību strīds vai tā atbilst bezīpašnieka statusam, nodošanu privatizācijai pieņem pēc tam, kad spēkā stājies tiesas nolēmums;
- ka netiks privatizēta vai atsavināta valsts akciju sabiedrība „Latvenergo”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas pasts”, valsts akciju sabiedrība „Starptautiskā lidosta „Rīga””, valsts akciju sabiedrība „Latvijas dzelzceļš”, valsts akciju sabiedrība „Latvijas gaisa satiksme” un valsts akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”;
- termiņus, līdz kuriem personām, kuras vēlas izpirkt pastāvīgā lietošanā piešķirtu zemi, ir jāiesniedz zemes izpirkšanas pieprasījums (2007. gada 30. novembris), kā arī līdz kuram Valsts zemes dienestā vai pilsētas pašvaldībā ir jāiesniedz attiecīgi zemes robežu plāns vai apliecinājums par veikto zemes izpirkšanas maksājumu privatizācijas sertifikātos pirms zemes izpirkšanas līguma slēgšanas (2008. gada 1. septembris), kā arī iesniegums lēmuma pieņemšanai par zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu (2011. gada 31. augusts) un to, ka zemes pirkuma līgums bija jānoslēdz līdz 2011. gada 30. decembrim;
- ka privatizācijas sertifikātiem nav noteikts derīguma termiņš, bet tos var izmantot tikai privatizācijas procesa ietvaros;
- kārtību, kādā izbeidzama privatizācijas sertifikātu piešķiršana. Personām ir noteikts gala termiņš – 2007. gada 28. decembris, līdz kuram varēja iesniegt pieteikumu piešķirt privatizācijas sertifikātus.

Lai nodrošinātu veiksmīgu un atklātu privatizācijas pabeigšanas procesu norisi, MK ir noteicis kārtību, kā privatizāciju un zemes reformu veicošām institūcijām ir jāizveido publiski pieejami privatizācijas ierosinājumu un zemes izpirkšanas reģistri.

Privatizācijas aģentūrā tika saņemti privatizācijas ierosinājumi par 79 īpašuma objektiem, kuru īpašuma tiesības nebija noskaidrotas. Privatizācijas aģentūra ir pilnvarota Latvijas Republikas vārdā vērsties tiesā vai pie notāra, lai veiktu nepieciešamās darbības šo īpašuma objektu atzīšanai par bezīpašnieka vai bezmantnieka mantu. Par 12 īpašuma objektiem Privatizācijas aģentūra nav vērsusies tiesā, jo minētie īpašuma objekti pieder pašvaldībai vai privātpersonai vai arī konstatēts, ka būve dabā neeksistē. Par 67 īpašuma objektiem Privatizācijas aģentūra ir vērsusies tiesā, lai konstatētu juridisku faktu

un atzītu minētos objektus par bezīpašnieka mantu, kas ir piekritīga valstij. No tiem 54 gadījumos tiesvedība ir noslēgusies un ir stājies spēkā tiesas nolēmums, ar kuru nolemts apmierināt Privatizācijas aģentūras pieteikumu un konstatēt juridisko faktu, ka nekustamie īpašumi ir bezīpašnieka lieta, kas piekritīga valstij. No 12 gadījumiem, kuros tiesvedība ir noslēgusies, īpašuma objekti ir atzīti par nododamiem Privatizācijas aģentūrai privatizācijai vai atsavināšanai saskaņā ar likumu *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju* vai *Publiskas personas mantas atsavināšanas likumu*. 13 gadījumos

Privatizācijas aģentūras pieteikums ir atstāts bez izskatīšanas, pamatojoties uz *Civilprocesa likuma* 258. pantu, jo sevišķās tiesāšanās kārtībā izskatāmajā lietā radies strīds par tiesībām un šis strīds izšķirams tiesā prasības kārtībā. Pēc tiesas nolēmumu pieņemšanas par īpašuma atzīšanu par bezīpašnieka mantu, tiek gatavoti MK rīkojuma projekti par īpašuma objektu nodošanu privatizācijai vai pamatotu atteikumu nodot privatizācijai. MK jau ir pieņēmis lēmumu par 19 īpašuma objektu nodošanu privatizācijai.

Par valstij piederoša īpašuma (nekustamie īpašumi, kapitāla daļas, zeme) privatizācijas subjektu var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ir tiesības iegūt Latvijā kustamo vai nekustamo īpašumu. Maksājumi par īpašuma objektiem izdarāmi eiro un/vai privatizācijas sertifikātos.

Laika posmā no 1994. gada 17. aprīļa līdz 2014. gada 31. oktobrim likumā noteiktajā kārtībā kopumā apstiprināti 2542 valsts īpašuma objektu (izņemot zemi) privatizācijas noteikumi. Par publiskām akciju sabiedrībām pārveidoti 94 uzņēmumi, laižot publiskā apgrozījumā 439,1 milj. akciju. Šajā laikā gūti ieņēmumi no valsts īpašuma objektu (izņemot zemi un parādu kapitalizācijas rezultātā radušos akciju pārdošanu, kapitāla daļu un dzīvokļu atsavināšanu) privatizācijas 2,4 miljardu eiro apmērā, tai skaitā 575,7 milj. eiro un par privatizācijas sertifikātiem 1,8 miljardi eiro nominālvērtībā. Jaunie īpašnieki pārņēmuši privatizēto valsts uzņēmumu (uzņēmēj sabiedrību) saistības par vairāk nekā 267,4 milj. eiro. Noteikto investīciju apjoms bija 208,2 milj. eiro, bet faktiski ieguldīto investīciju apjoms sasniedz 380,7 milj. eiro.

No 1997. gada Privatizācijas aģentūra veic valstij piederošo zemesgabalu privatizāciju. Līdz 2014. gada 31. oktobrim ir privatizēti (noslēgti pirkuma līgumi) 5261 valsts zemesgabals. Privatizēto valsts zemesgabalu kopējā pārdošanas cena sastāda 289,9 milj. eiro, no kuriem 143,8 milj. eiro naudā, bet 146,1 milj. eiro īpašuma kompensācijas sertifikātos. Ieņēmumi no zemesgabalu privatizācijas līdz 2014. gada 31. oktobrim – 284,1 milj. eiro, no kuriem 142 milj. eiro un 142,1 milj. eiro īpašuma kompensācijas sertifikātos.

Dzīvojamo māju privatizācijas gaita

Valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizācijas kārtību nosaka likums *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju*. Saskaņā ar likumu *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju* valsts dzīvojamo māju privatizāciju veic valsts akciju sabiedrība „Privatizācijas aģentūra”, bet pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju veic republikas pilsētu un novadu dzīvojamo māju privatizācijas komisija.

2014. gada 31. oktobrī Privatizācijas aģentūras valdījumā un pārvaldīšanā atradās:

- 257 dzīvojamās mājas;
- 1391 valsts dzīvokļa īpašums, no tiem
- 745 valsts dzīvokļu īpašumi atrodas Privatizācijas aģentūras valdījumā esošās mājās;
- 646 valsts dzīvokļu īpašumi atrodas dzīvojamās mājās, kas nodotas dzīvokļu īpašumu īpašnieku pārvaldīšanā.

Valsts dzīvojamo māju privatizācijas process

Laika posmā no 2014. gada 1. maija līdz 2014. gada 31. oktobrim ar Privatizācijas aģentūras valdes lēmumiem uzsāka privatizācija 7 valsts dzīvojamās mājās.

Laika posmā no 2014. gada 1. maija līdz 2014. gada 31. oktobrim likumā *Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju* noteiktajā kārtībā nosūtīti 70 paziņojumi privatizējamo valsts dzīvokļu īrniekiem un īpašumā līdz dzīvojamās mājas privatizācijai nodoto dzīvokļu īpašniekiem, kā arī noslēgti 107 dzīvokļu īpašumu pirkuma līgumi.

Dzīvojamo māju un dzīvokļu pārvaldīšanas process

Dzīvokļu īpašumu īpašniekiem no 2014. gada 1. maija līdz 2014. gada 31. oktobrim pārvaldīšanā nodotas 13 dzīvojamās mājas.

Republikas pilsētu un novadu pašvaldību īpašumā no 2014. gada 1. maija līdz 2014. gada 31. oktobrim nodoti 23 valsts dzīvokļu īpašumi.

Privatizācijas sertifikāti

Privatizācijas sertifikāts ir valsts piešķirts dematerializēts vērtspapīrs, kuru var tikai vienreiz izlietot kā maksāšanas līdzekli par privatizējamo valsts vai pašvaldības īpašumu.

Privatizācijas sertifikātu piešķiršana un izmantošana notiek saskaņā ar likumu *Par privatizācijas sertifikātiem*. Līdz 2014. gada 31. oktobrim 2,4 milj. iedzīvotāju ir piešķirti kopā 112,4 milj. privatizācijas sertifikātu. No tiem 103,6 milj. privatizācijas sertifikātu piešķirti par Latvijā nodzīvoto laiku, savukārt 794,7 tūkst. privatizācijas sertifikātu ir piešķirti 41,4 tūkst. personu par politiskām represijām. No visiem piešķirtajiem privatizācijas sertifikātiem 117,2 tūkst. bijušo īpašnieku vai viņu mantinieku ir piešķirts 8 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu, tai skaitā 691,7 tūkst. – par valsts vajadzībām paturēto mantu privatizētajos specializētajos valsts lauksaimniecības uzņēmumos, 4896,4 tūkst. – par zemi lauku apvidos, 969,8 tūkst. – par namīpašumiem, 816 tūkst. – par pilsētu zemi, 461 tūkst. – par uzņēmumiem un citiem īpašuma objektiem, 89,8 tūkst. – par politiski represētām personām atņemto mantu un 85,6 tūkst. – par pretlikumīgi atsavināto mantu.

Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 27. pantā noteikto no 2007. gada 1. decembra 58,2 tūkst. personas ir zaudējušas tiesības ieskaitīt kontā 1,6 milj. privatizācijas sertifikātu.

Atbilstoši likumam *Par zemes privatizāciju lauku apvidos* līdz 2014. gada 31. oktobrim pieņemti 11076 lēmumi par kompensāciju izmaksu naudā par bijušiem zemes īpašumiem lauku apvidū. Kompensācija izmaksāta 8411 personām par kopējo summu 25 milj. eiro, dzēšot 0,6 milj. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

Dzēšot par politiskajām represijām piešķirtos 165,7 tūkst. privatizācijas sertifikātu, 26,2 tūkst. politiski represēto personu līdz 2014. gada 31. oktobrim izmaksāta kompensācija naudā 6,6 milj. eiro apjomā. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likuma* 28. pantā noteikto 3,5 tūkst.

politiski represēto personu zaudējušas tiesības dzēst 16,2 tūkst. privatizācijas sertifikātu.

Līdz 2014. gada 31. oktobrim valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijā izmantoti 107,3 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 95,5% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita

(skatīt 6.7. tabulu). Privatizācijas procesā no 2008. gada 1. aprīļa līdz 2014. gada 31. oktobrim 587,3 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu vietā ir izmantoti 734,9 tūkst. privatizācijas sertifikātu.

6.10. tabula

Privatizācijas sertifikātu izmantošana (līdz 2014. gada 31. oktobrim)			
Īpašuma veids	Daudzums	Privatizācijas sertifikātu skaits (milj.)	t.sk. īpašuma kompensācijas sertifikātu skaits (tūkst.)
Dzīvojamās mājas	446 tūkst. dzīvokļu privatizācijas objektu	38,0	589,8
Uzņēmumi un citi īpašumi	nav precīzu datu	7,3	109,6
Kapitāla daļas (akcijas) tai skaitā:	nav precīzu datu	44,5	954,0
publiskajā piedāvājumā	128,7 milj. akciju	37,1	858,0
Zeme	317,1 tūkst. zemes gabalu	17,5	5166,6
Kopā:		107,3	6820,0
% no kopējā piešķirto sertifikātu skaita		95,5%	85,1%

Darījumu veikšanai privatizācijas sertifikātu tirgū to īpašnieki 2014. gada oktobrī varēja izmantot 8 licencētu starpniecības kapitālsabiedrību pakalpojumus. Starpniecības kapitālsabiedrību ar privatizācijas sertifikātiem veikto darījumu (pirkšana no fiziskām personām un pārdošana) mēneša kopējais apjoms 2014. gadā līdz 31. oktobrim svārstījās no 2 tūkst. privatizācijas sertifikātu augustā līdz 29,6 tūkst. privatizācijas sertifikātu jūnijā un no 0,04 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu jūnijā līdz 0,6 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu martā.

2014. gada 31. oktobrī 379,4 tūkst. fizisko personu privatizācijas sertifikātu kontos bija 2,3 milj. privatizācijas sertifikātu jeb 2% no kopējā piešķirto privatizācijas sertifikātu skaita, tai skaitā 106 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu. Juridisko personu privatizācijas sertifikātu kontos bija 361 tūkst. privatizācijas sertifikātu jeb 0,3% no kopējā piešķirto privatizācijas sertifikātu skaita, tai skaitā 6 tūkst. īpašuma kompensācijas sertifikātu.

2014. gada 1. janvārī spēkā stājās likums *Grozījumi likumā „Par privatizācijas sertifikātiem”*, kas noteica, ka privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošana ir valsts pārvaldes uzdevums. Tāpat ar likuma grozījumiem tika noteikts, ka MK normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos un kārtībā var deleģēt privātpersonai privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanu. Ar 2014. gada 1. janvāri valsts akciju sabiedrībai „Latvijas Attīstības finanšu institūcija „Altum”” (Altum) tika deleģēta privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošana, kas ietver privatizācijas sertifikātu kontu atvēršanu, uzturēšanu, privatizācijas sertifikātu ieskaitīšanu privatizācijas sertifikātu kontā un citus ar privatizācijas sertifikātu kontu apkalpošanu un privatizācijas sertifikātu

apgrozību saistītus pakalpojumus. Līdz 2014. gada 1. jūnijam minēto pakalpojumu nodrošināja arī likvidējamā akciju sabiedrība „Latvijas Krājbanka”, kuras turējumā joprojām atrodas liels skaits privatizācijas sertifikātu kontu. Sākot ar 2014. gada 1. jūniju, Latvijas Krājbanka privatizācijas sertifikātu kontus vairs neapkalpo, bet tai ir pienākums uzturēt tās turējumā esošos privatizācijas sertifikātu kontus līdz to centralizētai pārcelšanai uz sabiedrību „Altum”. Personām, kuras plāno veikt darbības ar Latvijas Krājbankā privatizācijas sertifikātu kontos esošajiem privatizācijas sertifikātiem, ir jāierodas jebkurā no deviņām Altum filiālēm un jāaizpilda pieteikums privatizācijas sertifikātu kontu pārcelšanai uz Altum. Personām, kuras patlaban neplāno veikt darījumus ar privatizācijas sertifikātiem, nav jāveic iepriekšminētā darbība, jo Latvijas Krājbankas turējumā esošie privatizācijas sertifikātu konti uz Altum tiks pārcelti centralizēti.

Zemes reforma

Zemes reformas pamatmērķis ir pārkārtot zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības no komandekonomikas uz tirgus ekonomiku.

Zemes reformas procesā ietilpst brīvās, valstij piekritošās zemes pieprasīšana un piešķiršana, īpašuma tiesību atjaunošana un lietošanā piešķirtās zemes izpirkšana (pirkšana), kā arī īpašuma tiesību atjaunošana uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi un tie norit saistībā ar valstī realizējamo lauku apvidus un pilsētu zemes reformu.

Pilsētās zemes pieprasīšana atbilstoši likumam *Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās* ir beigusies jau 1999. gada 1. martā, savukārt pieprasītās zemes piešķiršana bija jāpabeidz 1999. gada 1. jūlijā, bet Rīgas un Daugavpils pilsētās – 1999. gada 1. oktobrī.

Saskaņā ar likumu *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* brīvās, valstij piekritošās zemes pieprasīšana beidzās 2006. gada 1. jūnijā, savukārt pieprasītās zemes piešķiršana pastāvīgā lietošanā – 2007. gada 1. septembrī.

Pilsētās un lauku apvidos ir beigusies arī zemes nodošana īpašumā par samaksu. Saskaņā ar *Privatizācijas pabeigšanas likumu* zemes izpirkuma (pirkuma) līgums ar valsts akciju sabiedrību „Latvijas Hipotēku un zemes banka” (Hipotēku banka) par lietošanā piešķirto pilsētas vai lauku apvidus zemi bija jānoslēdz līdz 2011. gada 30. decembrim.

Pavisam kopā zemes reformas laikā līdz 2011. gada 30. decembrim Hipotēku banka par lauku apvidus zemi bija noslēgusi 174,2 tūkst. līgumu par 181,9 tūkst. zemes vienībām vairāk nekā 1,2 milj. ha platībā.

Centrālajai zemes komisijai (CZK) 2014. gada 25. augustā pieņemot pēdējo lēmumu par īpašuma tiesību atzīšanu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi, ir pabeigts pēdējais zemes reformas pabeigšanas uzdevums – īpašuma tiesību atjaunošanas process lauku apvidos uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi, kura īstenošanu noteica likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 16. panta pirmā daļa.

Kopumā CZK tiesības pretendēt uz īpašuma tiesību atjaunošanu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi atzina 1066 personām (pieprasītāji) uz zemi 13 tūkst. ha platībā.

Uzsākot īpašuma tiesību atjaunošanas procesu uz zemes reformas pabeigšanai paredzēto zemi, izvēlei bija pieejamas 7,4 tūkst. zemes vienības ar platību 24,2 tūkst. ha. Kopumā pieprasītāji no piedāvātajām zemes vienībām izvēlējušies 2,5 tūkst. (34%) zemes vienības ar platību 11,9 tūkst. ha. Visvairāk zemes vienību īpašuma tiesību atjaunošanai piešķirtas Latgalē (30%), kur lielākais piešķirto zemes vienību skaits ir bijušā Daugavpils rajonā (217). No īpašuma tiesību atjaunošanai piešķirtajām zemes vienībām 28% atrodas Vidzemē, kur visvairāk zemes vienību izvēlētas bijušā Valmieras rajonā (126). Gan Zemgalē, gan Kurzemē īpašuma tiesību atjaunošanai piešķirto zemes vienību skaits veido 18% no visām izvēlētajām zemes vienībām, un šajos reģionos lielākais piešķirto zemes vienību skaits ir attiecīgi bijušā Aizkraukles (163) un Liepājas (137) rajonā. Vismazāk (6%) īpašuma tiesību atjaunošanai zemes vienību ir

piešķirtas Rīgas reģionā, no kura visvairāk zemes vienību piešķirtas bijušā Tukuma rajonā (79).

Tā kā īpašuma tiesību nostiprināšanai zemesgrāmatā jāveic iegūtās zemes uzmērīšana un jāsaņem attiecīgas institūcijas lēmums par īpašuma tiesību atjaunošanu, CZK, Valsts zemes dienests un pilsētu pašvaldības turpina pieņemt lēmumus par īpašuma tiesību atjaunošanu bijušajiem zemes īpašniekiem vai viņu mantiniekiem, kā arī zemes piešķiršanu īpašumā par samaksu gadījumos, kad zemes kadastrālās uzmērīšanas rezultātā noteiktā zemes vienības kopējā platība minētajām personām pārsniedz to zemes platību, uz kuru tiem atjaunotas īpašuma tiesības.

Lai gan, ņemot vērā iepriekš minētos zemes reformas uzdevumu izpildes termiņus, zemes reforma tuvojas noslēgumam, tā saskaņā ar likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 5. pantu un likuma *Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās* 7. pantu ir pabeigta līdz ar MK rīkojuma pieņemšanu par zemes reformas pabeigšanu attiecīgajā pašvaldības teritorijā. Lai MK pieņemtu attiecīgu rīkojuma projektu, atbilstoši likuma *Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās* 6. pantam attiecīgajai pašvaldībai līdz 2014. gada 30. novembrim jāsagatavo ar Valsts zemes dienestu saskaņots pārskats par zemes reformu reglamentējošos normatīvajos aktos noteikto darbu izpildi, kurš kopā ar paziņojumu par zemes reformas pabeigšanu jāiesniedz Valsts zemes dienestā attiecīga MK rīkojuma projekta sagatavošanai. Savukārt attiecībā uz lauku apvidus zemi saskaņā ar likuma *Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos* 4. panta ceturto daļu pārskats par zemi jāsagatavo Valsts zemes dienestam un līdz 2014. gada 30. novembrim tas jāaskaņo ar attiecīgo pašvaldību.

Līdz 2014. gada 20. novembrim pārskats par zemes reformu reglamentējošajos normatīvajos aktos noteikto darbu izpildi ar Valsts zemes dienestu saskaņots un paziņojums par zemes reformas pabeigšanu Valsts zemes dienestā iesniegts par 11 pilsētām: Olaini, Līgatni, Ludzu, Preiļiem, Zilupi, Rēzekni, Varakļāniem, Lielvārdi, Skrundu, Pāvilostu un Gulbeni. Attiecībā uz lauku apvidus teritorijām pārskatu par zemi līdz 2014. gada 20. novembrim Valsts zemes dienests saskaņojis ar Ādažu novadu.

6.16. Publisko personu komercdarbības un kapitāla daļu pārvaldības reforma

Latvijas valstij pilnībā vai daļēji pieder ievērojams skaits kapitālsabiedrību, kam ir liela ietekme uz valsts ekonomiku, t.i., 18,2% no Latvijas iekšzemes kopprodukta. Valstij piederošo kapitālsabiedrību īpašumā ir ievērojami aktīvi, un šo kapitālsabiedrību vidū ir lielākie darba devēji valstī. Tādēļ valstij ir nepieciešams regulāri sekot līdzi tai piederošo kapitālsabiedrību darbības rezultātiem, lai veicinātu atbildīgu, efektīvu un uz rezultātiem vērstu kapitālsabiedrību vadību, kā arī

palielinātu kapitālsabiedrību vērtību nākotnē. Tāpat arī atsevišķu pašvaldību kapitālsabiedrību darbībai ir nozīmīga loma attiecīgas administratīvās teritorijas noteikta pakalpojuma sniegšanā.

Uz šo brīdi 100% valsts līdzdalība ir 66 kapitālsabiedrībās, valsts izšķirošajā ietekmē ir 6 kapitālsabiedrības, 62 kapitālsabiedrībās valsts līdzdalība ir mazāka par 50%. Kopā valstij tieša līdzdalība ir 134 kapitālsabiedrībās.

Latvijā ir 323 kapitālsabiedrības, kurās vienīgais dalībnieks ir pašvaldība (pašvaldības kapitālsabiedrības), 39 kapitālsabiedrības ir pašvaldību izšķirošajā ietekmē, un 243 gadījumos kādai no pašvaldībām pieder 50 un mazāk procentu kapitāla daļu kādā kapitālsabiedrībā. Četrām pašvaldībām nepastāv līdzdalība kapitālsabiedrībās.

MK 2012. gada 15. maija sēdē tika pieņemta Ekonomikas ministrijas izstrādātā *Publisko personu komercdarbības koncepcija* un *Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepcija*, kas atbilst Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) vadlīnijās par valsts kapitāla pārvaldību noteiktajiem principiem.

6.34. ielikums

Publisko personu komercdarbība

Publisko personu iesaistīšanās komercdarbībā rada tirgus izkropļojuma risku. Tāpēc publisko personu komercdarbība ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kad pastāv sevišķs attaisnojums šādas komercdarbības veikšanai. Galvenais ekonomiski pamatots mērķis publiskās personas dalībai kapitālsabiedrībās ir tirgus nepilnību novēršana un līdz ar to sabiedrības labklājības celšana. *Valsts pārvaldes iekārtas likumā* minētie komercdarbības ierobežojumi noteikti leģitīma mērķa sasniegšanai, t.i., lai publiskā persona, nekropļojot konkurenci, darbotos kā līdzvērtīgs partneris privātajam biznesam tikai tajos gadījumos, kad tas nepieciešams drošības funkciju un valsts politikas īstenošanas nodrošināšanai kādā no sabiedrības dzīves nozarēm. Taču praksē bieži vien tie tiek tulkoti pārāk plaši, līdz ar to gan valsts, gan pašvaldības veic komercdarbību nozarēs, kas formāli atbilst *Valsts pārvaldes iekārtas likuma* 88. pantā noteiktajiem nosacījumiem, tomēr pēc būtības ir pretrunā ar minētās normas mērķi – ierobežot publiskas personas komercdarbību.

Valsts kapitāla daļu pārvaldība

Latvijā ir decentralizēts valsts kapitāla daļu pārvaldības modelis, un valsts kapitāla daļu pārvalde tiek īstenota ar kapitāla daļu turētāja – nozares ministrijas vai kādas citas institūcijas – starpniecību. Analizējot Latvijā īstenoto valsts kapitāla daļu pārvaldības praksi, identificētas šādas būtiskākās problēmas:

- valsts kapitāla daļu turētājs īsteno vairākas lomas vienlaikus (klienta, īpašnieka un nozares politikas veidotāja loma vienā personā);
- zema kapitāla atdeve;
- nav pārskatāmi definēti sasniedzamie finanšu un nefinanšu mērķi un netiek analizēti, izvērtēti kapitālsabiedrību rādītāji attiecībā uz tiem;
- nav nodrošināta vienota un caurskatāma valsts kapitāla daļu pārvaldība;
- nepietiekami profesionāla valsts kapitāla daļu pārvaldība (tajā skaitā profesionāļu piesaistīšana);
- nav vienotas pārraudzības sistēmas, kas veicinātu komercdarbības vides uzlabošanu;
- sadrumstalots un nepilnīgs valsts kapitāla daļu pārvaldības regulējums;
- ikdienas pārvaldības lēmumu politizācija.

Publisko personu kapitāla daļu pārvaldības reformas mērķis ir veicināt kapitāla atdevi un ieviest labas korporatīvās pārvaldības principus kapitālsabiedrību pārvaldībā, kā arī pārvērtēt publiskās personas komercdarbības nosacījumus. Īstenojot kapitāla daļu pārvaldības reformu, ir sagaidāma lielāka kapitāla atdeve (lielākas dividendes), sabiedrībai publiski pieejama informācija par valstij piederošo kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldi, kapitālsabiedrībām izvirzīto gan finanšu, gan nefinanšu mērķu sasniegšanu.

Lai ieviestu MK apstiprinātos, koncepcijās piedāvātos risinājuma variantus, Ekonomikas ministrija izstrādāja likumprojektu paketi, kuru MK 2013. gada 28. maija sēdē atbalstīja un iesniedza izskatīšanai Saeimai. Saeima 2014. gada 16. oktobrī pieņēma trešajā, galīgajā lasījumā likumu *Publisko personu kapitālsabiedrību un kapitāla daļu pārvaldības likums*, kas veidots uz šobrīd spēkā esošā likuma *Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām* bāzes un regulēs publisko personu kapitālsabiedrības (kapitāla daļu) pārvaldes noteikumus. Likums stāsies spēkā 2015. gada 1. janvārī un nosaka 2015. gada ietvaros MK uzdevumu izdot astoņus pakārtotos MK noteikumus. Tāpat Saeima 1. lasījumā ir pieņēmusi grozījumus *Valsts pārvaldes iekārtas likumā*, kas paredz mainīt nosacījumus, kuriem iestājoties, publiska persona ir tiesīga dibināt kapitālsabiedrību vai iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā.

Publisko personu komercdarbības reforma paredz:

- mainīt publiskās personas komercdarbības nosacījumus, t.i., noteikt, ka publiskā persona var iegūt līdzdalību kapitālsabiedrībā, ja ir jānovērš tirgus nepilnība vai kapitālsabiedrības veiktā komercdarbība ir pārvaldīt īpašumus, kas ir stratēģiski svarīgi valsts vai pašvaldības administratīvās teritorijas turpmākai attīstībai vai valsts drošībai. Turklāt publiska persona var iegūt līdzdalību esošā kapitālsabiedrībā, ja tirgus nepilnības situāciju nav iespējams efektīvi novērst citā administratīvā vai atbalsta sniegšanas veidā un šāda veida publiskas personas iesaiste ir samērīgs sabiedrības labklājības uzlabošanas veids;
- publiskai personai ir jānosaka vispārējie stratēģiskie mērķi, ko publiskā persona vēlas sasniegt ar līdzdalību kapitālsabiedrībā un kuri izriet no tiesību aktiem un politikas plānošanas dokumentiem. No publiskās personas definētiem vispārējiem stratēģiskiem mērķiem tiek atvasināti sabiedrības nefinanšu mērķi vidējam termiņam, kas tiek iekļauti kapitālsabiedrības vidējā termiņa stratēģijā;
- pienākumu publiskai personai ne retāk kā reizi piecos gados pārvērtēt līdzdalību kapitālsabiedrībās un tās atbilstību publiskās personas komercdarbības principiem, attiecīgi pēc nepieciešamības precizējot vispārējos stratēģiskos

- mērķus. Valsts līdzdalības kapitālsabiedrībās pārvērtēšanu koordinētu MK noteiktā iestādē;
- noteikt, ka publiskas personas kapitālsabiedrība jāpārveido par iestādi (publisko aģentūru), ja ir

konstatēts, ka publiskas personas līdzdalībai kapitālsabiedrībā attiecīgu mērķu sasniegšanai kapitālsabiedrības statuss nav atbilstošākais darbības modelis.

6.35. ielikums

Koordinācijas institūcija

Koordinācijas institūcijai ir šāda kompetence:

- 1) izstrādāt vadlīnijas, kas saistītas ar kapitālsabiedrību un kapitāla daļu efektīvu pārvaldību;
- 2) sniegt valsts kapitāla daļu turētājiem atzinumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem finanšu mērķiem un darbības finanšu rādītājiem (dividendēs izmaksājamo peļņas daļu, peļņas rādītājiem, kapitāla atdevi u.c.), kā arī to saskaņotību ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem;
- 3) konsultēt MK, publiskas personas kapitāla daļu turētājus un kapitālsabiedrības par korporatīvās pārvaldības ieviešanas aspektiem;
- 4) nodrošināt aktuālas informācijas publiskošanu par valstij piederošajām (izšķirošajā ietekmē esošajām) kapitālsabiedrībām, kā arī ikgadēja publiska pārskata sagatavošanu par valstij piederošajiem aktīviem;
- 5) izvērtēt valsts kontrolēto kapitālsabiedrību sasniegtos finanšu mērķus un darbības rezultātus;
- 6) sniegt atzinumu MK par valsts līdzdalības iegūšanu, saglabāšanu vai izbeigšanu, kā arī pēc pieprasījuma viedokli atvasināti publiskajām personām, t.sk. pašvaldībām, par līdzdalības iegūšanu vai izbeigšanu noteiktās kapitālsabiedrībās;
- 7) atbilstoši kompetencei izstrādāt un iesniegt apstiprināšanai MK tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu projektus;
- 8) organizēt kapitāla daļu turētāju pārstāvju un valsts pārvaldes institūciju locekļu apmācību korporatīvās pārvaldības jautājumos.

Valsts kapitāla daļu pārvaldības reforma paredz:

- attiecināt uz visām publiskām personām piederošo kapitālsabiedrību (kapitāla daļu) pārvaldību;
- MK noteikt iestādi, kura būs atbildīga par koordināciju valsts kapitālsabiedrību (kapitāla daļu) pārvaldē (koordinācijas institūcija) (skatīt 6.32. ielikumu). Piedāvātais modelis paredz, ka valsts kapitāla daļu pārvaldība tiek sadalīta starp: a) nozares ministriju, kas pārrauga nozares attīstību un ar nozares specifiku saistītos jautājumus (piemēram, normatīvo aktu izstrāde, politikas plānošanas dokumentu izstrāde, nozares politikas mērķu izstrāde, priekšlikumu izstrāde valsts budžeta projektam), kā arī nosaka kapitālsabiedrību nefinanšu mērķus; b) koordinācijas institūciju, kas pārrauga finanšu rezultātu jautājumus un korporatīvās pārvaldības principu ieviešanu un īstenošanu;
- pienākumu kapitālsabiedrībām izstrādāt vidēja termiņa darbības stratēģijas, kā arī noteikt šo stratēģijas saskaņošanas kārtību. Paredzēts, ka MK noteiktā koordinācijas iestādē iesaistīsies kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas projekta izvērtēšanā, sniedzot atzinumu;
- nosacījumus kapitālsabiedrības darbības rezultātu izvērtēšanai, ko koordinē MK noteiktā koordinācijas iestādē (labas korporatīvās pārvaldības vadlīnijas, vienotas formas par finanšu mērķu sasniegšanu). Kapitāla daļu turētājs veic izvērtēšanu, pieņem lēmumu par turpmāko rīcību aktīvu atdeves un vērtības pieaugumam;
- prasības informācijas atklātības nodrošināšanai – iespējas iepazīties ar publisku personu kapitālsabiedrību mērķiem, rezultātiem, aktuāliem finanšu rādītājiem, pārvaldības struktūru u.c. informāciju;
- koordinācijas institūcija līdz kārtējā gada 30. augustam sagatavo un iesniedz zināšanai MK un

Saeimai ikgadējo publisko pārskatu par valstij piederošajām kapitālsabiedrībām un kapitāla daļām iepriekšējā gadā;

- lielākajās publiskas personas kapitālsabiedrībās un publiski privātajās kapitālsabiedrībās varēs izveidot padomes tikai tad, ja pārskata gadā sabiedrības rādītāji atbilst visiem šādiem kritērijiem: 1) neto apgrozījums lielāks par 21 milj. eiro; 2) bilances kopsumma lielāka par 4 milj. eiro;
- motivējoša atalgojuma sistēma valdes un padomes locekļiem. Atalgojums ir sasaistāms arī ar darbības rezultātiem. Atlīdzības noteikumi reizi gadā tiks pārskatīti un aktualizēti;
- jauna kārtība valdes un padomes locekļu kandidātu nominēšanai. Valdes un padomes locekļi tiek atlasīti nominācijas procesa ietvaros. Sākotnēji valsts kapitāla daļu turētājs vai valsts kapitālsabiedrības padome sagatavo potenciālo padomes vai valdes locekļu sarakstu, kas tiek veidots, pamatojoties uz profesionalitātes un kompetences kritērijiem, kas nepieciešami attiecīgajam valdes vai padomes locekļa kandidātam. Iespējamie valdes un padomes kandidāti tiek iegūti, organizējot publisku kandidātu pieteikšanās procedūru, piesaistot personāla atlases konsultantus vai izmantojot citas personāla atlases metodes. Valsts kapitāla daļas turētājs vai kapitālsabiedrības padome izveido nomināciju komisiju, kuras uzdevums ir izvērtēt valdes vai padomes locekļu kandidātus. Nomināciju komisijā iekļauj valsts kapitāla daļu turētāja vai padomes (ja tāda ir izveidota) un koordinācijas institūcijas izvirzītos pārstāvjus, kā arī, ja nepieciešams, neatkarīgus ekspertus un novērotājus ar padomdevēja tiesībām. Valsts kapitāla daļu turētājam vai padomei ir tiesības, pamatoti argumentējot, noraidīt nomināciju komisijas vai nozares ministrijas izvirzītos

kandidātus. Minētajā gadījumā atkārtoti tiek organizēts atlases process nepieciešamā kandidāta atlasei;

- dividenžu politika – mērķis ir ieviest elastīgu, kapitālsabiedrību vērtību paaugstinošu dividenžu politiku atbilstoši katras kapitālsabiedrības, t.sk. valsts kapitālsabiedrības meitas sabiedrības,

mērķiem diferencēt piemērojamo dividenžu politiku ilgtermiņā.

Plānots, ka publisko personu komercdarbības un kapitālsabiedrību (kapitāla daļu) pārvaldes reforma varētu tikt pilnībā ieviesta līdz 2015. gada beigām.

6.17. Tautsaimniecības padome

Ekonomikas ministrijas Tautsaimniecības padome (TSP) ir TSP dibinātāju organizāciju – Ekonomikas ministrijas, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras, Latvijas Pašvaldību savienības, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Darba devēju konfederācijas izveidota konsultatīva institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu

risināšanā un darbojas saskaņā ar MK 2010. gada 23. marta noteikumu Nr. 271 *Ekonomikas ministrijas nolikums* 6.11. apakšpunktu un 7.2. apakšpunktu, 1999. gada 17. februārī noslēgto Vienošanos par sadarbību Tautsaimniecības padomē un 2013. gada 29. augusta Ekonomikas ministrijas TSP nolikumu Nr. 1-7-33.

6.36. ielikums

TSP personālsastāvs un darba organizācija

TSP personālsastāvu, pamatojoties uz Vadības komitejas lēmumu, apstiprina ekonomikas ministrs.

Ekonomikas ministrs pauž TSP uzdevumā TSP viedokli Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas un Ārējās ekonomiskās politikas koordinācijas padomēs un citos pārnozaru forumos.

TSP Vadības komiteja ir konsultējoša un koordinējoša institūcija, kas piedalās ar uzņēmējdarbības politiku saistīto jautājumu risināšanā un atbild par TSP darba plāna un TSP sežu darba kārtību jautājumu izvērtēšanu un apstiprināšanu, kā arī TSP darba efektivitātes nodrošināšanu un uzlabošanu.

Vadības komitejas personālsastāvu apstiprina ekonomikas ministrs. Vadības komitejas sastāvā ir ekonomikas ministrs un četru TSP dibinātāju pārstāvji, kas vienlaicīgi ir arī TSP locekļi:

- pārstāvis no Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Darba devēju konfederācijas;
- pārstāvis no Latvijas Pašvaldību savienības;
- pārstāvis no Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras.

TSP Vadības komitejai ir tiesības pieaicināt pārstāvjus par attiecīgi kompetencei atbilstoši, sēdē izskatāmiem jautājumiem (piemēram, Ārvalstu investoru padomi Latvijā, Latvijas Zinātņu akadēmiju, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomi, attiecīgās valsts institūcijas un sabiedriskās organizācijas).

TSP sastāvā ir 28 TSP Vadības komitejas izvirzīti eksperti, tai skaitā ekonomikas ministrs, TSP priekšsēdētājs un uzņēmēju organizāciju, valsts struktūru un citu organizāciju pārstāvji.

TSP sēdēs novērotāju statusā piedalās pārstāvis no Ārvalstu investoru padomes Latvijā, Rīgas Tehniskās universitātes, Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padomes, biedrības „Latvijas Tirgu savienība”, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Amatniecības kameras.

Par TSP sastāva maiņu vai papildināšanu lemj TSP dibinātāji TSP Vadības komitejas sēdēs.

TSP vada padomes priekšsēdētājs, kuru no sava vidus rotācijas kārtībā ievēl TSP Vadības komitejas locekļi un kura pilnvaru laiks ir viens gads.

TSP sēdes notiek vidēji reizi mēnesī.

TSP darbu nodrošina Tautsaimniecības padomes sekretariāts, kura darbību nodrošina Ekonomikas ministrija.

TSP sežu starplaikā TSP rekomendējošos lēmumus pieņem TSP Vadības komiteja.

Lai pilnveidotu Ekonomikas ministrijas un nevalstiskā sektora sadarbības modeli un sakārtotu konsultatīvo mehānismu, 2012. gada 28. aprīlī TSP Vadības komiteja lēma par TSP struktūras pilnveidošanu, izveidojot sešas TSP apakškomitejas, kuru funkcijas un uzdevumi ir apvienot ar Ekonomikas ministrijas rīkojumu izveidotas konsultatīvās padomes, veicināt Ekonomikas ministrijas, ministra, citu ministriju un nevalstisko organizāciju dialogu par būtiskiem uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanas kritērijiem Latvijā, kā arī nodrošināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā.

TSP Vadības komiteja izvērtēja un izstrādāja tādu modeli, lai svarīgus un pakārtotus jautājumus attiecībā uz visaptverošu ekonomikas politiku TSP spētu izdiskutēt un skatīt zem struktūrētām nozaru komitejām, kuras tiešā vai netiešā veidā darbojas sadarbībā ar nevalstisko sektoru.

TSP struktūra sastāv no sešām komitejām:

- Iekšējā tirgus komiteja;
- Konkurētspējas komiteja;
- Enerģētikas komiteja;
- Būvniecības un mājokļu politikas komiteja;
- Tūrisma komiteja;
- Mikro, mazo un vidējo uzņēmumu komiteja.

Lai profesionāli tiktu pārstāvētas nozaru intereses, kā arī pilnveidota sadarbība starp Ekonomikas ministriju un citām valsts institūcijām, TSP pieaicina nozaru asociācijas, kuras pārstāv savas nozares uzņēmējus un to intereses, kā arī neatkarīgos ekspertus – ekonomistus, izglītības un zinātnes pārstāvjus.

TSP darbības mērķis ir veicināt uzņēmējdarbībai labvēlīgas vides politikas veidošanu un īstenošanu Latvijā, kā arī veicināt ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības principu ieviešanu un sekmēt valsts ilgtspējīgas attīstības procesu un sabiedrības līdzdalību tajā, identificēt uzņēmējdarbību kavējošos apstākļus un veikt visas nepieciešamās darbības to novēršanai, piedalīties komercdarbību veicinošu normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrādē, veicināt inovācijas un ārējo tirdzniecību.

TSP izskata un seko tādu jautājumu un normatīvo dokumentu projektu, tautsaimniecības attīstības koncepciju, valsts budžeta un citu dokumentu risināšanai, kas ir nozīmīgi Latvijas tautsaimniecības attīstībai. TSP sagatavo priekšlikumus un pieņem rekomendējošus lēmumus par šiem jautājumiem. TSP realizē dialogu starp uzņēmējiem un Ekonomikas ministriju, kā arī ar citām valsts institūcijām un sabiedriskām organizācijām.

TSP pieņemtajiem lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

TSP sadarbojas ar MK, ministrijām un citām valsts institūcijām, lai panāktu TSP izvirzīto uzņēmējdarbības vides pilnveidošanai nepieciešamo priekšlikumu iekļaušanu atbildīgo institūciju sagatavotajos normatīvajos aktos.

2009. gada 21. maijā TSP, Ekonomikas ministrija un Finanšu ministrija parakstīja sadarbības memorandu *Izaugsmei, konkurētspējai un nodarbinātībai*. Sadarbības memoranda mērķis ir TSP, Ekonomikas ministrijas un

Finanšu ministrijas sadarbība un saskaņota rīcība Latvijas ekonomikas izaugsmes, nodarbinātības un konkurētspējas veicināšanai, kā arī aktīva dalība ilgtspējīgas Latvijas stratēģijas izstrādē un ieviešanā.

Parakstot vienošanās protokolu, puses vienojās apvienot resursus programmatisko dokumentu izstrādē, veikt pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai, kā arī par to, ka nozaru asociācijas izvērtēs un sniegs atzinumus par ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem.

TSP izskata uzņēmējus pārstāvošo institūciju – asociāciju priekšlikumus likumdošanas pilnveidošanai. Nozaru asociācijas izvērtē un sniedz atzinumus par tiesību aktu projektiem. Savukārt ministrija informē normatīvo aktu sagatavotājus par TSP iesniegtiem priekšlikumiem likumdošanas pilnveidošanai, kā arī veic citus pasākumus valdības deklarācijas ietvaros pieņemto tautsaimniecības attīstības un uzņēmējdarbības vides uzlabošanas programmu realizēšanai.

Šobrīd Tautsaimniecības padomē ir pārstāvētas 15 nozaru (ķīmija un farmācija, finanses, transports – tranzīts, loģistika, enerģētika, informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, IT klasteris, tirdzniecība, elektrotehnika, elektronika, vieglā rūpniecība, kokrūpniecība, mašīnbūve un metālapstrāde, būvniecība, tūrisms, viesnīcas un restorāni, pārtika, poligrāfija, izglītība un zinātne, lauksaimniecība) asociācijas.

2014. gada otrajā pusē notika 8 Tautsaimniecības padomes ārkārtas sēdes, kurās tika skatīts būtisks jautājums un sniegta informācija par pasākumiem Krievijas ekonomisko sankciju negatīvo seku mazināšanai.

6.37. ielikums

TSP par ekonomikas politikas prioritātēm

TSP uzskata, ka ir jāturpina darbs, lai Latvijā nodrošinātu stabilu makroekonomisko vidi un tautsaimniecības izaugsmi kopumā. Lai veicinātu konkurenci Latvijā, ir jāveido sabalansēts budžets, jāpastiprina konkurences uzraudzība un jāveicina konkurences attīstība visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, laikus identificējot riska sektorus, kuros iespējami konkurences tiesību pārkāpumi, ierobežojot administratīvos un citus šķēršļus konkurencei.

TSP par problemātiskām jomām joprojām uzskata nodokļu politiku un administrāciju, darbaspēka izglītību, makroekonomisko stabilitāti un tiesību aktu izmaiņu neprognozējamību.

Tāpat ir jāizvērtē normatīvie akti jau to izstrādes gaitā, lai identificētu un novērstu iespējamus konkurences tiesību pārkāpumus, tirdzniecības tehniskās barjeras un diskriminējošos nosacījumus brīvas preču un pakalpojumu aprites un uzņēmējdarbības tiesību jomā. Jāpilnveido valsts atbalsta un iepirkuma uzraudzība, panākot augstu caurskatāmības līmeni valsts atbalsta projektiem.

Sekmējama efektīvas un konkurētspējīgas nozaru struktūras veidošana, jāveicina pētniecība un attīstība un inovācijas, it īpaši privātajā sektorā, jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas veicinātu izglītības, pētniecības un tautsaimniecības sektoru sadarbību, nodrošinot zināšanu un tehnoloģiju pārnei.

Veicināma struktūrfondu ātrā apgūšana un jāsekmē jaunu eksporta tirgu apgūšana un nostiprināšanās esošajos. Jānodrošina eksporta veicināšanas institucionālā bāze un tās kapacitātes celšana, ārējo ekonomisko pārstāvniecību attīstība, finanšu instrumentu pieejamība un atbalsts uzņēmumiem eksporta mārketingā.

Sēdēs piedalījās un priekšlikumus turpmākām darbībām sniedza arī LIAA, Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas, biedrības „Latvijas Auto”, biedrības „Zemnieku Saeima”, biedrības „Latvijas Zivrupnieku savienība”, VID, Iepirkumu uzraudzības biroja, Zemkopības ministrijas, Satiksmes ministrijas, Finanšu

ministrijas, Ārlietu ministrijas un *Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas* pārstāvji.

Tika izskatīts jautājums un sniegti priekšlikumi par *Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna īstenošanu un plānotajiem pasākumiem 2014.-2015. gadam*.

7. REKOMENDĀCIJAS

Latvija pēckrīzes gados, īstenojot piesardzīgu makroekonomisko politiku, ir būtiski uzlabojusi savu fiskālo stāvokli un situāciju finanšu sektorā. Tomēr IKP joprojām ir nedaudz zem 2008. gada pirmskrīzes līmeņa. Ģeopolitiskā situācija reģionā un lēnā ekonomikas izaugsme Eiropas Savienībā ir būtisks šķērslis investīcijām un tautsaimniecības kreditēšanas pieaugumam, kā arī Latvijas eksporta kāpumam.

Šādos apstākļos izšķiroša loma mūsu izaugsmes nodrošināšanā būs spējai uzlabot konkurētspēju un nodrošināt finanšu resursu pieejamību. Mums ir svarīgi atrast efektīvākos veidus, kā stiprināt zināšanu ekonomikas attīstību, celt uzņēmumu konkurētspēju eksportējošās nozarēs, paaugstināt produktivitāti un inovācijas kapacitāti.

Vienlaikus, lai nodrošinātu stabilu ekonomikas izaugsmi, ne mazāk svarīgi ir turpināt īstenot uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumus, īpaši tos, kas saistīti ar institucionālo ietvaru (likumdošana, nodokļu politika, atbalsta institūcijas) un infrastruktūras uzlabošanu. Tāpat ir jāturpina uzturēt stabilu makroekonomisko vidi. Nepieciešams veicināt godīgas komercdarbības vidi, lai konkurence tirgū netiktu ierobežota nedz no komersantu, nedz publisku personu puses. Jāturpina cīņa ar nodokļu nemaksāšanu, atbalstot atbildīgās iestādes un vērošies pret problēmas cēloņiem.

Lai sagatavotos un pielāgotos būtiskajām strukturālajām izmaiņām, ir nepieciešams veikt apsteidzošus pārkārtojumus darba tirgū. Ir jāstiprina un jāreformē sociālās palīdzības sistēma, lai tā kļūtu efektīvāka un vienlaikus labāk aizsargātu trūcīgos iedzīvotājus. Nepieciešams mērķtiecīgāk organizēt un palielināt motivāciju strādāt.

Nemot vērā minēto, mūsu prāt, pašreizējās ekonomiskās politikas neatliekamie uzdevumi ir šādi:

– finanšu pieejamības nodrošināšanā:

- nodrošināt finanšu resursu pieejamību visās uzņēmējdarbības attīstības stadijās, it sevišķi uzņēmējdarbības uzsākšanas stadijā;
- turpināt aizdevumu garantiju izsniegšanu. Nepieciešams nodrošināt komersantam iespēju saņemt kredītresursus komercdarbības veikšanai situācijās, kad komersanta rīcībā esošais nodrošinājums nav pietiekošs kredītresursu piesaistei nepieciešamā apjomā;
- veidot riska kapitāla instrumentu, kas stimulētu investīcijas uzņēmumu attīstībā un darbības paplašināšanā. Riska kapitāla fondu finansējumam nepieciešams piesaistīt privāto investoru līdzekļus;

– zināšanu ietilpīgas ekonomikas veidošanā:

- sekmēt zinātnieku un komersantu sadarbību, atbalstot kompetences centrus, lai veicinātu pētniecības un rūpniecības sektoru sadarbību rūpniecisko pētījumu īstenošanā, jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā, kā arī atbalstīt tādas tehnoloģiju pārneses sistēmas izveidi, kas veicinātu zinātnisko institūciju ienākumu palielināšanos no valsts finansētu pētījumu komercializēšanas, kā arī sekmētu pētniecības darbu rezultātu ieviešanu ražošanā;
- atbalstīt jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādi, t.sk. tādu, kas sniedz ieguldījumu energoefektivitātē, izmešu samazināšanā un zemākā resursu un izejvielu patēriņā, kā arī veicinot komersantu centienus izvērst pētījumus un ieviest ražošanā jaunus produktus, pakalpojumus un tehnoloģijas;
- aktīvāk atbalstīt zinātnes potenciāla attīstību, koncentrējot to jomās, kurās Latvijai ir salīdzinošas priekšrocības;

– eksporta veicināšanā:

- turpināt atbalstīt uzņēmēju un to apvienību dalību starptautiskās izstādēs un tirdzniecības misijās, lai veicinātu jaunu tirgu apgušanu;
- attīstīt Latvijas Ārējo ekonomisko pārstāvniecību tīklu, nodrošinot Latvijas uzņēmējiem plašu un viegli pieejamu valsts eksporta atbalsta pakalpojumu klāstu eksporta tirgos;
- aktivizēt ekonomisko sadarbību ar Latvijai prioritārajiem un potenciālajiem eksporta tirgiem, kā arī uzlabot starpvalstu ekonomisko līgumtiesisko bāzi;
- turpināt nodrošināt eksporta kredīta garantiju pieejamību, lai palielinātu pieeju tirgiem ar augstāku riska pakāpi un veicinātu Latvijas preču un pakalpojumu eksportu;
- turpināt darbu pie tirdzniecības barjeru, ar ko saskaras Latvijas uzņēmēji gan ES iekšējā, gan ārējos eksporta tirgos, samazināšanas, tādējādi veicinot Latvijas uzņēmumu eksportspēju;

– darbaspēka pieejamības nodrošināšanā un piedāvājuma uzlabošanā:

- atbilstoši darba tirgus attīstības tendencēm savlaicīgi identificēt darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstību, sniedzot informāciju izglītības politikas veidotājiem; uzlabot dažādu institūciju sadarbību darba tirgus apsteidzošu pārkārtojumu īstenošanā;

- pilnveidot mūžizglītības sistēmu, lai novērstu jau pašlaik pastāvošās neatbilstības darba tirgū un mazinātu strukturālā bezdarba riskus;
- paaugstināt profesionālās izglītības pievilcību un kvalitāti, nodrošinot tās atbilstību darba tirgus prasībām;
- pievērst īpašu vērību jauniešiem, kuri neatrodas apmācībā un nav arī nodarbināti, atgriežot tos izglītības sistēmā kvalifikācijas un prakses iegūšanai;
- veicināt darba devēju aktīvu līdzdalību izglītības kvalitātes pilnveidošanā – praksi vietu veidošanā, izglītības programmu izstrādē un pilnveidošanā, kā arī aktīvās darba tirgus politikas pasākumu izstrādē un īstenošanā;
- veidot starpdisciplināras izglītības/studiju programmas, pastiprinot uzsvāru uz uzņēmējspēju attīstīšanu; palielināt eksakto un dabas zinātņu priekšmetu lomu pamat- un vidējā izglītībā;
- attīstīt 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību (koledžas);
- pārskatīt darba tiesisko attiecību regulāciju, paplašinot elastības iespējas starp darba devēju un darba ņēmēju;
- veicināt apmācību atbilstību darba tirgus prasībām, pilnveidojot (mainot) pašreizējo darbaspēka apmācību plānošanas sistēmu, pārskatīt līdzšinējo īstermiņa darba tirgus prognozēšanas metodoloģiju un apmācību virzienu noteikšanas kārtību, lai tiktu ņemtas vērā darba tirgus vidēja termiņa prognozes, kā arī tautsaimniecības attīstības vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķi;
- **uzņēmējdarbības vides uzlabošanā un konkurences nodrošināšanā:**
 - veidot izcilu uzņēmējdarbības vidi. Nekustamā īpašuma reģistrēšanā nodrošināt elektroniskas nekustamā īpašuma reģistrēšanas ieviešanu Latvijā. Nodokļu un grāmatvedības jomā izstrādāt jaunu *Gada pārskata likumu*. Tieslietu jomā turpināt darbu pie tiesvedības procedūru uzlabojumiem un efektīvizācijas, ieviešot elektronisko dokumentu aprites sistēmu tiesu iestādēs. Uzņēmējdarbības uzsākšanā veicināt uzņēmumu elektronisko reģistrāciju Uzņēmumu reģistrā;
 - izstrādāt industriālo zonu veidošanas mehānismu, lai nodrošinātu koordinētu un uz rezultātiem orientētu industriālo zonu attīstību reģionos, kas palīdzētu attīstīt uzņēmējdarbību un piesaistīt jaunas gan vietējas, gan ārvalstu investīcijas;
 - restrukturizēt nodokļu sistēmu, veidojot to sociāli taisnīgāku un uzņēmējdarbībai draudzīgāku. Ir jāpanāk, lai nodokļu slogs uzņēmējdarbību un nodarbinātību tiktu samazināts;
 - samazināt ēnu ekonomiku, atbalstot godīgos uzņēmējus un radot labvēlīgus apstākļus pārejai uz legālo ekonomiku, turpināt VID pārveidošanu par institūciju, kas palīdz uzņēmējiem;
 - pārvērtēt publiskas personas līdzdalību kapitālsabiedrībās un īstenot publiskas personas kapitāla daļu pārvaldības un komercdarbības reformu;
 - veicināt e-pārvaldes un e-pakalpojumu attīstību. Jāsamazina informācijas sistēmu un e-pakalpojumu projektu ieviešanas riski, stiprinot pasūtītāju administratīvo kapacitāti un kompetenci, projektu īstenošanas uzraudzību. Jāpaplašina e-paraksta funkcionalitāte, jānodrošina e-pakalpojumu pieejamība un jāveicina e-iegādes izmantošana;
 - nodrošināt vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu valsts un pašvaldību pakalpojumu pieejamībā. Ieviest vienas pieturas aģentūras principu nekustamā īpašuma datu reģistrācijai, nodrošinot Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas un Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas datu apmaiņu;
 - izstrādāt mūsdienīgu būvniecības procesa tiesisko regulējumu un jaunus būvnormatīvus, tai skaitā Eiropas kodeksa standartu adaptāciju būvniecību regulējošo normatīvo aktu sistēmā, un pilnveidot Būvniecības informatīvo sistēmu, tā radot priekšnoteikumus ilgtspējīgas un konkurētspējīgas būvniecības nozares attīstībai;
 - pilnveidot valsts reģistros un citās informācijas sistēmās iekļaujamo rādītāju un termiņu savstarpējo saskaņotību, nodrošināt maksimāli pilnīgu un operatīvu reģistros uzkrātās informācijas aktualizāciju, lai novērstu informācijas reģistros neatbilstību reālajai situācijai, kā arī atkārtotu informācijas pieprasīšanu no respondentiem;
 - veicot lietu prioritizāciju, vērsties pret smagākajiem *Konkurences likuma* pārkāpumiem – aizliegtas vienošanās un dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Attiecībā uz minētajiem pārkāpumiem, it sevišķi karteļu identificēšanu, būtiska ir tieši preventīva rīcība, veicot pārbaudes prioritārajos tirgos, un iecietības programmas īstenošana;
 - pilnveidot apvienošanās ziņojumu izskatīšanas regulējumu, lai nodrošinātu kvalitatīvāku publisko pakalpojumu. It sevišķi veicināt regulējuma harmonizēšanu ar kaimiņvalstīm, samazināt sniedzamās informācijas apjomu, sekmēt tirgus dalībnieku informētību un skaidrojošo vadlīniju izstrādi, nodrošinot ziņojumu ātrāku izvērtēšanu;
 - veikt pasākumus brīvas un godīgas konkurences veicināšanai nozaru normatīvā regulējuma ietvaros (t.sk. likumdošanas izstrādes procesā), mazinot riskus konkurencei no publisko personu darbības;

– **energoefektivitātes uzlabošanā:**

- padarīt energoefektivitāti par starpnozaru politikas mērķi ne tikai industrijas un pakalpojumu, piemēram, enerģētikas, būvniecības, rūpniecības, iekšējā tirgus utml., politikas nozarēs, bet arī dabas resursu, t.sk. atjaunojamo energoresursu, lauksaimniecības ražošanas un pārstrādes politikas nozarēs (lauksaimniecības politika, meža politika, zivsaimniecības politika), vides politikas, reģionālās politikas, transporta un sakaru politikas nozarēs;
- veicināt un atbalstīt energoefektivitātes paaugstināšanu daudzdzīvokļu mājās, publiskajās ēkās, ražošanas ēkās, izveidojot ilgtspējīgu finansēšanas modeli ēku energoefektivitātes uzlabošanai;
- pilnveidot kritērijus un noteikt mērķus gandrīz nulles enerģijas patēriņa ēku būvniecībai;
- veicināt sabiedrības informētību par dažādām metodēm un praksi ēku energoefektivitātes uzlabošanai, veicināt ēku energoefektivitātes labas prakses piemērošanu publiskā sektora ēkās;

- izveidot normatīvo bāzi Latvijas energoefektivitātes pienākumu shēmai, kas *Energoefektivitātes direktīvas 2012/27/ES* ietvaros uzliek par pienākumu enerģijas sadales un mazumtirdzniecības uzņēmumiem ietaupīt enerģiju galapatērētājos;

– **efektīvas, drošas un ilgtspējīgas enerģijas piegādes nodrošināšanā:**

- turpināt Latvijas un Ziemeļvalstu elektroenerģētikas tirgus integrāciju un Latvijas dabasgāzes tirgus liberalizāciju, veicinot tirgus likviditātes paaugstināšanos, enerģijas cenu caurskatāmību un enerģijas infrastruktūras attīstības projektu, jo īpaši kopējās intereses projektu, īstenošanu;
- izveidot ekonomiski pamatotu un elastīgu politiku atjaunojamo energoresursu izmantošanas veicināšanai enerģijas ražošanā.

Konsekventi īstenota struktūrpolitika sekmēs Latvijas ekonomikas izaugsmi, kas būs pamats iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanai. Latvijas sekmīgu attīstību un ekonomisko izaugsmi noteiks ne tikai valsts institūciju darbs, bet arī ikviena cilvēka personīgā iniciatīva jebkurā Latvijas vietā sabiedrības savstarpējās sapratnes un dialoga apstākļos.